

భారతి

1966 ఫిబ్రవరి

నవలా కుటుంబం

శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డి

తపస్వి

శ్రీ ఎస్. రాధాకృష్ణమూర్తి

వల

శ్రీ ఇస్మాయిల్

వ్యవస్థాపకులు :

దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు పంతులు

భారత

మాసపత్రిక

సంపాదకుడు:

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఫిబ్రవరి 1966

సంపుటము 48

; సంచిక-2 ;

విడివశిక్ వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఫిబ్రవరి 1966

నభా	శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి	1
జనాభా సమస్యలు-1	“అంగిరస్”	3
శ్రీ కొడవటిగంటి నవలలు :		
ఒక పరిశీలన	శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డి	11
తపస్వి	శ్రీ యస్. రాధాకృష్ణమూర్తి	34
గానరసము	పండిట్ రవిశంకర్	37
మమత	శ్రీ “మరళీకృష్ణ”	41
సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం	శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు	48
వల	శ్రీ ఇస్మాయిల్	60
అఖిలభారత రిచయితల		
అయిదవ మహాసభ	శ్రీ ఆర్. ఎన్. సుదర్శనం	70
లేఖలు		74
కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ		
నాయకత్వం వ్యవహారం	శ్రీ “పరిశీలక్”	78
గ్రంథ విమర్శలు		85

స ఖా

శ్రీ భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తి

శ్రీలవి లేని ఈ మనుజు జీవిత మెల్ల విలాస శూన్య ముం
చేల తలంతువోయి? కుసుమించిన తీగల కమ్మదావులున్,
పాల పసిండి వెన్నెలలు, పర్వతసానుల నిర్జ్వరములున్,
చాలవె ఇంద్రియములకు సంతస మీయగ నిత్యమన్ సఖా!

అందని వానికై నిగత మారటమందుచు జీవితములో
సుందరమౌ క్షణములను శూన్యముగా నొనరించుకొంట జ్ఞా
నాంధులు చేయు కార్యము! వివోయస పుష్ప గుళుచ్ఛ కాంక్షతో
కుందినచో మనస్సున ప్రకోప మశాంతియె నిత్యమో సఖా!

మందను వీడి సత్య నవమందిర మందు వసింపుమోయి! ...
కందిన వస్తు సంచయము లల్పమె ఐనను ఉన్నదానితో
పొందుము తృప్తి! లేని యెడ మూగెడు వూపిరిగూడ తీయగా
సందులులేని ద్వేషమను సాంద్రపు ధూమములే సదా, సఖా!

ఉన్నతమైన ఏ శిఖరమో గని పైకెగ్గబాక బోవుచో
కన్నులు గిరుమంచు తిరుగన్ మొదలౌను, వికారభావ మా
సన్నమగున్, తుదన్ బలము సన్నగిలున్, తలక్రిందులౌదు వా
సన్నడవౌచు! నేల విడి పైపయి సాములు వ్యర్థమో సఖా!

ఆ తరు వెంత ఉన్నతమొ ఆకనమంటుచు తారకామణి
ప్రవాతముతో హుషారుగ పరాచిక మాడునటం చసూయతో
కాతర భావ మందకు—సగాఢ తమోమయ నాగలోకపున్
లోతుల దాని వేరు లతిరూషితముల్ గద రొంపిచే సఖా!

మెండగు వేదనానల మనిత్రత నీమది కాల్చు రోజులే
 నిండవు జీవితమ్మున! వినిర్మల శాంతి సుధా మహాపగా
 ఖండ పయస్తరంగముల కౌగిలి తేలెడు కాలముండులే!
 ఉండినచో అమాస కల దుజ్జ్వలపూర్ణిమ నిండుగా సఖా!

శారద రాత్రులో శిశిర శార్వరులో నిరతమ్ము నిల్వ నీ
 ధారుణి! కాలచక్రము సదా భ్రమణమ్ముల క్రిందు మీదగున్
 నీరజ వ్రత మధ్యమున నిల్చిన వారికణమ్ము రీతి సం
 సారములో ప్రవర్తిలెడు సారమెఱింగిన భద్రదయా సఖా!

మానస మందు లేదని, అమంద సుఖమ్మది, కంచుకాగడాలో
 నహముల్ నిశల్ వ్యథల తొట్టిలుచున్ వెదుకాడ లాభమే?
 శ్రీ నవ శాంతి చంద్రిక, మలీమన దుఃఖ తమస్సు, రెండు, నీ
 స్థితి పొందు! సురలోకమొ, నారకమో, ఇదే సఖా!

జనాభా సమస్యలు-1

“ ఆంగిరస్ ”

జ్ఞానభాసమస్య ఇప్పటికాదు. బరోపాలో పారిశ్రామిక విప్లవానికిముందునంగతి ఎల్లావున్నా ఆ విప్లవం అనంతరంనుంచీ ఈసమస్య వుంటూనే వుంది. పాశ్చాత్యదేశాల మేధావులు, ఆర్థికవేత్తలు బహుమంది యీ సమస్యనుగురించి అప్పుడూ చర్చించారు. ఇప్పుడూ చర్చిస్తున్నారు. అయితే అప్పటికీ ఇప్పటికీ ఒక్కటే తేడా. అప్పుడు ఆ విచారధార ఏకదేశమై ఏ దేశానికి అదేశంపద్దతిని, లేక కొన్నిదేశాల సమన్వయమీద కొనసాగుతూవుండేది. ఇప్పుడు సర్వవసంఘాన్ని దృష్టిలోపెట్టుకొని యీ జనాభా సమస్యకుసంబంధించిన ఆలోచనాధార కొనసాగింపబడుతున్నది.

చాలామందికి యీ జనాభాసమస్య కూడా ఒకపెద్ద సమస్యయేనా అనిపిస్తుంది. 1920 మొదలునడిచిన దశాబ్దంలో మనదేశంలో ఆర్థిక వేత్తలయినవారు కొందరువ్రాసిన గ్రంథాలుమాస్తే యీ సమస్యనుగురించి ఇక్కడ ఎంత తేలికగా ఆలోచనలు సాగింది విదితం అవుతుంది. 1925 లో భారత ఆర్థికవేత్తలు శ్రీ పి. వి. వాడియ, శ్రీ జి. ఎన్. జోషిలు ఒక్కగ్రంథం వ్రాశారు. దానిపేరు Wealth of India అని. ఆ గ్రంథాన్ని వ్రాస్తున్నప్పుడు వీరి మనస్సులలో Adam Smith వ్రాసిన 'Wealth of the Nations' అన్న గ్రంథంపేరు మెదిలివుంటుంది. దానితో ఇక్కడమనకు సంబంధములేదు. ఈ ఇద్దరు రచయితలు తమగ్రంథంలో “జనాభా సమస్య”మీద ఒక అధ్యాయం వ్రాశారు. అందులో వారు ఆ సమస్యను ఇట్లా మదింపు చేశారు : “మూర్ఖునిగా ప్రపంచంలో జనాభా ఒక పద్దతిని పెరుగుతుందని ఊహించేవారు. కాని ఆ పద్దతిలో, ఆరేటులో ఈ జనాభా పెరగడం

లేదు. మూర్ఖునిజాత్రో జననసంఖ్య అధికంగా వుండేది. ఇప్పుడు యీ జననసంఖ్య తగ్గుతున్నది... ఇది చాలామందికి అందోళనకల్గిస్తున్నది..... (శ్రీ హెరార్డ్ కాక్స్ మొదలైనవారు భారతదేశంలో జనాభా అధికం అధికంగా ఉన్నదని వాదిస్తున్నారు. ఇక్కడి పరిపాలకులుకూడా యీ అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తున్నారు. భారతీయులైన కొంతమంది ఆర్థికవేత్తలుకూడా అది నిజమేనంటున్నారు. అయితే ఇక్కడ ఒక విషయంవుంది. ప్రజలచేతుల్లో డబ్బులు అడక, వారు తమకుకావలసిన వస్తుజాతాన్ని కొనుక్కోగల స్థితిలోలేనంతమాత్రంచేత, ఈ దేశంలో జనాభా త్రుతిమించి పెరిగిఉన్నదని వాదించడం సబబుకాదు. జనాభా తగ్గివున్న దేశాలలోకూడా ఆ దేశాలసంపద ఇతరత్రా పోతూవుంటే, అదేశాలు దారిద్ర్యంతోనే బాధపడవలసివుంటుంది. అందువల్ల జనం తమకుకావలసిన అవసర వస్తుజాతాన్ని కొనుక్కోగలస్థితిలోలేకపోతున్నారు అంటే, అందుకు విరుగుడు, జనాభాను తగ్గించడంకాదు; ఆహార సంపత్తిని సంరక్షించుకొనడమూ, అభివృద్ధి పరచుకొనడమూ; పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేసుకొనడము.....”

అప్పటికి వీరుచెప్పిన యీ మాటలలో కొంత నిజం ఉండవచ్చు. కాని యీ ఆర్థికవేత్తలు యీ జనాభాసమస్యవిషయంలో దూరదృష్టితో ఆలోచన సాగించలేదనే చెప్పవలసివుంది. ఎందుచేతనంటే, దేశంలో ఒకసమస్య విద్యమానంఅయి కచ్చిస్తున్నంటే, ఆ సమస్యను తత్కాలపరిస్థితులనుబట్టి వారు సమీక్షచేశారుగాని, ఆ సమస్య ఉత్తరోత్తరా ఎటువంటిరూపం ధరిస్తుంది? జనాభాసమస్యలను తట్టుకునేటంతటిపద్దతిలో, స్థాయిలో దేశంలో పరిశ్రమలను, వ్యవసాయమును అభివృద్ధిచెందించడం

సాధ్యం అవుతుందా? ఇవి త్వరితగతినీ సాధ్యమైరాని పక్షంలో జనాభాసమస్యను వివిధంగా పరిష్కరించుకోవలసివుంటుంది? అదిగాగల ప్రశ్నలనుగూర్చి వీరు చర్చించలేదు. ఇట్లా ఈవిషయనిష్ఠంగా జనాభాసమస్యను పరిశీలించలేని మరికొందరు భారతీయులు, మన దేశంలో జనాభా ఎంతస్థాయిలో ఉండవచ్చునో, ఇంకా అంతస్థాయిని అందుకోలేదని, అందువలన మనకు జనాభాసమస్య ఒకసమస్యేకాదని వాదించినందర్నాలు కూడా ఉన్నాయి. అయితే ఇటువంటి సమస్యలు వ్యక్తుల ఇష్టానిష్ట ములునుబట్టి ఉద్భవించవు. ఉద్భవించిన తర్వాత ఒకరిఇష్టానిష్ట ములనుబట్టి లేకుండాపోవు. అందువల్లనే ఒకసమస్యయేర్పడినప్పుడు దానిని తాత్కాలికందర్శనశక్తిగానేగాక, దీర్ఘకాలంమీద వివిధంగా పరిష్కారంచేసుకోవాలి అన్న ఆలోచనలు జరగవలసిన అగత్యము, అవసరము ఏర్పడుతున్నది.

2

జనాభాసమస్య అనగానే మాలిన్ అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త ఏమిచెప్పివున్నాడో, పరిశీలించకుండా ఒక్క అడుగుకూడా ముందుకుచేయడమునకు వలస కాదు. ఈయన 1766 లో పుట్టి, 1834 లో చనిపోయాడు. కేంబ్రిడ్జ్ లో కోలెరిడ్జ్ యాయన సహాధ్యాయులు. తర్వాత ప్రొఫెసర్ అయి మతప్రచారకుడై జీవితం గడిపాడు. ఇటువంటి ఈయన 1789 లో Essay on the Principle of Population అన్న పేరుతో ఒకకరసలాన్ని ప్రకటించారు. అందులోని విషయాల వెంటనే అప్పటి ప్రాశ్నాత్మకదేశాలదృష్టిని ఆకర్షించాయి. విచిత్రం ఏమంటే అప్పుడు ఆయన యీ కరసలానికి అంతటి ప్రఖ్యాతి లభిస్తుందని అనుకోలేదు. బ్రిటన్ లో గాడ్వీన్ మొదలైన కొంతమందిమేధావులు చెబుతున్న ఒక విధమైన సమతృప్తవాదాన్ని పూర్వ పక్షం చేయడానికే మాలిన్ యీ కరసలాత్రం రచించాడు. ఆ కరసలాత్రం నామగ్నేయంలోకూడా మాలిన్ ఆ విషయాన్ని పేర్కొన్నారు. అంతా ఇప్పుడు మాలిన్ ఆ కరసలాన్ని, ఆ తర్వాత దాన్ని విపులీకరించి ప్రకటించిన గ్రంథాన్ని Essay on Population అని అంటున్నా, మొదట్లో ఆయన దానికి "An Essay on the principle of population as it effects the future improvement of Society, with remarks on the speculations

of Mr. Godwin, M. Condorect and other writers" అని పేరు పెట్టారు.

ఇందులో ఆయనచెప్పిన సిద్ధాంతాలు ప్రపంచం ముఖంచూడ్డానికిగూడా ఒకకథ చెబుతారు. మాలిన్ గారితండ్రి, గాడ్వీన్, మొదలైన వారి సిద్ధాంతాలయందు విశ్వాసంకలవాడు. కాని మాలిన్ కు అవి నచ్చలేదు. ఆయన తండ్రిదగ్గర ఆ సిద్ధాంతాలను ఇట్లా పూర్వపక్షం చేశాడు : "గాడ్వీన్ మొదలైన వాళ్ళు సుఖంతోమైన నమాజం నిర్మాణం కావాలంటున్నారు. కాని అది సాధ్యంకాదు. ఎందుచేతనంటే, జనసంఖ్య అన్నది పెరుగుతూవుంటుంది గనుక, జనంలో దారిద్ర్యం పెచ్చురూపుంటుంది. మరి యీ జనాభా మామూలుగా పెరుగుదు. భోజనానికి, లుసు భవానికి అవసరమైన వస్తువుల ఉత్పత్తికన్నా, లుసుగా ఆహారపదార్థాలకన్నా ఎక్కువ గతి లేక రేటు ప్రచారము జనసంఖ్య పెరుగుతుంది." మాలిన్ గారి తండ్రికి తనకుమారుని యీ వాదం సచ్చింది. అందులోపున్న బలాన్ని ఆయన దర్శించాడు. ఆ భావాలకు ఒక గ్రంథంలో రూపకల్పనచేయవలసిందని తన కుమారుణ్ణి ప్రోత్సహించాడు. అవిధంగా ప్రపంచప్రఖ్యాతమైన మాలిన్ గారి జనాభాసిద్ధాంతం ఆవతరించింది.

మాలిన్ గారి జనాభా సిద్ధాంతాన్నిగురించి Wealth of India ' ప్రొఫెసర్ వాడియా శ్రీ జి. ఎన్. జోషిలు ఈవిధంగా వ్రాశారు: "జనాభాసగురించిన చర్చ అనగానే, అది మాలిన్ గారి జనాభా సిద్ధాంతంతో ప్రారంభం అవుతోంది. మాలిన్ గారు యీ సిద్ధాంతాన్ని గాడ్వీన్ మొదలైన రచయితలు చెప్పిన సిద్ధాంతాలకు ప్రత్యుత్తరంగా ప్రపంచించారు. గాడ్వీన్ ప్రభుత్వం పేతుబద్ధమైన సమాజాన్ని పూజించేవారు. ఆ సమాజంలో ప్రజలు లాటు ఉత్పత్తిచేసిన వస్తుజాలాన్ని ఉదారబుద్ధిలో పంచుకొని సుఖాహ్లాదమైన జీవితాన్ని గడుపుతూ పుట్టారని అన్నారు. ఇది ఒక విధమైన సమహిమం. దీన్ని వారు పూజించేసి చెప్పారు. ఇది మాలిన్ లో అలోచనలకు ప్రవేశకారి అయింది. చెల్లువున్నాయి మృగాలు ఉన్నాయి. వానిలో పెరుగుదల ఒక దృతిలో వుండివుండటము మాలిన్ దర్శించాడు. ఆ చెల్లు, మృగాలు వాటికి బ్రతకడంనిమిత్తం భుజిచేయరు గనుక ప్రకృతిసమకూర్చిన ఆహారయోగ్య వస్తు

జాతంకన్నామించిన సంఖ్యచేత అభివృద్ధి చెందు తున్నాయి. అనగా ఆహారాన్నిమించి వాటి సంఖ్య పెరుగు తున్నది. అందువల్ల గాడ్ఫ్రీన్ ప్రభుత్వము దర్శించిన ఉత్తమసమాజం నిజంగా ఏర్పడిందే అనుకుం దాము; అప్పుడుగూడా అది నిలవదు. దాని ఉనికికి నిలకడ సన్నిధత్తంకాదు. ఎందుచేత? ఆ సమాజం బ్రతికి బట్టకట్టాలి అంటే, జనసంఖ్యకన్నా ఆహార ద్రవ్యాలు అధికంగా ఉత్పత్తికావాలి. ఆ ఉత్పత్తి గూడా జనాభా పెరుగుదలకు ముందుగా కొనసాగుతూ ఉండాలి. మనుష్యజాతిలోగూడా జనాభాపెరుగుదల ఆహారఉత్పత్తినిమించి వుంటున్నది. జనాభాయేమో Geometrical Ratio లో పెరుగుతున్నది. ఆహారం ఏమో Arithmetical Ratio లో పెరుగుతున్నది. (అంటే జనాభా 1, 2, 4, 8, 16, ఇట్లా యీ నిష్పత్తిలో అభివృద్ధి చెందుతూవుండగా, ఆహారోత్పత్తి మాత్రం 1, 2, 3, 4, 5 యీ పద్ధతిలో మాత్రం పెరుగుతున్నది.)

అయితే మార్కెట్ యీ జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టవలసిన అవసరాన్నిగూర్చికూడా తమ యీ గ్రంథంలో ఉద్దేశించారు. జనాభాపెరుగుదలను అరికట్టకపోయినట్లయితే, జనం ఎక్కువ, ఆహార ద్రవ్యాలు తక్కువ అయిపోతాయన్నారు. ఈ సందర్భంలో ఆయన పైన పేర్కొన్న Geometrical Ratio, Arithmetical Ratio లను ప్రవేశపెట్టినా, మొదటి కరవ్రతాన్ని విస్తరించివ్రాసినప్పుడు, యీ Ratio ల వ్యవహారాన్ని, పూర్వపుగ్రంథంలోకన్నా కొంత వెనక్కునెట్టారు. మొదటి గ్రంథంలో జనాభా పెరుగుదల ఎట్లా అరికట్టబడుతుందో ఒకవిధంగా మార్కెట్ వివరించారు. వాటిని ఆయన “సహజమైన అంకుశాలు” అన్నారు. అవి జాడ్యాలు, కరువులు, యుద్ధాలు. ఇంకా ఇతర దురాచారాలనుకూడా ఆయన యీసబ్జెక్టులో పేర్కొనడం జరిగింది. జనాభావీరద తొలి కరవ్రతాన్ని ప్రకటించిన ఐదు సంవత్సరాల అనంతరం దాన్ని విస్తరించి, మొదటి దానికన్నా శాస్త్రనిష్ఠంగావ్రాసిన రెండవ గ్రంథం వచ్చింది. మొదటి గ్రంథాన్ని ప్రకటించినవెంటనే వచ్చిన అనుకూల, ప్రతికూల విమర్శనములను, ఇంకా మండనములను మార్కెట్ రెక్కచేయలేదు. తాను దర్శించిన జనాభాసిద్ధాంతాన్ని నిర్బాధానికి ఇంకా ఎక్కువ

సమాచారాన్ని, ఎక్కువ అంకెలను సంపాదించారు. ఇప్పుడు ఆయన ఒక్క టిటనిను మాత్రమే దృష్టిలో పెట్టుకోలేదు. మరికొన్ని యితరదేశాలకుసంబంధించిన ఇట్టి సమాచారాన్నికూడా ప్రోగుచేశారు. ఇంతటి సమాచారాన్ని మనవంచేసి, తిరిగి తన జనాభా సిద్ధాంతాన్ని కొత్తరూపంలో గ్రంథంగా ప్రకటించారు.

ఈ గ్రంథంలోకూడా మార్కెట్ తన అది సూత్రాన్ని వదిలిపెట్టలేదు. ఆహార ద్రవ్యాల ఉత్పత్తికి మించి అధికమై పెరిగే లక్షణం జనాభాకు ఉన్నదనే సూత్రాన్నే ఈ గ్రంథంలోకూడా ఆయన సిద్ధాంధికరించారు. జనాభాపెరుగుదల నిరోధానికి ఈ సారి కొత్తరకం “అంకుశాలను” (checks) గూడా మార్కెట్ పేర్కొన్నారు. యుద్ధము, జాడ్యము, క్షామము మొదలైన నీనర్గమైన “అంకుశాలే” గాక, ప్రయత్నంచేత జనాభాపెరుగుదలను నిరోధించవచ్చునని ఇప్పుడు మార్కెట్ గురించారు. ఇందులో ప్రధానమైనది “నైతిక సంయమనం.” ఈ మాటకు మార్కెట్ అర్థం ఇది. పెళ్లిళ్లు వాయిదా వేసుకోనడం; సంసారం చెయ్యడములో నిష్కర్షనంయమనాన్ని పాటించడం.

మార్కెట్చెప్పిన యీ “అంకుశాల”లో విద్య కూడా ఒకటి. జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టాలంటే, ఇందుకు సంబంధించిన బాధ్యతలు జనానికి బాగా అవగతం కావాలి. మరి విద్యావ్యాపనం అంటూ లేకుండా ఇది ఎట్లా సాధ్యం అవుతుంది? విద్యవలన నభ్యుత పెరుగుతుంది. జనంలో సుఖానుభవానికి సంబంధించిన బుద్ధివిశేషం ప్రమాణికస్థితిని పొందడానికి విలువెరుకుతుంది. జనంలో సాధువు, నీతి అధికం కావాలన్నా, విద్యావ్యాపనం తప్పదు. అందువల్ల సామాన్యజనంలో విద్యావ్యాప్తిగూడా జనాభా పెరుగుదలకు ఒక విధమైన “అంకుశం” గా పనిచేస్తుందని మార్కెట్ సిద్ధాంతికరించారు.

మార్కెట్ పెద్ద విద్వాంసుడు. విద్వాంసులకు మిత్రుడు. ప్రఖ్యాత ఆర్థికశాస్త్రవేత్త రికార్డ్స్, ఈయన కూర్చిన మిత్రులు. రికార్డ్స్ గారికి మార్కెట్ గారి నలహాసప్రదించులు వుండేవని అంటారు. అనంతరకాలంలో డార్విన్ గారి సిద్ధాంతం అవతరించడానికి మార్కెట్ గారు కొంతవరకు ప్రేరేపకులు. ఎందుచేతనంటే “struggle for existence” అన్న పదబంధం డార్విన్ గారి సిద్ధాంతాలలో

స్థానంలోవుంది. నిజానికి ఆ పదబంధాన్ని తొలిసారిగా కూర్చినవాడు మార్కెట్ గారు.

మార్కెట్ గారి ఆర్థికమూలానుబంధే 'The law of diminishing returns' అనే ఆర్థిక సిద్ధాంతం ఉద్భవించింది. ఇక్కడ మార్కెట్ గారిని, వారి జనాభాసిద్ధాంతాన్ని గురించి మూలమే అనుకుంటున్నాము గనుక, ఆ యితర సిద్ధాంతం సంగతి వివరణము ఆవస్థతం. ఇక్కడ చెప్పవలసింది ఇది. మార్కెట్ గారి జనాభా సిద్ధాంతాన్ని, ఆయన కాలంలోను, అనంతరము, ఇప్పుడూ కూడా పూర్వ పక్షం చేసినామనకున్నవాళ్లు, విమర్శిస్తున్నవాళ్లు వున్నారు. కాని మార్కెట్ గారి సిద్ధాంతం ఈ మహా కాలంమీద హెచ్చుకుందులకు రోన్ నేనా, ఆనలు సిద్ధాంతం మాత్రం చెక్కుచెదరకుండా, ప్రపంచం ముందు "తస్మాత్, జాగత్, జాగత్" అని హెచ్చరిస్తున్నదో అన్నట్లు అట్లా నిలిచియున్నది.

మార్కెట్ గారి యీ జనాభాసిద్ధాంతాన్ని ఆయన కాలంలోనేగాక, ఆ తర్వాతకూడా విమర్శించిన చాలామందికి ఆయన్ను పూర్తిగా కాదనడం సాధ్యం కాకపోయింది. కారల్ మార్క్సు ఒక్కరే మార్కెట్ సిద్ధాంతాన్ని ఆ మూలం విరసించారు. ప్రత్యామ్నాయంగా వేరే సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు. అప్పటి సంగతి యేమోగాని, ఇప్పుడు మార్క్సుగారి ఆ జనాభాసిద్ధాంతాన్ని తలపెడుతున్నవారే అంతగా కనిపించరు. ఎంతమంది విమర్శకులు ఈ జనాభాసిద్ధాంతాన్ని ఖండించారో, అంతమందీ మన్నన చేసినవాళ్లు ఉన్నారు. 19 వ శతాబ్దం మొదటి 50 సంవత్సరాలలోను మార్కెట్ సిద్ధాంతం ఆర్థికశాస్త్రప్రపంచాన్ని బ్రహ్మాండంగా నీలింది. ఆ భర్వాత దాన్ని తిట్టడమే గొప్ప అనుకున్నవాళ్లు బయలుదేరారు. తిరిగి 1914—18 యుద్ధం, అనగా మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం జరిగిన అనంతరం తిరిగి మార్కెట్ సిద్ధాంతానికి ప్రాణంవచ్చింది.

మార్కెట్ ను మన్ననచేసినవాళ్ల సంగతి అట్లా వుంచి, విమర్శించినవారి సంగతితినుకుచూద్దాము.

ఈ సిద్ధాంతాన్ని మార్కెట్ ప్రపంచిన రోజుల్లో బ్రిటన్ లో "పూర్ లా"లు అమలులో ఉండేవి. పట్టణాలలో

పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందుతూ, వ్యవసాయంలో కూడా విప్లవాత్మకమైన మార్పులు వస్తూ ఉన్నందువల్ల వల్లే పట్టు లనువదిలి జనం పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందుతున్న ప్రాంతాలకురూపడం మొదలు పెట్టారు. పనిపాటలేనిజనం ఎక్కువ అయిపోయి నారు. జనసంఖ్య పెరిగిపోతూవచ్చింది. అకించ సులకు భక్తిచూపడంకోసం బ్రిటన్ "పూర్ లా" లను ప్రవేశపెట్టింది. మార్కెట్ వాటిని ఖండించారు. తన సిద్ధాంతం ఆధారంగా ఆయన యీ "పూర్ లా" లు పనికిరావని నిర్ధారణచేశారు. అందువల్ల కొందరు బ్రిటన్ లోపున్న తర్కాలపనిస్తీతులను దృష్టిలో పెట్టుకొని మార్కెట్ యీ సిద్ధాంతాన్ని తెచ్చిపెట్టారు అన్నారు.

ఇది నిజంకావచ్చు; కాకపోవచ్చు. ఆ కాలానికి, ఆ పరిస్థితులకు ఒక్క ఇంగ్లండులోనే గాక, ఐరోపాలోని తక్కిన దేశాలలోగూడా మార్కెట్ చెప్పేటువంటి జనాభాపెరుగుదలవరిస్తోంది గోచరం అవుతూ వచ్చింది. విజయవేషంపే మార్కెట్ కన్నా ముందే ఇది ఇట్లా వున్నదని గుర్తించినవారు వున్నారు. ఈ విషయాన్నే ఎంతో హెచ్చేవాల్ కారల్ మార్క్సు తన "Capital" మొదటిభాగంలో ఒకచోట ఇట్లా పేర్కొన్నారు : "పాశుకుడుగనుక ఈ సందర్భంలో నాకు మార్కెట్ వ్రాసిన "Essay on Population" ను గుర్తుకు తెచ్చినట్లుయితే, నేను ఆ పాశుకునికి ఈ విషయం చెప్పదలచుకున్నాను. మార్కెట్ వ్రాసిన ఆ గ్రంథం తొలిరూపం వట్టిదేమో వుంది. దేఫో, నర్ జేమ్స్ మ్యూవార్ట్, టాన్ సెండ్, ఫ్రాంక్లిన్ వారేన్ మొదలైనవాళ్లు చెప్పినదాన్ని మార్కెట్ "కాపీ" కొట్టాడు. అందులో ఒక్కావ్యం కూడా ఆయన స్వంతం అని చెప్పగలిగిలేదు. ఆ కరష తాన్ని ప్రకటించినప్పుడు అంతా ఎంతో ఉత్సాహం చూపడం జరిగింది అంటారు. నిజమే. అందుకు 'పార్టీ' అనకే ఒక్కటే కారణం. ఫ్రెంచి విప్లవాన్ని సమర్థించే జనం బ్రిటన్ లో, అధికమౌతూ ఉన్నారు. కాండోరక్ట్ మొదలైనవారి బోధలకు ప్రసన్న హెచ్చుతున్నది. ఆనందరథంలో, ఆ బోధలకు విరుగుడుగా యీ జనాభా సిద్ధాంతం లేవనెత్తబడింది. 18 వ శతాబ్దంలో మొదటిగా రూపందాలుస్తూ వచ్చిన యీ సిద్ధాంతానికి సుష్మరూపం ఇచ్చి బాజాభజంత్రీలలో

మోగించడం మొదలుపెట్టారు. ఇంగ్లీషు ధనికవర్గం యీ సిద్ధాంతాన్ని ఎంతో మెచ్చుకున్నది. అది ప్రచారం లోకి వస్తున్నందుకు సంతోషించింది. తన సిద్ధాంతం యొక్క విజయాన్ని చూచి మార్క్స్ ఎంతో ఆశ్చర్యపోయాడు. సంతోషించాడు. ఆప్పుడు దాన్ని ఒక గ్రంథంగా తయారుచేస్తే బాగుంటుందని అనుకున్నాడు. ఈ కొత్త పుస్తకంలో మార్క్స్ చేర్చిందికూడా ఆయన స్వంతంకాదు. ఇంకొక్కరు చెప్పినదాన్ని తన గ్రంథంలో చేర్చుకున్నాడు..... ఒక్క “జర్మన్”ను మినహాయస్తే, జనాభావిధాన సిద్ధాంతాలుచేసినవళ్ళంతా ప్రాప్తపెంటులు. జర్మన్ వెన్నిస్ లో మతగురువు. ఈయన చాలా తెలివీగలవాడు. ప్రతిభగల రచయిత. నిజంగా జనాభా సమస్యలనుగురించి ఏమన్నా స్వంతంగాచెబితే ఈయన చెప్పాడనవచ్చు.

ఇట్లు మార్క్స్ సిద్ధాంతాన్నిగురించి కారల్ మార్క్స్ ఇంత పొడవైన వ్రాసినా, ఆ వ్రాసింది పూర్తిగా నిజంకాకపోయినా, కొంత నిజంవున్నదని అంగీకరించాలి. మార్క్స్ కుముందే ఐరోపాలో ఇటలీలో జనాభాసమస్యనుగురించిన పరిశీలనలు ప్రారంభమైనాయి. మాఖివిల్లి, బోటేలో, పెట్యూరా, జిక్కోలో పీరమోంటి, డెసినా, బ్రుస్టెలిని మొదలైనవాళ్ళు యీ పరిశీలనలు సాగించారు. అదేవిధంగా ఈ సమస్యను పట్టించుకున్న ఆరి కత్తలకుకూడా ఇటలీలో మార్క్స్ కు ముందులేకపోలేదు. ఆలర్నోట్టి, బండిని, బెక్కారియా, బెల్గోని, బ్రెగింగాటి, కార్లి, కార్నోరో, పాల్మెరి, దిడి, ఆర్నో, పీటాంగియర్, గెనాచేసి ప్రభుత్వం ఇటువంటివాళ్ళు. వీరి అందరిలోను మిగిలి జనాభాసమస్యలను గట్టిగా పరిశీలనజరిపినవాడు మార్క్స్ పేర్కొన్న జర్మన్ అనే ఆయన. అలెస్సాండ్రో స్టాంజో అనే ఆధునిక ఇటాలియన్ ఆర్థికవేత్త ఇటీవల తన ఒక పత్రంలో జర్మన్ ను గురించి వ్రాస్తూ, “మార్క్స్ కు (జనాభాగురించిన) అభిప్రాయాలలో అతి సన్నిహితుడని చెప్పదగినవాడు ఈయన” అని వ్రాశారు. అంతేగాక మార్క్స్ ప్రవేశపెట్టిన గణితశాస్త్రసంబంధమైన Ratio లు, లేక నిష్పత్తులు ఇటాలియన్ లే ముందు ఆలోచించారు.

జెర్నీకూడాఉన్నారు. అయితే ప్రాఫెసర్ ‘నోసాంజో’ వీరికంటే మార్క్స్ ఎక్కడ వున్నాడో పేర్కొన్నారు. ఈ జనాభాసిద్ధాంతాన్ని

చెప్పడంలో మార్క్స్ స్పష్టంగా, విశదంగా చెప్పగలగారు. సమాజసమస్యలకు, యీ జనాభాసిద్ధాంతానికి ముడికుదిర్చిందికూడా మార్క్స్ గారే. అందువల్లనే ఇప్పటివరకు ఆయనసిద్ధాంతాన్ని ‘డా’ననడమో లేక ‘కాదు’ అనడమో, లేక ఆయన చెప్పినదాంటో నిజం లేకపోలేదనడంమీదన్ జనాభాసిద్ధాంతం తాలూకు చర్చలన్నీ నడుస్తున్నాయి.

4

మార్క్స్ గారి జనాభాసిద్ధాంతం మరికొన్ని విధాలయిన విమర్శలకుకూడా గురిచేయబడింది. ఆహారవ్యయం లవ్యయంలో ఆయన ఆలోచన పరిధి సంచలితమైనదని, కొందరు అన్నారు. ముఖ్యంగా మాంటెస్ క్యూ అనే ఫ్రెంచి ఆర్థికవేత్త మార్క్స్ వట్టి శాఖాహారాన్ని, తృణాదికములైన ధాన్యాలను మాత్రమే లెక్కలోకి తీసుకున్నారాని, చేపలు మొదలైన మాంసద్రవ్యాలను దృష్టిలోపెట్టుకొని, ఆహారవ్యయంలాన్ని మదింపుచేయలేదని వాదించడంవరకూ యీ విమర్శలు నడిచాయి. మార్క్స్ తర్వాత విజ్ఞానశాస్త్రం ఎంతో అభివృద్ధి చెందిందని, ప్రకృతిని మానవుడు తన అంకెకు తెచ్చుకొనడం అధికం అయిందని, యీ మహావిజ్ఞానాన్ని వ్యవసాయ క్షేత్రాలలో అభివృద్ధి పాధనకు వినియోగించడం వలన ఆహారోత్పత్తి ఎంతగానో అధికంఅయిందని మార్క్స్ తర్వాతివారు వాదిస్తూవచ్చారు. కొందరు మార్క్స్ తన మదింపులో Law of Diminishing returns ఏలుబడి సాగిందని, ఆయన అట్లా చేయడం సరికాదని అన్నవారున్నారు. మార్క్స్ గారికాలంవాటికి ఇంగ్లండులో పరిశ్రమలు మొదలైనవి అంతగాపుగా వృద్ధిచెందలేదు గనుక, దేశవంపత్తియొక్క శక్తి సామర్థ్యాలు ఎట్టివో విధితం కాకముందు పుట్టిన అవకాశసిద్ధాంతం అని కూడా ఆయన జనాభాసిద్ధాంతం తెగడబడింది. ప్రపంచంలో వివిధరాజ్యాల అభివృద్ధి చెందుతూవున్నకొద్దీ వస్తూ అధికమై పూర్వంకన్నా ఎక్కువమందిజనం హాయిగా బ్రతకడానికి ఏళ్ళు ఏర్పడ్డమాట నిజమే. అంతేగాక ఒక దేశంనుంచి ఇంకో దేశానికి ప్రజలు తరలివెళ్ళడం, అక్కడ నివాసాలు ఏర్పాటుచేసుకోవడం మొదలైన పద్ధతులద్వారాకూడా యీ జనాభాసమస్య కొన్ని

కొన్నిదేశాలలో తాత్కాలికంగా పరిష్కారం అయినట్లు కనిపిస్తున్నది. ఈ జనం వలన వద్దతిని మాల్టాన్ గురించేలేదని, పరిశ్రమల అభివృద్ధి వలన ఎక్కువమంది ప్రజలను భరించడం శ్రేయోపయోగపడుతుంది అన్న విషయాన్నికూడా ఆయన గమనించలేదని వాదించేవారున్నారు. కాని మాల్టాన్ నాటికే యీ వలనవద తి ఏర్పడివుంది. ఆయనకు అది తెలియదని అనడం ఎట్లా? ఇక పరిశ్రమలు, వాటి అభివృద్ధి మొదలైన వ్యవహారంపైనుండే, ఆవిషయాన్ని ఆయన తన జనాభాసిద్ధాంతగ్రంథంలో పేర్కొని వుండకపోవచ్చు. కాని అది ఒక్కటేకాదు ఆయన వ్రాసిన గ్రంథం. Principles of political Economy అని కూడా ఆయన వ్రాసిన గ్రంథం వుంది. మాల్టాన్ గురించి విమర్శనచేసినవాళ్ళు, చేస్తున్నవాళ్ళు, ఈ గ్రంథాన్ని ఆట్రే పట్టించుకొనడం లేదని, అందువల్ల ఆయనపేర్చింది ఏమో పూర్తిగా అవగాహనచేసుకొనకుండా చాలామంది మాల్టాడుతూ వచ్చారని ఇటీవల ఒక ఆరిథ్మెటికల్ అన్నారు. ఈ గ్రంథంలో మాల్టాన్ పరిశ్రమల అభివృద్ధి సంగతిని, జనాభాసమస్యకు ముడిపెట్టి కొంతవరకు చర్చించారు.

మాల్టాన్ గారి సిద్ధాంతం ఒకప్పుడు యదార్థమేనని, అప్పటి పరిస్థితులనుబట్టి అది అప్పటికే యదార్థం అయినదని, తరువాత పరిస్థితులు మారిన కారణంచేత అది అయదార్థం, ఆ మాతన పరిస్థితులలో అది యదార్థం కాల్చేకపోయినదని ఒక వాదంవుంది. బెర్ట్లాండ్ రస్సెల్ యీ కోసకు చెందినవారు. ఆయన తమ Principles of Social Reconstruction లో మాల్టాన్ సిద్ధాంతాన్నిగురించి ఇట్లా వ్రాశారు: “మాల్టాన్ గారు తమ జనాభాసిద్ధాంతాన్ని వ్రాసినప్పుడు, ఆ కాలానికి అది యదార్థమే. కాని తర్వాత తర్వాత అది ప్రసవ జనాభాలో పాశ్చాత్య రాజ్యాలకు, అమెరికాకు సంబంధించినంతవరకు అయదార్థం అయిపోయింది. ఇందుకు కారణాలు చెబుతాను. తల్లిదండ్రులు పిల్లలయందు శ్రద్ధ అధికమైననాల్సినప్పుడు, పిల్లలకోసము పెట్టవలసిన ఖర్చు అధికం అవుతున్నది. కనుక ఎక్కువమంది పిల్లలు కలిగితే, వారిని సరిగా పోషించడము పడదు గనుక, ఆత్యగల తల్లిదండ్రులు పిల్లలు ఎంత తక్కువ అయితే అంత సంతోషంగా ఉండగలుగుతున్నారని, అందు

వల్ల సంతానము జాస్తి కాకుండా చూచు కుంటున్నారని అర్థం. స్త్రీలను తీసుకొని చూస్తే, వారు కూడా ఇప్పుడు తమకు పిల్లలు పుట్టుకుండా వుండటమే బాగుంటుందనుకుంటున్నారు. మహిళలు ఒకరో ఇద్దరో పిల్లలు కలిగితే చాలుననుకుంటున్నారు. అందుచేత వారి ఉద్యోగములకు పిల్లలవలన ప్రతిబంధకము ఏర్పడుతున్నదన్న భావము స్త్రీలలోకలిగింది.

జనాభాలో స్త్రీల సంఖ్య అధికము కావడము వలన, చాలామంది స్త్రీలు పెళ్లిల్లే చేసుకొనడములేదు. లేదా చాలామందికి పెళ్లిళ్ళు కావడములేదు. యుద్ధం అంటూ వచ్చిన అసంతరము స్త్రీలకు ఉద్యోగవకాశాలు అధికము అవుతున్నాయి. అయితే ఇది తాత్కాలికము కావచ్చును. అయినా కొందరు స్త్రీలు ఉద్యోగములలో నిర్బంధిత అవుతున్నారు.”

ఇక్కడ ఈ సిద్ధాంతాన్ని గురించి గమనించవలసిన విషయం ఏమిటో ఒకటివుంది. దానిని రస్సెల్ గారు పేర్కొనివున్నారు. ఈ సిద్ధాంతం అభివృద్ధి చెందివున్న పాశ్చాత్య దేశాలకు వర్తించదు—అని. అది నిజం కావచ్చు. కాకపోవచ్చు. అమెరికా విషయమే తీసుకు చూస్తే, అక్కడ ఆ దేశంలో దాదాపు ౮ కోట్ల వరకు అకించనులు వున్నట్లు తెలుస్తుంది. అక్కడ—అమెరికాలోవున్న ఆ దారిద్ర్యంమననంటే బడుగుదేశాలలో విధంగా వుండకపోవచ్చు. ఇక్కడ మననంటే దేశాలలో దారిద్ర్యం సర్వాంతర్యామి. అక్కడకాదు. ఆ కాకపోవడమువలన ఆ దారిద్ర్యముయొక్క తీవ్రత విస్తృతమై కనిపించడము సహజము. మరియు అది ఆ దేశములోని పౌభాగ్యముతో పోల్చి చూచినప్పుడే దారిద్ర్యముగ భాసిస్తుంది. బడుగు దేశములలో పోల్చి చూచినచో ఆ అకించనులే ధనవంతులు. ఇంతకూ ఇక్కడ చెప్పవచ్చున దేమనగా, మాల్టాన్ గారి సిద్ధాంతము అమెరికా మొదలైన నలువంటి దేశములలో చెల్లక పోయినను, ఏ పరిస్థితులలో ఆయన ఆ సిద్ధాంతమును ప్రవచించుట జరిగినదో, ఆ పరిస్థితులు ధనిక దేశములలోకూడా రహితం కాలేదు. మరియును ఆ సిద్ధాంతం ఆయన ఎప్పుడో చెప్పిన పద్ధతిలోననే కనిపించాలని ఎక్కడాలేదు. అప్పుమునకు వలయు ద్రవ్యాధికములన్నియు అధికముగా వుండి, ఆ పౌష్కల్యముతో దారిద్ర్య మనుభవించువారు వుండటము కూడా

జనాభా సమస్యలు

మార్కెట్ గారు దర్శించిన జనాభా సిద్ధాంత తత్వములో భాగమే. కాదనలేము.

ఇది అంతయు వేరు విషయము. ధనిక దేశములలో, అభివృద్ధి చెందిన దేశములలో యూసిద్ధాంతం వట్టి నా, పట్టకపోయినా, బదుగు దేశాలలో మూతం ఆ సిద్ధాంతం అనువర్తిల్లుతున్నది. జనాభా పెరుగుదలకు తగినంతగా ఆహార ధాన్యోత్పత్తిగాని, ఇతర ఆహారముల ఉత్పత్తిగాని కొనసాగడమలేదు. మన దేశాన్ని ఉదాహరణంగా తీసుకున్నా ఇది ఇట్లా అని గోచరిస్తుంది. జనాభా పెరుగుదలను ఆరికట్టకపోయినా, జనాభా పెరుగుదలకు తగినట్లు ఆహారపు పంటలను, ఇతర ఆహారములను అభివృద్ధి చెందించుకొనకపోయినా, మార్కెట్ దర్శించిన ప్రధాన సిద్ధాంతం తు. చ. ఆయన చెప్పినట్లు కాకపోయినా మరోవిధంగా నైనా పనిచేస్తుంది. ఈ విషయాన్ని భగ్యంతరంగా ప్రపంచ ఆహార సంస్థ డైరెక్టరు జనరల్ డా. బి.ఆర్. సేన్ ఇటీవలనే విశదం చేశారు.

ప్రపంచ ఆహార సంస్థవారు 1965 ఆక్టోబరులో తమ వారి క నివేదికను ప్రకటించారు. "The State of Food and Agriculture, 1965" అని. ఆ నివేదికకు డా॥ సేన్ "ముందు మాట" వ్రాశారు. ఆ మాటలో ఒకచోట మార్కెట్ గారి సిద్ధాంతం ప్రసక్తి వచ్చింది. డా. సేన్ వ్రాసిన వాక్యాలు ఇవి : "The most critical phase which now opens with the third post-war decade is the one when Malthusian correctives will inexorably come into play unless organised will and dedicated endeavour,

which we have been trying to build through our various efforts, can find effective expression". ఈ మాటలకు అర్థం ఏమిటంటే, డా. సేన్ గారి వాక్యంలో రెండో భాగం ప్రకారం పనులు జరక్కపోతే మార్కెట్ గారు చెప్పిన "అంకుశాలు" లేక correlative లు వాటి పని అని చేసుకుపోతాయి. అనగా జాడ్యాలు మొదలైనవిన్న జనాభాపై తమ వికటమైన విలసనాన్ని ప్రదర్శనం చేస్తాయి.

ఇక్కడ డా. సేన్ గారు ఆ "ముందుమాట"లో వ్రాసిన ఇంకో వాక్యాన్ని కూడా పరిశీలించవలసివుంది. ఆ వాక్యం ఇది : F A O studies indicate that the total food supplies of the developing countries will have to be increased fourfold in the next 35 years to give their vastly increased populations an adequate though in no sense lavish diet."

మార్కెట్ గారు ఏమన్నారంటే జనాభా పెరుగుదలకు దీటుగా ఆహారాది ద్రవ్యాలు పెరక్కపోయినట్లయినా, జనాభా పెరుగుదలను ఆరికట్టకపోయినట్లయినా, ఒక 25 సంవత్సరాలలో ఆహారద్రవ్యాలు లభ్యము అవడముకన్నా, జనాభా రెట్టింపు అయిపోతుంది అని. ఇప్పుడు డా. సేన్ గారు వచ్చే ముప్పది అయిదు ఏళ్లను మొత్తము ఆహారపు సరఫరా నాల్గు రెట్లుకాని పక్షంలో అభివృద్ధి చెందుతూవున్న దేశాల పరిస్థితి అస్త్రీ నాస్త్రీ విచిత్రా హేతువు (ఆహారం విషయంలోనే అనుకోండి) కాగలదంటున్నారు.

మరి మార్కెట్ సిద్ధాంతానికి చెప్పుకోతగిన అవకాశం ఏక్కడ?]

ఆమె సుఖంగా
జీవించేటట్టు
చూడవలసిన
బాధ్యత మీదే

కాగా రక్షణ చేపట్టండి. అనంద
ప్రదమైన, ఆరోగ్యవంతమైన సుఖ
దాయకమైన చిన్నతనంలోనే జీవితానికి
శ్రీమా ద్వారా రక్షణ చేపట్టండి. అలా
చేయడం పెరిగే వయస్సుకు రక్షణ.
ఉన్నత విద్యాభ్యాసానికి అవకాశం.
పెళ్లికి కావలసిన గల ఖర్చులకు తగిన
తబ్బు. మీకు స్నేహ పాత్రులైన ఎల్.వి.
ఏజెంటుతో చేడే మాట్లాడండి.

జీవిత భీమాకు
ప్రతిగా మరొకటి లేదు.

కొడవటిగంటి నవలలు :

ఒక పరిశీలన

శ్రీ కె. వి. రమణారెడ్డి

1

సొంత మొహరు

ముప్పై ఏళ్ల కిందటి మాట. అప్పటికి శ్రీరంగం శ్రీనివాస రావుగారూ (శ్రీశ్రీ), కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారూ (కె. కె.) జీవితంలోనూ రచనా జీవితంలోనూ పిల్లకారు కిందనే జను. తెలుగు కథకుల గురించి ఇంగ్లీషున 'లివెజీ' పత్రికలో శ్రీశ్రీ ఒక వ్యాసం వ్రాసినట్లు చదివారు. అప్పటికి ప్రఖ్యాతి పొందిన వారిని కొందరిని పేర్కొని, అప్పుడప్పుడే పైకి వస్తూవుండిన కె. కె. ని కొద్దిగా మెత్తగా మందలించడం జరిగింది. గుడిపాటి వెంకటచలంగారి ధ్వనికే కె. కె. ప్రతిధ్వనిగా శ్రీశ్రీకి కనిపించారు.¹ ఈ వాక్యం చివర ఆశ్చర్యకృత సంఖ్య (1) ఉండవలసిందేగాని వాకు మాత్రం అది అనుసర మనిపిస్తున్నది.

కె. కె. నవలలు చర్చకగా చదవక ముందు వాకు గూడా, శ్రీశ్రీ పై విధంగా రాసిన ముప్పై ఏళ్ల తర్వాత, అలాంటి 'అభిప్రాయమే' ఉండేది. నిజానికి దీనిని 'అభిప్రాయం' అనడమే సరికాదు. అపొహ అనవలసి ఉంటుంది. ఒక విషయాన్ని సాక్షాత్తుగా చూసి, తోలుముట్టా తరచి, నలైన ఉపవత్తుల బలంతో ఏర్పరుచుకున్న భావాన్నే అభిప్రాయం అనాగిగాని, అకుకు అందని పోకకు పొందని భావాన్ని అనకూడదు.

ఒకరికి ఇంకొకరు ప్రతిధ్వని అనడం, అట్లాగని నిరూపించడం కంటే సులువైన పని. దానికి ఓపికగాని అలోచనగాని అక్కరలేదు. మూలంలోనే కె. కె. స్వతంత్రులు. ఏ ఒక్కరిని ముందుంచుకుని ఆ మేలుబంతిలో తమ రచనలు పాగించలేదు. ఎవరి రచనాప్రభావాలైనా ఆయన మీద ప్రసరించే ఉండినట్లైతే, అది కంటికి కనిపించేవి కావు. ఈమూడు శ్రీశ్రీ కూడా అనాళ్లలో తానున్న మాటలను, ఇంగ్లీషు వాడనేట్లుగా, 'లివివేయడానికి' సిద్ధమే. పైగా, కె. కె. తో ఇప్పుడు శ్రీశ్రీకి రష్యన్ కథాధారయ చెఫ్ కనిపిస్తున్నాడు. అంటే కె. కె. చెఫ్ కు

నకళ్లను నృప్తించారని కొత్త అభియోగం కాదీది, చెఫ్ అంతటి వాడని ధ్వని. కావచ్చు. ఈ అంశం గురించి కె. కె. వాకు రాసిన ఒకలేఖలో ఇలాగన్నారు:

"నేను నవలలు రాయటానికి ఎవరి influence గాని ఉన్నట్టు తోచదు. చలంగారిది అసలే లేదు. మిగిలిన నవలాకారులు వాకు చలంగారి కన్న కూడా దూరంగా ఉన్నవాళ్లు. నేను అభిమానించే పాశ్చాత్య నవలాకారులు చాలామంది ఉన్నారుగాని వారి ప్రభావం వాకు ఏవిధంగానూ ఉపకరించలేదు.

"...చెఫ్ ప్రభావం కూడా నామీద ఏమీలేదు. ఉండే అవకాశం లేకపోయింది. చిన్నకథలు రాయటంలో set అయిపోయినాక చెఫ్ కథలు చదివాను. చెఫ్ నవల ఒకటే చదివాను. అది నా కిప్పుడేమీ జ్ఞాపకంలేదు...."

మంచి రచయితలక్షణాలలో ఇది ఒకానొకటి కావడమేగాక, చాలా ముఖ్యమైనది. ఏమిటంటే, గురువులకు అజన్మాంతమూ ఒక లఘుప్రాయుడుగా ఉండక, తనకు తానొక గురువు కావడమే రచయితకు ప్రాణవాయువు. గురువులు ఉండకపోరు. అయితే వారు శిష్యుని రక్తంలో రక్తమై రూపాంతరం చెందుతారు. అతని సొంతమైపోతారు. అది వారికి అతనికి చేకూరవలసిన అదర్శవరణాను సువాతి. గోపీచంద్ ఒక నవలలో అన్నట్లు, నోటి వెంట తోనికి వెల్లెన వస్తువు మరొక దానివెంట అడవిధంగా బయల్పడితే లాభమేమిటి? అది అరుగుదపడి సారం తోనల నిలిచి పోయి పనికిరానిదే నిర్లక్ష్యమింపాలి. పాత్రల ఎన్నికతోనూ, కథ కట్టబడితోనూ కె. కె. రచనలకు మరొకరి రచనలతో పోల్చి ఉన్నట్లు కనిపించవచ్చునేమోగాని, వాటి కిది పటిల మూత్రం

1 The short story in Telugu-Triveni: Aug-Sep. 1939. "At present the influence of sri Gudipati Venkata chalam is too greatly on him. once he shakes it off he can be expected to scale the higher reaches of artistic endeavour."

కాపు. భాష, భావం, కె. కె. ముహూర్తంలో విలక్షణంగా కనిపిస్తాయి.

రాణి—విలువ

పుంభావపుంభాగం అడిగిన ప్రతికలకు అడిగిన వెంటనే కథలు రాసి ముప్పై ఏళ్ళుగా ఉన్నాయి. కె. కె. ఒంటికి, మెదటికి గల సారం గురించి ఇప్పటికీ కథలు చలామణీలో ఉన్నాయి. కథల కార్టూవా కాగితగిన కె. కె. నవలను కూడా బహుళంగానే వెలువరించారు. అయితే ఆయనకు భూతకాలం గురించి ఉన్న భావం కంటే వర్తమాన కాలం మీద ఉన్నట్టిదే ఎక్కువ అనిపిస్తుంది. మిగతా విషయాలుంటున్నా, ఈ ఒక్క విశేషమే కె. కె. గారికి తెలుగు నవలాలోకంలో పెద్దపేరు వెయ్యవచ్చు.

ఆయన పుస్తకాలకు ఉన్న గిడినీ బట్టి, ఒక్కొక్క పుస్తకం వడిన కూర్పుల సంఖ్యను బట్టి చూస్తే, ప్రజాభిమానాన్ని బాగా చూడగలిగిన తెలుగు నవలాకారులలో కె. కె. ఎవ్వరికీ తీసిపోతాడు. ఎటోర్చీ విమర్శకుల ముఠావేసారి చూపుకు అనారా, అనేదే ప్రశ్న. విమర్శకు లోకంలోనా, సాహిత్య మొక క్రాంతి అనుకోవలసి ఉంటుందా, కొంచెమే? నవలతోమోగాని, కె. కె. కథలు బోలెడు ఇతర భారతీయ భాషలలోకి పరివర్తితమైనట్లు, స్వతంత్ర కాలంగా ఆయనకు సునిశితమైన భౌతిక చేకూరినట్లు మనకు తెలుసునే, మరి తెలుగు విమర్శకులు, కళ్ళు మూసకున్నా రెండుచేత?

దీనికి కె. కె. గారి నమూనానం ఏమిటో నాకు తెలియదు గాని ఆయన తొలి నవలలో ఒకటైన 'అరుణోదయం' ఒక వివరణ విస్తృతది. అందులో ఒకపాత్ర ఇలాంటిది.

“నందత్తురానికి ఒకటి, రెండు సంవత్సరాల కొట్టి చొప్పున కథలు రాసేవాళ్ళకు భాగ్యి వచ్చినంత త్వరగా నెలకు నాలుగు కథలు రాసేవాడికి రారు. సాక్ష్యం పెరుగుతున్న కొద్దీ న్యాయాధికారికి విసుగెత్తినట్లు ఈ కథా రచనలో యంత్రవర్తిత్వము చూసే సంఘం వినుక్కుంటుంది.” కథలో “యంత్రవర్తిత్వం” అయితే నవల విషయంలో కుట్రవర్తిత్వం కె. కె. ది. “దేవటి కథాసాహిత్యం” అనే తమ వ్యాసంలో (అభ్యుదయ, మే-1956) తమ రచనాభావాలకు గురించి కె. కె. ఇలా రాశారు:

“రెండవ ప్రపంచయుద్ధానికి మూడు, నాలుగు సంవత్సరాల ముందు కాలంలో నేను నాలుగైదు కథలు కూడా ప్రచురించిన నెలలు లేకపోలేదు.”

విరివిగా రాయకుండా, నాలుగు కాలాంటివి విరిచే కథలు పరిమితంగానే రాాయమని అడిగిన మిత్రులకు ఆయన ఇచ్చిన జవాబు, “కథలు రాయటం చాలా తేలికైన పని అని కథకులు కొవోయేవారికి తెలియగలదులకే విరివిగా కథలు రాస్తాన్నాను” అని. ఇది వలోక్తి మాత్రమేకాదు. కథలూ నవలూ రాయటం కె. కె. కి మండిసిగ్గ మర్యాద అయిపోయింది. మొహాపా కూడా ఇంత వేగంతోనే పరచరగా రాసేవాడు. త్వరగానూ ఎక్కువ

గానూ రాసేవా, అప్రయత్న పూర్వకమనిపించేంతటి సహజంగానూ వున్న రోమా ఇద్దరూ రాశారు. ఇన్ని చక్కని రచనలను ఇంత అవలీలగా వెలువరించగలడమే వారి సునతకు గీటురాయి. అయితే అనేక కథలకు, నవలకు శాశ్వతత్వం చేకూరలేదు. సార్వత్రికంగా కూడా అంతగా అభివర్ణలేదు. అయితే రచనా విధానంలో దృక్పథంలో మొహాపాతో కె. కె. భేదిస్తాడు. చలంతో కూడా, వాల్చి దర్శికి వాస్తవ విషయంలో కూడా కల్పన దర్శనమిస్తే, కె. కె. కి కల్పనతో గూడా వాస్తవ గుణం కనిపిస్తుంది. వాళ్ళ ముఖ్యంగా వృద్ధయవాదాలు. కె. కె. బుద్ధివాది. గొప్ప రచయితలో వాస్తవ వాదమూ, కాలానికవాదమూ సహజీవనం చేస్తాయి. వాస్తవాన్ని చిత్రించడమంటే దానికి ప్రతిరూపాన్ని కల్పించడం కాకుండా, దానిని సందర్భంగా మార్చడమే ఆ ఇంద్రజాలం కె. కె. కి చేత కాదనడం కంటే సరివడదనడమే ముఖ్య నమూ. ఏ నవం గొప్ప దానానికైనా ఆధారమేమిటంటే, అందులో వర్ణితమైన ముచ్చట యొక్క మేలిమికాదు. యదర్థ జీవితాన్ని చిత్రించడమే. ఆ చిత్రణలో అందం కొరవడవచ్చు. తాను ఎన్నిక చేసిన జీవిత భాగాన్ని నవలాకారుడు ఎంత రోతుకుదిగి చరచి ఎంత సత్య సంయతంగా వర్ణించాడు, ఏ అంశాలను వదిలి ఏ ఇతర అంశాలను స్వీకరించాడు, ఏ కనానైఖరితో రచించాడు, ఇవి మూలమే ముఖ్య విషయాలు. ఫ్రాన్సులో అన్నట్లు “The novel's success lies in its own sensitiveness, not in the success of its subject matter.” ఈ దృక్పథం నుంచి పరిశీలించినట్లైతే, నట్టి కల్పనా చమత్కృతి మాత్రమే ఏ నవలకూ ఘనత విస్తృతమే తెలుతుంది. చిత్రించ బానుకున్న జీవితభాగాన్ని ఎంత విశ్వసనీయంగా సాక్ష్యంగా సూక్ష్మత తో చిత్రించాడనే గీటురాయి.

జీవితంతో గాఢపరచయం లేనిదే, తిల్పమూ భాషా ఎంత సాంపులదేనా, ఎవరూ మంచి రచయిత కాజాలదని, కె. కె. కి మొదటినుండి సిద్ధాంత ప్రాయమైన రచనాతత్వంలో ఆధార భూతమైన మాత్రం. తనకు సన్నిహితంగా ఉండే జీవితరంగం నుండే రచయిత తనకు కావసిన పదార్థాన్ని స్వీకరించాలిగాని ఎటువంటి అలు బండిని తోలరాడదు. ఇది చిత్రీకర్తకి సంబంధించిన విషయం మాత్రమేకాదు. రచనలోని బలమైన విశ్వసనీయత ఆధారపడుతుంది కాబట్టి, దానిని సాధించేందుకై తనకు అత్యంత గాఢంగా అనుభూతిమైన జీవితభాగాన్ని రచయిత చిత్రించ బానాలి. ఆ అనుభూతి అర్థీయతగా మారుతుంది. అయితే అది రచయిత స్వీయభావమే కావచ్చురలేదు. అనుభవం అనుభవంగానూ చిత్రితం కాగూడదు. అది రచయిత పనిమార్గం నట్టి అస్థిమూలం వరకు ఇంత భావనలో తీసువైచేనాటి. లచ్చిదే

2. “Is It not the essence and function of the artist...that.. he is found not to have reproduced reality, but to have transformed it? When he has transformed it into beauty, he has succeeded; when he has transformed it into banality, he has failed.”
—Gerald Gould

అశ్రీయత అనే దాని అవర్ణనీయత. అది చేకూరినప్పుడు, రచనకు ముడిపడ్డారంటే అభివృద్ధి. తిమ్మనూ, భాషే అనే ఆ ముడి పదార్థాన్ని అందమైన ముప్పుగా తీర్చిదిద్దే సాధనపరణలు మాత్రమే. ('రేపటి కథాసాహిత్యం': అభ్యుదయ, మే, 1956)

సంకుచిత పరిధి

కె. కె. రచనాశక్తి నూర్జ్వరులతో అది తదనుగుణంగానే ఆయన తను కథలలోనూ నవలల్లోనూ తమకు సుపరిచితమైన సంఘ వాతావరణాన్నే ఏర్పరిచారు. ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధానంతర కాలం ఆయనకు సుదూర భూతకాలం. ప్రపంచ వ్యాప్తమైన ఆర్థిక మాంద్యం ఫలితంగా తెలుగుదేశపు మధ్యమ వర్గ జీవితంలో ఏర్పడిన ఆర్థిక సంక్షోభం, గృహచ్ఛిద్రాలు, దారిద్ర్య దౌర్భాగ్యం శీఘ్రవ్యాప్తి, అతివాద రాజకీయాలు లోలి తాకిళ్ళు, వగైరా సమీప భూతకాలంలో మొదలైనవా, భాగా తన ఎరుకలోనివి. ఇక రెండవ ప్రపంచయుద్ధం, తదనంతర కల్లోల పరిస్థితులు వర్తమాన కాలానికి చెందిన ముందు అరలోనివి. కాబట్టి 1927 మొదలు 1935 వరకు రచయితగా అండదళ, 1935 మొదలు నేటివరకు కీటకదళ. మరి, స్థలం విషయం చూస్తే, మొదట గుంటూరు మండలం, తర్వాతనరాలు, తర్వాత మౌదాసునగరం, అందులోనూ మధ్యమవర్గపు తెలుగు కుటుంబాల వలయం, అంచులంచుల్లో సినిమా జీవితం, ప్రెస్సు పత్రికా ప్రపంచం—కె.కె. 'రేపటి' ఇది.

ఇది పరిమితమైన పరిధి మాత్రమే. అందుచేతనే అబద్ధాలకు ఇక్కడ ఏక్కున అవకాశంలేదు. విత్తుద్భవిత్యమేయమైన వాస్తవికత దీని ధనవత్త మునుకుంటే, వర్తితవర్తనమని పించే, ఒకేమవుపు బలుమార్లు కంటబడినప్పుడు కలిగే విసుగు, దీని బులువత్త మనది. విజ్ఞానికి ఇది బులువత్త మని కూడా కొందరు భావించడంలేదు. ఉదాహరణకు, తుర్గిన్ గురించి రాస్తూ, "The art of writing"లో అంగ్లేమూర్తా ఇలా వ్యాఖ్య విస్తాడు(పు. 311): "It is this, that we might call congenital, monotony that gives life to a writer's work. A novelist can cut the umbilical cord which binds his characters to the imagination which gave them birth. What he can not do is to keep them from having a recognizable resemblance to their creator, and to one another."

ఒకేవిధమైన పాత్రలు ఒకటికే పదిమార్లు కనిపించడం మొకటేకాదు, ఒకేవిధమైన వాతావరణం పునఃపునః కల్గేదుట విలుస్తుంది. నివక తప్పదనే కె. కె. మతం. ఒకే కథను పేర్లు మార్చి రాతొరా అనిపించేటంత అభివృద్ధి కనిపిస్తుంది. అంటే, కథలు రాయటం చేతగాకకాదు. ఎన్ని విధాలుగానో కథలు రాయగలిగిన హేమాహేమాలకు గూడా ఒకేఒక్క ముప్పుపై గుప్తంగా మక్కువ ఉంటుందని అంగ్లేమూర్తా అంటాడు. రకరకాల

మునుగుల క్రింద ఒకే పుస్తకాన్ని రాస్తూపోవటానికి కారణం ఆ ముప్పుకూ రచయిత యొక్క అంతరాంతరాలలో అణగిమణి అజ్ఞాతంగానో వ్యక్తావ్యక్తంగానో మనలో వాంఛితాలకూ అదృశ్యమైన లంత ఒకటి ఉండటమేనట. అనమర్చుదూ, ఒకే ఒక్క కథాముపును పట్టుకుని వేళ్లాడేదాడా అయిన ఒకపాత్ర గురించి చమత్కారంగా కె. కె. వాదన మూలకు గంభీరార్థం కూడా ఉంది. "ప్రతి గొప్పకథకుదూ ఒకే ఒకకథ రాస్తాడు. కావలిస్తే దాన్నే మళ్ళీమళ్ళీ రాస్తాడు." 3

ఏకతార పంగీతాలంటే ఈ అభివృద్ధిపై వేట నటుంది, ప్రతిభ పీటల చలామణి అవుతున్న విశ్వసాతవ్యం (Novelty) మితిమీరినప్పుడు కలిగే దుష్పరిణామాలు గూడా విజ్ఞానైన విమర్శకులు గుర్తించారు. అది మారక ద్రవ్యాలతో (Toxic Stimulants) ఒకటట. దాని రుచి మరిగితే, తిండి మీద మరి బుద్ధిపోదు. దానికి బానిసైన వారు మోతాదు పెంచుకుంటూ పెంచుకుంటూ, జీవితానికే మోసం వేసేటంత వరకూ దాన్ని సేవించక మానడం, 4 అలాంటి నోవెలిస్ట్ కె. కె. వెయ్యి యోజనాల దూరాల ఉంటారు. పిల్లిమొగ్గులు, ప్రయోగాలు, గరిడీలు ఇవే ప్రతిభకు లక్షణాలుకావు. పిచ్చిపేషెలు వేయకుండానే ప్రతిభావంతుడై యుండవచ్చు.

విలక్షణత

గంధ సమీక్షకులే విమర్శకులు, విమర్శకులే సమీక్షకులైన దుర్లభతో ఉన్న మనకు దురభిప్రాయాల కొన్ని గట్టిపడి ఉన్నాయి. ఒకరిని ఒకందుకూ ఇంకోకరి నింకొకందుకూ మన ప్రసిద్ధ సవలకారులను మెచ్చుకోవలసిందిగా మన విమర్శకులు ఆనవకే విద్వ యాలు చేసి ఉన్నారు. గోసేంద్ నవలల్లో పొడిత్యం, బుచ్చిబాబు నవలల్లో వైచిత్ర్యం, చలం నవలల్లో విశిష్టత ఇలాంటి ద్రవ్యాలు.

గోసేంద్ కొన్ని నవలల్లోని పొడిత్యం కొట్టవస్తుంది. మెదటిని తంటాలు పెడుతుంది. సిద్ధాంతాలకూ, తత్వాలకూ అవి చర్చావేదికలు. చరిత్రకూ వ్యక్తి జీవితచరిత్రలకూ అవి పాత్ర్యగంధాలు. పొడిత్యం ప్రదర్శన స్థాయికి చేరుకుంది. కళన. ప్రశస్త త్రోవరాజున్నది. కె. కె. కీ కూడా వాటన్నిటి మీదా మనస్సున్నట్లు చాలామందికి తెలియదు. ఆయన తెలియనివ్వరు. ఆయన పుర్వతోటి పొడిత్యం బలుపును కోల్పోకుండానే సుఖపును నమకూర్చుకుంది. పెనలు తిని పెనలు విపర్జించే

3. అరుణోదయం,

4. "Novelty is one of those toxic stimulants which, in the long run, become more necessary even than food. Once they have enslaved us, we have to go on increasing the dose to a point at which it becomes destructive of life."
—Turgenev.

అతనిగొట్టు తిండిబోతుతనం గాని, తిమ్మదానిని అరిగించుకోలేని దౌర్బల్యంగాని ఆయనకు లేవు. ఇవన గుగ్గిళ్లను పరాయింపుకో గలరు. స్వయంగా శాస్త్రవిద్యార్థి. విజ్ఞానశాస్త్రంలో యం. యస్. పరకు వదిలి (డిగ్రీ అంధుకోలేదు) అనేక శాస్త్ర గ్రంథాలను రాసికూడా నవలలో కథలో అర్థకుల అనిపించేంత అమాయకత్వాన్ని కనబరచగలరు. ఆయన బలమంతా బాక్సమే (Commonsense). అక్కడక్కడ తత్వసిద్ధాంత విషయాల ప్రసక్తి ముందుదిగాని, ఎక్కడా అది మేధావు లకు మాత్రమే బోధపడే సంకుచిత బుద్ధి వ్యాపారం కాలేదు. ఈ విషయంలో కె. కె. సోమర్సెట్ మాన్తో నరిపోలుతారు. సర్వసాధారణ విషయాలను కళగా మార్చడంలో ఇద్దరి కిద్దరే.

ఇంకొక విషయంలో కూడా ఈ ఇద్దరికీ పోక కనిపిస్తుంది. అక్కడే బుద్ధిబాటుకూ కె. కె.కి లేదా. బుద్ధిబాటు రచనలో విదేశీపూల వానను బలంగా దట్టంగా ఉండి ముక్కును పట్టి ఈడ్చుకుపోయాయి. ఆయన భాషకు కూడా ఈ exotic beauty ఉంది. ఎందుకన్నారోగాని, గొర్రెపాటి వెంకట ముద్దుయ్య తను 'అక్షరాధిపతి'లో కె. కె. గురించి రాస్తూ, ఇంగ్లీషులో ఆలోచించి తెలుగుని రాస్తే దుష్టబుద్ధి చెప్పినమాట, చంకంటే బుద్ధిబాటుకు బాగా నచ్చేమాట. రి ఇటలకు చుంకన అయ్యేంత తేలికగా, మందమతికి గూడా అవగమమయ్యేంత తేటగా, వ్యాఖ్యానాన్ని టిప్పణి అనేక్రింద ఎక్కువలేని విధంగా, సంస్కార వంతులైన తెలుగు విద్యార్థులకు వాడుకభాషను పాసిగా, తరంగ ప్రాయంగా కె. కె. వాడుకున్నారు. అరుద్ర ఒకచోట వర్ణించి నట్లు, రేపటెండలా చురుకు చురుకుని తగిలేశ్చిలి. విరలంకార మనిపించేంతటి పాదాశనం. ఎంత గొప్ప విషయాన్నైవా తగిలించి చెప్పే వర్ణన. కె. కె. అన్నాగారు కొడవటిగంటి వెంకటముద్దుయ్య చాలా చక్కటి భావకావ్యకర్త కావడమంటుంది, కె. కె. స్వయంగా భావకవులనూ ప్రబంధకవులనూ బాగా చదువుకున్నవారు. వారి నవలల్లో పలుకావుల ఈ కావ్యచర్య వస్తుంది. మరి, కావ్యశైలి అంటుని వచనాన్ని శుద్ధ మనోహరంగా రాయడమే ఆయన ప్రత మమకోపాలి. ప్రకృతిని ఎక్కడోగాని తోంగి కూడా చూడనవ్వదు. మెతకదని ఎక్కువలేదు కాని మెత్తన ఉంది—అదే పలుత్వం. గజిబిడి ఎందునాలేదు. మాటిగా రాంబాణంలా గురికి నరిగా పోయే భావప్రకటన ఉంది. ఉదాహరణ, శిథిలభిక్షులూ కని పించవు. వాటి శాస్త్రం ఉండేది ముత్యార్కం. అదైవా అడుపుకు లోబడే ఉంటుంది. ఈ మాటలు సోమర్సెట్ మాన్ గురించి ఒక మిమర్సుకుడన్నవి. ఈ రచనావద్దతిని civilised writing at its best అని ఆయన వర్ణించాడు. కె. కె. ది ఆ వర్ణన. 'ఎండమావులు' అనే కె. కె. నవల గురించి రాస్తూ ఆయనోని శ్చిలి 'జర్నలిస్ట్' ఆనవడేదాని లాగున్నదని అన్నాను. మంచి దినపత్రికా శ్చిలికి నవలాశ్చిలికి మోతకమైన భేదమేదో ఉంటుందని వేసనకాను. 'జర్నలిస్ట్' అని వర్ణించినందువల్ల న్యూనతరారు. ఉత్తమ వచనమని టి. యన్. ఇలియట్ వంటి మిమర్సుకులు నిర్వర్ణించిన దానిలో, మమకాలికమై తిష్టబుద్ధివయు క్షమైన నాగరిక వాగ్దేవతరం జీవగ్రా ఉంటుంది.

భాషను వదిలి, ప్రాతల నడవడికను పోలించినా, కె. కె. ది విలక్షణమైన దృక్పథమవారి. అది కూడా పరమ సాధారణమైన స్వభావాలు గల వ్యక్తులవే. కె. కె. విచారభూమి స్వర్ణమూ పాతాళమూకాదు. రెక్కలు అనలే మెలుపలేదని కాదుగాని ఎరుకు ఎగిరి అబద్ధం అందమైన అకాకంలో టిక్కిరిదిక్కిరి కావడం నరివడలేదేమో, వాటిని చేతబలా ఊడ్చేసేసుకన్నాదు. ఎరు లోపించగా నిర్వహించి వదిలిపూరించింది. ఆ విరిసికి, రోలు జతచేరి ఉంటే, నిష్పంశయంగా చాలాగొప్ప నవలాధారంలో ఒకరయ్యేవారు. స్వభావాన్ని అరిచే కద్దికి సాగుమలా విధాలాల బయల్పడి, పాకం మీద పాల్లలు గాఢముగదను వేసేయి. మూలంగా మామప్రాయంగా ఒకటిరెండు వాక్యాలలో స్వభావాన్ని యావత్ మనః ప్రసంగాన్ని సూచించగలకై చాలా గొప్ప సిద్ధి. అది కొంతవరకు కె. కె. కి నట్టుపడింది. ఇంకొక నిశేష మేమంటే, ఆయన వృత్తినించి ప్రాతల దుష్టావలై విభార మైననీ, దేవతలవలై నిర్మలమైనవివు. అలా రలుంపుదు అని మామపాత్రలై కాకావు. ప్రతీకదమూ వికటించడమూ ముందు పావురక ఇవ్వకుండా (కానీ అం దాగి వా) పోకాల్సినా మారి విప్లయాన్ని కొంచెదమూ మాన వ్వదావాడీ, కె. కె. ప్రాతలకూ, నవలమే అయినా, సాధారణమే వాటి ప్రధానాంశం, మాటి నడకే వాటి తెన్ను. ఇది ఒక రహస్యే నవారి. సామలం అనక్రి గొల్పదు. వింతలకు మనస్సులు డీకురాయి. చివర్సర్వం మైన ప్రాతలు తమ నవలల్లో లేవని మేలు చేసే నిర్వహణ. పని పైన జెప్పిన రేఖలోనే ఇంకొక చోట ఆయన ఇలా రాశారు.

5. అక్షరాధిపతి : పు. 242—243 అంటు ముద్దుయ్య గారిచ్చిన ఉదాహరణల నరియైన నిర్ణయాకే దారి తీశాయి గాని, ఇటీవలి రచనల్లో కె. కె. భాష రెండుపేరికి. అంగభాష ప్రభావం బాగా నవ్వుచేసింది.

6. "The qualities of Somerset Maugham as a writer are not at all elusive. An innate dramatic sense enables him to write sound, solidly constructed novels that never fail to interest the reader. His prose is clean and hard and is always marked by a precision... Passion and lyricism are not evident but in their place the reader will find a superbly controlled irony and a brilliant art. It is, in short, civilised writing at its best, from one of the most civilised minds in our world."

7. T. S. Eliot: On Poetry and Poets : ఇలియట్ కవిత్వవాద గురించి పని వ్యాఖ్యానం వచనానికి మరింత ఎక్కువగా అవ్వయినాతుంది, వచనానికి ఉండవలసిన సజాతం, వ్యాఖ్యానమాత్రాం దేక అంటారాదు. కావ్యాలలోని భాష విషయంలో ఇలాగన్నాడు, "Words too familiar or too remote, defeat the purpose of a poet."

“నాకు పాత్రలకన్న పాత్రల మధ్య ఉండే సంబంధాలు గురించి శ్రద్ధ వాస్త....”. పాత్రలు ఒకటికన్న ఎక్కువ ముడిపడి నప్పుడు అవి సామాజిక సంబంధాలవైతాయి. సామాజిక వాస్తవానికి పాత్రలు తమతమరీతంతో రూపకల్పనపైరు. నమాజంలో మనుషులున్నట్లుగానే అప్పట్లగా నవలలో పాత్రలుండవు. ఉండలేవు. వాస్తవమైన పాత్రీకరణమంటే అదికాదు. మామూలు మనుషులకూ పాత్రలకూ పోలికలున్నప్పటికీ, అవివిశ్వవనియంగా ఉన్నప్పటికీ వాస్తవ పాత్రలనిపిస్తాయి. వాటి గురించి రచయితకు ఆమూలాగ్రహణం తెలిసిఉండాలి. తెలిసిన దానినంతటినీ అతడు బయటపెట్టక పోవచ్చుమని బయట పెట్టగలిగి ఉండాలి. (Aspects of the Novel: E.M. Forster.)

ప్రపంచ దృక్పథం

దడబుడలు లేని శైలి, గడబిడలు చేయని పాత్రలు, నాలు తేట మాలలు, దాటు దర్పాలు చూపని ప్రతిభ, పోదాతనగాక సాదాతనమే పెట్టుబడియైన వ్యక్తులు—కె. కె. నవలా లక్షణాలలో కొన్ని. ఇంకొక ముఖ్యమైనది ఆయన ప్రాసంగిక దృక్పథం. అది పుస్తకాలనుండి మూత్రమేగాక జీవితంనుండికూడా ఆయనకు నమకూరింది. ద్వితీయ ప్రపంచయుద్ధ కాలానికి ఆయన ఒక్కరేకాదు, ఆంధ్రదేశపు మధ్యమవర్గపు యువకులలో అనేకులు మార్కుస్ నిర్దాంతం వైపు మళ్లారు. “కమ్యూనిస్టు విమళిత అంటే...” అనే వ్యాసంలో (విశాలాంధ్ర, 6—6—1964) తమ భావపరివర్తనానికి పూర్వావరణం చూపారు. ఇందులో చెప్పిన దానికంటే చెప్పినదే ఎక్కువ ముఖ్యమైనది. తెనాలి తాలూకాలో ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబాన జన్మించి, వల్లెటూళ్ల నుండి బిస్కీ చేరుకుని, చదువుల కోసం ఔనారమ వరకు వెళ్లి, ఏ కారణంవల్లనే చదువు పూర్తిచేసి చట్టపుపుస్తకాని మామూలు ఉద్యోగు చట్టానికి విక్రమ, దాదాపు సది సంవత్సరాలపాటు చేసిన పని చేయక దేశాలు తిరుగుతూ, చివరకు మద్రాసులో వల్లికా ప్రపంచంలో కాల నిలదొక్కుకున్నంత వరకు సడిచిన కథ ఊహించవలసిందే. అయితే ఈ యాత్రలో ఒక ముఖ్యమైన మణిలి తెనాలి. అక్కడ “యువ” పత్రికను స్థాపించారు. అప్పుడే చక్రపాణి, గోపినాథ్ ప్రభృతి యువమేధావులు, వివరత భావుకులు సరిచయమై ఉంటారు. చక్రపాణి ద్వారానే దడులెక్కిక్స్ గొడువ కె. కె. చెప్పినదింది. బెంగాలీ ప్రతికట దీన్ని చేరవేశాయి. యుద్ధం మొదలుకాకముందుకూడా సాహిత్య వ్యభావాన్ని సరిగా అంచనా వేశారేమో, జపాను కూడా కత్తికట్టాక, కాంగ్రెసు సంస్థలో జపాను అనుకూల వైఖరి ఒకటి తెరవెనుక కనిపించే సరికి, మనస్సు విరిగింది. యుద్ధానంతరం ప్రచారం చేసేంత వరకు పోయింది. ఇంకొక వైపు కమ్యూనిస్టులతో సాన్నిహిత్యం ప్రారంభమైంది. “కేపిటల్” చదవగా “జీవితంలోని కుళ్ళు చాలా వరకు నా కర మయింది.”

ఈ ప్రాసంగిక దృక్పథమే రచయితగా కె. కె. వైఖరిని నిర్ణయించినదేనందుకు విలసిల్లుతుంది. కొంతకు కొంత ప్రభావితం చేసినదంతే. సంఘంలో వర్గాలవ్యాయని, వాటికి ఆధారం అస్త

సంబంధాలతోనూ, ఉత్పత్తి తత్వాలతోనూ వాటికిగలవాంధ్రవ్యాలోనూ ఉన్న వ్యత్యాసాలేమి, వర్గాలకు మూలంగా వేర్వేరు వైఖరులుంటాయని, నమాజంలోని మానవ సంబంధాలకూ భావాలుకూ చేష్టలకు అధిమూలం అర్థికం ఏదో ఒక సరిమాణంలో చేరుగానో ఇంకొక దాని ద్వారానో, ఉండి తీరుతుందని మార్కిస్టు దృక్పథం చెబుతుంది. దీనిని కె. కె. అంగీకరిస్తారో లేదోగాని ఆయన రచనాతత్వమూ పాత్రీకరణ విధానమూ దానికి అనుకూలంగానే ఉన్నాయి. తాము ఎక్కువగా చిత్రించే మధ్యమవర్గపు జీవితము, ఎన్నిక చేసే మధ్యమవర్గపు పాత్రలు తదాగ్రతాలే. నిజానికి మధ్యతరగతి మనస్తత్వముంటూ విడిగా ఒకటి ఉందా? ఉంటే, ఎక్కడ ఉన్నట్లు? ఆయన ఇలాంటివారు: “ఈ మధ్య తరగతి మనస్తత్వం ఆస్తమానమూ ఎక్కడ కనబడుతుంది? ఏదో ఒక చిన్ననమస్య నిర్బంధమైన దాని స్వభావం పక్కమవుతుంది. మధ్యతరగతిలో చాలా స్వభావ వైవిధ్యం ఉన్నది.” (లేఖాంశం)

ఈ పరిధి సంకుచితమైనదే. పందేహంలేదు. పెల్లిట్టా, ప్రేమలూ, ఆదాయాలూ, పెరినమ్మకాలూ, భేషజాలూ, భంగ పొట్టా—ఇవే ఎక్కువగా ప్రసక్తాలైతాయి. కె. కె. రచనల జయనానికి అపజయనానికి, బలానికి సేవలత్యానానికి నూతనం ఇదే. సాదా రచయిత చేతబడితే చరిత్రచరణభ్రమనే పునరుక్తి దోషానికి అగ్గంకాక తప్పని ఈ పరిస్థితి విమరు మేటలుకు తాప్పనీయని విశ్వమాతవత్సాన్ని చాలావరకు చేకూర్చుకొగిరిగిందంటే, కె. కె. ప్రతిభ గోచరిస్తుంది. ముద్దతరంగానూ, నది తెరలూలాగాక, చెరువులోని ఉలిక్కులు కె. కె. నవలలు. చిరుగాలికి ఎప్పుటి కప్పుడు రూపాన్ని స్థాపాన్ని మార్చుకుంటూనే ఆ కొద్దిపాటి మార్పులకు పరిమితమైన జీవితమే ఆయన అనుభవ పరిధి (range).

మధ్యతరగతి మనస్తత్వం

ఒక్కొక్కసారి ఈ మధ్యతరగతి మనస్తత్వమనే చట్టానికి సరిపడా కె. కె. తన పాత్రలను మలుస్తున్నాడా, అని పందేమాతి కలుగుతుంది. విశ్వం నుంచి సామాన్యానికి వరుసనించే వడ్డవి అయితే విక్రమ లేదు. సామాన్యం నుంచి విశేషాన్ని సాధించ జూచుస్తూనే మమ్మిక వచ్చగిల్లిపోతుంది. “చదువు” అనే నవలలో సీతమ్మ అనే పాత్రకు ఏర్పడిన దారిద్ర్యభయానికి కారణం వివరిస్తూ, రచయిత ఇలాంటివారు: “కాలి మీద కాళ్ళుకుని కడుపులో వల్ల కదలకుండా భూముల మీద వచ్చేదానితో ఒక స్థాయిలో జీవితాన్ని వెళ్ళుబుచ్చటానికి అలవాటుపడ్డ తరగతి యొక్క మనస్తత్వం నుంచి అవిడీ భయం దాపురించింది” ఇది నిజమే కావచ్చుగాక, రచయితే పనిగట్టుకుని ఇలా వివరించినప్పుడు, మమ్మల్నికాదు. అదే పనిని పాత్రలు చేసి ఉంటే బాగుండేది. సామాజిక పూర్వరంగాన్ని చిత్రించాలనే కోరిక మితిమీరినప్పుడు అవర్తాలిలోగి ఉంటాయి.

కె. కె. వ్యవస్థించిన పాత్రలో ఎక్కువకాలం ముమ్మడి నంటిపెట్టుకుని ఉండే ఆర్మీ లేవనోందుకు నా కింక కారణం కనిపిస్తున్నది. ఈ మధ్యమదర్శన పాత్రల స్వభావంలో సాఫీ తన ముమ్మడిగా అకస్మిక పరివర్తన లుంఛవు. కాబట్టి మనకు విస్మయం బలంగా కలగదు. అనపాజివై నడిఅక్రమమైన నడి అంతగా నాళ్ళ ఆలోచనలోకిరాదు, అచరణ కెట్లాగూ రాదు—ఎక్కడో అరుదుగా తప్ప. ఆ అరుదైన నదానికి వ్యవస్థ మైన కారణం ఉంటుంది. కారణం హేతుబద్ధం. హేతుబద్ధతతో సనితేక, అప్పస్తంగా వ్యక్తా వ్యక్తంగా ఉండే మనస్సునుంచి పెల్లబికి వచ్చే గాటపు టుడ్రేకాలు, సహజతాలు (impulses) ఈ పాత్రలను వూగించి చేరువు. వారి ఆశయాలు జానెడు. లేదా మూరెడు. వారి భారలు ఇంటి గోడలను మీరవు. విజయాలు గురికి జెత్తెడు. ఫలితం, నిరుద్రుష్ట వాతావరణం. చలంగారికి, కె. కె. కి ఇక్కడే లేదా. నియమోల్లంఘనం, నెత్తురు ఎత్తిపోతలు కావడం, మనుషులు గాండ్రించడం, మంచాలు మూలగడం ఇక్కడ లేవు. మర్యాద, మప్పితమూ కావలసినంత ఉంది. తిరిగి తిరిగి పెళ్లి పీటలమీదికి చేరుకోవడమే ఎక్కువ. సాహసంపాలు కొద్ది. సాహసాత్మక సాహిత్యంలో ఇలాంటి మధ్య తరగతి నవలా సాహిత్యం గురించి రాస్తూ, 'The old man and the New' అనేవ్యాసంలో గోర్కీ ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు :

"The Forsytes in England, the Budden brooks in Germany, and the Babbits in the United States are clearly incapable of producing 'heroes' and are obliged to fashion them out of petty adventurers."

గార్స్వర్థి నాయకులు, భానన్ మేన్ నాయకులు, సింక్లేర్ రెస్న్ నాయకులు మునలో ఈ ఫార్మెల్లు, బుడెన్ బ్రూక్స్, బాబిట్లున్నా. వాళ్ళ సాహస కార్యాల మహా వీరు లకు ఉచితమైన సవికాపు—అల్పస్థి ఆతలాలులకు మాత్రమే యోగ్యమైనవి అని గోర్కీ భావం. ఒక కొత్త రకపు మనిషిని ఈ మధ్యమ వర్గ పరిధిలో దర్శించజాలమని ధ్వని. ఈ ఆత లాయికతను ఎంత అల్పస్థియైనా కావచ్చుగాని, అది కూడా కె. కె. నవల్లో కనుగొందాడు.

గొప్పనవల అంటే...?

సర్ వాల్టర్ స్కాట్ మన దృష్టిలో చాలా గొప్ప నవలా కారుడి కింద తెక్కు. అయితే పసిమోర, ఇ. యమ్. ఫార్మెల్ ఒప్పు నంటాడు. స్కాట్ గారిది temperate heart కావడం ఒక కారణము. పెద్ద మనిషితనంతో 'అతి నర్మకత్త వర్షయేక్' అంటూ నాతిఉన్న మూ నాతికలమూ అయిన సమకీర్తన స్థితి గలిగిన పౌదయం కాబట్టి, సరసు నైషి కమూ, వ్యాపార సరళి కలిగిన దృక్పథం ఉండటాట్టి, స్కాట్ గొప్ప నవలాకారుడు కాలేకపోయాడట. కె. కె. ది అలాంటి స్థితి అవడం సరికాదు. ఎందుకంటే, ఆయన సాధుత్వం మెతక ఎంతో నయమం,

విగ్రహం ఉన్నాయి. ప్రాగల్భ్యాన్ని ఉద్రేక సానుగ్రిని ఎక్కువగా వాడుక చేయనొల్లని రచనా తత్వంవల్ల ఏర్పడిన సాదాతనమేగాని, ఇది చేతగానితనానికి చచ్చుదనానికి వేసిన వేలి ముసుగుకాదని 'సేకేం కావాలి?' అనే మతిక, 'పచ్చకాగితం' నంటి కథ, 'కురుపి' వంటి పెద్ద కథ, మరెన్నో నిరూపిస్తాయి.

అయితే తమ రచనల వద్ద తిని గురించి ఆయన కెలాంటి భ్రమలాలేవు. ఉన్న దానిని ఆయన ఒప్పేమకుంటారు : "నా రచనలు cold గానే ఉంటాయి. దీన్ని గురించి ఆక్షేపణలు చేసిన వారున్నారు. గాఢానుభూతులూ, లీన సంఘటనలూ పెట్టుటం నాకు cheap trick అనిపిస్తుంది. దీన్ని సమర్పించటంలేదు. అది నా aberration అనుకోవాలి."

కె. కె. నవల్లో ప్రతిదాన్ని చదవ గలం అంటే అందు లోనే కథ తమని నాచేత చదివించనేస్తుంది. ఆ చదివించజేయ్యడం ఒక్కసారిగాక, నలుమార్లు, మరో దాదు, పది, ఇరవై ఏళ్ళ తర్వాత చేయించగలిగి, చదివేకొద్దీ అసక్తి గొల్పినట్లయితే అది 'గొప్ప' నవల అవుతుంది. అలాంటి నవలు రెండుగురోనే కొద్ది. ఉంటే ఒకటి రెండు. "ఒక out standing landmark లాటిది మన నవలా సాహిత్యంలో ఎక్కడవచ్చింది? ఆ form ను అడ్డొడియంగా ఉపయోగించుకున్న వారెవరూ కానరాదు." ఈ మాటలు ఎవరోకాపు—కె. కె. వే. రః చిత్ర శుద్ధి చాలామంది నవలాకారులకు లేదు. అది చేరే విషయం. ఎలాగో 'గొప్ప' నవల అంటే ఎలాంటిదై ఉందాలో రెండుమ కోవడం ముఖ్యం. 'The novel and the People' లో రాల్ఫ్ పార్సె దాని విలా వర్ణిస్తాడు :

"Eventhough their authors try to picture a real world, the amount of reality achieved is not sufficient to produce that violent shock, which brings us, all our emotions taut, our mind alert, into the country of those who see, and having seen through their eyes, we never forget the experience."

ఒక్క తెలుగులోనేకాదు, విద్యుద్దాహతంనంటి అలాంటి Violent shock ద్వారా ఎప్పుటికీ మరచలేని అనుభూతిని ప్రసాదించగలిగే నవలలు, ఏ భావతోనైనా ఒకటి రెంటికి మించవు. మొత్తం ప్రపంచమీద అరణజమ కూడా ఉండవు. కాబట్టి హిమాలయాలనే చూపుతో పెట్టుకుని, వింద్యంనూ నల్ల మలంనూ విస్మరించడం బుద్ధితక్కువ నని. ఒక్కచంద్రుడికి కోటి తారలున్నా ఆ తారలోనే తారతమ్యలున్నట్లు, ఉన్న వేం, వందల నవల్లో కొన్ని మిగతా వాటికంటే ఉరున్న వని, విలువైనవని. ఈ తేడా ఎందువల్ల వచ్చిందో, కె. కె. యే వ్యయంగా ఒక చోట విపులీకరిస్తారు : శాశ్వతంగా విలబడే

పుస్తకాలు నూటికీ కోటికీ ఒకటి ఉండవని ఒకసారి అని, మళ్ళీ ఇళాళ నిలబడిన పుస్తకాన్ని ఒప్పుడు మనకి వచ్చి నట్టిదే అని సూత్రీకరించడమేగాక, అలాంటి వాటికిగల కళాంశాల పట్టిక ఇవ్వారు. “మమగమైన ప్రపంచ జ్ఞానం, పరిశుద్ధమైన అంతఃకరణ, సంఘానికి అభ్యుదయం చేకూర్చాలనే దృఢ సంకల్పమూ, మనస్తత్వం గురించిన విశాల పరిజ్ఞానమూ, మానవ మనస్సును కదిలించే అపార ప్రజ్ఞా, వీటి వెంట సంప్రదాయసిద్ధంగా మనుస్తూ శిల్పంలో ప్రావీణ్యత సంపాదించటమూను” (ఆరుణోదయం).

చిన్న నవల—పెద్ద కథ

అలాంటి నవలను ఒక్కదానినైనా రాద్ధామని కె. కె. సంకల్పించాడా? దానికి పరిమాణం చాలా ప్రధానమైనది. పార్సీలు నడిగితే, 50,000 పదాలకు అక్కర్లేవని నృజనాత్యక కల్పనా కథే నవల అని నిర్ణయించాడు—“a fiction in prose of a certain extent.” అరిస్టోటల్ ఆదర్శరాజ్యానికి జనాభాలాగా, నవలకు ఈ 50,000 మాటల పరిమితి అనివారమా? అలాగైతే ఒక్క ‘చదువు’ వంటి నవల తప్ప తక్కిన కె. కె. రచనలన్నీ నవలలు కావని కొట్టివేయవలసి వస్తుంది. అది అచ్చులో 310 పేజీ లాక్మించింది. మిగతావి ఏదీ 200 పేజీలు మించలేదు. కొన్ని వంద పేజీలు కూడా విస్తరించలేదు. వీటి నన్నిటిని ‘నవల’ అని పిలవడం వెంటాడుతూ? అందుచేత కొన్నిటిని చిన్న నవలని, (ఆరుద్ర వీటిని నవలకంటే ఎక్కువ), మరి కొన్నిటిని పెద్ద కథలని వర్గించటం జరిగింది. అవని కె. కె. చేసిందే. దానికి ఆయన లక్షణం కూడా చెప్పి ఉన్నాడు.

‘చిన్న నవల’ అనే వ్యాసంలో (ఆంధ్ర ప్రదేశ్, ఏప్రిల్ 1963) ఆయన ఇలా రాశారు :

“చిన్న కథను పెంచినా, నవలను కుంచించినా చిన్న నవల అవుతుందన్న భావం ఎవరికైనా ఉంటే అది సరియైన భావం కాదు”. సమాజిక జీవితాన్ని సవినరంగా ప్రతిబింబించే అవకాశం ఉన్నప్పుడు, నవల రాయాలి. కథలో ఉండేట్లుగా ఒకే ఒక్క ప్రధాన సంఘటన ఉండి, కథలో పీలు కానట్లుగా మనసి మనస్తత్వంమీద సాంఘిక వాతావరణానికి గల ప్రభావమూ, కాలగతితోబాటు ఈ వాతావరణంలో జరిగే మార్పులూ ప్రతిబింబించే అవకాశం ఉన్నప్పుడు, చిన్న నవల రాయాలి. చిన్న కథలోలాగే చిన్న నవలలో కూడా కాల ప్రమాణం పరిమితంగా ఉంటుంది. అలా ఉండినప్పుడే చిన్న నవల కృతకృత్యమవుతుంది

నవల అనేది వివిధ సంఘటనల బాహుళ్యంతో పని చేశాల సంకీర్ణతతో సమగ్ర జీవిత దృశ్య చిత్రణతో ఒక సేవమా వంటిదైతే, సాంఘిక చరిత్రతో అంతగా ప్రమేయం లేకుండా ఉన్న చిన్న నవల “జీవితం లాల్లాకు దాక్కుమెంటరీ చిత్రం” వంటిదంటారు. “చిన్న నవలలో కథలోఉండే శిల్పమూ, నవలలో ఉండే విస్తృతి కలిసివస్తాయి.” అంటేకాదు. సాంఘిక వాతా

వరణం పరిష్కరించి ఉన్నందుచేత చిన్న నవలలోని సాత్రలకు, కథలోని సాత్రలకు పట్టెట్లుగా, కాలదేవుని పట్టడు. అవి “పాత బడిపావు.”

ఒక్కొక్క ప్రయోజనాన్ని ఆశించి ఒక్కొక్క సాహిత్య రూపం బయలుదేరగలిగే బయలు దేరుతుంది. ‘గబ్బిక’ వంటి నవలకత్త రూపాలకు కె. కె. తెలుగులో అదృశ్యం. చిన్న నవల కూడా ఆయనను ఆశ్రయించే విషయమైంది. ఈ వ్యవహారాన్ని ప్రవర్తిల్లి జేసేందుకు ముఖ్యమైన కారణం, ప్రస్తుత లోక స్థితి. జీవితం శీఘ్రపరమైనది. తీరికా, వాసీకా తగ్గాయి. కేపుల్ పై జా విజ్ఞానంతో బాటు నవలక పై జా వివేదానికి మనుషులు తయారయ్యారు. ఈ విషయాన్ని “తెలుగు నవలలు” అనే వ్యాసంలో (వికలాంధ్ర, 31—3—1963) కె. కె. ఇలా సూక్ష్మంగా చెప్పారు.

సమగ్రంగా చిత్రించటానికి నాకు గల అవకాశాలూ, శక్తి సామర్థ్యాల్లా, అవతల పాతక లోకాయుక్త సవన దార్శన్యమూ, కాల పరిస్థితి బెరగా మేముకుని, నేను నవలలో కూడా ‘సంగ్రహ రచన’ చేస్తున్నాను.”

మేధా ప్రధాన రచన

అందుచేత ఇలాంటి సంగ్రహ నవలను పరిశీలించేటప్పుడు, పెద్ద పై జా నవలలో పోల్చడం పని లేని పని. పోర్టి అన్నట్లు, ఏటిలో తగినంత మోతాదుతోనైనా moods and deeds వర్ణించటం జరిగిందో లేదో చూస్తే చాలు—బహు వచనాన్ని గుర్తించాలి! గుర్తించి చూసినా ఈ పరీక్షకు కె. కె. నవలలు కొన్నెన్నెనా నిలుస్తాయి. నిలవమేగాక లేవని పిస్తాయి. ఎలాగో మేధామాత్రమే ఆయనలో చాలా బలియమని చెప్పాలి. పృథురయమూ, మేధ అని రెండు అరలుపూర్తిగా వేర్పడి లేకున్నా, అలోచన, అనేకాలు వేర్వేరు. కె. కె. ది ఎక్కువగా అలోచన ప్రధానమైన రచన. కార్య కరణాలకు సంబంధించిన శాస్త్రనిహితదృష్టి ఆయనకు అభ్యాసకావచ్చని నిరీచిపోయింది. అది లోపేమీకాదుగాని దానికి జతగా పృథురయ ద్రవీకరణచెప్పిన అనేకజలం ఉండాలి. ఎక్కడోగాని, కె. కె. నవలలో మనస్సుసాగిపోయే ఉద్దేశంఉండదు. ఉదాహరణకు, “నీకేం కావాలి?” అనే నవలకలో పేరు లేని నాయకుడు (‘నేనూ’) బోగం ఏల్లతో చివరకు నమస్తాయిని సాధించి వస్తుడు, ప్రేమకూ, కామ్యానికి అద్దేం ఏర్పడి గాధ వర్ణంకత మానవ పృథురయ దృశ్యం తయారవుతుంది. అట్లని ఏ రచయితనూ “సెంటిమెంటల్” కన్నుని కొరడం తగ్గదు. “సెంటిమెంటల్” కాకుండానే రచయిత “సెంటిమెంటు” అనబడే వ్యాయస్మృతమైన భావప్రకాసాలనూ, మనో వికారాలనూ అజరించవలసి ఉంటుంది. ‘పెండమావులు’ అనే నవలలో సుందరీ రంగారావుల అమబంధం కూడా ఇలాంటిదే అయినా, ఈ రెండు నందర్యాలలోనూ వివాహితరమైన సంబంధమే ఉద్దేశకాల్పనల దాడు తీయవస్తుంది. తల మునకలయ్యే యువజనుల ప్రేమ, గుండెను కుత కుత లాడించే చంఠావం, అకాశం తెగిపోదామనే

అశామయ సాహసం, సమాధి కవలల కూడా కలిసి ఉండగలమనే దాంపత్యబంధం—ఇంకొక రచయితలో వెదుకవలసి ఉంటుందేమో!

అనుభవం—అనుభూతి

ఒకటి రెండేళ్లలో అరవయ్యవదిలో ప్రవేశించి బోతున్న కె. కె. గడిపివున్న జీవితం సంవత్సరమైనదని చెప్పవచ్చును. సంఘ సంస్కారోద్యమాల కొన తొడిగి అప్పటి కింకా నైపుణ్యము వడచి రోజులలో ఆయన మనస్సు పరిణతమైంది. ఆయనకు “ఉగ్గ” నచ్చింది. “శ్రీ” జీ నాలుకల బోరులో బయోస్కోపు మొదలౌతున్నప్పుడు, కింకనీంద్ర ఫుటా సంవాసమిటా, మహా మహాపాద్యాయులు పాలించే అక్షరరాజ్యంలో భావకవిత్వం మొగ్గులు తోడుగుతున్నప్పుడు, నీతి కావ్యాలకు తోడుగా కథానికలు బయల్పడుతున్నప్పుడు, సాహిత్యానికి పరిమితమైన గొప్ప (అనా యున్నట్లైనా వరో) పత్రికలు వెలువడ బొచ్చినప్పుడు యువకుల మనస్సులలో సంఘ విగ్రహా భావాలు పాటుమరిస్తూ వున్నప్పుడు, జాతీయోద్యమ ప్రబుత్తమా, నిష్కలతమా పురస్కరించుకుని వామ పక్షాభిప్రాయాలు గ్రీన్ రూములో రంగులు పూసుకుంటున్నప్పుడు తెలుగువారి బ్రతుకు కొత్త మలుపు తిరుగు తున్నప్పుడు—రచయితగా పునర్జన్మ చెందారు. జన్మించింది 1907 లో నమకుంటే 1930 వాటికి ఇరవై మూడేళ్ల వయస్సు. అప్పటికే చదువు ముగిసి బ్రతుకు మొదలైంది.

బ్రతుకు ప్రారంభించేందుకు ఎంత దూరమైన పరిస్థితులు! మధ్య తరగతి మనుషుల ఆస్తులు సన్నగ్గిరి అంత రిండిపోతున్నాయి. “అజడీ ప్రాసెరి”, అశాంతి దివసరి తిండి. స్థిరత్వం, భద్రత లేవు. నమయానికి గాంధీజీ సత్యాగ్రహోద్యమాల పాటు పోట్లు. యువకుల హృదయాలను స్వాస్థ్యస్థి చేకూర్చుటాని నందిగ్గ దశ ఏర్పడింది. హిట్లర్ కారు సిడలు ప్రపంచమంతటా వ్యాపించసాగాయి. హిట్లర్ కు అనుకూలత మన దేశంలో కొందరిని ఆవేశించినా, బుద్ధిమంతులకందరికీ నైహూ నాయకు డయ్యాడు. మరి కొంతకాలానికి ఇంకో ప్రపంచయుద్ధం. ఈ రోజుల సోషలిస్టు ఉద్యమ విజృంభణం. జపాను విమాన దాడుల ఉపద్రవం. బ్రిటిష్ వ్యతిరేకత. యుద్ధ పరిస్థితిలో లాభాల బస్త్రాలు. ఎంత దారుణమైన పరిస్థితులైనా, రచయిత కావాలని సంకల్పం చెప్పుకున్న మనిషికి, కావలసినంత ముడి సరుకు.

తెనాలినుండి బొంబాయి, మదరాసుల వరకు, బీస్తిల నుండి మహా నగరాల వరకు, వ్యక్తిమాలత్రుల మొదలు మహాజన సమూహాల వరకు, దొర్నల్లం మొదలగు చరిత్రను కళ్ల ముందు నిర్మించగల మహాకవి వరకు, కె. కె. జీవితం విస్తరించింది. అది ఆందించిన ఆకేషనుభూమి ఆయన స్వీకరించారు. గ్రామసీమలో మొదలైన తన బుద్ధి ఈ తదంతర దృశ్యాల

కప్పిటికీ పూర్వరంగమైంది. శాస్త్ర విషయాల పరిజ్ఞానం ఈ అనుభవాలను తగ్గించి పురుషకరించి వివేచించి సారాన్ని రాబట్టుకుంది. భౌతిక శాస్త్రాలకు సాంఘిక శాస్త్ర మనదగిన మార్గిజ్ఞం తోడ్పడింది. ఫలితంగా కె. కె. అవతరించారు.

ఈ జీవితానుభవాలను పురస్కరించుకున్న రచనలే గాని కె. కె. కథలు, నవలలు తమ వ్యక్తి అనుభవాలకు వేసిన తొడుగులు కావు. మారిపోతున్న ఈ వాతావరణం ప్రతిబింబించి నంతగా ఆ రచనలో కె. కె. వ్యక్తి జీవిత విశేషాలు ప్రతిబింబించవు. యధార్థ వ్యక్తులు చారిత్రక వ్యక్తులైతేనే తప్ప మారు వేషాల్లోనైనా కనిపించరు. ఈ వద్దతి ఆయనకు సమ్యకరంగా మారుతూ ఉన్నాయి.

“నేను చిన్న కథలలో కూడా నాకు సరిపడేంత ఉన్న వాతావరణాన్ని వాడుకుంటాను గానీ, నా అనుభవాలను వాడను....”

“నేను అంగధిలో ఉన్నారంకానూ అంగధిలో నావ తెలిసిన వాతావరణం అనరా చేయజూస్తాను. చలాకాల స్వల్పంలో ఉండిపోయిమీదట ఇక్కడి చలాకాలం అచారం చేయజూసి వచ్చింది. మధ్య తరగతిని విడుదలచేసిన.....” (చేపాంకం)

ఇది అక్షరాలా నిజమైతే కావచ్చుగాని కె. కె. గానీ, మరొక రచయిత ఎవరైనాగానీ స్వీయానుభవాలను తన తమ రచనల్లోకి పొంగి పొక్కుకుండా మూత వేసి ఉంచలేరు. అప్రయత్నంగానైనా అవి ప్రవహిస్తాయి. అది వేరే విషయం. ఇప్పుడు చూడవలసింది కె. కె. నవలల వస్తువు. అంగధిలో రంగులు, కృష్ణా మండలం సాంఘిక వాతావరణమే ఎక్కువ నవలల్లో దర్శన మిస్తుంది. అది 1925—40 మధ్య కాలం వాటిది. అన్నీ మధ్య తరగతి కుటుంబాల్లో—ఒక్క ‘ఏంజమా ఫులు’ లోని రంగారావు (ప్రెస్ వర్కరుగా ప్రారంభించి నవలా రచన ద్వారా సినిమాలకు చేరుకున్న కార్మికుడు) తప్ప. దాదాపు అన్నీ బ్రాహ్మణ కుటుంబాల్లో. “నీకేం కావాలి”లో కన్నూరి, ‘ఏంజమాఫులు’లో మందరం, ‘కులం లేని మనిషి’ లో శాంత (మంగురూ వేళ్ళ కుటుంబం యువనరంగిని, పిమ్మరీ, శాంతా అద్వైత మతులు; వాళ్ల తండ్రి నూతన బ్రాహ్మణుడు). తొలి నవలలో కథా నాయకులు ఎక్కువ పండి నిరుద్యోగులు, కథకులు, మద్రాసుకు ఎగిపోతే పత్రికలోనో సినిమాలోనో కాలుమోసిన వారు. బడ్డ బడ్డాయిలు గాకుండా, అందరూ కె. కె. లా అలోచించగలిగిన వారు—అభ్యుదయ వంధాల్. అయితే నీ ఒక్కరూ రాజకీయాల నుడి గుండంలో ఎగిరి దూక గలిగిన సాహసాలవారు—ముఖ్యంగా “సంద్యా జీవులు, నందేహాఫులు” (శ్రీ శ్రీ). తల్లులు ఎక్కువగా మూఘ్నులు, తండ్రులు సాధువులు. చివరి నవలల్లో కన్న బిడ్డల పెళ్లిళ్ల కోసం తలిదండ్రుల బాధలు, యువనతీ యువకుల కొత్త బాధలు, అలోచనలో ఎంతో వెకబడిపోయి అనవరత తో “లొక్క”తో అతుకులబొంత బ్రతుకుల నీడుమన్న వారు, కనిపిస్తారు. వ్యంగ్యమూ, హాస్యమూ ప్రబలాలుగా ఉంటాయి.

సినిమాలమోజు ఇంకా ఉంది. యువకులు కొందరు కుశాగ్రావులాగా వూర్చుకుని పోకిల్లాగా కనిపించినా సంప్రదాయబద్ధమైన ఆలోచన వారిది. యువతలు మరింత సాహసాన్ని చూప గలుగుతారు. మొదటి నవలల్లో ఉన్న రాజకీయాల నవలలు పీచడలేదు. కె. కె. నవలల్లో కొందరు వృద్ధులు, వీరశైలింగం, రఘుపతి వెంకటరత్నంగార్లు అభిప్రాయాలకు వారసులుంటూ అచరణలో మాత్రం జిత్తులమారి నక్కులుగా కనిపిస్తారు. అక్కడక్కడ, చాలా అరుదుగా అలగాజువృత్తి బ్రతుకు కూడా తోంగి చూస్తుంది. అది కనిపించిన ప్రతి సారీ, పై తరగతుల బోలు బ్రతుకులకంటే ఈ మురికివాడల బ్రతుకు మరింత శుభంగా, సుఖమయంగా, బాహ్యంగా ఉన్నదని అంతరం చూపడానికే నమ్ములుంటుంది.

పరిశీలన

కె. కె. నవల (నేను చదవ గలిగినవి) పట్టికను ఇక్కడ ఇవ్వడం బాగుంటుంది. మొదటి ఐదు నవలలకు ఆయనే పరుగు క్రమం చెప్పారు. తర్వాతి పదునాల్గు రచనలను ముద్రణ కాల క్రమం బట్టి కాకుండా, వాటి నమ్మపు కాలక్రమం బట్టి ఒక పరుసలో పెడుతున్నాను :

తొలి రచనలు :—

1. పికేం కావాలి? (పెద్ద కథ) — పుటలు 75
2. కులంలేని మనిషి (నవల) — „ 88
3. మాచుపేర్లు („) — „ ?
4. అరుణోదయం („) — „ 100
5. గడ్డు రోజులు („) — „ 127

నడిమి రచనలు :—

1. చదువు (నవల) — పుటలు 310 — తొలి ముద్రణ 1952.
2. జీవితం (నవల) — „ 156 — „ 1961.
3. లేనిపోయిన మనిషి (చిన్న నవల) „ 19 — „ 1949.
4. పంచకల్యాణి (నవల) „ 216 — రెండవ ముద్రణ 1961.
5. ప్రేమించిన మనిషి („) „ 192 — ?
6. పంచమావృత్తి („) „ 93 — ?
7. వారసత్వం („) „

ఇటీవలి రచనలు :—

1. సరితాదేవి డైరీ (నవల) పుటలు ? — ప్రథమ ముద్రణ?
2. తెలియని మనుషులు (నవల) పు. 138 — „ 1959
3. కొత్త అల్లుడు („) పు. 121 — „ 1962
4. కొత్త కోడలు („) ?
5. తార („) పు. 85 — „ 1962
6. బ్రతుకు భయం („) పు. 134 — „ 1964
7. కురూపి (చిన్న నవల) ? ('జ్యోతి'లో) 1963

ఇవి అన్నీ ఒక దాని కొకటి పతలు కాకపోయినా, ఏక కుటుంబీకుల నడుమ కొన్ని మొక్కలు (సోలికలు) ఉండే ఎల్లు, పీటి నడుమ పామ్మాల ఒకటి రెండూ కాదు. 'నవల

కుటుంబం' అని శీర్షిక పెట్టడంతో కుటుంబరావుగారి నవలనే అర్థం వచ్చేట్లుయితే, ఆయన పేరుతో శ్రేష్ట సాదించడం వా ఉద్దేశమై యుండలేదని మాత్రమే నే నివృత్తిగల నమా ధానం. అంతేకాదు. కుటుంబ నంబందమైన ఇతి పుత్రమే ఈ రచనలో వివిధ దృక్పథానించి వర్ణితమైంది : తలి దండ్రులలో ఎవరో ఒకరు ప్రముఖంగా కొన్ని, తలిదండ్రులకు పుత్రీ పుత్రులకు గల ఆకర్షణ వికర్షణలు ఆధారంగా కొన్ని, దాంపత్య ప్రధానంగా వైవాహికత నంబంధాలు ఉపాంగంగా మరికొన్ని, బాల్యంలో నెలె వ్యామోహాలు ప్రాయంలో విష్ణుల ప్రణయాలు ప్రదర్శిస్తూ ఇంకొన్ని, వ్యభిచారం ఒక కొంత వేశ్యావృత్తి ఇక కొంత — ఈ విధంగా ప్రేమ పురుషులకు నంబందించి తరాలవారీగా వ్యాధయనరంగా ఒకే విధమైన ఇతి పుత్రం “ఒక సూర్యుడు నమస్త జీవులకు తా నొక్కక్కడై తోచు పోలిక” దర్శన మిస్తుంది. ఇది స్థూల పరిశీలనలోనే. దీనికి మినుకొస్తున్న లేవనీకాదు. వైవిధ్యం తోపించిందికాదు. భిన్నత తోపించింది. వైకత తక్కువైంది. అందుకనే ఈ శీర్షిక.

3

సంఘచరిత్రాత్మక నవలలు

సాంఘిక చరిత్ర ప్రముఖంగా ఉన్న తొలి నవలలను మొదలు వృత్తిస్తాను. అవి 'చదువు', 'అరుణోదయం', 'గడ్డు రోజులు'.

“‘చదువు’ లో అంతమైన వాతావరణాన్ని ‘గడ్డు రోజులు’లో పొందినాను” అని రచయిత ఒక లేఖలో వివరించారు. కాని ఈ రెంటి నడుమ ‘అరుణోదయం’ ఉన్నట్లు అంతరంగిక సాక్షాత్తిబట్టి నిర్ధారణ చెయ్యవచ్చును. ‘చదువు’ ముగిసే చోట ‘అరుణోదయం’ మొదలైతే, తర్వాత ‘గడ్డురోజులు’. కథ జరిగిన కాలక్రమాబ్ధిబట్టి ఈ పరుసే పాలించగలిగింది. అయితే ఒక చిక్క. (ప్రతి నవలకూ ఇంతో అంతో పూర్వ రంగం (background) ఉంది. అది మధురగతంతోకి చొచ్చుకుని పోతుంది కూడాను. ఉదాహరణకు, ‘జీవితం’లోని వర్తమాన కథాకాలం రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానికి ముందు వెనుకలుగా ఉన్నప్పటికీ, దాని పూర్వరంగం పదిహేను, ఇరవై సంవత్సరాల వెళ్ళు వరకునున్నది. అదేవిధంగా ‘చదువు’లో దాదాపు ఇరవయ్యేళ్ళ సాంఘిక చరిత్ర చిత్రం (1915—1935) మనకు లభిస్తుంది. ‘అరుణోదయం’ కథాకాలం 1920 నుండి 1945 వరకు అనుకోవచ్చును. ఇక ‘గడ్డు రోజులు’ ముఖ్యంగా డి.వెషను రంపకత దినాలకు—1934 ప్రాంతాలకు నంబందించినది. అంటే, ఒకే రకమైన పలుమార్లు వర్ణించడంతోబాటు, ఒక నవలలోని కథాకాలం ఇంకొక దానిలోని కథాకాలంలోకి పొర్లిపోవడం కూడా ఉన్నది. (overlapping).

సాంఘిక చరిత్ర ఆధారంగా నవలలు రచించడం, రచించిన నవలల నొందడం చాలా కష్టమైన నది, అరుదైన సంగతి. ఎందుకంటే కథ తన స్వభావాన్ని చరిత్రకు అర్పించినట్లే

చరిత్ర అబద్ధమైనట్లు కనిపించవచ్చు—neither fish nor fowl—అదీ ఇదీ గాక దేహభ్రం ప్రాప్తించవచ్చు. సాంఘిక చరిత్రగాకుండా కథగా ఉండవలెనంటే, కాలక్రమంలో, పాత్రలలో వయస్సు అనుభవమూ తెచ్చే మార్పులు చిత్రీకరించాలి. గోసేచంద్ గారి 'చీకటి గదులు' లో లాగా చరిత్రగురించి మదీర్చేనన్నాసాలాగానీ, యధార్థ వ్యక్తుల ప్రతి రూపాలాగానీ ఈ లోటును పూర్తిచేస్తు. కె. కె. ఈ జానరుకు వేలమీద మొదటనే కాల మోతకుండా జాగ్రత్త పడ్డారు. అయితే ఇలాంటి నవలలో ఉండవలసింది కాల మొక్కలేకాదు. దానితోబాటు స్థలంకూడా బాగుగా ఉన్నప్పుడు (time and space) దానికి రాణిస్తున్నది. కాలప్రధానంగానేగాక మూల్య (Value) ప్రధానంగా ఉండేనవల మంచి మనల అనివీచుకుంటుందని ఇ. యం. ఫిల్స్టర్ Aspects of the Novel లో అంటారు.

"...There seems something else in life besides time, something which may conveniently be called 'value', something which is measured not by minutes or hours, but by intensity, so that when we look at our past it does not stretch back evenly but piles up into a few notable pinnacles, and when we look at the future it seems sometimes a wall, sometimes a cloud, sometimes a sun, but never a chronological chart." (P. 36)

స్వక్తులూ—సంఘమూ

కాలక్రమణిమీద కె. కె. మేనది ఉల్లిపాత కాగితమే గాని చీక్కటి దుప్పటి కాదనిపిస్తుంది. తలరా మారుతాయి; వ్యక్తులు ఎడకారునుండి ముదురుకారుకు ఎదుగుతారు. అంచనా వ్యంగ్యంగా ఉండిపోవలసింది వాస్తవమై, నవలకు చరిత్ర గుణం ఎక్కువైతేతుంది. ఆక్స్ ఫర్డుడ్ సంవత్సరాల ఫలానా అనో, ప్రసద్దమైన న ఒక ఘటనను పేర్కొంటూ 'ఆ సమయాన' అనో, ఈ కాల పురుషుడు తల వెళ్ళ జెల్లుతాడు. ఈ అన జ్ఞానం బహుశం కాలేదు కాబట్టి సరిపోయింది. లేకుంటే చరిత్ర మిగిలి కథ అదృశ్యమై ఉండేది. ఆదర్శవశాత్తు, కె. కె. ఈ ప్రమాదాన్ని గురించియు, వ్యక్తి జీవిత కథా పరిణామాల మీద తగుమూలం క్రద్ద చూపబట్టి ఈ రచనల నవల అనిపించుకో గలుగుతున్నాయి. 'చదువు' లో మందరం, 'అరుణోదయం'లో రామమూర్తి 'గడ్డు రోజులు'లో నత్తం, చరిత్ర శ్రోతులకు లోబడిన వ్యక్తులు. వారి అనుభవాల సంపుటలు, అత్యల ఆవిష్కృతులూ ఈ నవలలు. 'చదువు' తప్ప తక్కిన వాటిలో విపుల విషయానికి సరిపడ్డ జాగా లేదు. పైగా వాటిని పాత్రల మూలంగానో ఘటనల ద్వారానో కాకుండా, నేరుగానే లేక 'ఒకరు' లేదా 'కొందరు' అనే వ్యక్తిత్వ మేమీ

లేని పదార్థాల ద్వారానో వెలువరించేసరికి, నత్తం మిగులు వడిమంతగా కథ మిగులు వడడంలేదు. చరిత్ర నవలను లోబరచు కుంటున్నది. నిజం కల్పనతో మెనబడుతున్నది. ఇది ఘోరాల రాధామో కాదో గాని, ముట్టుకు రెండూ దెబ్బ తింటున్నవి. ఎందుకే? వీటి పాలిమేరుల స్పష్టంగా కన్నుల బడనివిధంగా ఒండొంటితో లీనమై నట్లు అమరిపోవాలి. ఇదీ, అదీ అనివేర్చరని చూపేందుకు వీలు చిక్కగూడదు. ఈ నవలలో ఇది నిజం, ఇది కల్పన అని విడి విడిగా, విలివి ఒక దాని ప్రాబల్యంవల్ల మరొకటి దౌర్బల్యం పొందినట్లు వినిపిస్తుంది.

చారిత్రిక ఇతివృత్తంగా ఈ నవలను వివరించేయం చేసేందుకేమో కె. కె. యధార్థ చారిత్రిక వ్యక్తులను వాడుక; అయినా ప్రవేశ పెట్టారు. 'చదువు'లో స్నేహం, బాం గంధర్వ వంటి నలులూ గాయకులూ, గాంధీజీ మొదలు గొల్లన్నాడి సీతారామకృష్ణ వంటి వాయకులు ప్రద్యక్షింపజేయరానా—వాడుక; మూత్రమే కావచ్చు. 'అరుణోదయం'లో చూ ధోరణి అతిశయించింది. నవలా కథానాయకుడైన రామమూర్తి రచించిన కథలను చదివి, వాటిలో నత్తా లేదని తెలిసి, లోకంలో అతన్ని ఉత్సాహపడే ఒక సమకాలిక సాహితీసరుడు (సవ్య సాహిత్య పరిషత్ వభావతి) అందులో దర్శింపిస్తున్నాడు. రూ పద్ధతివల్ల రచయిత అశించిన ప్రయోజనంకాక, రచియిస్తున్న మైనది కలుగుతుందేమో? ఇది కల్పనకాదు, యధార్థ కథా కథనం అనిపించినప్పుడు, పాత్రకుడికి ఉండవలసినదిగా సానుభూతి ఉండకపోవచ్చు. చారిత్రిక వ్యక్తులనూ ఘటనలనూ కథా క్రమంలో స్వరించేటప్పుడు బహు మెళుకువగా ఉండకుంటే ఈ దుష్ ఫలితానం కలుగుతుంది—అని నర్తనంలా చారిత్రిక నవలల్లే తప్ప. వ్యక్తి జీవితాలకు అనిపూర్వరంగంలా మెనుకుండిపోతారేగాని నేరుగా రచయిత వాటిని పేర్కొనడం బాగుండవలసికంటాను. భ్రమ నైదొలిగి పొందుచున్నాడు, కథకు సావధానం ఉండదు. "పైకి వచ్చిన వాడు" అనే కథలో సీతా రామారావనే పూసరివిల్లి గుణం గల యువకుడు వివిధంగా పైకి వచ్చాడో వర్ణిస్తూ, ఆక్రమంలో కొండ గురువులుగా "సీతా రామారావు బిడ్డలు పూర్తిచేసేసరికి కాటాం పెచ్చి దరలు పడిపోయినై", "ఇంతలో ఎన్నికలు వచ్చాయి", "యుద్ధం వచ్చింది" అంటూ రచయిత స్వయంగా చెబుతుంటే, నిజాన్ని కాదనలేముగాని కథ అనే పాతకంలో ఈ ఘటనలు పుడకలని భావించకుండా ఉండలేము. కె. కె. రచనా శక్తిలో ఈ సాంఘిక చరిత్రా దృక్పథం విసితమే కావచ్చు. కథలో దానికి పరిమితులున్నాయి. ఏ అంశంపద్దనూ కాస్తేపు నిలిచి దాని తోటకు దిగో వీలులేని రచనలో, విలివి తెలిసినంతగా మరొకరు పెరుగుదు. ఆ చిత్రణలో వ్యక్తి నష్టపడి సంఘం లాభపడుతుంది—అంటే నవల సంఘ చరిత్రా పత్రంగా భావించినంత వ్యక్తి చిత్రంగా భావించలేకపోతుంది. ఉదాహరణకు 'చదువు' లాంటి పద్ద (కె. కె. దృష్టిలో) నవలలో, వాయకుడైన మందరం ఓ న మః లతో మొదలైన కథనం మందరం కుమారుడి ఆక్షరాభ్యాసంతో ముగిసి వర్తం పరిపూర్ణమవుతుంది. ఈ పదిహేను

ఇరవై సంవత్సరాల కాలంలో పరంతరగా దూకివడిన ఘటనలు సుందరం వ్యక్తిని, అతనికి సమీపమైన వ్యక్తులను ఎలా తాకి ప్రభావాలు వెలిసింది తెలుస్తుంది. అయితే, ఈ ప్రసారం బయటినుండి లోతుబ్బు కేగిని, లోపలనుండి బయటి వైపుగా ఎక్కువ జరగదు. సంఘ ప్రభావం కథా వ్యక్తులమీద పడినందుగా, వారిది దానిపై పడదు. సంఘం చేతిలో ఎటువడితే అటు రూపు మారే బంకమన్నగా వ్యక్తి మారినట్లు నీసిస్తుంది. అది సహజంగా జరిగేదికాదు కాబట్టి మితి మించి సంఘ శక్తి, మితి తగ్గి వ్యక్తి శక్తి, వెరసి రెండూ అసహజాకృతులు దరిస్తాయి.

ఒకచేతి వేళ్ళు

ఈ తొలి నవల్లోని కథా నాయకులు ఒక్క మూసలో పోసిన కట్టిలుగా కాకున్నా ఎక్కువ పోలికతో ఒక చేతి బదు వేళ్ళవలే కనిపిస్తారు. దానినిబట్టి కె. కె. గారికి వీయమైన నాయకు డెలాంటివాడో తెలుసుకోవచ్చును. ఈ నాయక లక్షణాలు (1) మధ్యమ వర్గంలో జననం. (2) డిప్లెమసర్వీజ్లో అన్ని పారించుకుపోవడమో లేక పుట్టు దరిద్రమో (3) ఉన్నతా దర్బారాకూ కఠిననాన్లవాంకూ పాఠన కుదరక జీవితంలో ఎన్నో ఒడుదుడుకులతో రక రకాల వృత్తులకు పూనుకోవడం (4) మిగతవారికంటే ఎక్కువ సాంఘికవై తన్యమూ ఎక్కువ తెలివి తేలుటూ కలిగి ఉండటమూ (5) అయితే మిగత వారికంటే ఎక్కువ భాగవదలేక పోవడమూ—అవన్నీ. అదర్బాదయైన అభ్యాస యువకుని అనమర్లపు జీవయాత్ర ఈ నవలకు ప్రాణం పోసి కథా ముప్పు నిచ్చింది.

‘అరుణోదయంలో’ రామ్మూర్తి చాలావరకు అలాంటివాడు. ఉన్న కొద్దిపాటి అస్తిని బంధువులు పూడ్చివేస్తుంటే చూస్తూ వూరకుండి బస్ రోనూ తర్వాత మద్రాసు హానరరంలోనూ నావా తిప్పలు పడ్డాడు. డి. సి. చదువుతో ఉద్యోగంలోదూరక, స్వేచ్ఛను కోరి, అదర్బాదు వెళ్ళుకొని జీతాన్ని ఎదుర్కొని ధక్కా మొక్కిలు తిన్నాడు. ఇది డిగ్రీలు లేని చదువు. జీతమే పాఠశాల, ప్రయోగ మందిరమూకూడా. ఒక్కొక్క మెట్టుగా ఈ చదువు విస్తరిస్తుంది. పాతని కొత్త పాతాల ముందు మరపున బదుతూ కొత్తని పెడటికి పట్టేలోపం సరికొత్తని రాది చేస్తూ, అలోచన నల్ల అభిమానాల్లో స్థిరత్వం దూరమై పోతుంది. మార్పులకు మోర అడ్డంపెట్టి ప్రతిఘటించినా, మొరాయిందినా, చివరకు వాటి దాపోయన వలసి ముందు. క్రితంలో వేటిని తాను నిరసించాడో వాటినే ఆశ్రయించి పైకెగిరి ప్రాణజాపాడు. ఒకభావ జాలం సంఘంలో కాలు నిలబెట్టుకుని మర్యాద (respectability) గామరస తర్వాత—ఉదాహరణకు భావ కుత్సితో—దానిని నమర్చించబూసుకుంటాడు. ఈవిధంగా సంఘానికి ఎప్పుడూ రెండడుగుల వెనక ఉంటాడేగాని, దానితో కాలు కలుపదు—కలసకాలదు. అతని సంస్కారం సాహసానికి పూనిక చెయ్య జాలదు. ఇతను సాంఘిక నాలుకాను, భావ కుత్సాన్ని ఆమోదించే లోపం, సంఘం ప్రజా నాట్యమండలివారి రాజకీయ

నాలుకాను, అభ్యుదయ : కుత్సాన్ని తెచ్చి పెట్టింది. మళ్ళీ రామ్మూర్తి తల చీకటి కదల బారింది. మళ్ళీ పందిగ్గం. అయోమయం. కళలు ప్రజల పాస్ గతమౌతున్నాయని అతడు గమించే పరికి, అవి అయే కూర్చున్నాయి. ఒక మధ్యమవర్గ విద్యనుకుడు తనకు తానై జీవితంనుండి విద్య వ్యాధిచే క్రమం బాధామయంగా, సంకోచయూతంగా, అర్థ మనస్కతతోటి, ఈ రామ్మూర్తి పాత ద్వారా, బయల్పడుతుంది. ఇలాంటి నవల గొప్ప నవలగా అయే అవకాశం ఉందని ‘చదువు’ విరూపిం చింది. ఎందుకంటే ఇందులో భావ సంఘర్షణను మాక్స్ మూర్తి సూక్ష్మంగా చిత్రించే నీలు అభిస్తుంది. బాల్జా (Balzac) గురించి రామ్మూర్తి ప్రఖ్యాత ఫ్రెంచి విమర్శకుడు అంద్రే మోర్సా ఇలా గంటాడు :

“The greatest novels are those that tell of a young man's apprenticeship to life..., the essence of which is to be found in the conflict between the hopes of youth and the relentless facts of life.”

‘చదువు’ కె. కె. నవల్లోకంటటికి సైజునుబట్టి మాత్రమేగాక, గొప్పదని చే నమకుంటాను. మాక్సిం గోర్కి నవల ‘Bystander’ అనేది వాకు గుర్తుకు వస్తుంది. సుందరం అనే నాయకుమాత్ర అత్య చరిత్ర ఈనవల—అతని అత్యయోక్తి. క్రమక్రమావిష్కారం. ఇందులో సుందరం, జానకి, నాగేశ్వరరావు, శకుంతల, లక్ష్మి, నరసు పాత్రల ద్వారా బాల్యం మొదలు యువన ప్రథమ దశవరకుగల అన్ని నయో శ్రేణులను, వాటికి తగిన చిత్ర వృత్తులను రచయిత వర్ణించారు. నీతమ్మ, నుబ్బమ్మ, శ్రీమన్మారాయణ, శేషిదేవి, పార్వతీశం వగైరా పాత్రల ద్వారా పది నయన్నలోని లేత, ముదురు పాతల రుచి కూడా చూపించారు. జానకి జననం, శ్రీమన్మారాయణ మరణం ఉన్నాయిగాని అవి ఒకటి రెండు బంతుల్లో ఒడిగోయాయి. జననం మొదలు నవల రాయాలంటే వ్యక్తాన్ని చాలమట్టుకు నిడిచి కలలోకంలోకి పూచాలరాకాంకోకి పడునించాలి. మృత్యుక్రమం కూడా వ్యక్తాన్ని మీరిపోతుంది. క్రైశవ వర్ణనం కూడా క్షుమే. ఆ పనిని Childhood, boyhood and youth లో లియో టల్స్టాయి, My childhood days లో గోర్కి, Wuthering Heights లో ఎమిలి బ్రాంటీ, అనేక నవల్లో ఛార్లెస్ డికెన్స్ వంటి గొప్ప నవలకారులు వర్ణించారు. కె. కె. ఈ మహదవకాశాన్ని ‘చదువు’లో జానకిడివిదా, శిశు ప్రవృత్తిని చాల అందంగానూ, విశ్వసనీయంగానూ వర్ణించ గలరని “రత్నపురు” వంటి కథలతో ఆయన రుజువు చేసు కున్నారు.

గోర్కి Bystander లో లాగా, ‘చదువు’లో సుందరం, పరిపాలలోని ఘటనలకు బానిసలాంటివాడు. ఆ ఘటనా చక్రానికి మధ్య ఉండవలె ఉంటాడుగాని దానిని వివిధంగానూ తిప్పలేదు. ఇది సాధు నవప్రతి ఆనందుకుటె

దౌర్భాగ్యమునకుఁగదాను నటలు. అతని ప్రకృతి ఎన్నడూ సార్థకమైన 'కర్త' కాలేదు. కాబట్టి దానికి 'క్రియ' సాధ్యపడలేదు— అనామకత్వాన్ని వదిలి వ్యక్తిత్వాన్ని రాజుట్టుకొనందుకున్నాజీవితాన్ని సార్థకమైనట్లు కొనెందుకున్నా వదిలివచ్చే చరితార్థమైన క్రియ. అతని క్రియ యావత్తు 'చదువు' అనే మార్గజ్ఞులకే ఒదిగి కూర్చుంది. అది అనామక క్రియగానే ముగిసింది. దీనివలన రోజుల్లో వాటిని అస్త్రీ, స్త్రీల జెవారము చదువును కొన ముట్టి నివ్వలేదు. అనుభవాలను స్వీకరించడమేగాని, అనుభవాలను తరిగించడమందానికి వేతకాలేదు. జీవితప్రవాహానికి దూరంగా కేటాపడి నిలుచున్నాడు. పిల్లల అలవాటులనుండి, పెద్దల రాజకీయాలనుండి, నమనములను వివేచనీయత్వముండి (గౌరీలాలు మొదలు పేటా నరకు) నయోధికుల వ్యవహారాలనుండి (రాజకీయాలు, జాతీయ విద్యారయాలు, శైలు శిక్షలు) సుందరం విడదవ, 'సాక్షి' ప్రాయుడయ్యాడేగాని, తానొకమియ్యై పాల్గొనలేదు. నితానికి అతనికి జీవితము లేక జీవితయంతలాగింది. అతని విశ్వాసం వూజ్యం. అందువలననే మెట్టికరేపేష్ కాగానే బ్రతుకుమారులో దూకి నాగేశ్వరరావునరి వాకిలీ చూసుకోక, 'పా' చదువుల నెవన, జీవితం మేనప్రత్యక్ష సమాధానాన్ని వాయిదా వేశాడు.

"వాడు ఏ వక్క తిరిగివా జీవిత సముద్రంలోపడి ఈవ లేకుండా కొంఠుకుంటున్నవాళ్ళ కనిపించారాగని, జీవిత శిఖరా న్నెక్కి నిర్మాణాలు చేశారు కనిపించలేదు."

'అరుణోదయంలోని రామ్మూర్తి ఇలాంటి ప్రాణ కాడు. యుద్ధకాలంలో మూడో రెండు ఉండే ఉంటే, దానిలో కూడా సంపాదించేవాడే. అతను ప్రకటించేవాడు. సుందరం బ్రతక వెరదినాడు. పూర్తిగా సుందరానికి నకలుగాకున్నా దాదాపు అలాంటివాడే 'గడ్డు రోజులలో' నత్తం. అతని అస్త్రీ కూడా దీనివలనకు తుడిచి పెట్టుకు పోయింది. సుందరంలో తోసివిన వ్యక్తిత్వం, నత్తంలో అతిక పించింది. ఫలితం ఒకటే. తనకుంటే తక్కువ చదువు చదివిన అంజనేయులు (బుద్ధులాయిత కాళేశి), శ్రీరాములు (మృగన్ విజంటు, సుగ్రీవా యజమాని), నామనరావు (శ్రీరాము నాటక కంపెనీ నిర్వాహకుడు), వీరాజా ('శ్రీశ్రీ' సముదయ, సీనిమా దర్శక, నిర్మాత), జీవిత ప్రపంచంలోనే వక్క సాధారణ చిట్ట తెచ్చెలు నెట్టుకుని మునుపాగిపోతున్నాడు. —తాను మాత్రం జీవితాన్ని ముఖా ముఖీ ఎదుర్కొని బాహు బాహు కలబడకుండా, అది తోసిన చోట్ల కెళ్లి కొట్టుకుని పోతున్నాడు. అక్కడ ఇది అని తేలుకో కుండా అక్క వ్యావకాలలో వ్రేళ్ళు దూరుస్తాడు. పై పరిచయస్థు లనే ఆశ్రయిస్తాడు. అయితే తన కేదో మహితర అక్కడం ఉన్నట్లు, దానికి సంపానం ప్రాసానిక విజయాలను తృణీకరిస్తున్నట్లు, అత్యంతంవన చేసుకుంటాడు. జీవిత నాటకానికి తాను వ్రేళ్ళకునిలాంటి వాడై ఉంటే, దానిని గుర్తించక, తానే, అందుకోక తన నాయకునిలాంటి వాడేమనుకుంటాడు. ప్రపంచాన్ని మార్చడాని కారణంగా, మూర్ఖపు పట్టుతో ప్రపంచమంది

వెలిపడనట్లు ఒంటరిగా నడవటానికి కూడా తయారయ్యాడు. డబ్బుంటే తిక్కలేదుగాని డబ్బు వివా పుట గడుదు. ఈ వైరుధ్యాన్ని రాట వేసేందుకే ఆ బహు రూపీత్యమూ, తత్ఫలితమైన లభాపీత్యమున్నూ.

నత్తం చేతగానివాడు. డబ్బు వేసిన నవాలును అందుకో లేకపోయాడు. "మూల వేర్లు" అనే నవలలోని సుబ్రహ్మణ్యం అనే మరొక ఓడ కుర్రవాడు అలా క్లాదు. "మనవ్య ప్రయత్నంలోనూ మార్పు" సిద్ధాంతాల్లోనూ కొంత సమ్మతం ఉంది." విచిత్రమైన కథలో (ఇటీవల 'ఇద్దరు మిత్రులు' అనే సినిమా కథకు ఈ నవల భిక్ష పెట్టించేదామె తెలియదు.) ఒక సంవత్సరం విద్యార్థిక యువకునితో (భూషణం) సందం వేసుకుని అతని పేరు తాను పెట్టుకుని, తనకు బాటుగా తెలియని వ్యాపారాన్ని నిర్వహించువాడుకుంటాడు. పుట్టుకుంటున్నా గెని తనకు దండు బట్టిగాని, వ్యక్తులపానాధ్యక్షులు నిర్మిలా తాలూకా, కావా? ఇది సంస్కరించుచున్న సమస్య. కాని చివరకు తేలిదా, డబ్బువూ, జన్మకూ నానవ జీవితక్రమాన్ని గట్టిగా మలిచే తీరి లేకలేదనిపిస్తాడు. సందం నిరూపిస్తుంది. డబ్బు నున్నవ్యవస్థలకు అంతులేదు, అందరలనూ ఏర్పాలు చేస్తున్నది. ధనవంతుడి సుఖాన్ని ఇవలం కన్పించిన అధారపడి ఉన్నాయి కాబట్టి ఆ పేరుకు ఉన్న వాళ్ళ నైతికంగా ప్రశ్న వల్లమస్తున్నది. ఉపం లేకుంటే తిండి, ఎట్టుకూ కూడా గతి లేదు. కాబట్టి ధనహీనుల్లో అది భారంగా దుర్గతి పాలు జేస్తున్నది. ధనం ఉండుట్టే ఎవరూ ఎక్కువ తెలిసి తేలుకుంటాడూ నమత్తుడూకాదు. ప్రయత్నం మూలంగా ధనహీనులు కూడా పరిస్థితులను అదుపులో పెట్టుకోవచ్చును. ఈ సవలలో సుప్రహ్మణ్యం చాలక వాటే సందం చిత్తరథాలంటి.

శృంగురిలు—విశృంగురిలు

ఈ సవలలో కె. కె. నిర్మించిన స్త్రీ విగ్రహం గురించి కూడా ఒకటి రెండు మాటలు. 'అరుణోదయంలో' రామ్మూర్తి భార్య 'కల్యాణి', 'గడ్డు రోజులలో' నత్తం భార్య రామి మామాయి మధ్య తరగతి గృహిణులు. భర్తలకూ, దీర్ఘకాల సరిపడ్డలు చేయడం, మర్యాద పరిపాధులు రామి దానివలన సుఖాన్ని అనుభవించడం, కూనవల మందూకాలుగా ఉండి భర్తల మహారథాల తీరు తెచ్చుకుని గుర్తొన్నవనే తూతనగానే వారి సదభావకు డుపరిద్దా మనే సామర్థ్యానికి కన్నరకపోవడం, పైగా అనుమానాలు పెంచుకుని పాధింపులు సాగించడం, ఇతర స్త్రీల పీడన నా తను భర్తలపై ప్రసరించుకొనడమనేవడం, భర్తల సంపాదనా పరలు కాలేదంటి చింతిల్లడం—ఇవి వారి సాధారణ అక్షరాలు. అయితే ఈ మర్యాద పరిధిదాటి రిండియం వచ్చిన సుభద్ర (అరుణోదయం), భర్త విడిచిపెట్టగా ఒంటరిగా శాంతంగా బతుకుతున్న పై మనలి (గడ్డు రోజులు), విధవరాజైన తర్వాత ఒంటి పులును. చావక ప్రయత్నం వెదుక్కొన్న శకుంతల (చదువు)—మానవత్వం మరింత ఎక్కువ మోతాదులో ఉన్న స్త్రీలు. ఒక సంస్కారిణి, ఒక అంగా ఆదరానికి 'పాత్రి' కనిపి

స్త్రీగా ఈ మనిషి తన భార్యకంటే ఎక్కువ భృష్టి నిష్కలుగు తుందని ఆతనిచేత గ్రహింపజేయడం, కె. కె. కి బాగా అలవాటు. సుభద్ర ప్రేమకు మట్టు మార్గదల, మాయ మునుగులు లేవు. అది బహిరంగమైన నిర్బిబద్ధమైన దేహ మహా వ్యాపారం. “కల్యాణి లోక ధర్మంగా తన శరీరాన్ని వహించేసింది. ఈ సుభద్రకో? ఈమెకు లోక ధర్మంలేదు. ఇది లోక ధర్మానికి అతీతమైన ప్రణయం. ఇది స్వచ్ఛందమైన ప్రేమ”. రామ్మూర్తి కిది వ్యధిచారం కావచ్చునేమోగాని, సుభద్రమాత్రం అతీతరించలేదు. సుభద్ర భర్త ఎవడూ లేడు, ప్రేమించినవాడు ప్రేమించినంత కాలం భర్త. మర్రి ఇది వేశ్య వృత్తికాదు. నీలి సేరిటి చచ్చుకూ, ఆపనినీ సేరిటి పుచ్చుకూ మళ్ళీమార్గం లేకపోలేదు. అది ప్రేమ వట్టి వ్యక్తి ఆప్రిమ చేయడు, సమాజానికి ఆట బంతిని చెయ్యడు. అయితే వివాహం, దాంపత్యం తీసివేయదగ్గవి కావు. ఆనందానికి, భృష్టికి అడ్డు రానంత కాలం ఈ సంస్థలను మన్నించవలసిందే. అడ్డువస్తే తిరుగుబాటో, విదాకులో, పునర్వివాహమో, వ్యధిచారమో—పూర్వదయం ఎన్నో మార్గాలు వెదుక్కొంటుంది. 8

రాజకీయాల తాకిళ్ళు

మరొక్క అంశం అవశ్యం గుర్తించ దగింది ఈ నవలల్లోని రాజకీయాల చిత్రణ—ముఖ్యంలో ‘చదువు’లో. తెలుగు దేశపు గ్రామీణ వాతావరణాన్ని రాజకీయ ఘటనలు చెరువులో పొడి రాము మేనల్లుణ్ణి కల్లోల వరదలకు నవీవరంగా ఇందుకో కె. కె. చిత్రించారు. వైప్రాయిగారి కారు ప్రయాణం నువోసంభూమి కలిగించే రోజులు.... బ్రిటిష్ వాడు యుద్ధంలో (1914—1918) గెలవ కూడదని, కాని గెలుపొచ్చి అసకుంటున్న రోజులు... లింక్ ప్రాథమిక కాలంలో గాంధీని తుప్పాయిస్తున్న రోజులు... ఇప్పటి కథావాయితుడైన సుందరానికి ఒంట బట్టలేదంటే, అవి వ్యక్తుల రూపంలో ఆతని గుండెను లాకక పోవడమే కారణ ముంది. గాంధీజీ సహాయవిరాళక కోర్కెనుమాత్రం అలాగా, మేనమామ శేషగిరిగారి కైలు శిక్ష, పేదరికాల ద్వారా సుందరాన్ని కదిపింది. జైలునుంచి తిరిగివచ్చాక శేషగిరిలో సమైతంః మార్పు వచ్చింది. తాను బాగు పడలేదు కాబట్టి ఇతరులు బాగు పడగలరనే నమ్మకం కూడా కదలబారింది. జాతీయవిద్యాలయం మూలబడడం, హరిజనులకు సవరణలతో సమానం లభించక పోవడం అతన్ని క్రుంగొడిశాయి. అయితే గాంధీజీ అతని తం కెక్కి దిగవచ్చాడు. అతను ‘పుద్గ’ గాంధీయూ ఉయ్యూడు. అది మతమైంది. కాబట్టి కొత్త కారు జాతీయవాదులను ఆర్థం చేసుకోలేకపోయాడు. ఒకప్పుడు విధవా పునర్వివాహాలనూ రజస్వలానంతరం వివాహాలనూ సమర్థించేవాడే, ఇప్పుడు తన కుమార్తెకు బాల్స వివాహం చేశాడు. అయితే, అల్లుడు రంగారావు జాతీయోద్యమంలో పచ్చిన మలుపుకు—జవహర్లాల్ నెహ్రూ ప్రధానానికి—మూర్తి కట్టాడు. రాజకీయవిద్య సమాజపు అట్టడుగు వరకు విస్తరించి రైతు కూలీల సంఘాలను నిర్మిస్తే గాని, స్వరాజ్యం రాదని రంగారావు

వమ్మిక. శేషగిరి వైర్కాంగం—రంగారావు అశామయధృష్టి : ఇవి రెండు తరాలకు సంకేతాలు. మూడవతరం ఆంధ్రదేశంలో గాక, సుందరం పై చదువులకై వెళ్లిన బహుమ యూనివర్సిటీ హాస్టలు గదుల్లో రాత్రి పూట రహస్యంగా వెదజల్లబడిన కరువుతాలలో దర్శనమిస్తుంది. వైతే తిక బిటానికి బహిరంగం తోడ్చేగాని స్వరాజ్యం రాదనే ‘టెర్రరిస్ట్’ భావజాలం ఇది. మరి ఇంకొక నవలలో ఎక్కడా ఇంత విపులంగా ఒక మహోద్యమం లోని వివిధ దశలను వర్ణించే నీలు కె. కె. కి చిక్కలేదు. ‘వారులకు’ అనే నవలలో మాత్రం కాస్త్రీ అనే అప్రధాన పాత్ర ద్వారా, “సుదర్శనం” అనే కథా వాయకుడి ద్వారా, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో ఒక పైపు సోపిట్టు అతి ప్రాయం వ్యాప్తిని, ఇంకొకపైపు దవర్జనావరణ విజృంభణకూ కె. కె. చూపారు—ఇంత విస్తృతంగా కాదు.

డి. పెవెన్ మొదలు ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధం వరకు, భావ కవిత్వం మొదలు అభ్యుదయ కవిత్వం వరకు స్త్రీసం నరసింహారావు మొదలు సినిమా నటుల వరకు, గ్రామాలలో ప్రధానమైన వర్గవ్యవస్థ మొదలు మహా నగరాల వర్గవ్యవస్థ వరకు జాతీయోద్యమం మొదలు కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంవరకు—తెలుగు దేశపు వర్గేలో, బస్టిలో, పరిసర మహా నగరములో విద్యావంతులైన మధ్యమవర్గ యువకుల భావ స్ఫూర్తికి దానిదా పరిణామాలకూ, ఈ తొలి నవలలు సాహిత్య రూపాన్ని ఇవ్వబానుకుని, చాలవరకు కృత్యరూపయ్యాయి.

సంస్కర్తల వారసులు

కందుకూరి వీరేశలింగంసంతులు, దభుసలి వేంకటరత్నం వాయుడు చనిపోయింది, నిజానికి వారి వారసులమని చెప్పుకునే అలసభావుల చేతుల్లోనే. ఆ సహానియు లిద్దరూ ఉద్యమప్రాయులయ్యరనుకుంటే, పదరు ఉద్యమాలు, వారి జీవిత కాలాన్ని దాటి సంఘాన్ని కదిలించలేదు. మిగిలి ఉంటే, అవి కొత్త మతాలగానో సంస్థలుగానో బిర్రలగుమకుడి గిరిగీసుకుమట్టుగా ఉండిపోయాయి. చిత్రకుడి గల వ్యక్తులు కొందరు లేకపోలేదు. ఆ కొందరు వైళ్ళ మీద రెక్కించదగినవారు. ఆషాఢభూతుల మండలో వారు కనుదగలకుండాపోయారు. పైగా, సంఘ సంస్కారోద్యమాల గిరులు త్రొక్కుకుంటూ, కొన్నిచట్ట పోటీపడుతూ, మండల మహానీధులు, ఆంధ్రమహానీధులు, కాంగ్రెసు ఉద్యమాలు పచ్చి, పంపరజకు అడ్డుదగిలేంతవరకు పోయాయన్నది చారిత్రిక యధార్థం.

కె. కె. నవయావన కాలంనాటికే సంస్కరణోద్యమాల దాదాపు ఊతదంపుడుగా గాలిపేనుడుగా తయారై ఉండాలి.

8. ఓరుజోడదయ : “పాశ్చాత్య వాగదళా వ్యాపారం తప్ప చంపగిరి కట్టల్లో ఏమీ కనిపించదు. స్త్రీ పురుషుల స్వేచ్ఛగా విహించాలని, సంఘంలోపున్న కుటుంబాలు యఃమః ఆనందాని కడ్డొస్తున్నాయనీ ఆయనకి విచారం..... స్వేచ్ఛ కావాలి ఎవరమూ వెళ్ళి బట్టబయలులో నివసించం—ఒకపాత్ర.

లేకుంటే ఆయన మనస్సును ఈ అపార భూతుల కడిపి నవలలో చాలు జేసుకుని ఉండేవారు కాలేమాననుకుంటాను. 1939 లోనే ఆయన రచించినట్లున్న 'కులంలేని మనిషి'లో మొదట ఈ ప్రసక్తి వస్తుంది. భోగం మేళాని విషయం, పదున్న వృత్తి నిరసనం, శరీర శూన్యం రద్దు వగైరా సంరంభాల పద్ధతుల గాక, తలెండ్రులు అన్నదమ్ములు బంధుమిత్రుల రూపంలో నమాణాన్ని ధిక్కరించి సీతారామకాస్త్రీ తాను వలచిన సానిటరీను పెల్లాడారు. భార్య గతిచగా, శాంతను పెంచి పెద్దజేశాడు. తనకు అవసరాలం వచ్చింది గ్రహించి, శాంతను తన తమ్ముడైన పురుషోత్తం చేతబెట్టి పోరామని పిలిపిస్తే వాడు అగ్ని రాముడై అన్నను నానాతిట్లు దిట్టి, కోపం తెచ్చింది, చావును త్యుతిం చేస్తాడు. పురుషోత్తం ఇంట శాంత శైలి అపుతుంది. అది తీసుకుంటున్నామని పినతల్లి అనమాయ ఇల్లు చేరుతుంది. అది ఖైదు. ఇది రాధారెంకగా. అక్కడ ఆచారం. ఇక్కడ ద రాచారం. ఈ గోయినుండి బానిసుండి విశ్వం అనే యువకుడు శాంతకు చేయి అందించి తప్పిస్తాడు. "నాకుంటే అద్వైత మంతరా లిక్తాన ఈ ప్రపంచంలో ఎవరయినా ఉండేమో చూపించండి!" అని శాంత అన్నమాటలు ప్రత్యక్ష రహస్యం. కులమే విలువలకు కొంతబడ్డ అయిన నమాణంలో కులంలేని పిల్లకు ఇంత సులభంగా వరుడు దొరకడం మూలం కాదు. శాంత కూడా ఊహించుకుంటుంది. వాగ్భూషణమనే విరురుడైన పెద్ద (వయస్సులోనే) మనిషికి ఉంపుడుగై గానైనా ఉండిపోవడం నశిస్తుంది. పురుషోత్తం ఇంటి కుండేపిల్లగానో, అనమాయ ఇంటి కుక్క పిల్లగానో ఉండగలరేదు.

ఈ ధోరణి కె. కె. కథలో కూడా కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు, 'పార్థివ సరిణయం'లో రామకృష్ణ అనే నోటిమాటల సంస్కర్త, ఇతరులకు వివరాల వివరాలు తోడ్పడి, తానుమట్టుకు వ్యక్తిత్వంతో 'పేరిట రసస్వరంగాని బాలానుమాని పెల్లా డారు. అతని కుమార్తె పార్థివ కప్పటికే పెల్లెళాడు వి వి పోయింది. కాబట్టి స్వయంగా శంకరం అనే కులం తక్కువ (పారిజనుడు) ఉద్వేగిని పెల్లాడింది. ప్రేమకోసం కాదు ఈ కుల త్యాగం—తన కులాధిక్యతను అతనికి అడుగుడుగా గుర్తుచేసి విధేయంగా చేసుకోవచ్చుననే స్వార్థకాయంకనమే. 'కులంలేని పిల్ల'లో శ్రీ రామకాస్త్రీ భోగపిల్లను సంస్కరణానిలాడతే పెల్లాడలేదు. ఇటువంటి అపార్థ విషయాలకు ప్రతి ఒకడూ పూనుకోకలదు. పూనుకోగలది కె. కె. కి భవనంలేదు. అక్కడ ఆ సానిటరీ, ఇక్కడ శంకరం—పిల్ల తమకలాన్ని త్యాగం చేశారు. ఎవరి కులం వాళ్ళకు గొప్పది. సానుభూతి సానిటరీని మించినదే లేనట్లునిపిస్తుంది—నూజమే. ఉదాహరణకు, 'పై నవలలో ఆనమాయ అనే వేళ్ళకు, 'సీతా కావాలి?' అనే నవలలో కమ్రారికి, ఇందు గురించి ఎంతో దృఢాభిప్రాయం ఉంది. అనమాయ ఇలాంటింది: "దీన్నే గొప్పగానిపించుకున్న వాళ్ళు నిజంగా గొప్పవాళ్ళే." ఎంత పోటీ తట్టుకుని కాల నిలదొక్కుకున్నా కనే ఈ వృత్తిలో ఉన్నట్టి, సంపత్తి చేసుకుంటాయి. జన్మతః

ఎంతో తెలివి ఉంటేనేగాని ఇక్కడ రాణించడం కష్టం—దాదీనిని పిద్దంతమైన జీవనమునలో గట్టివాడే గట్టి కుక్కలాడు (Survival of the fittest). ఈ కథలో పార్థివ శంకరం మనస్సును క్షోభపెట్టింది. తన దానివల్ల జీవించి సత్యప్రాప్తిమేలే, ఇక సంస్కార వివాదాలకు సాహసించే వారుండరేమోనని, పార్థివలో నర్దుకుపోనని ప్రయత్నిస్తాడు. నీరేలింగం ఉద్యమాల ఆదర్శ తీవ్రతను సరిచేస్తూ గురజాడ అప్పారావు మామయ్యధాన చిత్రణ చేసినట్లుగా, అందర్నూ అదృష్టంతో కథలను కట్టుకుండా, నవాజ మానవ ప్రకృతులనూ విశ్మయించు కె. కె. గారనిపిస్తారు. ఇంకొక రచయిత చేతిలో అయితే, 'కులంలేని పిల్ల'లో శాంత పాత్ర బారెడు ఉపన్యాసాలతో సాహసకార్యాలతో సంస్కారయుద్ధ ములో యోధురాలై ఉండేది. కె. కె. చేరుల్లో సంది కనుక ఇలాంటి 'నీరేలింగ' కాలేదు.

"జీవించి" అనే నవలలో పదవరంగాల సంస్కర్త—పా మేంతో నీరేలింగం ముంద్రలో దర్శనమిస్తాడు. దక్షిణామూర్తి ఉలిపి కట్టే. ఊరివారికి "రాక్షసుడు". "పంచమిల్ల"లోని విశ్వనాథంవలె అల్లడనే మిడత కోసం కుర్రులపై బట్ట సూదిరి కాకుండా, 'బెదిరిన మనుషుల'లోని మరో కుమార్తె సంస్కర్త 'రత్నం' అనే పేరు కలిపి వచ్చేట్లు తన కుమార్తెపై సీతారామ అని పేరుబెట్టి వేంకటకర్ణావాయుడిగారి కిష్కన్దానిమేయకో జాడకుండా, ఈ దక్షిణామూర్తి సదానీకరాల పాస్పి ఇంటికి ఈ సంస్కారపు జనుకీంద తగలేస్తాడు. అయితే కథలోని యువకులకు, తన పెద్దల యుద్ధాలు అనువర నునిపించేటంత మార్పు వచ్చింది. వివరాలు నివారించేటం సంసం బుట్టెట్లు పైకెక్కి విదాకల వరుల పోయింది. రెండుతరాల మనుషులకు పాతన కుడరక, పెద్దలకు పిల్లలు పితృధిరాగ్లగానూ, పిల్లలకు పెద్దలు చావులగానూ కనిపిస్తున్నారు. నిష్పత్తి సాహస నేడు పరిహాస భావమడవుతున్నాడు. ఈ సంపరణామార్పు 'జీవించి'లో దక్షిణామూర్తి గురించి ప్రకాశం, 'పంచకల్యాణ'లో నిశ్చనాథం గురించి లలితల ద్వారా కె. కె. నూపిస్తారు.

వేళ్ళలో మానవత్వం

శ్రీ సంబంధించిన పాత్రలు ముఖ్యంగా 'సీతా కావాలి?', 'పంచమాపులు' అనే నవలల్లో చాల బలంగా చిత్రీకరియ్యాయి. గురజాడ అప్పారావు పద్యరచనా విశాసమైనా పెల్లాడి హాయిగా మిరవతలను చూచుకుంటూ రాదు: కష్టం చేస్తూ బ్రతికేగింది. మధురవాణికి లేనిది అర్థిక బలం. అయితే వేళ్ళవృత్తికి మూలకారణం అర్థికమేనా? ధనం నమకూరాక వేళ్ళు వృత్తి మానుకున్నారా? వేళ్ళవృత్తి లలితరక పంటిదైతే, పదున్న వృత్తి యంత్ర పరిశ్రమగా మారి, స్త్రీ అతి చురుకైనది. పదున్నవృత్తి అ వృత్తికి అర్థికం, ఆ నిరంతర ఆంగీకృత్య వ్యయాలకి ఇంతో కట్టివేసేదేమిటి? ఈ ప్రశ్నలకు జవాబుగా, కృష్ణ జీవాన్ని పర్లిం చేస్తూ నవలల చాలా వెలువడ్డాయి—కుప్పిన్ yama, the pit, ఎమిల్ హోలా

Nana, (డీజర్ Sister Carrie లాంటిది. ఆ స్త్రీయికి చేరుకున్నా చేరుకోవచ్చు, గొప్ప శాత్రులు రెంటి కె. కె. పుస్తకం చారు—కమూరి (సికేంకాలి?)), మందరం (ఎండమావులు).

‘మార్చుచేర్చు’ అనే నవల వరే, ‘సికేంకాలి?’ అనే 75 అచ్చపులు పెద్ద కథ ఒక నవలకు పూరణం వంటిది. డబ్బు, ప్రేమ—ఇంకా మనిషి ఏది ముఖ్యం, అనేది ఒక నవల. ఒక వాతావరణానికి మచ్చికపడిన ప్రాణి ఇంకొక వాతావరణంలోకి తదనుగుణమైన అలోచనా వైఖరులకూ—‘ఒకాడ’లో మంచి పై తెలి, ఇంకొక గాడిలోకి వెయ్యగలమా? ఇది రెండవ నవల.

రూపానికి అనే వేళ్ళకు ఎవడో పెద్దమనిషి పుట్టింది పోయినట్లు కమూరి. ఆ పెద్దమనిషి కుమారుడు భావనారాయణకు చెల్లెలనే అందమైన పదార్థంతో అక్కర కలిగితే, అతని మిత్రుడు కిన్నూరిని మచ్చిక చేసుకుని మంచిబుద్ధులు నేర్పి భావనారాయణకు కాసుకగా ఇవ్వాలని నలకొల్పాడు. తనకు అనుకొనివిధంగా నవకూరిన ధనంతో, బెజవాడ నుండి కలకత్తా వరకు సుందర్పూర్ రైలుపయణం చేసి, దారిలో కమూరి కెలికి మనులకు మండ్రివడకూ, నీకులు మచ్చకూ భయపెట్టి లొంగ దీసుకోవలెను కుని నిష్క్రమింపజేశాడు. డబ్బుకూ డాబుకూ లొంగిరాని కమూరి మంచితనానికి లొంగిపోతుంది. ఒంటిపేడికి కలిగి పోతుంది. మనస్సుకు మనస్సు పరియైన జవాబిస్తుంది: దయకు దయ! గురజాడ అప్పారావు ‘సంస్కర్త పౌరధయం’లో రంగ నాథయ్యలలాగా ‘తైత్తిరేందుకు పోయిన ప్రబుద్ధుడు కింద పడుతాడు. ఆతనికి పీఠం ఉప్పుంతవరకూ ఆ దుశ్శీల ఎడంగా ఉండి, అతను శీతాన్ని వదులుకొన్నాడని, తనను అపేక్షిస్తున్నాడని తెలుసు కున్నాక, స్వార్థం చేసుకుంటుంది. రమావళి ఇంటికి వచ్చి కుక్కల్లా కాసుకుని పురంజీ ‘భాతాదాగ్’ లాంటి వాడుకాడు—మనస్సువున్నాడు, రసికుడు, సింగం తనను కోరుకు. ఆతనిదృష్టిలో కమూరి మామూలు పడుపుకత్తి కాదు. అతని ప్రేమకు పరికినగా తన ప్రేమనిచ్చే ప్రేమిని. ఇది పట్టి గాలిమడకాడు—శరీరాలు నిర్మించుకున్నా పౌరధయం గమ్యమేసి అక్కసాధం! ఉప్పాదమో మత్తో ఎక్కించక కళ్ళ తెరిచే ప్రేమ ఇది. దేహకలయికతో మొదలైనా మనస్సులను కుట్రపరిచింది. ఒకరి మంచితనాన్ని మరొకరికి చూపింది. ఆత్మాభిమానం, కులాహంకారం, పాపీ కార్మికం—ఇవి ఉప్పుంతవరకూ జ్ఞానోదయం కలిగ లేదాపుకి. ఒక గాడిలో నుంచి ఎత్తి ఇంకొక గాడిలోకి మనుష్యులను చేసు వచ్చునని, అది ధనంతో అయ్యే సరికాదు. ధనం పౌరధయమాత్రమే. పరివర్తనకు అది తోడ్పడవచ్చు. ముఖ్యం మనస్సు—దాని ప్రవీణతలు రూపమైన ప్రేమ. ప్రేమ అనేది పూర్తిగా దైవికమాకాదు—మానసికమాకాదు. దేహంతో మొదలు కాని ప్రేమ ఉండవట్లే, దేహాన్ని మీరని ప్రేమ ఉండదు.

చలం కూడా ఇలాంటి కథను ఇంకో విధంగా ఆదరించిన వారే. అయినా చలం రచనలోని అన్ని అభిప్రాయాలు కె. కె. నమ్మలేదాదవు. ఈ కథలో ‘మా, ‘గడ్డూరజలు’లో పత్తం ద్వారా చలం ప్రస్తావన వస్తుంది. కొంతవరకు మాత్రమే

చలంతో ఏకీభావం. వివాహమనే సంఘ సంస్థ రోపరహితంకాదు. గురజాడ కూడా ఈ రోపాలను ఎత్తి చూపారు. అయితే చలం సూచించే ప్రత్యామ్నాయాన్ని—స్వేచ్ఛా ప్రణయం—కె. కె. అంగీకరించరు. చలం ఉదేశిక కీకరణ్యంకాగా, కె. కె. ఆలోచనల ఉద్యమవనం. అయినది ఉన్నపంభారావేశం, ఈయనది క్రమ వికసనం. జలపాతంవలె చలం అభిప్రాయం ధోరణి రాలిరపులతో బాటు మంచితనాన్ని కూడా స్పష్టభంకం రూపనాకం పొందింది. గోరితే, నెమ్మది మీదట రాని పెంచుకుంటూ వెలుగుడ ప్రసరిస్తూ కె. కె. భావన వివాళంగా (nihilist) పరిమించదు. మనస్సుల్లిగా పరస్పరం చేసిపించుకుంటూనే గృహ కారాగృహంకాగా భార్యభర్తలు కొందరైనా వివాహ సంస్థలో రోపాలకు ముఖాన్ని బలిపెట్టుకుంటున్నారని, అని గురించి, ద్వారామా (స్త్రీ అర్థి కన్యత్వీ సంస్కారస్థాయీ పెన్... ద్వారామా, ఈ రోపాలు వారావరకు పూడిపోవచ్చునని రచనలు సూచిస్తాయి. దాంతో ఇలా ఏదీంది గనకనే కమూరి ఎవడికీ భార్య కానల్లదు. భార్యత్వమంటే బానిసత్వమని వాచ్యంగానే అంటుంది.

అలాంటి మరొక ‘స్వేచ్ఛాజీవి’ సుందరం (ఎండమావులు). ఇక్కడ సంస్కారాలేని బజారు వాతావరణం ఉన్నా, మానవ స్వభావం ఉభయపాతామయే. భార్య గంగిని చక్కబెట్టుకోలేక తన పుట్టింటికి తోలేసిన రంగయ్య, అది సినిమావోళ్ళ వద్ద రెండో ఆటవేళ రోజూ వోజై వడుపు పనికి పూనుకుంటే, కోపంతో భగ్నుమంటాడు. కాని, ఆ పుత్రిలో వచ్చేట సుందరంను పల్లెత్తు మాట్లాడా అనడు. సుందరి నిత్యకన్య. చివరపాటి సుందరి చెలిమి చేసినా రంగయ్యకు కూడా పెళ్లాం కావాలని కోరుకోడు. రాత్రిపుట రంగయ్య వద్ద గడిపి సుందరం ఇచ్చిన సుఖం తెల్లకొన్నవత్తేమే. సుందరం ‘సామన్య’ కావచ్చు. శేష అనే త్రాగుబోతు నాలుగేళ్ళ దాని నుంచుకొని జైలుకు పోయేముందు రంగయ్య ‘ఆదా’లో పెట్టి పోయాడు. అయినా అతనికి అది ‘స్వేయ’ మాత్రమే. మధ్యమధ్య ‘పరకీయ’ అయినా భాతరు చెయ్యడు. ప్రేమ అనిపించుకోని, అనిపించుకోజూడని ప్రేమ—స్వేచ్ఛామూలమైన అభిమానం—ఈ ఇద్దరికీ ఉన్న అనుబంధం. సుందరానికి “ప్రేమబంధం సహజంగా కనబడేదిగాని నీలిబంధం చాలా అనవ్వంగా కనబడేది.” రంగయ్య రంగారావుగారి కథకుడుగా పేరు గడించి మద్రాసుకు తనను తీసుకునిపోయాక గూడా అతనికి తాను భార్యగా మారిపోవలెనని కోరికను తోసి వేస్తుంది. సినిమాలో స్థానం దొరికాక, తనపట్ల రంగారావు ధోరణిలో మార్పు కనిపించి, అతను ‘మద్రాస్’ కోసం ప్రాకు లాడ మొట్టమొదట పరకీ, అతనిలో నవాజ మానవత్వం బదులు కృత్రిమదాహిర్యం వచ్చి చేదరికి, తాను ఒక చిన్నఇంటి వేరే కాపురం పెట్టింది. రంగారావు కట్టుకున్న ప్రేమేడలు కూలి అతనికి ఎండమావులలో దప్పిక తీరక, తిరిగి ఎప్పుడు దారికి వచ్చాడో, అప్పుడు తానైతే వచ్చి కలిసింది. భార్య గంగి పీడల, సినిమా అతి మంచితక—నీటి మధ్య యుద్ధమైన వలె నడచినా

అనుకుంటే మానవహృదయ తులనకు ఈ పానీష్ఠి మ. కె. విజయనందంబగా విలసిల్లు. మంగళమాత్ర మొక్కటే ప్రీతికి పురుషుడైతే పురుషుడికి ప్రీతి వేరొక్కటైనా కలిగింపలేదు. అంతంటే స్త్రీ రుషైన వాక్కు పూర్వయానిది. పూర్వయందే భార్యల కంటె పూర్వయంగల వేళ్ళలైనా మేలు. నిజానికి భర్త మీద ఇష్టంలేకుండా రోజూ అతనికి తన దోహద్య అర్పించుకునే అజ్ఞది వ్యధిచారంకంటె ఘోరమైన అవరాధం చేస్తున్నది—మరెవరికోకాదు, తనకే—అ అవరాధం అత్యంతానందకరం. ఈ చరిత్ర కనిపిస్తే దుశ్శరణం ఇలాంటిదే.

1.0 ఘటమూ - పాపమూ

నేకావృత్తి, వ్యతిహరం—ఏటి ప్రవక్తి ఎట్లాగూ కాబట్టి, కె. కె. కథర్ల చాలా రచనలైన కథను పుగిం
 ౧. దానిపేరు 'వృత్తాకాశం.' ప్రపంచానుభవమూ,
 అక్షి అనలేదేని ఇందరి వన్నెదేని ఏమీనే మగవాలైనా, వదు
 నాలో ఏట కూడా ముద్రలుగా ఉండిపోయింది. దైవీకంగా
 వ్యక్తులైందనేగని మానవకంగా అవ్యక్తులారు. ప్రకృతి
 నుంచి రంకుతనమున్న భర్తను దిక్కురించడమున్నా పాపమనే
 అతిప్రాయాన్ని పట్టించిందిగని రంకుతనముంటే ఏమిటో
 తెలియదు. సోమయాజులు అనే పొరుగుంటి వదుచువాడు
 ఇందిరను అపరితాగ లోబరుచుకున్నాడు. అదే రంకుతనముని కూడా
 ఇందిర తెలుసుకోలేదు. అతన్ని ప్రతిపాదించలేదు. ఆ మనిలో
 ఉండేకమూ సంప్రదించి అనుభవించలేదు. అయితే తెలియని
 మార్పుదే ఇందిరను వశపరచుకోసాగింది. ఆ అనుభవం మళ్ళీ
 కావాలి. ఇందిర తన దేహాన్ని గురించగలిగింది. అది తెలియ
 జెప్పిన గురువు సోమయాజులు. ఇంతలో భర్తతో సంధానమైంది.
 అయితే, సోమయాజుల ముందు ఈ భర్త వరకు అర్థమై
 పించాడు. సోమయాజు లిచ్చిన అనుభవం ముందుంచుకొని, తానే
 ఇతగాడికి పాఠాలు నేర్పగలడు. మిథుం ఇష్టగిరిని సోమయాజులు
 తనకు వచ్చాకాశం ఇచ్చి వుండవలసివచ్చలేదు. ఇవ్వలసినవస్తే, తన
 నుంచి పాఠాలు నేర్చుకున్న భర్త చేరితే ఈ వాజమ్య ఇచ్చి
 ఉండాలి. ప్రేమంటే ఏమిటో నేర్పగలిగిన సోమయాజులు తననే
 ప్రేమించమని ఇందిరకు నేర్పలేదు. అందుచేత ఇందిర భర్తను
 ప్రేమించలేదు. కాబట్టి 'అపరితాగ' పాపంలేదు. అంటే, పాపపు
 పని చేశాక గూడా, పాపపు పని అని, తెలియనందుచేత, పీతి గురించి
 పాతి(వత్సరం గురించి ఇందిర మనస్సులో అప్పుటికే ఏర్పడి ఉన్న
 గొప్ప గురి చెప్పి) చెడరనేలేదు.

పాపానికి నోచున చిత్రించిన ముగ్ధునియగునాడే
 ఐహికాల్ల న వెళ్తుకా నంభోగం వల్ల కూడా కామబ్ధానం
 ఉదయించని నమన అమాయక శిఖావదే, ముఖ్యుని నడి నడు
 నందు జీవితంలో పిల్లలకు నడవే ప్రాయానశ్శాఖలో అంత
 కానవరితా నం కరుణలూనే ఉంది. అయితే 'దానవాక్య' శబ్ద

[illegible]

వితంతువులూ-అనాథలూ

బాలినితీసువుల నమస్కరణకును ప్రసాదమునకును విజృంభించుచు
 పాదముల నాటిడి పొమ్మని, వీరలెరింగించుచును పరిష్కరించి
 సేవించువాడు తమని యిట్టిని దండగించెను. - టి. ఆది
 అపరిష్కృతమనదే. ఈ సంఘమునకును అప్రతి 3. కె. ని
 చాలా పనితనంతోనే బిలువుగా కదిసిపోయినట్లుంది. దక్షిణము
 గురించి నవతర్కానా కథోక్తానా ఆయన సేవించియున్న
 డెల్టా గుండెతో అలుగు నీనిట్లుంటుంది. పుష్కరముల కమంతల
 ఈవరకే వలనయ్యెను. అమాయకులు యిట్టి పక్షర
 ద్రువర వేంకటేశ్వరదేవత రస వ్యాప్తినియ్యక పుష్పించెదమకై,
 మట్టి తలవెండ్రుకలు పెంచుకొంటుంది. అయితే లభించి టి
 నవంబరున ప్రియదేవదేవి తెలికాక, ముమ్మస ముక్కలయ్యే నన్ను
 తోక, తానే క్షురకమునాననని మట్టి పుష్పరహాసినిగా మారు
 తుంది. నవంబరు మీద పరిష్కరకానీ, తన సాంధ్యం మీదనే
 అమృతం పెంచుకొంటుంది.

‘వారసత్వం’ అనే మంచి నవలతో అమరాధగని, ‘తార’లో శ్యామలగని అలాక్కాడు. వాళ్ళకు జీవితం మీదికి అపేక్ష నివేదిక వరకూ రావలెదు. మధుర నలే వాళ్ళు పసివాళ్ళాడారు, అంత పెత్తనో వ్యూహమే లేదు. సుదర్శనం అనే బిడ్డల తండ్రి (సోషల్ లావీని అమరాధగని ప్రకారంనే మానగలిగితో పెళ్ళికి (మళ్ళీ పెళ్ళి) గృహము, ఒకరు నంకోరంతోటి శంకకారు అనందంతోటి, గృహిణీకారు. సుదర్శనం భార్య దుర్బాంబ అక్షరాలా దుర్బాంబే కాబట్టి అమరాధగని నేనుగా గాకుండా భర్తను రాచి రింపాన పెడుతుంది. అమరాధగని పెళ్ళాడే పాపం సుదర్శనానికిలేదు. శ్యామ కట్టింది ఫిరదు. వ్యాపారంలో పాటాకునో అమె పేర మేరదు. కానీ, నంపన్ను కాదని పెళ్ళాడలేదు. అతను అలా గైతే, అమరాధగని కూడా పులిస్త్రీ కావడానికి సుముఖత చూపిస్తుడు. తాను తీవ్ర దీనిగకూడు. చేసేది పాపకర్మ. కాబట్టి పెళ్ళాడే ఈ పాపాన్ని పుట్టుగా మార్చుకోవామనోపదం అట్లు

భార్యను కావలెననే అత్యాశలేదు. పొంగి చల్లారినపాలు కాబట్టి ఇంత ఒంటిగా సాఫీగా తను సంబంధాన్ని కాస్త్రీయ పరిధిలోనే నిలుపుకోగలిగారు వాళ్ళిద్దరూ.

పున్నె కట్టి కట్టకముందే గుటుక్కున్నప్పు భర్త, శ్యామలకు లీలగానై వా గుర్తు లేదు. ఉగ తెలికాక పేరంటాలకూ సంబంధం లేదు. తాను పనికిరాకపోయాననే చింత మాత్రమే. శ్రీ రామ కాస్త్రీ అనే సంస్కరణాభిలాషి ప్రార్థనలవల్ల శ్యామల తండ్రి రెండో పెళ్ళి చేసి చేతులు కడుక్కున్నాడు. కంటికి నయరూపం కనిపించి చెనకి గూడా బురికి మాటలతో ఇంపుగొల్పే ప్రకారం, శ్యామలకు భర్త అయ్యాడు. ఎలాంటి భర్త! భార్యను పెట్టుబడిగా పెట్టి, సౌందర్యానికి ప్రత్యేకపడే ధనవంతుల నుంచి లాభాలు వసూలు చేసుకుందామనే వ్యాపారం అతనిది. తర్వాత, మద్రాసులో

శ్యామలకు పనిమీదా ఛాన్సు ఇచ్చింది డబ్బు సంపాదించుకుని సంఘంలో పై పెట్టుకు చేరుకుందామనే కోరిక. శ్యామలకు అతని మీద రోత ఏర్పడింది. ఒక చెట్టియారును మోసంచేసి గడించిన డబ్బుతో ప్రకారం అంతర్జాతీయంగా, శ్యామల బ్రతుకు బజారున పడి పుడవలసినదేగాని వాసుదేవరావు అనే సంపన్నుడు చేయి అందించబట్టి అది మళ్ళీ చిగురించింది. అయితే మాత్రం? శ్యామల వింతకుపుల నమస్సును ఎలా పరిష్కరించినట్లు? ఎవరికో ఒకరికి ఉంపుడుగల్గే కావడమేనా ఈ పరిస్థితులం? సాని కాలేదు, అదే పదిలేదు. వెగించి పెళ్ళాడినా, ఇటువంటి భర్త దాపురించి నప్పుడు, వయస్సులో ఉన్న అడవి ఏమేస్తుంది? శ్యామల అదే చేసింది. ఏం చేయాలి, ఏం చేస్తే మంచిది, అనే అడర్గా, నిత్యం ప్రసక్తి కాదిది. అనూరాధ కూడా ఈ ఉపన్యాసం మోదానే పొందింది. 'కన్యాశుల్కం'లోని మీనాక్షి చేసిన చీకటి తప్పులూ, 'అమామకం'లో కె. కె. పుష్పి భ్రమం అభూయత్యం, 'చదువు'లో శకుంతలకు లభించిన ముండలముతాకంభర్త శ్యామలకు వామమాత్రవంతి ప్రకారం—ఏమీ తెలుపుతున్నాయి ఈ కేసులు? పూర్వమూ అత్యాచారికి పార్లడకుండా, విధవలు ముఖ్యంగా యువకులు చేతికందిన పామును కూడా పట్టుకుని ప్రహేళికి ఈదురా మనుకోవలసి వస్తున్నది. సుఖపడ్డవాళ్ళు లేకపోలేదు.

భర్త రోకంమీదికి పోగా, పునిస్త్రీ అయిఉండి దాంపత్య సుఖంలేక అనాథురాలాగా అటునుటిచేస్తే పూర్వయాన్ని, యశోద అనే పాత ద్వారా, 'లేదిపోయిన మనిషి' అనే 19 పేజీల చిన్ననవలలో కె. కె. అవిష్కరించారు. ఎంత అసీక్షన్నా, కోత అసీ చిన్నపడినా, యశోద నిర్వేదానికి అంతులేదు. పైగా ఈ అసీని చూసి మేనమామ అయిన లక్ష్మీకాంత మనే పై లాసాన్ని గాదు యశోదను బుట్టులో మేనుకొనినా నిప్పిలేవేలు చేసి బుద్ధి చెప్పించుకున్నాడు. యశోదకి ప్రాయశ్చిత్తం చేయాలని పూనాలో కనిపించిన ఒక తెలుగు కుర్రవాణ్ణి ఇంటికి నిలుచుకు వచ్చి, నిద్ర పీ మగడవి చెప్పాడు. యశోద ఏం చేయాలి? విగ్రహంలోటి స్వాభిమానంతోనే ప్రవర్తించే దక్షిణామూర్తి, తానే యశోద భర్త వారాయణకాస్త్రీ అయినంత స్వత్రంతంగా సాంతదారుగా

ప్రవర్తించి, యశోదకు ఎంతో మనస్తాపాన్ని కలిగించాడు. అతన్ని భర్తగా భావించడమెట్లా? యశోద తండ్రి చలమయ్య మోచేతి నీళ్ళ తాగలేక, అతను అదే పూరితో ఒక హోటల్లో నర్తకుగా చేరి, హోటలు యజమానిని కొట్టి జైలుకు పోవడం, ఆ దెబ్బ లాటుకు కారణమైన హోటలు పరిస్థితులు తీసుకుచ్చి ఈ ఇంటి పనికి కుదర్చడం, యశోదకు పంకటమై పోయింది. తన భర్తే కాకుంటే అలిగి ఎందుకు వెళ్ళివట్టు? అయినా ఈ నర్తకు తక్కువ పని ఏమిటి? యశోద కన్నీళ్ళు కార్చింది. ఆ కన్నీళ్ళ మూలంగానే అమె పూర్వయానికి దక్షిణామూర్తి ఎక్కిపోయాడు. చివరకు వారాయణకాస్త్రీని తానేనని నిరూపించుకున్నాడు కూడా. ఎంతో నాటికయంతో ఉన్న ఈ నవలిలో, స్త్రీ మనస్తత్వంలో మరొక అంశాన్ని కె. కె. పైకెత్తి చూపారు. స్త్రీత్వం, భార్యత్వం అపేక్షించే ఒక సంపన్న యువనికి గల ఆహంకారాన్ని, స్వాతి శయాన్ని, ఆ అపేక్షలు ఎలా తొలగించిపోయావో ఈ నవలిక ప్రదర్శించింది.

అందర చందాల

'అరుణోదయం' నవలలో మధ్యద్రవి కాకివన్నె, కాకి కంఠం. అయినా గాయని, నటి. రామ్మూర్తిని మెప్పించగలిగింది. ఇలా ప్రతిఅనాకారి బొంతుకుగిన గంఠను పొందగలదా? అందరందరే పెళ్ళిపెళ్ళాలకు ముఖ్యమవుతున్నప్పుడు, ఒంటి చాయను బట్టి మనిషి అందం నిర్ణయింపబడుతున్నప్పుడు, వికారం పట్టే సహజమూ పానుభూతిలేని ఒక అభుజిక యువకుడికి వికారియైన ఒకస్త్రీని పరిచయంచేసి దాన్నివెంచి ఫలితాలెట్లా గుంటాయో మాడబానుకొన్నట్లుగా ఇప్పివేలి కాలంలో 'కురూపి' అనే నవలికను కె. కె. రాశారు. అయితే ఈ మున్నపు అయినకు కొత్తదేమీ కాదు. 'పేమించిన మనిషి' అనే పాత నవలలో గోపాలం అనే యువకుడు పద్య అనే యువతి దేహాన్ని మీరి మున్ను వెరా దర్శించాడో చూపెట్టారు. పద్య ఎగ్రగా బుగ్రగా నరోజు పరే ఉండక, "...వంటి చర్మం పదమపెట్టి చెప్పలు కుట్టుటానికి తయారు చేసినట్లుగా వికారంగా ఉంది. అనలు మనిషిని చూస్తే గానుగాడిన చెరుకుగడలా ఉంది." కాబట్టి నరోజు అక్కరకు, పద్య వికరణ. చివరకు నరోజు మున్ను చిచ్చిది వికారమై నది అని, పద్య మంచిది, రంగుపూస్తే ముఖం చూడ ముందింది గోపాలం గ్రహిస్తాడు. గోపాలం ఆడదానిని తప్ప మరెవ్వరి ఆలోచించలేని మయస్కరో ఉన్నాడు. నలకైచిళ్ళ స్త్రీని కోరగలడు. పదహారేళ్ళ మంగిలి ముద్దాడగలడు. పెళ్ళి అనే భావం వచ్చినరేక అలోచనకు పూనుకుంటాడు. తనని ఎంతటి అభ్యుదయ పాంథిక భావాలైనా, వారి వంటి పరిస్థితులు పెళ్ళాడ లేదు. పైగా మంగి ముఖపడటం! అతనికి అడ్డువచ్చింది స్వనర్త సంస్కారం మాత్రమే. నరోజును ఎవడో పెద్ద ఉద్యోగి పెళ్ళాడాడు. అది అటుంది, నరోజు స్వభావం తనకు పరిపడదు. పద్య తనపై న కన్నుపేసింది. వాళ్ళది బీద కుటుంబమైనా ఒకప్పుడు బాగా బ్రతికిన వాళ్ళు. పైగా పీనిమా నటిగా పైకి మున్నున్నది. ఇన్ని కారణాలున్నాయి—పద్యను తన భార్యగా గోపాలం ఎట్టుకేలకు

ఎన్నిక చేయడానికి. ఈ హంగులేటికే వద్ద వట్టి అనాకారి మాత్రమే అయివుంటే, గోపాల పెల్లాదేవాడో లేదో చెప్పడం కష్టం.

'కురూపి'లో సదస్యత పొందరికాదు, అనాకారికాదు. ఒక నేర అనాకారి అయినా దాన్ని కప్పివేయగలంత తెలివితేటలు లున్నాయి. తన నెవరూ ప్రేమించి పెల్లాదేవుని లెమ్మవేసి నున్నా, ప్రేమను గురించి, మరొక దాన్ని గురించి అమె చేత కనిపిస్తు మాట లని పిన్నుంది. పెల్లే వద్ద పాముంటుంది. కోరికలేకాదు—వరుడు రాదనే బాధవల్ల మాత్రమే. కనకం అనే కథకుడితో సరస్వతికి కలిగిన సరిహదయ స్నేహమై, ప్రేమగా వ్యవహరించడానికి, ఏదో ఒక ఉత్సాహం అనుభవించి—సరస్వతికి ఆరన ప్రాణం నంటి అన్నట్లు చావు. కనకం ఓదార్పు మాటల కంటే అతని ఒంటి వేడి కంటితే సరస్వతిని గెట్టేక్కించాయి. ఇంతకుముందు దీర్ఘవినుకుని, అయ్యచితంగా వచ్చిన ముద్దుకు కూడా కదల బారని శిలవంటి సరస్వతి, ఇప్పుడు సహనభూతి కలిగిన దేహ స్వరూపుడు ప్రవాహప్రాయమైంది. ముగింపు కృత్రమను అని పించినా, సమస్య విడిపోయింది. కథలోనూ జీవితకథలోనూ కురూపుడు గూడా స్థానం ఉందని మాత్రమేగాక, అందంగాలేని పాతలకు గూడా ప్రాధాన్యం ఉందని తేలింది. కాకుంటే, అలాంటి పాతల వల్ల అసాధారణ సమస్య లేర్పడవచ్చునంతే. అని సరిస్థిరంగానే వేరొకాడు.

అమృతలూ - కూతురూ

పెల్లెళ్ళకు సంబంధించినదే మరొక కోణం. ప్రేమ వివాహాలు ఇంకా బహుశాద్రి పంఖ్యలోనే జరుగుతున్నాయి. పెద్ద వాళ్ళు ఏర్పాటుచేసిన సంబంధాల్లో ఎక్కువ. కట్నాలూ కానుకలూ, చదువూ నాకరీ, అస్త్రీ కులమూ—ఇవే ప్రధానాంశాలు. వీటి మీద కాంతిని ప్రసరింపజేస్తూ కె. కె. కొన్ని నవలలు రచించారు. మిగత వాటిలో అవి లేవనికాదుగాని, వీటిలో హెచ్చని మాత్రమే. వాటిలో 'సంకల్పాల్లో' కాలక్రమాన్ని బట్టి మొదటి దనుకుంటాను. ఆ తర్వాత 'సరిహదేవి డైరీ', 'కొత్త అల్లుడు', 'కొత్త కోడలు.'

మొదటి దానిలో తప్ప తక్కిన వాల్నుటిలోనూ పెల్లె తానత్రయం కూతుళ్ళ కంటే వారి అమ్మలతోనే ఎక్కువగానూ బాధించుకున్నా కనిపిస్తుంది. 'సంకల్పాల్లో' లలిత తల్లి కొద్దిగా (విధవరాలు) ఉన్నా ఎంతో నిగ్గుమూస సమర్థతా కలిగిన వ్యక్తి అయినందుచేత, అక్కడ బయటపడదు. ఇక సరిహదేవి, కమలమ్మ (కొత్త అల్లుడు), హనుమాయమ్మ (కొత్త కోడలు) సమర్థత అనుకునే అనుభవం, అన్యవ్యవస్థ వ్యక్తులు. యుక్తయుక్తాలూగాని యోగ్యతాయోగ్యతలు గానీ తెలియని మూగ్గురొక్క. తను కుమార్తెలకు పెల్లె కావాలనే దుగ్ధ ఒక్కటే వాళ్ళకు తెలిసింది. వాళ్ళ దృష్టికి కుమార్తెలు అల్లుడు రాళ్ళు తెలివితక్కువ వాళ్ళు, దడ్డమ్మలూ పెద్దమ్మలూ, తన మంచి వినియోగం తనకే తెలియదు కాబట్టి ఈ తల్లులు ఆ పిల్లలకు అనువైన నమగ్నను సంపాదించి పెట్టగోరుతారు. భర్తలను

కుమార్తెను ఖాతరు చెయ్యరు. ఎన్నడో కాలగర్భంలో కలిసి పోయిందనుకొనబడుతున్న మాతృస్వామ్యం (Matriarchate) ఈ ఆదాపైతందార్లలో మళ్ళీ ప్రాణం పోసుకుంటుంది. పిల్లలు దుష్ప్రాచరణగా ద్వేషాన్ని రాబట్టి ఎంతో విషాదాన్ని కలిగించే వాళ్ళేగాని, పిల్లలు బుద్ధిమంతులు కావడంవల్లనూ అల్లులు విధాన్ముఖులు కావడంవల్లనూ, చివరకు వాళ్ళ ఉబలు కట్టుబడి పోయి, ఈ నవల కథలన్నీ సంతోషంతో నమగ్నమై. మరి ఈ ఉద్ధరత వ్యక్తులు బోర్లవదుతారు. ఆ పదంలో ఒక్కసారిగా వడి, చదివే వాళ్ళకు హాస్యాన్ని కరుణనూ కలిగించి మరి సదుతారు. ఈ పాతలన్నీ ఒకేవిధంగా అలోచించి ఒకే సదృశికి లోబడిన పాతలు కావడంబట్టి, హాస్యానికి వనితవద్దినంతగా మరొకంద కు వనితరావు.

కూతుళ్ళూ అల్లుళ్ళూ కొత్తతరం మనమంత్రే నందు చేత పెద్దలతో ఘర్షిస్తూనే, పెద్దలకళ్ళు కప్పిస్తూనా, చివరకు తమ అభిప్రాయం నెరవేర్చుకొంటారు. లొంగిపోవడమనే ప్రశ్న లేనేలేదు. వాస్తవ జీవితంలో ఉన్నంత కంటే ఎక్కువగా తెలివిగా కనిపిస్తూ స్వేచ్ఛను నిలబెట్టుకుంటారు. అమ్మలని వాస్తవ ప్రాంతాల్లో, పిల్లలని అదర్థ పాత్రీకరణలు. వెనుక, రెండు వాస్తవాన్ని ఎక్కువగా మన్నించినట్లు కనిపించదు. 'సరిహదేవి డైరీ' ఒక్కటే ఆధారమైతే, సరిత కుమార్తె సరోజ తెలివితక్కువ పిల్ల అనుకోవలసి వచ్చేది. విజానీకి అలాకాదు 'సరోజ డైరీ' చెబుతుంది. తల్లి తనను రంజితో తార్చడానికి గూడా పూనుకొన్నా, సరోజ విస్మయించుకుంది. అత్యగౌరవం గల ఒకవ్యక్తి మరో వ్యక్తిని కొంటెట్టుగా, రంజితను కొరింది. అలాంటి లాజికా ముద్దా డీనా చీకట్టులేదు గాని ప్రోత్సహించలేదు కూడా. సుముఖత చూపించేగాని లొంగిపోలేదు. సరోజ సంస్కారి. అందుచేతనే వెతికితవానికి దిగిన పాపిత్రిని కాదని, సరోజను గౌరవించి ప్రేమించి పెల్లాదాడు. తన తలిదండ్రులు పాపిత్రితో పెల్లె నిర్భయించి శుభలేఖలు వేయించినా లెక్కచెయ్యక సరోజను రిజిస్టర్ పెల్లె చేసుకున్నాడు. 'కొత్త అల్లుడు' లో కమలమ్మను ఖాతరు చెయ్యకుండా చంద్రావతి వేరుగా కుకూలావు హాటలు గదికి వెళ్లి, అతన్ని పెల్లాదేవుడు పూర్ణాంగిబారం తెలిపి, తల్లిని ఎదుర్కొంది: "మీ ఆందరి యిద్దరినీ వినినది తలపట్టిపోయింది. ఇకముందు నా ఇష్టమేమిటో మీరు వినండి". 'కొత్త కోడలు'లో సరోజిని వేరుగా హనుమాయమ్మ ఇంటికి వచ్చి చలంతో ధారాళంగా మాట్లాడుతూ, ఇంట్లోపాడిన (హనుమాయమ్మను తప్ప) మంచి జేసుకుంటుంది. ఇక్కడా రిజిస్టర్ పెల్లె, కమలమ్మలూ, హనుమాయమ్మలూ, సరితలూ ఓడిపోతవుదు. తాము వెనకబడి, మనపాన వారిని వెనుక లాగేందుకు ప్రయత్నించడంలో బోర్లవడి, తాము బాధపడుతూ ఇతరులను బాధపెట్టి, చివరకు నష్టం పాలౌతున్నారు. అలాంటి అస్పృహ ప్రావధాన్య పిల్లను ఆపించారు. అయితే విషాదంగాక, హాస్యం కథలను ముగిస్తున్నది. అది సంఘవ్యాధులకు సున్నితమైన శస్త్ర చికిత్సకై వినియోగమౌతున్నది గాని వెతికితవానికికాదు. ఈ

అమ్మలే గెలిచి ఉంటే భీభత్సమో శోకమో ప్రముఖంగా భావించి ఉండేది.

నీ కుమారులైన పెద్దాడుతాను, లేదా నీ కుమారుడికి భార్య నారాసు అని తమంత తామై కదిలివచ్చి కాలేయ భార్యలతో భర్తలతో సిస్టిగ్గుగా వ్యవహరించే వారి మంచితనం ఈ అతల్లకు కనిపించటంలేదు. ఏవో రోపాలను కప్పిపెట్టి మోసం చేసేందుకే ఈ పన్నాగా లెప్పట్లుగా అత్తలు వెయ్యిళ్లకు పెట్టుకుని తమ రెక్కలకింది పిల్లలను కాపాడుకుందామని ఆదుర్దా చూపుతున్నారు. పైగా, పిళ్లకు తమ అద్దనలో నమ్మకమే లేదు. అద్దన దేవత ఈ అల్లుళ్ల కోడళ్ల రూపంలో వచ్చినా వాళ్లు అప్పనించే స్థితిలోరు. పేదరికానికి, మట్టుమై న ఆశలకు మాత్రమే అలవాటుకడిపోయిన మధ్యమర్గపు కింది పాత్రా వాళ్లు. ప్రపంచపు సోకడ తెలియని కూపర్లమండూకాలు, అచార మర్యాదలంటూ పట్టింపులతో కన్నదిడ్డల సుఖాలను కాలరాచే వాళ్లు—ఈ గండాగండి 'కులపోకలు'.

పాఠకులు—పాఠితులు

'వంచకల్యాణి' అనే నవలలోకూడా ఈ పెద్ద వ్యవహారాన్ని బదుగురు కన్నుల జీవితాలద్వారా ధిన్మరూపాలతో ముచ్చటించినా, ఇంకాలో ఆ హాస్యంలేదు. మగవాళ్ల పాదనైనా సహించ లేని వీర సుహృదా స్వాతంత్ర్యవాద లలిత, మనస్సుదీన్న పాముగా ఉండి తండ్రి ఆమోదంతోగని ఎవరవీపెల్లాడనోల్లని తాయారు, తండ్రి ఎట్లాగూ తనకు సంబంధాల లేతేదని రాసుకన్న అనే ధనసంతుడై నబంధువును మెప్పించి సుఖమిచ్చి అతనికిరెండోభార్య అయి సంవదలలో లేలిపోయే సమర్థురాల సుశీల, సుధాకరమూర్తి అనే ఒక అడవిమనిషిని పెల్లాడి అత్తవారింటి అడవి పడ్డతులకు ముఖంవారి ధర్మచేత గంటించుకుని వరసా వాచి ఎంచక చలనలతో వ్యభిచరించి తిరిగి తండ్రి వంచకువచ్చి పెక్రిటేరియల్లో ఉద్యోగం చేసే జానికి, అప్పుడమ్మల మీద గురివచ్చి అడంగిరేకుల మగవాడని తెలిసినా ఏదోఇంత అస్సీవుంది, పైగాదేవునట్లు నడుచుకుంటాడురెమ్మని కమలాకరాన్ని పెల్లాడిన లక్ష్మీ—పిళ్ల పెల్లిళ్లు, ప్రేమలు, పిళ్ల తలిదండ్రుల అన్న దమ్ముల అవస్థలూ అభిప్రాయాలూ ఈ కలగాపులగాన్డంతటిని

ఒకతేలి విననరై వ్యూహంలో కుదిరిన నవల 'వంచకల్యాణి', ఒక చిన్నపైజా సంపదించితమనదగింది. అర్థిక స్వాతంత్ర్యం వచ్చేటంతవరకు, స్త్రీకి ప్రేమ, రాంవత్సరముఖం, మగిడితో నమస్కరి, 'హక్కులు', దాదాపు మృగ్యలే. ఆ స్వాతంత్ర్యం నిమిత్తం, లలిత పురుష జాతిలో యుద్ధం చేయాలంటే, జానకి ఉద్యోగం చేస్తుంది. పెల్లికాక ముందు తండ్రికి, అయిన తర్వాత మగిడికి పెన్సనలా వెంగిలోగో తాయారుకు పోలి, తనంతాన్ని ఏదో విధంగా మగిళ్ల నంపించుకుని రోబరచుకుని అతని సంపద ననుభవించే ముఖం. ఈ ఇద్దరి మధ్య రెక్కలలేని పట్టువలె ఆణూ ఆత్మవిశ్వాసాన్ని కోల్పోయి, ప్రేమమధ్య పురుషుణ్ణి బుట్టలో వేసుకుని గాఢంగా నిట్టూర్చిన జానకి.

మనకికా పెల్లి గొప్ప సంఘసమస్యలలో చాలా గడ్డు సమస్య. పెల్లికి భావిజీవనసౌఖ్యానికి వీలుముడి పడిఉన్నప్పుడు,

రాంవత్సరంలో ఏకవక్తాధికారం ఆ సౌఖ్యాన్ని కుంటునరుస్తుంది. నహిన్నా ఉన్నాదు, ప్రేమంతున్న వెండ తున్నదనలేము. వర్తాల, వర్గాల అనమానత్వం కంటే దీర్ఘకాలికమైనదీ, దారుణఫలితాలు కలిగించేదీ ఈ ప్రేమ పురుషుల అనమానత్వం. ఉదాహరణకు, సుశీల సవతికల్లి సుందరమనయన్న సుశీల వయస్సే అయినా, మునలివాడైన నీలావతికి రెండవ భార్య కానడం ఆమెదొర్నాగ్నం, జీవితానికి సంఘమిచ్చిన శాపం. తాయారు వదిన పాపిత్రి భర్తకు దాసి, పిల్లలకు అటవన్ను. నవలా ప్రారంభంలో ఈ యువతు లైదుగురు కలిసి కాలేజీలో అడదలచుకున్న నాటకం పేరు 'మగ మహారాజులు' పాఠ్యక్రమైన పేరు. రాజుల పిల్లడిలో ప్రజలు పాఠకులే (subjects) గని పౌరులు (citizens) కావట్లు, మగజాతి పాలనలో ప్రేమ పాఠకులే.

అడవాళ్లకు తెలివితేటలు తక్కువ అనే మాజీ సంస్కర్త విశ్వనాథం మొదలు, తాను మాత్రం తైనాళి పనిచేస్తూ తన చెల్లెలులక్ష్మి కళ్లకుగంతలు కట్టుకోవాలనే వాగిరిక నవయువకుడు నీలారాం వరకు, ఈ మగమహారాజుల నయాన భయాన అడవాళ్లను అదుపులో మితుల్లో పెట్టుగొరుతున్నారు. రంగారావు వంటి (ప్రజాభ్యుదయవాదులు కొందరు లైట్ ఎరెంట్ (Knight-errant) లక్షణాలు ఒంటబట్టించుకుని, బిమ్మలలో లేని పీట్లన్నడం, వానలో గొడుగున్నడం, ప్రమాదంలో వచ్చి చక్రం అడ్డు వెయ్యడంలాంటి చిట్టిసనులు చెప్పివ్వారేగని, సమస్యను మూలంనరకు తరచి అక్కడ గడ్డలి పెట్టు పెట్టుడంలేదు. చాలామంది ప్రేమ కూడా తమ అనుభవం చేత మోసపోయి ప్రేమనున్న లేదంటున్నారు. పాతకాలపు వాళ్లు అడవి మగవాడికట్టుదిట్టాలలోనే ఉండిపోతా లంటున్నారు. విద్యానంతరై న యువతులలో గూడా తమ స్థాయి గురించిన గుర్తింపలేదు. ఎటువచ్చి లలిత లాంటి వీరనారీమణులు అవేశాన్ని మాపనంతగా ఆలోచనను సారించక, మగవారి మీది ద్వేషంతోటి తమ బ్రతుకులలోనే విప్పులు పోసుకుంటున్నారు. డిగ్రీలుండటం అడవానికి అడనుపు బలాన్నివ్వడంపోయి, మరొక సమస్యను తెచ్చి పెడుతున్నది: "డిగ్రీలుగెప్పే శీలలేనిదానితో నమానం." ఇక కట్నాల మాట చెప్పడమెందుకు?

ఈ చిత్రం, మద్యాదమ్మల మనుకుంటున్న మధ్యమవర్గానిదే గాని, అటు సంపన్నలూ ఇటు నిత్యరైద్రులూ ఇంత అన్యాయం కాదు. ఈనాటి కాలేజీ విద్యార్థులను గురించి మట్లాడుతూ, లలిత చేసిన వ్యాఖ్యానంలో అతిశయోక్తి ఉండేమోగాని అది అబద్ధంకాదు.

"అడవాళ్లను గౌరవించాలి, వాళ్లకు మగవాళ్లతోబాటు సమాన హక్కులివ్వాలి, జీవితంలో పురుషుడికి సమమైన పాత్ర (స్త్రీ కూడా నిర్వహించాలి)" అని అడ్డమైన వాళ్లు చేస్తూ నన్నలలో అనగలంజలై వా చిన్ననలేని వాళ్లు కాలేజీలో చదువు తున్నారు! వీళ్లే రేపటి వాయుకులు! పిళ్లకన్న రిక్తాలు లాగే వాళ్లు, లాగుడుబల్ల వాళ్లు తమ ప్రేమను ఎక్కువ గౌరవంగా చూస్తారు! ఆ మాటకు వస్తే వాళ్ల అడవాళ్ల తమ భర్తలతో సమాన హోదా అనుభవిస్తూనే ఉన్నారు."

అక్షి అన్న సేతారాం దాకా ఎందుకు, జానకి అన్న కమలా కరం వంటి ఇంట్లో కూడా తన చెల్లెలు వదలుతూ ఉండాలని, ఏ ఇంజనీర్ దాక్టర్ దాని భర్త అయితే బాగుంటుందని ఒకవైపు అనుకోంటూనే, ఇంకో వైపు జానకి చెలికత్తెలతో ఎవరె తనను మోపాడుంటా అని వలలు వేస్తోంది. “జానకికి పురుషుణ్ణి ప్రేమించుటనేది అతని ఉపాధి అనంతరంగా తోచింది.” అక్షి అన్న శంకరం ఆడ సినిమాస్టార్ల అందవందలను అగ్గించి వర్ణించవచ్చుగాని, అతని భార్య సావిత్రీ ఏ నటుడి అందం మెచ్చుకున్నా అతను అగ్గి రాముడొకాడు.

పరిష్కారమార్గం ప్రేమా? ప్రేమకూ సంఘనీతికీ పాసుగుండలెదు కాబట్టి అది మునుగుసేసుకుని వందుల్లో గొందఃల్లోనో, పుడయాల్లో మాత్రమేనో, “అరణ్యవాసమూ అజ్ఞాతవాసమూ చేస్తుంది.” అది అరుదేమోగాని అబద్ధ మేమీ కాదు. ఈ విషయం చలనచిత్ర చెప్పగా జానకి తెలుసుకొంది. లలిత దృషిలో ప్రేమించే పాక్కుగాని, ఆ పాక్కును అమలు పెట్టుకునే అధికారంగాని, మగవాళ్ళకే ఉంది. ప్రేమించబడే పాక్కును స్త్రీ అమలు చేసేప్పుడే తాను బాగుపడుతుంది. పూర్వం, ఈపాక్కును పానివాళ్ళ అమలు పరచుకున్నారు. “పానిపుత్రి చట్టరీత్యా నిర్మూలమయితేనేగాక, ఆడవాళ్ళందరూ అవాటి ఉంపుడు కత్తెల వైఖరి అవలంబిస్తే ఆడదాని సమస్య అర్థజ్ఞంలో పరిష్కారమవుతుంది.” సంసారాలు చేస్తున్న, ఉంపుడుకత్తెల వైఖరి! ఇది సమస్యయే సిద్ధాంతం. ఆడదాని మీద ఇప్పటి రోజుల్లో మోజుతగ్గిందాఅంటే, ఈ ఆడబోమ్మలముఖచిత్రాలలో వ్రతీకలు, పిచ్చర్లు, అడవాళ్ళ అలంకరణ వస్తువులతో పరిశ్రమలు ఇవన్నీ ఏమిటి మరి? ఆడదానికి నేటి మన్నన భోగివస్తువుగానే. అది ఇతరుల స్త్రీలు. సంసారాల్లో మాత్రం కుళ్ళు. కుళ్ళిన కాదుగూరలను పోలేస్తారు గాని కుళ్ళు సంసారాలను మాత్రం పోగొస్తారు. ఇంతకీ ఉన్నంతలో ఈ సమస్యకు విశ్వవాదం చూపినదే పాఠ్యమైన పరిష్కారం. చట్టాలూ వగైరా రొడ్డును తగ్గించగలనేమోగాని తుదిని పెట్టలేవు. “సంసారాలు చక్కదిద్దుకోవటం కుట్రపరిశ్రమ. ఎవరి కనుపు వాళ్ళ ఊర్పు కోసాది.” కె. కె. అభిప్రాయం ఇదేవైవా అశ్రురసదే అవసరం కనిపించను.

యువకుని నాణ్యతలు

కాలాన్నిబట్టి నడకల్లోనూ నడతల్లోనూ మార్పులు. అరుణోదయసపుత్రా పుండీన రోజులలో, కొద్దిపాటి చదువు సంస్కారమూ అస్తీపాస్తీ గలిగిన రామ్మూర్తిలాంటి యువకులు పరిణామాను గురించి, తదనుగుణంగా తామూ రూపొందారు. ఆశయాలంటూ అదర్శాలంటూ నత్తలలాంటి వాళ్ళూ, ఉద్వేగాలంటూ ఉత్సాహాలంటూ నుందరం లాంటివాళ్ళు బలశక్తికీ చితికేయీయారు. రామరామ, మార్పునుగురించి స్వీకరించే మాక్కు గ్రహణక్తి యువకలం మనస్సుల నుండి వైదొలగిందేమో, లేక సాంఘికసంవలల మీద గురితప్పిందేమో, బాహ్యభృంశాలతో

ఇప్పుడు తీవ్రమైన వైరుధ్యం ఏర్పడి ఉంది. వ్యక్తి వారం అతిశయించింది. వేషభాషల వాగవికల, పృథకు అవసర వ్యక్తమూ మేధ అపరిణతినీ దానివేయజూచి విధిమపుతున్నది. అలవాటి సంస్కారం దూరమైంది. సాహిత్యం, కళలు వ్యాపార సాధనాలయ్యాయి. క్షుద్రానకులు పెచ్చరిల్లాయి. ఇది స్థూలంగా 1947 తదనంతరం కలిగిన పెనుమార్పు.

కె. కె. నులతో కూడా ఈ మార్పు ప్రతిబింబిత మౌతుంది. ఇది హతాభ్యురిణమంకాదు కాబట్టి ధందులనూ ఒకటి రెండు తరాలు, వారి సుధ్య అంతరాలు కనిపిస్తాయి. ‘ప్రేమించిన మనిషి’ లో గోపాలం, ‘జీవితం’ లో ప్రకాశం, మరీ ఇటీవలి వారి వలె అప్రహ్వమంకారు. మునుపటి రోజుల కొనసవ్వళ్ళ వారిలో వివక్షమైంది.

గోపాలం ‘దబ్బు దబ్బు’ మనిషికాదు. అపరాధాపూరిత ఒకడు—అంటే తనకు కావలసినట్లు ప్రపంచం దండవలెననుకుంటాడు. తాను బ్రతుకుతున్న బ్రతుకు దృష్టినివ్వడు. మన ధ్యాంతలేదు. ప్రేమ, నీలి వగైరా విషయాలలో స్వతంత్రించి అరోచించగలడు. పెదలను కనికరించగలడు. రక్తపాతమూ బలప్రయోగమూ లేనంత మేధకు కమ్యూనిజాన్ని పొర్లిస్తాడు. విప్లవం అంటే చుట్టూజూస్తూనే, నేటి ఆర్థిక వ్యవస్థకూ ప్రజాస్వామ్యానికీ ఉప్పు నిప్పు అని భావించగలడు. గోపాలాన్ని రాజకీయ పరిధానలో వర్ణించవలసి వస్తే, లిజబెట్, లేక రేడికల్ పిసి సెక్షన్స్ ప్రజాతంత్రవాది అనవలసి వస్తుంది. అతను తప్పని సరిగా వైరుధ్యాల పుట్ట. ఇది గుడ్డలో వెళ్ళి, మంగి వంటి పనిపిల్లను పెళ్ళి చేసుకుంటే బాగుంటుందని ఊహించి, అయినా తన కొత్తస్త్రీలతో మంగి సుఖపడలేదు తెన్నునుకుని నమాదానం చెప్పుకుని, పెళ్ళి చేసుకోవచ్చేసరికి వర్తమాన నటియైన పద్మను మాత్రమే చేసుకుంటాడు. సాపానమైన డిసా, సామాన్యమైన పని—గోపాలానికే కాదు, మాటికి తొండ్లి తొమ్మిది వంతుల మధ్యమవర్గపు విద్వాదిక యువకుల విజస్వరూపం ఇలాంటిదే.

కాయకమ్ మొకటే ‘హంబిగ్’ లేని పనిగదా అని ఆ పనికి పూనుకుంటాడు అంటే, హోదా అడ్డు వస్తుంది. కమ్యూనిజాన్ని శుద్ధ మానవకారణ్యవాదంగా బోధకరచుకున్న క్రిశ్చియన్ సోషలిస్టుల వలె గోపాలం కూడా స్వస్థ మిచ్చే అదనపు సుఖాలను వదులుకొని కింది వర్గంతో మమేకం కాలేదు. “నేను మీజాతిని నమ్మును” అని మంగి పెద్దన్న రామపుల (పని కోల్పోయిన ట్రాము డ్రైవరు) అంటే ఎంతో బాధపడ్డాడు. ఇట్టి ముక్కలతో, అజాతేదలతో, మంగిని తనకు కృతజ్ఞులాలని చేసుకుని దాని అసరాతో ఒక ముట్టు కూడా ప్రసరించిన గోపాలానికి, ఈ మాటలు కమమృత. “మేమీ జీవితాన్ని మింగలేము, కక్కా లేము; మా జీవితాలకు మనశ్శాంతి, సుఖమూ, సంతోషమూ అంటూలేవు.”

ఎన్ని తోపాలున్నా గోపాలం ప్రేమించదగిన స్వభావం గల పాత్ర. సంఘంలో పైనుంచి కిందికి సోదనం ఎంత ప్రయోసా భరితమో, కిందినుంచి పైకి సోదనం ఇట్టిది కష్టమని నిరూపించిన

పాత్ర 'ఎండమావులు'లో రంగారావుది. కె. కె. ఒక అలవాటు వుంది. తన నాయకపాత్రలో ఎక్కువమంది ఎప్పుడో ఒప్పుడు ఎంతో ఒకరక కాలం కథకులనుగా చూపించడం, తద్వారా కథలను గురించి వ్రాతలను గురించి సినిమా కథలను గురించి విమర్శ చెయ్యడం. 'చదువు'లో సుందరం 'భారతి'కి కథలు వందనల్లు, 'అరుణోదయం'లో రామ్మూర్తి కథల ద్వారా ఒక వ్రాతకు సంపాదకుడైన నల్లపర్తి, 'గడ్డర్'లో జులూ'లో నల్లపర్తి వ్రాతకు సంపాదకుడూ వాటకర్త అయినట్లు, 'జీవితం'లో ప్రకాశం కథల మూలంగా సినిమా కెక్కినట్లు, చూపిస్తారు. రంగారావు కూడా అంతే. వ్రాతలకు ప్రెస్సు వసులూ కె. కె. అనుభవ పరిధిలోకి, దాదాపు కేంద్రస్థానానికి వచ్చినట్టివే. 'వీరాభిషేకం' అనే చిత్రానికి 1930 లోనూ, 'జ్యోతి' అనే దానికి 1950 లోనూ ఆయన పని చేయడమేగాక, సినిమా కేంద్రాలకు దగ్గరగా ఉండి సినిమా జీవులతో పరిచయం లున్నందుచేత, వీటిని గురించి కూడా కథల్లో నవలల్లో ప్రస్తావించడం జరిగింది. అయితే ఈ సినిమాకు సంబంధించిన రచనా భాగంలో, ఫిలిం జర్నలిస్టుల, కథకుల పాత్రల ద్వారా, ఆయన పోస్టివు ఎక్కువగా ఉద్దేశించినట్లుంది. ఎందుకంటే అవి కేరీకేవల్ల వంటివో పెన్-పీల్ వంటివోగాని గంభీరమైన పాత్రలుకాదు. సినిమా జీవితం కె. కె. అనుభవ పరిధి సరిహద్దుల్లోనే ఉండిపోవడం ఇందుకు కారణమనుకోవచ్చు. అది పూర్తి తెలుగుకు వోవకోలేదు. మనకుమనక (umbra and penumbra) గానే దర్శనమిస్తుంది. సినిమా కథకుని పాత్ర ద్వారా ఆ పరిచయాలను తాపేగా 'సీరియస్'గా ఆయన చూపెట్టింది మొదలు ఈ 'ఎండమావులు'లో రంగారావు ద్వారానే అనాలి.

రంగడు-రంగయ్య-రంగారావు-ఈ క్రమంలో ఒక ప్రెస్సు కార్మికుడు తన తెలివితేటల ద్వారా పైకి వచ్చాడు. వ్రాతగి కొడుకుగా మొదలై ప్రసిద్ధి కథకుడనించుకున్నాడు. ఇంగ్లీషు చదువు రాదని చిన్నమాపు మానస విమర్శలను చిన్నబుచ్చి అతని నవలలు రాణించాయంటే, స్వీయభాష పునర్వ్యసించుకున్న రచనలు అయినందుచేతనే. నవలను సీరియస్ జా చేసి వ్రాతల పెద్దమనుషులు అతన్ని తొక్కివట్టించి చూస్తే, ప్రచురణ కర్తలు దొంగెయ్యజూచారు. మరదాసుకు చేరుకున్నాక, ఒక సినిమా ప్రాధ్యూనరు, అతని చేత పని చేయించుకుని చిత్రం విడుదల చేసి డబ్బు సంపాదిస్తూ గూడా అతని వీరు కొడుకాడు. సిని మాలో రచయితకు ఉన్నస్థానం ఎక్స్ ప్రెస్సెంటే స్థానం కంటే హీనం. పోటీ ఎక్కువ. గౌరవం తక్కువ. కారుడైనారు మొదలు అసెంబ్లీ డై రెక్టరు వరకు కథను మార్చినే వాళ్ళే. ఇతరులు గౌరవించడంలేదు గనుక తనపై తనకూ గౌరవభావం తగ్గి, దట్టి ముఖ్యమైన, రచన బజారు వస్తువుగా చమకబారి పోతున్నది. యాంత్రికత్వం అలవడుతున్నది. పూర్వంలేని భేదం వచ్చింది. మానవ సంబంధాలు భవంలో నిర్ణయమవుతున్నాయి. ఇంకొక నవలలో కె. కె. అన్నట్లు, నీతినిజాయితీల విషయంలో కూడా, లోకానికి సినిమాలోకానికి పోలికలులేవు. ఒక సంఘంలోనే

రెండు జాతులున్నట్లుగా ఉంది. రంగారావుకు గీరవచ్చాక, ఎక్కువ కాలం అతను ఆ ఎత్తుల్లో విలసితే కింద వచ్చాడు. అయితే మళ్ళీ అట్లుడుగుకు పోవడం వామర్తా అనుకున్నాడు. సుందరం (ఉంపుడుగెల్ల) సంపాదనతోనే వెల్లుకపాత్రా అక్కడే ఉండి పోయాడు. రాజు అనే పాత్రోజుల కమ్యూనిస్టు స్నేహితు డిప్యూటీ శం నలవో కంటే ముఖ్యమైనది సినిమారంగం గురించి అతను చేసిన విమర్శ. "రాజును తప్పవదలే పాక్షిక దృష్టికి తప్పవనల్లాది అది వ్రాతదృష్టికి మట్టుక కాదు." రచయిత చూపెట్టిన సినిమా ప్రపంచం పాక్షిక దృష్టి సుందీ చూపెట్టిందేగాని సమగ్ర చిత్రంకాదు. ఎందుకు కారంటే, కాళాంబు గనక, రచయిత అనుభవం అనుగ్రహం గనక.

"జీవితం" లో ప్రకాశం ద్వారా కూడా ఈ విమర్శను కె. కె. కొనసాగించారు. వ్రాతలలో "పెట్టిచాకిరి", "తేలు బొమ్మలాల" దోరణిలో ఉన్న సినిమా విర్యాణంలో చికటి కోదాలో తాగట్టలు మర్రి ప్రసక్తాలైనవి. మర్రిమర్రి అవుతాయి. ఈ విమర్శలే ముఖ్యమైనవి వెంకటరమణగారి 'గీతం రెక్టరు' వంటి రచనలలో మరింత తేలిక పోస్టుతోటి కనిపిస్తాయి. కె. కె.ది వ్యంగ్యం కూడాకాదు. విమర్శ, సినిమాలు సంఘానికి అతితమైన వ్యర్థ రాజ్యమని ఆయన భావించారు. ఎక్స్ ప్రెస్సెం ఇబ్బందులు, రచయితల కడగళ్ళు, వ్యాపారంగా మారిన కళవల్ల కలిగే అల్పానల అనర్థాలు, ఎవరికైనా బాధకొకూడిన ఆగ్రహాన్ని కలిగిస్తాయి. కలిగించకుంటే కలిగించాలి. ఎందు కంటే, విద్యార్థులంగా ఉపకరించవలసిన సినిమాకళ పూర్తిగా భూర్జనకే వివియుక్తమవుతూ రావడం, జాతికి క్షేమంకాదు. ప్రతి మేధావంతుణ్ణి అలోచన జేయవలసిన స్థితి గనుకనే దాదాపు ప్రతి నవలలోనూ కె. కె. ఈ ప్రస్తావన తేల్చారు. మరదాసు వగలానికి (ఇప్పటిదప్పుడు పైదరరాబాదు) అంగ్రదేశం వంతుతూ వస్తున్న ఎలగుతులలో ప్రముఖమైన వస్తువు, సినిమాలలో చేరగోరే యువత యువకులు కాబట్టి కూడా, సినిమాకు సాంఘిక ప్రాముఖ్యం ఉంది. రంగారావు వంటి సీరియస్ పాత్ర ద్వారా ఈ సాంఘిక జీవిత విధానాన్ని ఇంకా లోతుకు దిగి ఇంకానిండుగా ప్రదర్శించే అవకాశం ఉంది.

'పంచల్యాణి' నులా ప్రారంభంలోనే, ఒక సినిమా పాస్టరులోని ఆడబొమ్మలకు లేని లక్షణాలు జత చేస్తున్న పసివాళ్ళను చూస్తూ ఆనందంలోటి చమకకాదుతున్న విద్యు వంతలైన యువకు లిద్దరు కనిపిస్తారు. సినిమా వ్యాపారం, స్త్రీ వ్యాపారం వేరాలేమీ కావు. అవి ఉండవలసిన మేతాదులో సర్వాదుకు లోబడి ఉంటే ఉపద్రవం ఏముంటుంది? అది వెకిలి వేషాడు దిగివచ్చేది చిక్కు. కుకారాపు (కోత్త అల్లుడు) లాంటి కుర్రవాళ్ళు, కనీసం వేషభాషల్లో, వందలకొద్దరిన సందర్భానికి ఎక్కు వోతున్నారు. అతని ముగింజలు వివా అవలక్షణాలే పాపు తున్నాయి. సోకుల్లో విలాపిల్లో పోటీలు, పై సోటీలుగా ఉంది. ప్రత్యేకించి ఈ తరపు కుర్రవాళ్ళు అవలక్షణాల పిదకాలని చెప్పడం లేదు. అవి మిన్నుడూ ఉన్నాయి. అయితే మునుపటి ఆదర్శాలం

నన్నుగిల్పింది. దానికి తాము బాధ్యులుకాదు. తమ పనులకు మాత్రం బాధ్యత తమదే? “..మంచి మీద చూస్తే నిద్రాళ్ళు చాలా అనాగరికంగా ఉన్నట్టు ప్రవర్తిస్తారు” అని పురుష ద్వేషిణి అయిన ఒక యువతి పాత్ర అప్పడంటే, తప్పు పూర్తిగా అవదించి కాదు. నవనాగరికులలో కనిపించే కొత్త విలువలు, కొత్త అభిరుచులు, కె. కె. నవలల్లో కూడా పూర్తిగా బయల్పడలేదు. ఈ తరం వెనుకటి కంటే ఎక్కువ లౌక్యం తెలిసినట్టిది. అది ఆదర్శ దారిద్ర్యం మాత్రమేకాదు. మునుపటి కంటే ఎక్కువ పనితనం కలగింది. వేదికల పైన వినిపించే మాటకారితనం కాదు. దీనికి ఎక్కువగా చేడుక కాలి. పైగా, ఈ తరంవారి సాంఘిక భద్రత, ఆర్థికావకాశాలు ఎంత విస్తరించినా, వరిగా అందరికీ అందుబాటు కావటంలేదు. అందుచేతనే జీవితం పక్కనందుల అక్కర్లే, అడ్డదార్లు వెదుకుతారు. ఈ ధనవక్షం ప్రదర్శితం కాకుంటే, నవయువకుల పాత్రలు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా పాక్షిక చిత్రణలేమా?

కార్యూన్ నవలలు

మరిందు కె. కె. నవలను స్పృశించి, ఇప్పటికే దీర్ఘమైన ఈ వ్యాసాన్ని ముగిసాను. ఆ నవలలు, ‘తెదిరిన మనుషులు’, ‘బ్రతుకుభయం.’ నేటివరకు అచ్చైన కె. కె. నవలలలో ఇనే చివరి నమకుంటాను—పత్రికలలో సీరియల్లుగా ముద్దన్న వాటిని తప్పిస్తే. ఈ రెండూ ఒకే కథకు పూర్వసభాగాలు. కె. కె. నవలల్లో మునుపెన్నడూ లేనంతటి హాస్యభరిత పేటికీ ప్రాణం. రచయిత హాస్యన మనకి ప్రారంభించిన దానిని, ఆయన వాస్తవవాద ప్రధాన రచనా దృక్పథం అవహాస్యంగానూ సంఘ సేవర్లుగానూ పరిణమింపజేసింది. తెదిరిన మనిషిగా మొదలైన నీతన్ను జైదర్లుగొట్టే మనిషిగా మారాడు. ఈ మార్పును గురించి నందుచేతనే మొదటి నవలకు వేళాకోళపు పేరు (టి. వి. శంకరమౌ) పెట్టి ప్రకటించిన కె. కె., రెండవ నవలకు తనవేరే ఉంచారు.

నీతన్న అనే గుమాస్తా గోగోల్ The great coat తోనే గుమాస్తావలెనైనా సాహసం చెయ్యలేడు. ఉపాధ్వాతంలో భానుమతరామకృష్ణ గారన్నట్లు, అతను “నానీ మాత్రమేగాక పిరికి నవ్వున కూడా” కావచ్చుగాని, ఆ పిరికి తనానికి తగిన కారణం ఉంది. అతనికి జీవితంలో భద్రతకాలి. అదేలేదు. ఎందరూ వసికిరాని సింఛనీదార్లుకు అనాధ శరణాలయంపటి ఒక ప్రైవేటు కంపెనీలో వెనుక ఏదై రూపాయలకు వింపని జీతంతో, తుమ్మితే ఊడలెగున అనిత్తుగా ఉన్న ఉద్యోగంతో, చిత్తంబెత్తం అంటూ, రామకృష్ణ తారకం చూస్తూ, పక్క గుమాస్తాలపై కొండెం చెబుతూ, నీతన్న నీతన్నగానే ఉండగలడు గాని, గతానుగతికాన్యాన్ని విడిచి, సాహసం చేసి ఏ ఘనకార్యమూ చెయ్యలేడు. నగరజీవితమనే ఘోరారణ్యంలో తానూ తన బిడ్డలూ సింహాల సింహ గులూ కాకాలరు గనక నక్కతనం అలవరచుకోవాలని అతని చుతం. జీవితం కొట్టిన దెబ్బలకు పాత్రలోకిక ముర్రదన లిచ్చుకుంటూ ఆత్మసంపద ద్వారా ఆత్మసంతృప్తి పొందడమే చేతనైన పని. అదిమయుగంలో మమషులంకా శాఖామృగాలై

యుండిన దినాళ్ళలో నేలను చూచి నిలుపు గుడ్డువేసే వానరమూ, పిల్లి చేతికి చిక్కి తప్పించుకోవచ్చుననుకునే ఎలుకా, నీతన్నలో కనిపిస్తాయి. పామును ముట్టుకొని, అది పాము తెలిసే అది గుడ్డ పేలికేమని తనకు తాను దైర్ఘ్యం చెప్పుకొని ఇతరులను నమ్మించ బాసాడని భానుమతి వరిగా వర్ణించారు.⁹

ఈ పాత్రలో హాస్యం మాత్రమే ఉంటే ఇది flat అయి ఉండేది. అలాంటి flat పాత్రలు హాస్యనికి మాత్రమే వినియోగపై నప్పుడు రాబించినంతగా విషదాపికి వినియోగపై నప్పుడు రాజీంపకాలమని ఇ. యూ. పార్సల్ Aspects of the Novel లో అంటాడు. “Flat characters are best when they are comic, serious or tragic flat character is apt to be a bore.” ఒకే ఒక్క భావం వాటికి కేంద్రమై, వాటి వైఖరిని ఒకే ఒక్క వాక్యంలోనే తెల్పి చెప్పే పీలుంటుందట.

నీతన్న ఇలాంటి పాత్రే అయినా, విచిత్రమైనా తొంగి చూడకపోలేదు. ఆ విచిత్రం అతని దొక్కిడిచే కాదు—అతని వర్గానిది, జీవితంలో అతనిలాంటి ఇతరులకు లభించకపోవు స్థానానిది. ఈ విషాదపుర్వ మూలంగానే, నీతన్న ‘కేరీకేచక్’లా మిగిలి పోకుండా నజీవ వాస్తవ వ్యక్తిగా మారుతున్నాడు. మనలో చాల మందిలో నీతన్న అక్షణాలుంటానని ఇదే నిజమైన కారణమనాలి. అత్యవసరం అతనికి పశ్యంలాంటిదైతే ఫర్వాలేదుగాని, మున్నూలా గొంతుడిగత తన్ను పోషకదార్థమైనప్పుడే అతని అవస్థ యొక్క తీవ్రత మనకు తెలిసి ముందు. అన్నగూ కూటమి వల్ల జలగ్రహణం ముందు వివిధ ముగ్ధి, భార్యను నమ్మించి, మృదాను మంచి వరాలిచ్చి, ఆ కారణంగా ఉన్న రాష్ట్ర ఉద్యోగం ఊడగొట్టించుకున్నాడంటే, నవ్వుబుడ్డి చేయదు.

ఈ పనికిమాలిన పిరికితనంవల్లనే చావునంబల్లనే నీతన్న తనతోబాటు కుమారుడు నర్సాన్నీ కుమార్తె సోనిదేవిని పనికిమాలిన వాళ్ళకు తిరిగిదిద్ది హితవోధునే వాళ్ళ దాంపత్య జీవితంలో గౌరవమూ ముఖమూ లేకుండా చేశాడు. చివరకు, అర్థగారింటి బందిఖానా నుండి స్వత్రంబ్రించి, బావ భాద్రాచలం చేయూత తోటి నత్యం సికిందరాబాదులో ఉద్యోగం సంపాదించి ప్రయోజకు డయ్యూడే, మంకుతనం వదిలి కోడలు సీతారావుం భర్తతో వెళ్ళిందని, మునిగి మనించుకుని కుమార్తె సోనిదేవి భర్త భద్రాచలం వద్ద మల్లి వరపు సంపాదించుకున్నదని తెలిశాక కూడా “నే నమ్మనే నమ్మ” నంటాడేగాని, నీతన్న ఈ పరిణామానూ పార్శించడు. పైగా, ఈ బాగుపడిన వారి తెలివి తక్కువను

9. ‘తెదిరిన మనుషులు’లో పాత్రలన్నీ మధ్యతరగతివే. కాని ఏ రెండు ఒక రకానికి చెందినవికావు—కుటుంబరపుగారి లోభాంశం. “సంఘ విప్రహంబందరూ భీకర రాక్షసులుకాదు. అందులో చాలామంది బడ్డబడ్డలైయులున్నారు. కళ్ళకులు వ్యంగ్యభరిత అవలంబించి హాస్యనవలకూడా చెయ్యచ్చు”—రేపటి కథాసాహిత్యం : వ్యాసం.

వివర్ణించ బానుకుని తన తెలిమిమంతుడితనం ప్రదర్శించు కుంటాడు. అతనిలో ఉన్న దాని పేరు శాంతిమూకాదుని గొహమా కాదు—అదరారు. రచయితే కలగజేసుకుని ఇలా వర్ణించారు: “నుడిగాలిలో కొట్టుకుపోయే పులి విస్తరాకుకు సంక్షోభం తప్ప సంఘర్షణ ఏముంటుంది?” జీవితంలో “కొట్టుకుపోదామే” సీతవుకు తెలిసిన విద్య.

ఈ రెండు సవలల్లోనూ కె. కె. ప్రవేశపెట్టిన యువకుల పాత్రలు కూడా పరిశీలనార్హాలు. పైన చెప్పినట్లు (నవయువకుల నాట్యాలు) కొత్త తరం యువకుల ధనవత్సానికి చెందిన శేషు, ఋణ వత్సానికి చెందిన నరసు ఎన్నదగిన వ్యక్తులు. కాఫీ, బీరై నా ముట్టుకొని, పనుపూకుకునూ పూయని ఆదర్శాన్ని మెచ్చబాలని, బజారుకు ఒంటరిగా పోయే దైర్యంలేని నత్యం ముమ్మూర్చులా సీతవు కుమారుడే అయినా చివరకు తన స్త్రీతిని గమనించి, ఒకప్పుడు తాను ఈసడించి భయపడిన వాతావరణంలో కూడా ప్రెమ్మ వర్క్కుల నమ్మే చేసినప్పుడు తాను వారితో చేరి, బావ పురిది నరును చెంపలాటించి, భార్యను అజ్ఞలో పెట్టి, నత్యం కూడా ప్రయోజకుడయ్యాడు. సీతవు అన్న శిష్టి కుమారుడు శ్రమ కొత్త తరానికి మేలిమి ప్రతినిధి అనదగిన పాత్ర. తగు సూత్రం లలితకళాధిరుచి (బ్రాహ్మలు గిడ్డిడు, సంగీతం విని అనందిస్తాడు), తగుమాత్రం అదర్శాల మీద గురి (సత్యాని కున్నట్లు కమ్యూనిజమంటే తానుపోను కంటే భయప్రదమనే డడుపులేదు), తగుమాత్రం సాహసం (ప్రేమించి లలితను పెళ్లి చేసుకోవడమేగాక లలితను సమాన్వయాలి వలె చూడగలిగాడు) కలిగిన ఇలాంటి యువకులు నానాటికీ అల్పసంఖ్యకలవుతున్నారు. పోగా, నరసు లాంటి వారి సంఖ్య ప్రస్తుతానికి ఎక్కువగా ఉంది. నరసు సాహిత్య వ్యాసంగమంతా నన్ను ముఖద్వితాలతోనో పాత్యా దృశ్య చిత్రాలతోనో పుస్తకాల వచ్చు చేయించి, వేసకువేల ప్రతుల నమ్మించి, పాఠ కణనం కంటే క్షుద్రితమైన అధిరూపాలు బలిసిన సాధారణ సాహిత్యపాఠశాల అభిమానాన్ని రూపాయకాపా నలుగ మార్చుకోవడమే. ఏదో ఒకవిధంగా డబ్బు సంపాదించాలి, పైకి ఇంకా పైకి సంఘంలో అత్యున్నత స్థానానికి ఎగ్రబాసి పోవాలి—ఇదే ఆతని ఆశయం. ఇలాంటి ఎగ్రబాకుడు తత్వం (Careerism) ధర్మాధర్మాలను ఖాతరు చెయ్యదని ‘లాస’ అనే నవలలోని ప్రకాశరావు ద్వారా కె. కె. వివాది పించారు. వాడు అభినవ గీరికమ్మై ద్వారానే లార్డి డబ్బు చేసుకో జాకాడు. తనకై తానొక తత్వాన్ని కూడా ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు:

“ఎత్తు ఎక్కుటం ముఖంగా ఉండదు, శాంతి కళ్ళు తిరుగుతాయి. ఎందుకొచ్చిన పీడ అనిపిస్తుంది. కానీ ఎక్కాలి, ఎంతదూరం వెళ్ళగలమో చూడాలి. ప్రతి గడ్డివరకా అదే జీవిత లక్ష్యంగా పెట్టుకుంటుంది.” అతని అభిప్రాయంలో పాత్రివత్సం “బాష”, మనస్సు అనేకుల మీదికి మళ్ళడం “ప్రకృతి ధర్మం”. సెక్సు అనేది ఉక్కుపానం లే సాన్ పెట్టుకోవటం లాంటివి. అర్చన వశాత్తు, నరమదారుణమైన అభిప్రాయాలు గల ఇలాంటి కలుపుమొక్కలు సంఘంలోగానీ ఈ వనరాకుంటుంటే గానీ అధికసంఖ్యలో లేవు. నత్యం లాంటి అంజేదకూ ప్రకాశరావు లాంటి కిరాతకుడికీ శేషునంటి యువకుడు దూరమైనా. కె. కె. తొలి నవలల్లోని నాయక వ్యక్తులలో ఇతనికే ఎక్కువ పోలిక.

రెండుమూడు ముక్కల్లో

దాదాపు నలభై ఏళ్ళ కాలంలో తెలుగుచేతలోనూ మద్రాసు లోని తెలుగు కుటుంబాలలోనూ—ముఖ్యంగా మధ్యమవర్గ పరిమితలో విద్యాసంతులూ సంస్కారబా అయిన యువజనుల మనస్సులకు కె. కె. నవలలు అద్దమెత్తి పట్టాయి. ఈ అద్దంలో సంఘ పరిణామ దృశ్యాల కనిపించాయి కనుకనే అద్దం గొప్పదని చెప్పలేము, చెప్పగూడదు. 10 కానీ, హేతువాది, అలోచనాశీలి, సమీక్ష మనస్సుడు అయిన ఒక రచయిత, తాను తనపై విధించుకున్న పరిమితంలో, ఎంత విశ్లేషణీయంగానూ వశనీయంగానూ రచించగలడో, కె. కె. నవలలు ప్రదర్శిస్తున్నాయి. ఇంతకంటే శిల్పంలో చాకచక్యమూ అభిప్రాయాలలో సాహసమూ చూపెట్టిన నవలాకారు లున్నారు గాని నిరంతరాయంగా సంఘజీవితాన్ని ఇంతటి చిత్రీకరిం తోనూ సమర్థతతోనూ సమీక్షించినవారు ఒక్కరు కూడా తెలుగులో వాకు కావరారు. తెలుగు కథాకారులపై నవలాకారులపై కె. కె. ప్రాధమ్య ఇవ్వేంతగా మనము చూడము గాని అక్షులకు తిండిగా మారిన సూర్యరశ్మివలె ఆది వారిలో లీనమై మనస్సుకు పట్టిపోయింది. గురుశిష్యులు లేనట్లున్న కె. కె. ఆవద్యుడు.

10. Aspects of the Novel: Introductory: E. M. Forster: A mirror does not develop because a historical pageant passes in front of it. It only develops when it gets “fresh coat of quicksilver—in other words when it acquires new sensitiveness...”

త ప స్వి

శ్రీ యన్. రాధాకృష్ణమూర్తి

1

అకసమంటిన మంటలు యింకా ఆరనేలేదు
 గుండెల్లో చెలరేగిన నిప్పులు చల్లారనేలేదు
 చింత వ్యాకుల ఫలంపై చితాభస్మం చెరగలేదు

నే నూహించలేదు

ఇది ఘోరం

విధి క్రూరం

మాకున్న ఒక్క కన్నా పోయిందనుకున్నాడు

ఈ చీకటి చిరంజీవి అనుకున్న ఆనాడు

నే నున్నానని నీ వన్నావు

నీ వున్నావన్నమాటే మరిచాం

వెన్నెల వెదజల్లే

చల్లని చందమామ నీవున్నావని

వైరులు దుస్సాహస వీరులై

కరవాలం ఝళిపించినాడు

నేనున్నానని నీ వన్నావు

నీమాటే మరిచాం

యుగాల యోగనమాధిలో

మూతవడ్డ మూడో కన్ను

నీ వున్నావని

మా బాధను మరిచాం

ఆరుచున్న మంటలో ఆజ్యం పోసే నెవ్వడు

నిద్రపోతున్న నిప్పుని కదిలిస్తున్న క్రూరుడు

ఎవడీ చూడలేని దేవుడు.

ఈనాడు నీవు లేవు

మా కీనాడు నిజంగా కళ్లు లేవు

లేనికళ్లలో కన్నీళ్లు మాత్రమున్నాయి

విశ్వమంత అర్జునమై విషాదం వహించింది

మా కీ నా దెవ్వరాలేరు

విశ్వమొక్క గళమై విలపించింది

కళ్లులేని కబోదిని నడిపించే దెవ్వరు

ఈ లోకానికి కాంతి లేదు

ఈ దుఃఖానికి శాంతి లేదు

ఇక నేమని ఆనందించను

ఆవేదన నేమని అణచను

త వ స్వీ

నీవు కొత్త చొక్కా తొడుక్కున్నావనా
మళ్ళీ ఏదో రూపంలో కనిపిస్తావనా
నాచేతకాదు
కట్టలు తెంచుకున్న కన్నీళ్ళావను గీతకుకాదు.

నీవు తపోమయమూర్తివి
ఒక్కక్షణం మాకోసం
తపస్సు భంగం చేశావు
సోహార్దం సౌశీల్యం
లోపించిన లోకంలో
సుమహృదయం సమభావం
చవి చూపించావు
పిరికిపందలం మనమని
పరిపంథులు భావిస్తే
ఫలాక్షం తెఱచిచూపి
అంతలోనే మూశావు
కన్ను
మూసి మరల తపస్సులో మునిగావు
లోకానికి సన్మిత్ర చెప్పి.

నీతలపై వెన్నెల వెదజలే
చల్లని చందమామ
మృత్యుంజయుడు.

గానరసము

పండిట్ రవిశంకర్

సంగీతమే రసము. అలంకార సర్వస్వము. ఆ రసమునకు ఒక గౌరవము, ఒక మహత్వము ఉన్నాయి. మరి రసము అన్నమాటకు అర్థము చెప్పడము ఎట్లా? అది అనేక లక్షణములు గుణములు కలిది. ఆ అర్థము ఒక్క పదాన అందదు. ఇంద్రజాలమువంటిది అది. దాని గుణము ఆధ్యాత్మికము అనవచ్చును. ఆద్యుత కల్పనా పూర్ణమనవచ్చును. వాదాత్మకమనవచ్చును; కామ రంజితము, ప్రేమోత్పేక బహుళము అనవచ్చును. అనగా శృంగారోద్దీపకము—అన్నా అనవచ్చును. సౌందర్యమునకు రసమునకు సన్నిహితసంబంధము ఉన్నది. ఒకదానినుండి ఇంకొకదానిని వేరుచేయడము కష్టము. వేరుచేస్తే నిధనము తప్పదు. అవిచారమున రసము వినాసి అవుతుంది. దానిసంగతి అది.

ఈ సంగీతములో రీతులు, బాణీలు ఉన్నవి. వీనిలో ఒకదానికంటే మరిఒకటి అధిక రసాన్నితము అనలేము.

మరి యీ సంగీతము అందరికి ఒక్కటిగా వుండదు. అన్నిటిరులుగా ఉంటుంది. ఎవరి అర్థము వారిది.

నేను ఏదో పాడుతాను. వాయిస్తాను. మంచి గురువులనర్థ విద్యను అభ్యసించాను. ఉన్నాద్ అల్లా ఉద్దిఖాన్ సాహెబ్ శిష్యుడను అనడం నా అదృష్టం. వారి పూర్వపు బికసీరు, రబాబియా ఘరానా నంప్రదాయము. ఇటువంటి సంప్రదాయమునకు చెందిన నాకు సంగీతమునుగురించి ఒక భావనఉన్నది. ఆ సంగీతముయొక్క గుణము ఆత్మసంబంధమై నది; ఆధ్యాత్మికమై నది. సంగీతమునకు ఆత్మను ద్రవింప చేయగల లక్షణము వున్నది. అది దాని గొప్పతనము. మన సంగీతమంతటికీ ఇదే వునది. ఈ వునది శాశ్వతమైనది. ఇది గట్టిది గనుకనే దాని ధర్మము, దాని ప్రకృతి నిలిచును. చెడలేదు. అనంతకాలము

మీద ఎన్నిరకముల ప్రబలప్రభావములచేత అది ప్రభా వితము కాలేదు! అయినా అది తన ధర్మాన్ని, తన నిజ స్వభావాన్ని చెడలేదు. ఏవో కొన్నిమార్పులు వచ్చాయి. కొన్ని కొత్త అంశాలు చేరాయి. పాత అంశాలు పోయినాయి. సంగీతము ఎన్నడూ కదిలిక ఎరగని స్థాణువు వంటిదికాదు. చలనములేకుండావుండే లక్షణం కలది కాదు సంగీతం. సంగీతములో కదిలికవుంది. అయితే అసలునకు మోసములేదు. అది అట్లాగేవుంది.

గురువులకు గురువు అయిన ఏ పురుషోత్తముడు వున్నాడో, ఆ పురుషోత్తముని సుతించడంలో మనుష్యుడు పొగిన పొంగే సంగీతము. అదినుంచి అది అంతే. వినయము, భక్తి దాని లక్షణాలు. వానివల్లనే సంగీతమునకు శాశ్వతత్వ ప్రతితి ఏర్పడినది. సంగీతానికి, యీ భక్తికి, యీ వినయానికి ఎంతటి సాన్నిహిత్యం ఏర్పడిపోయిందంటే, అవే అది అయినాయి. రాగాలాపనలో, ధృవద్ లో యీ లక్షణాలయొక్క జెల్గుస్థాయిని ప్రస్తుతంగా దర్శించవచ్చు. ఇది విశిష్టమైన ఉదాహరణం. ఇంత కంటే వేరు ఉదాహరణమేలేదు. ఈ సంగీతము గురు శిష్యులరంపర కలిది. గురువు శిష్యునికి బోధించడము మార్గము. పుస్తకాలచూచి నేర్చుకునేది, నేర్పేదికాదు. ఇందువల్లకూడా ఈ సంగీతం తన అసలు లక్షణాన్ని ధర్మాన్ని చెడలేదు.

పూర్వంనుంచి మనకు ఒక సంగతి తెలుసు. శిల్పములు, కళలు నిల్చి బ్రతుకుతున్నాయి. అంటేఅందుకు వాటి అత్యుత్తమం కారణం. అనగా ఆత్మకు రంజనము చేకూర్చేవి మూలమే నిల్చివుంటున్నాయి. విషయములకు ప్రకోపనము, ఉల్లాసము కలిగించేవి విల్యదములేదు. చస్తున్నాయి. చరిత్రలో ఇది ఇట్లాగే జరుగుతున్నది.

సంగీతంలో మహా విద్వాంసులైనవారి చరిత్రలు చూసే వారు అద్భుతాలుచేసినజాడ గోచరం అవు

తుంది. ఒక్క సంగీతంవల్లనే వారు అద్భుతాలు చెయ్యలేదు. ఆధ్యాత్మికశక్తి సందడకూడా వారికివుంది. అందువల్లనే అవి సాధ్యమైనాయి.

తాన్ సేన్ గారిని గురించి ఒక కథ చెబుతారు. దీపకరాగంపాడి ఆయన జ్యోతిని పుట్టించేవారని; మేఘరాగాన్ని ఆలపించి వర్షం కురిపించేవారని. తాన్ సేనులు వట్టి సంగీతం ఎరిగిన వేత్త మాత్రమే అయితే ఆయన యీ పనిచేయగలిగివుండేవారేకాదు. ఈ దక్షత ఆయనకు అద్భివృందేదికాదు.

తాన్ సేనులు స్వామి హరిదాస్ శిష్యులు. ఆ మహాగురువునద్ద ఆయన సంగీతంతోపాటు ప్రాణాయామా మార్మి, యోగాన్ని అభ్యసించారు. ప్రాణాయామ రహస్యాలను, యోగపు మర్మాలను తెలుసుకున్నారు.

పూన్ సహస్రదుగారివద్ద కూడా తాన్ సేనులు సంగీతవిద్య నభ్యసించారు. సూఫీతత్వం మర్మాలను అత్యుదాహరణ వట్టించుకున్నారు.

పూర్వం ఋషులు పున్నారు. మునులు పున్నారు. వారి చరిత్రలను తిరుగుచేసిన వట్టి సంగీతంవలన అద్భుతాలు జరిగినదిలేదని, సంగీతవేత్తలైనవారు ఇచ్చాశక్తి, సంకల్పబలంకలవారని తెలుస్తుంది. సంగీతవేత్తలకు ఏవో అతీంద్రయశక్తులు, యోగశక్తులు ఉండేవి. భక్తియోగంవలన, తంత్ర శాస్త్రాభ్యసనము, ఆచరణము వలన వారు అద్భుతశక్తి సంపన్నులై వుండేవారు. ఇది బాహ్య ఆదంబరంకాదు. అంత శక్తియొక్క పోషకం ఇది వట్టి నాదముకాదు. దానికి అతీతము. యోగాన్ని, మంత్రశాస్త్రాన్ని గురించి ఏ మాత్రం ఎరిగిన వారికైనా ఒక్కసంగీతి తెలుస్తుంది. అపాత నాదానికి, అనాపాత నాదానికి మధ్య అంతరం అల్పిష్టం. అనాపాత నాదం బాహ్యవిషయం. అనాపాత నాదం అంతరం. అది సాక్షాత్తు బ్రహ్మాగీతం.

భారతదేశపు సంగీతంయొక్క లక్షణాలు తొమ్మిది. వానిని రసములు అంటున్నారు. ఆ రసములు ఇవి: శృంగారము, హాస్యము, కరుణము, రౌద్రము, వీరము, భయోనకము, భీభత్సము, అద్భుతము, శాంతము. ఈ తొమ్మిది రసములు సంగీతముయొక్క తొమ్మిది ముఖములు. తొమ్మిది అవస్థలు; మన సంగీత ప్రపంచములో ఈ రసములన్నియు అనంతమైన కాలముమీద మారుతూవచ్చింది. (వతిఒక్క

రసము విశిష్ట లక్షణములుగల ప్రత్యేకమైన సౌందర్య ప్రతీతికి అర్హవ్యక్తిని కల్పనచేస్తూ వచ్చింది.

ముందు చెప్పాను. అలాపసను గురించి; ధృవదీను గురించి. ఈ రకమైన గానము ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచానికి మానవుణ్ణి నన్నిపాతనరుస్తున్నది. ధనుబాణీలో ఈ ఆధ్యాత్మికమైన లక్షణం కాలానికి జగత్తుతో సంబంధము చెందుతున్నది. ఖయాల్, తుమ్-ఇని యీ కాలానికి జగల్లక్షణాన్ని పూదిపల్కుతూ శృంగార రసప్రతీతికి ప్రాధి చేస్తున్నది.

గ్రాత సంగీత పద్ధతిలో ఒక సౌలభ్యంవుంది. ఇచ్చట రసమును తేలికగా నిష్పన్నము చేయవచ్చును. కారణము—నాదము. ఇక్కడ నాదము ఒక్కటేకాదు. శబ్దములుగూడా వున్నాయి. పదములు వున్నాయి. సాహిత్యం ఉన్నది. ఉపము అందరు కుశాగ్రబుద్ధులు కారు. మర్మజ్ఞులుకాని, తీక్షణులుకాని కారు. అందువలన వారికి సంగీతముయొక్క స్థూలస్వరూపం తేలికగా అర్థం అవుతుంది. రవీంద్రులు ఇట్లా అన్నారు : “భారతీయ సంగీతము మానవుని అనుభవ విశేషముతో సంబంధం చెందివున్నది” అని నేను అంటున్నాను. మనకు భారతీయులకు సంగీతము పారలౌకికమున్ను; పారమార్థికమున్ను. విశ్వజీవితంలో తాత్వికజీవితం పాసవడివున్నది. ఈ సంగీతము ఆ తాత్వికజీవితమును విశ్వజీవితమునుండి పృథక్కరిస్తున్నది. జీవునకు, అత్యుదవ్యానికి అనగా మానవాత్మకు, మానవునకు అతీతమైన సర్వమైన జీవలోకముల అత్యుక్త గల సంబంధాన్ని, బంధుత్వాన్ని భారతీయ సంగీతం గానం చేస్తున్నది. మానవునకు దైనందినము అనుభవానికివచ్చే సుఖము వున్నది. దుఃఖము వున్నది. ఇవి అంతమంతములు. వివిధ పరిమితి వున్నది. శ్రోతయైనవానిని మన సంగీతము ఈ పరిమితులకు దూరముచేస్తుంది. అతీతుణ్ణి చేస్తుంది. సర్వ రాగ వివర్జితమైన, ప్రవర్తి ప్రకర్షమైన, సర్వజగత్తుకు అధిష్టానరూపమైన ఐకాంతికధామంతోనికి తీసుకుపోతుంది.”

కాలం ఎట్లా మారిపోతున్నదోచూస్తే నాకు తరసా విచారం కలుగూపుంటుంది. మార్పులు జరుగుతున్నాయి నరే; ఆ మార్పులనుబట్టి మనం సమచుకోలేకపోతున్నాము. ఆ మార్పులను సంభాళించుకోలేక పోతున్నాము. సర్వమున్నూ త్యజించి గురువు పాద

నన్నిదినిచేరి, వారిని కొలిచి విద్యనభ్యసించే రోజులు గలిగిపోతున్నాయి. ఇందుకు ఆర్థిక పరిస్థితులు ఒక పెద్ద కారణము. విద్యార్థులు ముందు గట్టిగా కృషిచేద్దామన్న ఉద్దేశంతోనే పుంటారు. ఒక నాలుగో రోజుం పాటు అంతా బాగానే పుంటుంది. తర్వాత బాహరమైనను ఏవో పలుకుబడులు వారిమీద పని చేస్తాయి. ఏవో సభావాలు ఒత్తిడి చేస్తాయి. వారికి తాలిమి తగ్గి పోతుంది. తొందర అధికమౌతుంది. సాధన చెయ్యరు. మరి సాధనచేస్తేనేగాని సంగీతంలో మెలకువలు తెలియవు; అందాలు అంతుపట్టవు. అనగా సీడ్ల కల్గవు.

ఇది అసలు సమస్య. ఇది కష్టమైనది. మనము అందరము దీనిని పట్టించుకోవలసి వున్నది. పట్టించుకొనకపోతే సంస్కారాయకమైన పద్ధతులలో సంగీతమును అభ్యసించి, దానిని గానము చేయగలవారు తల ఎత్తరు. కొత్తతరము రాదు. మనము ఈ సంగతిని పట్టించుకొని యీ కొత్తతరమునువారిని ఆ పద్ధతులలో పైకితీసుకురావలసివున్నది.

సంగీతమును గురించి ఎవరి భావము వారికి వున్నది. అది వారి అభిరుచులనుబట్టి, ఇష్టము అయి న్నములనుబట్టి పుంటుంది. రసగ్రహణమును గురించి కూడ ఇట్టి భావములే వున్నవి. ఏది బాగున్నది, ఏది బాగుండలేదు అన్న విషయముకూడ ఏదోవిధముగనే పరిష్కారము చేయబడుతున్నది. మండ్రస్థాయిలో ధృవదీబాణీ గానం చేయబడుతున్నప్పుడు, కొందరకు హాయిగా పుంటుంది. అందులోవారు లీనమై స్థాయీ భావాన్ని భజిస్తారు. కొందరికి, ఖయ్యాల్, కొందరికి తుమీ ఇట్టి ఆనందాన్ని తెచ్చిపెడుతూ పుంటాయి. మరికొందరికి ఇవే వట్టి ఏడుపుగొట్టు సంగీతమువలె వినిపిస్తాయి.

తారస్థాయిలోవున్న దేనినైనాసరే శ్రోతలు ఆనందించరు. లయలలో మార్పు, మద్దెల్ మోత వారికి పట్టవు. ఆ పద్ధతిలో అందము లేదంటారు. కాని విచిత్రం ఏమంటే యీరకమైన గానపద్ధతియే శ్రోతలను అధికసంఖ్యలో ఆకర్షిస్తున్నది.

నామట్టుక్కు నాకు ఒక అభిప్రాయంపుంది. గానం చేసేవానికిగాని, లేక జంతువులను వాయిచేవానికిగాని ఆ విద్యలలోని సర్వమైన సాగులు తెలిసి వుండి, అట్లా గానంచేస్తే, లేక వాయిస్తే, మంచి అందమైన సాగులను పుట్టించవచ్చు. రసనిమ్మగలను సృష్టించవచ్చు. అప్పుడు ఆ గానము, లేక ఆ వాద్యము

మండ్రస్థాయిలో వున్నదా, తారస్థాయిలో వున్నదా అన్న ప్రశ్నేలేదు. ఆ ప్రశ్నవున్నా అక్కడ లేనట్టేలేక్క.

సంగీతంలో శారీరం స్రవాసమైన విషయం. కంఠం అందంగా ఉండాలి. శ్రేష్ఠమైనదై ఉండాలి. వాద్యం విషయంలోకూడా అవి మంచి శ్రుతి కల్గినవి, శ్రేష్ఠమైనవి అయివుండాలి. సంగీతం అంతా శాస్త్రకట్టుగా ఉంటుంది. అది అందరికీ తెలియదు. అందరూ శాస్త్రం తెలిసి ఆనందించగలవాళ్ళుకాదు. అటువంటి రసీకులు శాస్త్రాన్ని ఒక్కదాన్ని మెచ్చుకోలేరు. అందువల్ల సంగీతమునకు అసీ కుదిరిరావాలి. వరిస్థితి బాగుండాలి. స్థలం బాగుండాలి. సభ బాగుండాలి. ముఖ్యంగా రసగ్రహణశక్తిగల, సంగీతంలో సాగులు ఆనందించగల సభాస్థారులు వుండాలి.

విషదము, ఆనందించదము — ఇందుకు సరియైన అభిరుచికూడా అవసరం. సంగీతముఅంటే భక్తి, శ్రద్ధ ఉండాలి. కచేరీకి పోవడము దేవాలయమునకు పోవడమువలె వుండాలి. అదే భక్తి, అదే శ్రద్ధ, అదే మోనము—ఇక్కడకూడా ఉండాలి. కచేరీలకు వేళతప్పి రాకూడదు. సరిగ్గా సమయానికి రావాలి. వచ్చి గల్లంతు చెయ్యకూడదు. క్రమశిక్షణతోవుండాలి. పెద్ద కచేరీలు జరుగుతున్నప్పుడు పాటించవలసిన మర్యాదలు కొన్ని ఉన్నాయి. వాటిని పాటించాలి. ఈ రోజులలో ఇవి బొత్తిగా కన్పించడములేదు. కచ్చేరి జరుగుతూవుంటే, అంతా బజారువతుగా వుంటుంది. పాడే వాళ్ళకు, వాయించేవాళ్ళకుకూడా ఇది మహా బాధగా వుంటుంది. బాధ పడుతున్నారు. తప్పుడంటేదు.

ఇంకో విషయం చెప్పాలి. మనదేశంలో ఏ ఒకటి రెండూ నగరాలలోనో తప్ప, తక్కిన ఎక్కడా సర్వ పరికర సమృద్ధమైన సంగీతమందిరాలలేవు. చలువ యంత్రాలులేవు. ప్రతిధ్వని పుట్టుకుండాచేసే ఏర్పాట్లు లేవు.

ఇంకో విషయంచెప్పి ఆగుతాను. ఫలానా సంగీతమే రసాత్మకమైనదని, అన్నిసాగులు అందాలు కల్గినదని చెప్పడమునకులేదు. అన్ని బాణీల సంగీతములలోను రసం, దాని గుణములు పుంటూనే వుంటాయి. పైగా ఇవి ఎక్కడినుంచో నూడినదవు. పాడెడివాడు, జంతువాదనము చేసేవాడు ఈ రసాన్ని, ఆ రసము యొక్క సర్వమైన అందములను శ్రోతయైనవాని మనస్సులో పుట్టిస్తారు. వారు ఆ రసాన్ని శ్రవణముల ద్వారా క్రోలి ఆనందిస్తారు.

ఒక తరం కథ

ఈ నాడు, మనం నివసిస్తున్న యీ కాలం చరిత్రలో అత్యంత ప్రధానమైనది.

నేడు భారతదేశం ఆదర్శవంతమైన ఆభ్యుదయ పథంలో అతి వడిగా

పురోగమిస్తున్నది. ఎదురవుతున్న అనేక జాతీయ, అంతర్జాతీయ

సమస్యల్ని అధిగమించి పగటిలోకి పయాణిస్తున్నాం

మనం. మనం చేస్తున్న ఈ మహాయాత్ర యొక్క

సమగ స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవాలంటే

సమాచార పౌర సంబంధ శాఖ

ప్రచురిస్తున్నా

“అంధప్రదోషి”

సచిత్రమాసపత్రిక

వదవండ్రి.

ప్రతినెలా 90,000 కాపీలు అమ్ముడవుతున్నాయి.

టీ. రామచంద్రరావు,

பி. பி. ரு.

సమాచార, పౌర సంబంధ శాఖ,

అంధప్రదేశ్.

[illegible]

మ మ త

శ్రీ “మురళీకృష్ణ

“స్వీత యాత్రలో అరవై మైలురాళ్లు దాటి యంతకాలం సుదీర్ఘ ప్రయాణం చేశాక, ‘జీవితం మిగిల్చిందేమిటా?’ అని గతంలోకి చూచుకొంటే మిగిలించిది తప్ప మరేంలేదు...” అంటూ ఏడనిమిది మడతలతో దాదాపు చాలా వరకు మాసి చిరిగి పోయే దశలో వున్న ఓ ఉత్తరాన్ని కన్పించిన ప్రతి వ్యక్తికీ చూపుతుంటాడు సీతారామయ్య పంతులు.

సీతారామయ్య పంతులు పురాతనమైన లంకంత యింటో ప్రాద్దున్నే దివారాత్రాలకు ఒకే పర్యాయం వండుకొనేవాడు. వండిన ఆ వంటని, పూజోని రామమందిరానికి తీసుక వెళ్లి, గంటవాయిచి, దేముడికి చేయిచూపించి వచ్చేవాడు. సీతారామయ్యపంతులు జీవన భృతికిగాను పూరించాడు చేసిన యేర్పాటు యిది. వండుకొన్న ఆ భోజనాన్ని యిష్టమున్న నాడు తినేవాడు. లేనినాడు లేదు. పోతే, దినంలో మిగిలిన కాలమంతా క్షణక్షణమూ గతాన్ని గుర్తుచేసుకొని తాను భాధ పడడమేగాకుండా, యెదురయిన ప్రతి వ్యక్తికీ తన బాధను పంచేవాడు. ఊళ్లోవాళ్లకి ఆయనంటే జాలి లేకపోలేదు. ఆయనపై సానుభూతి చూపకపోలేదు. కాని యెదుట వడిన ప్రతిమనిషిని, కన్పించిన ప్రతి పర్యాయమూ నిలవేసి యంతక్రితం ఎన్నోసార్లు చెప్పిన చరిత్రనే మళ్లీనుళ్లీ చెప్పడంతో కొన్నాళ్లకు వివేచనానికి విసుగెత్తడం సహజం. సీతారామయ్య పంతులు ఎదుట బడితే, తమంతట తామే ప్రక్కకు తప్పుకొనేవాళ్లు. కానీ పంతులు వాళ్లను పిలిచి వలుకరించి, జీవితం తనకు మిగిల్చిందేమిటో వివరించడం మొదలు పెట్టేవాడు...

మనిషి కష్టాలలో వున్నప్పుడు తోటివారినుండి సానుభూతి ఆశిస్తాడు. ఆ సానుభూతి తన కష్టాల వేవిధంగానూ తప్పించకపోయినా కనీసం మనఃశ్లక్షణాన్ని పోగొట్టి, కష్టాల వెదుక్కోనే ఆత్మస్థైర్యాన్ని న్నందిస్తుందనే భావంతో సానుభూతిని కోరుతాడు. తాను పూహించినంతగా సానుభూతి పొందనివాడు, తన కేర్పడిన కష్టాలకంటే కూడా, సానుభూతి లభించ నందుకు మరింత దిగజారిపోతారు. కాని యెదుట వారినుండి ఆశించే సానుభూతికి కూడా ఓ హద్దంటూ వుందని గుర్తించని నాడు మనిషి కేమాత్రం శాంతి లభించదు.

సీతారామయ్య పంతులును చూడగానే, యితరులు ప్రక్కకు తప్పుకోవడానికి ముఖ్యకారణం ఆతడు చెప్పే చరిత్ర వివరీకరణకడం కాదు—అంతా చెప్పిన తర్వాత ఎదుట వ్యక్తి నీతడు వేసే చిత్రమైన చిత్రం!

‘సమాధానం తెలిసి చెప్పకపోయావో, నీతల వేయిముక్కలపుతుంద’ని ప్రశ్నించే భేతాళుడి శవం లాగా, సీరియస్ గా ఓవ్రళ్లు ఆడిగేవాడు—“తాను కొడుకును క్షమించాలా? అక్కర్లేదా?” అని. అవతలి మనిషి మౌనంగా పూరుకుంటే, జవాబు చెప్పేదాకా వదలి పెట్టేవాడుకాదు సీతారామయ్య పంతులు. అతడు చెప్పిన విషయమంతా వివేచనకి, కొడుకునతడు క్షమించవలసిన అవసరంలేదనిపిస్తుంది వెంటనే. అమాటే అతడితో అంటే పప్పుకొనే వాడుకాదు..... “నీకు తెలియదులే బాబూ! ఎంతజేసినావాడుకన్నబిడ్డ! పెంచిన మమకారం, కడుపుతీసి—ఎలాంటి తప్పునైనా మన్నించ మంటుంది. వసివాడివి, యీ బాధ నీకర్థం

గాదులే!” అని మరేదో గొణుక్కుంటూ వెళ్లి పోయే వాడు.

అలాకాక, ... “మీరు మీ అబ్బాయిని క్షమించాలి పంతులుగారూ! ఎంతైనా అతడు మీ కన్న బిడ్డ. అదీగక కాలం మారింది. దానితోపాటు మనమూ మారాలి” అని జనాబు చెప్పితే, పున్నట్టుండి ఉగ్రరూపం ధరించేవాడు... “నేను వాడిని క్షమించాలా? ఎవరి కోసం సర్వాన్నీ ధారపోసి, నాబహిఃప్రాణంగా పెంచానో వాడు ‘నాకు తండ్రి అక్కర్లేదు పామ్మను కొంటే’ నేను మన్నించాలా? జీవితంలో అరవై పదులుదాటి, జవసత్వాలడిగిపోయిన యీ వయసులో వాడు నాకు కలిగించిన వ్యధనీవు గ్రహించలేవులేబాబూ!” అనడమే గాకుండా, “ఈ వరిస్థితి మీకూ వస్తేగానీ, నా మనఃక్షోభ అర్థం గాదు” అని యెదుట వ్యక్తిని నిష్కారమౌడేవాడు. సీతారామయ్య పంతులు కిది నిత్యకృత్యం కాబట్టి, అతడి మాటలకు ఎవరూ బాధ పడేవారు కాదు....

...ఉద్యోగరీత్యా నేను ఆ పూరికివచ్చి దాదాపు రెండు మాసాలే అయినందున సీతారామయ్య పంతులు విషయం పూర్తిగా తెలియలేదు. ఎదురయిన నన్ను రెండుమూడు సార్లు అలవాటు చొప్పున నిలవేసి, తన హృదయంలోని బాధను వెల్లడించాడు కానీ, అతడు చెప్పే ఆవేశంలో విషయమేమిటో వివరంగా బోధ పడలేదు.

నేను ఆదై కుంటున్న గదిలో చేరి కొద్దికాలమే అయినా, యింటివారితో బాగా వరిచయమైంది. ప్రతిరోజూ సాయంత్రం స్కూలునుండి రాగానే, కొంత సేపు యింటి యజమాని విశ్వనాథంగారితో కబుర్లు చెప్పతూ కాలక్షేపం చేయడం అలవాటయింది. విశ్వనాథంగారు ఆఊళ్లో కెల్లా సంవత్సరాలు గృహస్థు. వ్యక్తిగతంగా ఉదార స్వభావుడవలం మూలాన పూరివారికి ‘తలలో నాలుక’ లా వుండే వారు....

...ఓరోజు సాయంత్రం స్కూలునుండి వచ్చాక గదిలో యేంతోపలేదు. పూరివివరి కాలవ గట్టువైపు

షికారు వెడదామని బయలు దేరాను. కాని వాలావరణం అనుకూలంగా లేనట్లు కన్పించింది. వెడితే, కొంత తడవులో పూర్తిగా తడిసి పోగలవు సుమా! అని ఉరుముల మెరుపులతో ప్రకృతి హెచ్చరించింది. ఆకాశం దట్టంగా మేఘావృతమయింది. వెడదామా? వద్దా? అనుకొనేంతలో విశ్వనాథంగారు పలుకరించారు. ఆ “వర్షం వచ్చేలాగుంది మేష్టరు! షికారేళ్లే ప్రయత్నం సాగదు. ఇలా వచ్చి కూర్చోండి! కబుర్లతో కాలక్షేపం చేద్దాం!” అని పిలవడంతో, వెళ్లి వరండాలో కూర్చోన్నాను.

సన్నగా వాన జల్లు ప్రారంభమయింది...

గ్రామపంచాయితీనిలకన్న వెలుదలు—ఇంతో పాకిస్థాన్ యుద్ధంవరకూ ఏవో విషయాలు దొర్లాయి. మాటల మధ్యలో ఏదో ఒక అంశంపై సంభాషణ సాగిపోతోంది. ఇంతలో, రోడ్డు ఎవరితోనో గట్టిగా మాట్లాడుతున్న సీతారామయ్య పంతులు కంతం విప్పించడంతో యిద్దరం రోడ్డునైపు చూచాము. డాక్టరు కోసం వర్షంలో హడావుడిగా పరుగెత్తుక వెళ్లే ఓవ్యక్తిని చెయిపట్టుకొని అసి, పుత్రరం చూసి, యేదో ఆడుగుతున్నాడు పంతులు....

సీతారామయ్య పంతులు గత చరిత్ర యేమిటో తెలుసు కోవాలన్న కుతూహలంతో, విశ్వనాథంగారిని చెప్పమని అడిగాను. పంతులుపై సానుభూతితో గాఢంగా నిలూర్చి, చెప్ప నారంభించారు విశ్వనాథంగారు.....

“సీతారామయ్య పంతులు శుద్ధ శ్రోత్రీయ బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో పుట్టిన వ్యక్తి. మరీగొప్పగా లేకపోయినా, ఏదో కొంత అస్త్రీ, పాస్త్రీ కలిగినవారికి లేకలేక పుట్టిన ఒక్కడే కొడుకు. నిప్పును కడిగి శుభంచేసేంతటి ఆచార వ్యవహారాలు, నిత్యాన్ని హోత్రాలు, వేళ తప్పని జనతపాలు—వీటిమధ్యపుట్టి పెరిగిన సీతారామయ్య పంతులులో చిన్నతనం నుండి నవాతన ధర్మాలూ, విష్ణులూనియమాలూ జీర్ణంమకో పోయాయి. తల్లిదండ్రులు కుదిర్చిన సంబం

ధానికి మారుమాటాడకుండా, తలవంచడంతో ఓ శుభ ముహూర్తాన 'జానికమ్మ' ఆతడి జీవితాన్ని పంచు కొనింది. ఆవిడ పేరుకు తగినట్లుగానే అతిబిర్పు, వినయవిధేయతలు అన్నింటినీ మించి పూర్వాచార గౌరవం కలిగి పుండడంతో సీతారామయ్యను సంపూర్తిగా తృప్తిపరచగలిగింది. భార్యను ప్రాణ ప్రదంగా ప్రేమించి, అపురూపంగా చూచుకొనే వాడు సీతారామయ్య వంతులు.

చిలుకాగోరింకల్లాంటి కొడుకునూ కోడలునూ పెళ్లయిన మరుసంచత్తరంలోనే జన్మించిన వారి వంశోద్ధారకుడి ముద్దుముచ్చట్లనూ చూడనోచని సీతారామయ్య తల్లిదండ్రులు అతి స్వల్పకాల వ్యవధిలోనే ఒకరి తర్వాత ఒకరు కాలంచేశారు. అప్పట్లో జానికమ్మ ఓదార్చే లేకపోతే, సీతారామయ్య వంతులు తిరిగి మామూలు మనిషి కాలేడేమో? అనేంతగా బాధ పడ్డాడు.

రెండేళ్లు గడిచాయి. కాలగమనం వలన, చాలా వరకు కుదుటబడి కాలం వెళ్ళిపోయేంతలో విధి మరో సారి సీతారామయ్య వంతులను చూచి వెళ్ళిపోయింది. గర్భిణిగావున్న జానికమ్మ, ప్రసవ సమయంలో నానా యాతన పడి, ఓ సూర్యాస్తమయం వేళ తనను నమ్ము కొన్న వారిని విడిచి, శాశ్వతంగా అస్తమించింది. ప్రాణ ప్రదంగా చూచుకొనే భర్తను, క్షణం విడిచి పుండలేని బిడ్డ రామమూర్తిని వదలి, జానికమ్మ కన్నమూయడంతో సీతారామయ్యవంతులు చాలా క్రుంగిపోయాడు. భార్య స్మృతి చిహ్నంగా మిగిలిన పసిబిడ్డను తల్లి తండ్రి అయి కొన్నాళ్లు పెంచాడు. కాని యింట్లో 'స్త్రీ' అవసరం తప్పనిసరయే సరికి పునర్వివాహం చేసుకోవలసి వచ్చింది. కేవలం పరిస్థితుల ఒత్తిడి చేత, అవసరం చేత పెండ్లి చేసుకొనడం వలన ద్విత్వీయ కళత్రాన్ని సరిగా ఆదరించలేకపోయాడు వంతులు. పైపెచ్చు గతించిన జానికమ్మనే పదేసేదే తలచి బాధ పడడం, సవతి తల్లి యెలా పెంచుతుందోన్న అనుమానంతో పసివాడైన రామమూర్తి పెంచకంలో ప్రతిదీ

స్వయంగా కల్పించుకోవడం వీటితో సీతారామయ్య వంతులకూ రెండవ భార్యకూ అభిప్రాయభేదాలేర్పడ్డాయి. ధానికి తోడు ఆవిడకు భర్త అనుసరించే మూఢనవాతనాచారాలూ, నిష్కలూ నియమాలూ సరిపడేవికావు. వారిద్దరి మధ్య ఏర్పడిన పొరపొచ్చాలు రాసురాసు 'చిలికి చిలికి గాలివాన అయినట్లుగా' రోజురోజుకు పెరిగాయి. తత్ఫలితంగా యిద్దరికీ సఖ్యత చెడి, అన్యోన్యత లేకుండా పోయింది. అలా కొంతకాలం గడిచింది. ఇతరులు వేరెత్తి చూపలేని కుటుంబ ప్రతిష్ఠ కూ, అగ్నిహోత్రం లాంటి వాడని పేరొందిన సీతారామయ్య వంతులకూ తీరని కళంకం తెచ్చే సాహసం చేసి, యెదురింట మేడ మీదున్న యువకుడితో ఓ అర్ధరాత్రి వేళ లేచిపోయింది ఆవిడ.

భార్య మరణంతోనే క్రుంగిపోయిన సీతారామయ్య వంతులు యీ అవమానంతో జీవచ్ఛవంలా అయ్యాడు. వీధిలో నలుగురి ముందూ నడవడానికి జంకి, యింట్లో నుండి కాలు బయటమోసకుండా గడిపాడు కొంతకాలం. ప్లో అతడికి నిజంగా మతి చలించిందో లేక ఆతడి ప్రవర్తన లోకుల కావిధంగా అనిపించిందోకాని, 'సీతారామయ్యకు మతి చెడింద'న్నారు.....

చెప్పడం ఆపారు విశ్వనాథంగారు. లంక పాగాకు చుట్టరి కట్టలో నుండి ఒకటి తీసి, వెలి గించారు.

ఇంత క్రితం సన్నగా ఆరంభమయిన వానజల్లు పెద్దదయింది. కుండలతో క్రుమ్మరించినట్లు ధారా పాతంగా కురవ పొగింది వర్షం.....గంట ఏడున్నర యింది. రోడ్డు వంక చూచి, 'ఇకయ్యాపూట హోటలు తెల్లి భోంచేసి ప్రాప్తి లేదేమో?' ననుకొనేంతలో, విశ్వనాథంగారు నా పూహను పసికట్టారు. "ఈ వర్షంలో హోటలు కేం వెడతారు మేష్టారూ? ఇక్కడే భోజనం చేయండి!" అని నా జవాబు తెదురు చూడకనే, "అమ్మాయీ! శారదా!" అని కేక వేశారు. మరు కొద్దిక్షణాలలో లోనుండి గొజల గలగల; ఆ వెనువెంట గోడపై మనిషి కదిలే నీడ; తలుపు

నానుకొని కన్పించే ఆకువచ్చని చీరచెరగు—శారద రాకను సూచించాయి.

“ఈ పూట మన భానుమూర్తి మేష్టాని యిక్కడే భోంచేస్తారని మీ అమ్మతో చెప్పమ్మా!” అని, సగంలో అసిన సీతారామయ్య వంతులు చరిత్ర మల్లీ కొనసాగించారు నావైపు తిరిగి.

“.....అలాంటి వరిస్థితిలో ఓదార్చేందుకు బదులు సీతారామయ్య వంతులుపై కోర్టులో వ్యాజ్యం వేశాడు జానికమ్మ సోదరుడు. సీతారామయ్యవంతులు పునర్వివాహం చేసుకొన్నందు వలన అస్తి మరో విధంగా ఖర్చు చేసేయగలడనీ, అంతేగాక మత్రిభమించినట్లున్న ఆ స్థితిలో దుర్వ్యయం చేసేయగలడనీ—అందుచేత తన చెల్లెలుకు పుట్టిన బిడ్డ కన్యాయం జరుగగలదు కాబట్టి బిడ్డతో సహా అస్తిని తన కన్నగించలసినదని అతడి వాదం. అస్తిపాస్తులు రాబట్టుకొనేందుకు మామూలుగా లోకంలో బంధువులనే వారెలా చేస్తారో, అతడూ అలా చేశాడు.

అప్పటికే తల మునకలుగా క్రుంగిపోయిన సీతారామయ్యవంతులు దీంతో రెప్పిపోయాడు. ఎలా గైనా తన బిడ్డను వారికి చెందకుండా సంరక్షించు కోవాలని తానత్రయపడ్డాడు. ఇరువురి మధ్య వంతాలు,పట్టుదలలా పెరిగాయి. కేసు చిన్నకోర్టుల నుండి పెద్దకోర్టుల కెగ్గబోసింది. ఆర్థి కంగా యిబ్బందులు పడటం చేత కోర్టు ఖర్చులకుగాను అస్తిలో ఒకటొకటే అమ్మనలసి వచ్చింది. రెండేళ్లు సాగిన ఆకేసు చివరకు తోసి వేయబడింది. సీతారామయ్యవంతులు తన బిడ్డను తానే పుంసుకోగలిగాడు కానీ, వుంటున్న యిల్లు తప్ప మిగిలిన అస్తి హారతి కర్పూరంలా హరించుకుపోయింది.

‘పువ్వులమ్మైన చోట కట్టెలమ్మలేక’ ఐదేళ్ల బిడ్డను తీసుకొని యిక్కడో దూరదేశంవెళ్లిపోయాడు. ఎలా బ్రతికాడో ఏమో, ఎవరికీ తెలియదు. మమారు సంవత్సరం క్రితం మల్లీ యీ పూరికి తిరిగి వచ్చాడు. దాదాపు రెండు దశాబ్దాలు ఆలనా పాలనా లేకపోవ

డంతో పురాతనమైన యిల్లు చాలాభాగం శిథిలమయి నది. వచ్చిన వాటినుండి గతాన్ని యిదమిద మని ఎవరి తోనూ విపులంగా చెప్పలేదు. కాని ప్రతివారితోనూ, “కొడుకే జీవిత సర్వస్వమనుకొని పెంచితే, అతడు దగా చేశాడ”ని మూతం చెప్పతూ, ఓ పుత్రరం చూపి యేదో ప్రశ్నిస్తూంటాడు....

దానా—దీనా తెలియ వచ్చిందేమిటంటే, ఏ కొడుకు కోసమైతే, గుండెలవిసిపోయే బాధలతో కూడా కోర్టుల చుట్టూ తిరిగి అనేక కష్టనష్టాల కోర్చి, అస్తి సర్వమూ ఆర్పించి, యెక్కడో దేశంకాని దేశంలో వలసపోయి పెంచి పెద్ద చేశాడో ఆ సుపుత్రుడు తండ్రిని కాదనుకొనే స్థితికివచ్చాడు. కుల మతాలు, సవాతనధర్మాలు అక్షరాలా పాటించే సీతారామయ్యవంతులు అభిమతానికి విరుద్ధంగా—రామ మూర్తి తాను ప్రేమించిన క్రిస్టియన్ అమ్మాయిని రిజిస్టరు మ్యారేజీ చేసుకొంటానని వంతంపట్టాడు. సీతారామయ్యవంతులు పెంచిన మమకారంతో అను నయంగా వచ్చజిప్పాడు. తండ్రిగా శాసించాడు. కాని ఆయన మాట చెల్లలేదు. తండ్రి కావాలో, అవిడతో పెండ్లి కావాలో కోరుకోమని బెదిరించాడు చివరి అస్తంగా. అతడు రెండవదాన్నే కోరుకోవడంతో యిద్దరిమధ్య మాటామాటా పెరిగి, స్వగమనానికి తిరిగి వచ్చేశాడు సీతారామయ్యవంతులు.

‘తాను ఎలాంటి వరిస్థితులలోనయినా, ప్రేమించిన యువతినే పెండ్లాడ దల్చుకొన్నాననీ, తన అభిప్రాయానికి తండ్రి సమ్మతించనట్లు యితే—ఆ తండ్రి కీ కొడుకూ, కొడుకు కా తండ్రి లేనట్లేననీ, ఇకమీదట తమ మధ్య తండ్రికొడుకులుగా ఎలాంటి సంబంధ బాంధవ్యాల లేవనీ’ వ్రాతపూర్వకంగా రామమూర్తి వ్రాసిన పుత్రరమే సీతారామయ్యవంతులు నలుగురికీ చూపెట్టి, జీవితం తననెలా దగా చేసిందో వివరిస్తూ వుంటాడు.....”

సీతారామయ్య వంతులు చరిత్ర అంతా వినేసరికి కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి వాకు. అత డంటున్నట్లు జీవితం అతడిని దగా చేసిన మాట వాస్తవమే ననిపించింది.

నగంలో ఆరిపోయిన చుట్టను మళ్ళీ వెలిగించే ప్రయత్నం చేశారు విశ్వనాథంగారు.....

వర్షం ఏమాత్రం తగ్గలేదు. పెద్ద పెద్ద జల్లులతో నిలుపు లేకుండా కురుస్తోంది...ఎక్కడో దూరంలో ఓ పీడుగు వడ్డ శబ్దం వినిపించింది.....

“అసలు కాలం ముదిరి, వెలితలలు వేస్తోంది మేష్టారూ! లేకపోతే, శుద్ధమైన బ్రాహ్మణవంశంలో పుట్టిన రామమూర్తి, కష్టనష్టాల కోర్చి పెద్దజేసిన తండ్రిని కాదనుకొని, కిరస్తానీ అమ్మాయిని రిజిస్టర్ పెండ్లి చేసుకొంటాడా చెప్పండి? మనుష్యుల బుద్ధులు, ఆలోచనలు మారి, కాలం మారేకొద్దీ బుత్తుక్రమం కూడా మారిపోతోందేమోనన్న సందేహం కలుగుతోంది. కాకుంటే, వర్షం ఏమాత్రం కురిసే అవకాశం లేని యీ కార్తెలో యిలా అకాలంగా కుంభవృష్టి ఏమిటి మేష్టారూ?” అన్నార విశ్వనాథంగారు.

“కాలం మారతోన్న మాట విజమేనండీ! కాని కాలం మారవలసిన అవసరం కూడా వుంది. మనిషి నాగరికంగా రోజురోజుకూ ముందుకు వెడుతూ, మరింత సుఖంగా వుండడానికి తాను మారి, కాలాన్ని మార్చుతున్నాడు. కాని యిది ఒక్కసారిగా జరిగే పని కాదు. క్రమబద్ధంగా జరగాలి. అయితే యీలోగా యొక్కడో ఒకరూ, యిద్దరూ ఒక్కసారిగా మార్పు తేవాలని ప్రయత్నిస్తే అది దుఃఖదాయకంగానే అవుతోంది. ఎందుకంటే యిది సందియంగా కాబట్టి...” అన్నాను నాకు తోచిన విధంగా.

“ఏమిటో మేష్టారూ! మీ యువకతరం అభిప్రాయాలకూ, మా పూర్వతరం వారి అభిప్రాయాలకూ సామ్యం కుదరదులెండీ!” అన్న విశ్వనాథంగారి మాటలతో మా సంభాషణ అగిపోయింది, లోనుండి పిలుపు రావటం మూలాన.

“లేవండి మేష్టారూ! భోంచేదాం!” అంటూ యింట్లోకి నడిచారు విశ్వనాథంగారు. మౌనంగా అనుసరించాను.

.....భోజనం చేస్తున్నంత సేపుకానీ, అతర్వాత గదిలో వచ్చి వడుకొన్న మీదటకానీ, నా ధ్యాన సీతా రామయ్యవంతులు జీవితం పైననే విమర్శమయింది. ఆయనపై జాతితోబాటు, ఏదో అత్యీయతలాంటి భావం నెలకొనింది నాలో.....

అ తర్వాత మళ్ళీ రెండు మూడుసార్లు వంతులు కన్పించినపుడు, అలవాటు ప్రకారం ప్రశ్నించి జవాబు చెప్పమన్నపుడు మౌనం వహించడం తప్ప మరేం చెప్ప లేకపోయాను. ఏవిధంగా జవాబు చెప్పినా, పండి రాలి పోయేందుకు సిద్ధంగా వున్న ఆ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడి మనఃక్లృత్తుకు ఉపశమనం కలిగించలేనేమోనని!

* * *
అనుక్షణం వేగంగా పరిభ్రమించే కాలచక్రం ఎన్నో మార్పులు తెస్తూ, మరో రెండు వలయాలును పూర్తి చేసింది.

విశ్వనాథంగారి కుటుంబంతో నా పరిచయం అభివృద్ధి అయి, నేను వారింటి అల్లుడు కావడం, ‘శారద’ నా జీవితంలో ధర్మపత్ని కావడం, మేమిద్దరం క్రొత్త కాపురం పెట్టడం కాలం తెచ్చిన మార్పుల్లో ఒకటి.....

....ఓరోజు వుదయం స్కూలుకు వెడుతుండగా, బజారు వీధి మలుపులో జనం గుమిగూడి వుండటం కన్పించింది. మానవ సహజమైన ఉత్కంఠ నాకాళ్లను ఆవయత్తుగానే అటువైపు నడిపించింది. ముందున్న జనాన్ని తొలగద్రోసుకొని, అక్కడి దృశ్యం చూసేసరికి గుండె ఝల్లులునుంది. రోడ్డు మధ్యగా ఆగిన ఓ కారు, కారు ముందు చక్రాల వద్ద నెత్తురు మడుగుతో పడివున్న సీతారామయ్యగారి దేహం!.....‘దూరం నుండి హఠాత్ ప్రయోగమయ్యగారి విప్పించుకనక, పాదాపుడేగా వరుగెత్తుతూ రోడ్డుదాటే ప్రయత్నం చేశాడనీ, ఎంత ప్రయత్నించినా తప్పించే పిలువక పోవడంతో సీతారామయ్యవంతులు కారుక్రింద పడ్డాడనీ’ అక్కడ మూగిన జనం మాటల వలన తెలిసింది. సీతారామయ్యను గురించి యేదేదో చెప్పతూ, పిలయినంత సాను

భూతి చూపుతూ నించున్నారు జనసమూహం. చెమ్మగిల్లిన కండ్లను తుడుచుకొని, సీతారామయ్య పంతులు శవాన్ని సమీపించాను. నగం సలిగిపోయిన చేతి వ్రేళ్ళలో నుండి యేదో కాగితం గాలికి రెపరెప లాడుతూ కనిపించింది. అతడు రోజూ నలుగురికీ చూపెట్టే పాతపుత్రురంలా కన్పించకపోవడంతో, ఏమిటోనని, ఆత్రంగా తీసి చూచాను. ఆ క్షణంలో మెదడులో ఎన్నో ఆలోచనలు 'బహుశా పుత్రరం వ్రాసి, వ్రయత్నపూర్వకంగానే జీవితం అంతం చేసు కొన్నాడేమో' నని కూడా అనుమానం రాకపోలేదు.

కాని, అది సీతారామయ్యపంతులు తన కొడుకు రామమూర్తికి వ్రాసిన పుత్రరం. ఆశ్చర్యపోయి, పైన తొలిఖు చూశాను. అరోజే వ్రాసిన పుత్రరం. అడ్రసు పుండేమోనని గబగబా యిటూ అటూ తిప్పి చూశాను. ఉహూ! లాభం లేకపోయింది. ఉత్తరం తీరికగా మళ్ళీ చదువుకోవచ్చునని, మడిచి జేబులో వడేసుకొన్నాను.

ఇంతలో విత్వనాధంగారు, గ్రామ పంచాయతీ బోర్డు ప్రెసిడెంటు, పోలీసు సబ్ ఇన్స్పెక్టర్ యింకా మరికొందరు పెద్దలు చేరారు. విచారణలూ, సాక్షిలూ వగైరా తతంగం పూర్తి అయ్యాక, శవదహనాని కేర్వాట్లు చేయబడ్డాయి. రామమూరి అడ్రసు ఎవరికె నా తెలుసేమోనని విచారించబడింది కాని వ్రయోజనం లేకపోయింది.

ఎలాగో ఆ సాయంత్రానికి, పదిమంది చేరి సీతారామయ్య పంతులు దేహాన్ని పీడికెడు బూడిద చేశాము. కానీ, అందరి స్మృతిసథాల్లోనూ, అతడెప్పటికీ మెదులుతుంటాడేమో ననిపించింది. ఎవరో దగ్గర బంధువును పోగొట్టుకొన్నంత విచారం, అనుభూతి కలిగింది నాకు.

'ఉత్తరం పూర్తిచేసి, పోస్టాఫీసుకు వెళ్లి అక్కడే అడ్రసు వ్రాసి పోస్టు చేద్దామని త్వరత్వరగా మెదులున్నాడేమో సాపం! పాతాత్తుగా కారు రావడం,

కంగారులో యిటూ అటూ పరుగెట్టి, చివరకు లోకంతో బుణం తీర్చుకొని వెళ్లిపోవడం జరిగింది.' విచారణ సమయంలో అవసరమైనప్పుడు, ఆ పుత్రరాన్ని చూపి, మళ్ళీ నావద్దనే వుంచుకొన్నాను, తీరికగా చూద్దామని.

.....రాత్రి గదికి చేరుకున్న తర్వాత, ఆ పుత్రరం తీసి చదివాను.....

"చిరంజీవి రామ్మూర్తికి మీ నాన్న సీతారామయ్య ఆశీర్వాదములు..

నీవు తండ్రి అక్కర్లేదనుకొన్నా, నిన్ను కని పెంచిన యీ ముసలి తండ్రి నిన్ను వదులుకోలేక పోతున్నాడు బాబూ! ఇన్నాళ్ళూ మానసిక క్షోభతో గడిపాను కానీ, చివరకు ఓడిపోయాను.

తరతరాల నుండి వస్తున్న సాంప్రదాయాన్నీ, కుటుంబ గౌరవాన్నీ కాదని కులాలతర వివాహం చేసు కొన్నానన్న కోసం సర్వాన్నీ పోగొట్టుకొని, నువ్వే జీవిత మనుకొని పెంచిన తండ్రిని కాదనుకొన్నానన్న బాధ, పట్టుదలలూ, వంతాలూ—వీటన్నింటిని కడుపు తీసి, తల్లిలేని నిన్ను స్వయంగా పెంచిన మమకారం, ముఖ్యంగా తండ్రికి బిడ్డపై గల మమత—జంబుం చాయి.

కాలం మారింది. ఆ సత్యాన్ని గ్రహించక మూర్ఖంగా వ్రవర్తించడం అనివేకం. లోకం కోసం కాకపోయినా, కన్నబిడ్డ తృప్తికోసం, సుఖం కోసం నేనూ మారాను బాబూ!

నిన్ను క్షమించగలిగాను. నీ కోసం అనుక్షణం తపించిపోయే యీ వృద్ధుడి చెంతకు రెక్కలు కట్టు కొని పరుగెత్తుకు వస్తావు కదూ!

—సీతారామయ్యపంతులు."

ఉత్తరం చదవడం పూర్తి చేయగానే, వేడి కన్నీటిబొట్టు జారిపడింది. పాపం ఎంత ఆనకెత్తో,

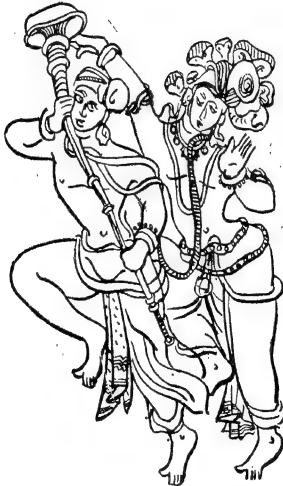
ఆశతో యీ పుత్రరం వ్రాసి కొడుకు కోసం యెదురు చూశాడో? బ్రతికుండగా చూడడానికి నోచుకొనక పోయినా, మరణానంతరం కర్మకాండ జరిపేందుకై నా కొడుకు వచ్చే అవకాశం లేకపోయింది. ఉత్తరంలో ఆడ్రస్సేనా వ్రాశాడు కాదు.....

సీతారామయ్యనంతులు బ్రతికుండగా, అతడు నలుగురితో చెప్పున్నట్టు జీవితం అతడిని దగా చేసిన మాట నిజమే. జీవితమే కాక, విధి కూడా అతడిని దగా చేసిందేమో? ననిపించింది నాకు.

ఆ తర్వాత చాలారోజులు సీతారామయ్యనంతులు స్మృతివధంలో మెదిలినప్పుడెల్లా అత్యీయుడిని పోగొట్టు కొన్న బాధ కలుగుతూ వుండేది నాలో.....

.....ఆ నాటి నుండి యిప్పటివరకూ నా కొక అనుమానం వేస్తోనే వుంది.....

‘మతి చలించినట్లున్న ఆ పరిస్థితిలో సీతారామయ్యనంతులు ఆత్మతృప్తికోసం అలాంటి పుత్రరం వ్రాసి, చదువుకొని తృప్తి చెందాడా? లేక తనను కాదనుకొన్న కొడుకును మమతానుబంధం చేత నిజంగానే క్షమించగలిగాడా?.....’

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

“నవాబుల యుగం” అనే పేరితో వెలువడిన శ్రీ ఆరుద్ర గారి “సమగ్ర-ఆంధ్ర సాహిత్యం” ఎనిమిదవ సంపుటలో ఉన్న కవుల వివరాలు :

(1) తెనాలి రామకృష్ణుడు (2) శంకరకవి (3) వెంగళాడి వెంగన్న (4) పెనుమత్తు కవులు. అంగద జనవయ్య (5) వాసిరాజు రామయ్య (6) చందలూరి చిక్కయ్య (7) కాసు కొలను అన్నమరాజు (8) జైజిరాజు వెంకటాచార్యుడు (9) మొల్లా (10) అయ్యలరాజు రామభద్రుడు (11) తెనాలి కవులు బంధువులు (12) అద్దంకి గంగాధరుడు (13) పిన్నికంటి తెలగన్న (14) చదువాడ మల్లన (15) సారంగు తమ్మయ్య (16) కందకూరి రుద్రకవి (17) సింగి నారన (18) రామరాజభూషణుడు (19) మరింగంటి సింగరాచార్యులు (20) ముగ్గురు లాక్షణికులు (21) పన్నెండుమంది వేదాంతులు.

ఈ గ్రంథ రచన ఒక నిర్దిష్ట ప్రకాశితో ప్రారంభము కాలేదని—యుగ విభజన కూడా సక్రమంగా, సాహిత్య పరిణామ దృష్టికి లేకపోవడంవల్ల అన్యత్యన్యమైనది డిసెంబరు భారతిలో విరూపించాను. ఆ సమీక్షలోనే పినిలో విడిచి పెట్టిన కవులనుగూర్చి తెలిపాను. ఈ ఎనిమిదవ సంపుటలో ముందు సంపుటలో ఉన్న ‘ఇతర కవులు’ అనే ప్రత్యేక భాగం లేకుండా, కవుల పేర్ల శీర్షికలక్రిందే—ముగ్గురు, ఎనమడుగురు, పన్నెండుగురు కవులను చేర్చారు. దీనివల్ల విడిచి పెట్టిన కవుల సంఖ్య యింకా హెచ్చయిందేకాని, తగ్గలేదు. ఆ యా యుగాల్లో కవుల సంఖ్య కవుల కాలాన్ని ఆనుసరించి ఉంటుందన్న సంగతి మనము ఈ సందర్భంలో మఱువరాదు.

గ్రంథకర్తలు—ప్రబంధ రత్నావళి ఆధారంగా చేసుకొని, యీ సంపుటాల్లో కవులను చేర్చారు. ఆ ప్రబంధ రత్నావళినుండి వారు విడిచి పెట్టిన కవులను గూర్చి మొదలు ప్రస్తావిస్తాను.

నాగులూటి శేషనారాయణుడు

(శ్రీ వర్ణత పురాణము

తెలుగులో తిరుపతి వెంకటేశ్వర వాఙ్మయంవల్ల, శ్రీశైలం మల్లికార్జున వాఙ్మయం కూడా విస్తరంగా ఉన్నా, వానిని గూర్చి పర్యవేక్షించి పరిశీలన జరుగలేదు.¹ శ్రీశైలం ప్రశంస నన్నయ నన్నచోడ కవులలో ఉన్నా, ఆక్షేపానికి సంబంధించిన

మొదటి గ్రంథం పాల్కురికి సోమనాధుని పండితారాధ్య చరిత్ర. అందరి వర్ణత ప్రకరణమే శ్రీశైలశ్లేత్రం మానోత్సవం. దాని ననుసరించినదే—శేషనారాయణుని శ్రీవర్ణత పురాణం. దీనికి శ్రీశైలం అంశముని నామాంతర మున్నది.

ఇది ఆఠోక్యసముల వద్యకావ్యం—ప్రబంధ రత్నావళి (135 వ పుట) లో శేషనాథుడు—వర్ణత పురాణమున—అనే శీర్షికక్రింద యీ క్రింది వద్యముదాహరింపబడియున్నది.

ఉ. “తత్తరపాటుతో నిరులు తద్ద యుమాపుంగుఁజాలుకన్నును వైత్తు నవలమూకలకువిందులు వెట్టెడు కన్నదమ్మి యున్ మొత్త మెల్లరిచ్చికిని ముదు గఁబుట్టిన ముద్దుపట్టి మే నెత్తిలఁజూచు కన్నుల యిట్టిది వేలుపు గొల్తు నిచ్చుటన్.”

ఈ వద్యమే—శేషనాథుని వర్ణత పురాణవలారాకలో నున్నది.

వర్ణతపురాణంలో శ్రీశైలం స్థలం సన్నివేశాల మాత్రమేకాదు, నామోత్పత్తికి సంబంధించిన కథలున్నవి. వానిలో ముఖ్యమైనవి:

వర్ణతనామోత్పత్తి

పూర్వం వర్ణతుడనే మునీశ్వరుడు చాలాకాలం శివుని గూర్చి తపస్సు చేశాడు. శివుడు ప్రత్యక్షమై, నరం కోరుకోమన్నాడు. వర్ణతుడు తనకు ప్రత్యేకంగా ఏమీ ఆశ్చర్యలేదని—తన శరీరమంతా శివుడు కావాలని కోరాడు. ఈశ్వరుడు సరే వన్నాడు. వర్ణతుడు తపస్సుచేసిన స్థలం శ్రీశైలం కాబట్టి ఆ స్థలానికి శ్రీ వర్ణతమనిషి పేరు వచ్చింది. భక్తితత్పరతచేత వర్ణతుడు, పార్వతి కన్న గొప్పవాడని—శేషనాథు డిట్లు చుతురనించాడు.

1. శ్రీశైలం దేవస్థానంవారుకూడా అపూర్వమూ, చిరస్మరణీయమూ అయిన శ్రీశైలమల్లికార్జున వాఙ్మయాన్ని గూర్చి యింతవఱకు వివిధమైన వర్ణ తీసుకొన్నట్లు కానరాదు. ఆ వాఙ్మయం వెలుగులోనికి వస్తే, ఆంధ్ర దేశ వత, చరిత్రక, సాహిత్య, సాంస్కృతికపద్యాలనుగూర్చిన విశిష్ట ఛెన్నో బయలుపడుతుంది.

2. ప్రాచీన జ్ఞాన్ వాఙ్మయంలోను, శాసనాలలోను, శ్రీవర్ణత మన్న పేరే ప్రచురంగా కనబడుతుంది.

వమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

“తత్సర్వభుంజు సంధిల్లఁ దమముచేసి
శంభు దేహంబు కాంభుని పగమ వదసి
వర్వతుండనుమోని తనంబుచేసి
దర్వకారాతి దేహమంతయును బదసె”

పార్వతి, ఎంత కఠినమైన తపసినియితో ఉన్నా, శివుని అర్థ దేహము మాత్రమే వదయ గల్గింది. వర్వతుడు తనవస్తువేత శివుని దేహాన్ని సంపూర్ణంగా పొందాడు.

మల్లికార్జున నామోత్పత్తి

చంద్రవంశంలో పుట్టిన చంద్రగుప్తుడనే రాజానకు చంద్రవతి అనే చక్కని కూతురుండేది. ఆమె చిన్నప్పటి నుండి శివభక్తి పరురాలు. ప్రాయంలో భక్తి ముదిరింది. యౌవనవతి అయింది. ఆమె లోకేశ్వర పొందరాన్ని చూచి తండ్రి ఆమెను మోహించాడు. చంద్రవతి, తన తండ్రిని తన యందు మరులుకొల్పిన మన్మథుని జయించడానికి విశ్వ యునింది.

(శివరథ శ్రేత్రంలో శివుని సేవిస్తూ, ప్రతిదినము అతనిని మల్లికా పుష్పములచేత పూజించేది. పూజతో పాటామె భువనమెవలనరమైన సంగీతంతో శివునిగూర్చి గానంచేసేది. నాట్యం చేసేది. ఆమె అట పాటలకు ముగ్ధుడై ముగ్ధుడు శేఖరుడైన శివుడు ప్రత్యక్షమై వాడు. ఘనమేదేయ వాసరే యిస్తా నన్నాడు. ఆమె, ప్రతిదినము శివుని కర్పించే మల్లికా కుమ మాలు, ఎల్లప్పుడు అతని శిరస్సునందుండేటట్లు వరం కోరింది. శివుడు మల్లికేశ్వరుడై వాడు. మల్లిక అర్చన కాంతితో ఉండడముచేత, అతనికి మల్లికార్జునుడనే పేరు వచ్చింది. 3

శేషనాథు డి పురాణాన్ని ప్రాథమై న ప్రబంధ శైలిలో వ్రాసినట్లుగా ఉంది. అతని పాండిత్య విశేషం గూర్చి ఎట్లు చెప్పు కొన్నాడు.

మ. ప్రబుత శ్రీగిరినాథ లబ్ధకవితా ప్రజ్ఞ కలాపిజ్ఞాదన్—
గజభుగ్గంధమత్ర ప్రయోగ విలుతల్ గాధార్థసంవేత్తఁడ
తృణభాష్యయతస్కీకాద్యఃపద ప్రాధి ప్రమాథౌకిత
ప్రణీతత్యస్ఫుటశబ్ద కాన్త నివహ ప్రామాణ్యపారీణుడన్.

ఈతడు అచ్చభాష వికారదుడని ఆశ్వాసంత గద్యవల్ల తెలు సున్నది.

ఇది శ్రీ మల్లికార్జున కృపాలబ్ధ మేదురద భాష విశిష్ట శివయోగవర్ణ శేషనారాయ ప్రణీతంబైన శ్రీ వర్ణతపురాణమునం దాద్యంతంబు వచ్చి కానము.

తెలుగు సంస్కృత భాష విశిష్టతను గూర్చి శేషనాథు డెంత మనోహరముగా దెల్పివాడో చూడండి.

“జనని నమస్త భావలకు సంస్కృత భాష ధరాళంబునన్
ఘన లలితార్థ గౌరవ విశేష తెలుం గభిరమ్య మంతకున్
గనుగొనఁ జాతబీజమున కంబెను కోమల పత్ర పుష్ప శో
భన మృదు పల్లవాభినవరమ్య రసాలవం సొంపు నివదే—”

ఈనాటివారు “జనని నమస్త భావలకు సంస్కృత భాష ధరాళంబునన్” అన్న మొదటి పదము మాత్రమే ఉదాహరిస్తూ, దానిపై వి భాష కాన్త విషయక చర్చలు పాగి న్నవ్వారు—కాని వర్ణ మంతవలెకూ ఎవ్వరూ పూర్తిగా తెలువ లేదు. అర్థ గ్రహణానికి అనుకూలించగలదని వర్ణములతో యిక్కడ ఉదాహరించాను.

ఈ క్రింది వర్ణం మురారి యనర్థ రాసిన నాటక శ్లోకాని కాంక్షిరణం.

కా. చేతకట్టి క యందునిల్చి కళలంజేకూరి కాన్తోడక
ప్రాతం బక్షరమూర్తి మోక్షి కమారై వర్తిల్లుడున్ సత్పురు
శ్చాలోపేత గుణ వ్రయుక్త వదంకారంబురాణిగా
రీతికి నత్యంబు కూర్చ వేర్వరును బుధశ్రేణి గళాగంబునన్.

శేషనాథుడు, శివజన్ముడు, శివగోత్రుడు, శివయోగ సుధానుభవుడూ వైన శివభక్తుడు. శివ సేవా మాహాత్మ్యాన్ని గూర్చి యిట్లు చెప్పాడు—

క. “మలహరుగుడి గోమయమున
నలికిన మర్మ యందు నలుకునట కన్నారీ
మలయజనంకము దివిష
జ్జలజాయతలోచనా కుచవర్షయ వీధిన్”

శేషనాథుడు—“మాటయేబది సంవత్సరముల క్రిందు నుండి యుండవచ్చును” అని విశేషిం గముగారు తమ కవుల చరిత్ర 3 వ భాగము 240 పుటలో వ్రాశారు. ప్రబంధ రత్నావళిలో మదారించబడిన పై వర్ణాన్నిబట్టి, ఆతడు క్రీ. శ. 1550 కి ముందువాడని—నేను చాలా కాలం క్రిందు నిర్ణయించాను. 4 అయితే ఈ తరువాత 1530 లో నున్న భద్రకవి లింగవి కమన్సుతిలో శేషనాథుని స్తుతి యుండుటచేత ఆతడు క్రీ. శ. 1500 ప్రాంతమువాడని నిశ్చయించాను.

(శివరథపురాణం వంధితమైనవారి ఘృత దలభ్యం దానికి సుసంస్కృతముద్రణం అత్యంతావశ్యం.

కుంటముక్కల తీరుమలినాథకవి
శైవాచార సంప్రదాయము
ప్రబంధ రత్నావళి 53 వ పుటలో నిట్లు గలదు.
తీమ్మయ—కుంటముక్కల—శైవాచార సంప్రదాయము.

3. ఈ కథకు ‘పిదప నాగార్జున’ శబ్దముతోని అర్జున శబ్దానికి సంబంధ మున్నది. నాగార్జునుడు శ్రీ పరశు శ్రేత్ర వాని. శ్రీశైలం పుట్టు పూర్వోత్పరాసు గూర్చి బ్రహ్మాండ మైనంత పరిశోధన జరగలి. ప్రత్యేకంగా దీని కోస మొక పరిశోధన వంధ నెలకొల్పాలి.

4. భారతి—1938—జూన్.
5. క్రీ. శ. 1888 వ సంవత్సరమున బొగ్గరపు చెవ్వుయగారిచే మదరాసులో శైవరత్నాధిక ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమైనది.

సీ. కపిల వర్ణము గోవు కడునొప్పు నంద వా
జనియించె దదగ్గర్నమున విభూతి

నల్లని మొదపు వర్ణన కెక్కు భద్ర వా
దదగ్గర్నమున భవితలు పుట్టె
నెట్లని ధేనువు సేవారు మరలి వా
గలిగె భవంతిలు దదగ్గర్నముందు
పాగవాయ గల యాపు పాలును సుశీల వా
క్ష్మరంబు గలిగె తదగ్గర్న నరణే

గీ. జిత్రతర వర్ణ రుచులు ప్రసీద్దిరాల్చు
గిడ్డి సుమనోభదాన మంగీకరించు
బ్రభవమొందె దదీయ గర్భమున రక్ష
పంచమభముల విల్పుదృష్టినిచే భూతి.

ఈ వద్యము—శైవాచార్యంగ్రహమూర్తి ప్రభువా
శ్యామమున 26 వ వద్యముగా నున్నది. ఇది మూడాశ్యాపాల
కృతి. వీరమహేశ్వరాచార్యాన్ని విశదీకరించేది. కృతికర్త కుంట
ముక్కల తిరువలవాళకివి. వరాళ గోత్రుడు. అపరాజల
మంత్రి పుత్రుడు. సకల విద్యా విధాన బిరుదాంకుడు. ఈతడు
కూచిరాజు ఎఱ్ఱన వ్రాసిన కొక్కొకమునకు కృతిపతియైన
కుంటముక్కల మల్లమంత్రికి అప్ప కొడుకు. మల్ల మంత్రి
కాలము క్రీ. శ. 1480 ప్రాంతముగాన తిమ్మకవియు వా
కాలమువాడే.

ఇది శ్రీశైలానికి సంబంధించినదే. శ్రీశైలంలో ఉన్న
సిద్ధ భిక్షువుల మతాని కధిపతియైన వారాణసిద్ధ భిక్షు
వుల మనుమడగు వీరభద్రుడి కృతి ప్రాశస్త్యాంకుడగు వీరల
మఠీ గర్భనామాకృతికి స్ఫూర్తుడు. గవ్యమంత్రియు
శై చార్యునా సంపన్నుడు. ఈ కృతి కేవలము శైవ మతాచారము
నకు సంబంధించినదై నను మంచి రచన గలది. తరువోజ
యందు వాడబడినది.

ఈ సంపుటమున క్రీ. శ. 1600 వఱకునుండే కవుల
గుఱించి యున్నది. వారిలో చేర్చనలసిన కవులున్నారు. ఆ కవులను
గూర్చి సంగ్రహంగా చెప్పి తరువాత గ్రంథంలో ఉన్న కవులను
విమర్శిస్తాను.

పచ్చకప్పురపు తిరువెంగళ కవి

ఈతడు చోక్కానాథ చరిత్ర అను ద్విపద కావ్యాన్ని
రచించి దక్షిణదేశంలో రామనాథపురం జిల్లా తిరువత్తురు
సీమను పాలించే, గోళ్ళ పెద రామనాయకుని కంఠితుమ చేశాడు.
కృతిభర్త కన్నుకుంజుడు. కృతికర్త భట్టాజా—పెద రామ
నాయకుడు అచ్యుత దేవరాయని కాలంలో వాడు. క్రీ. శ.
1538 లో తిరుత శివాయవారు దేవరాయని కొక గ్రామం
దానం చేశాడు. తిరుపతిలోను నీతని శాసన మున్నది. తిరువెంగళ
కవి పూర్వుడు ప్రాథ దేవరాయల కవిత్వముచేత మెప్పించి
పచ్చకప్పురము బహుమతిగా బడశాడు. అప్పటినుంచి వీరు
పచ్చకప్పురపు వారై నారు. ఇది కవిత్వము అట్టిదే.

భద్రకవి లింగకవి

ఈతడు పానంద చరిత్ర, దేవాంగ పురాణము అను
రెండు ద్విపద కావ్యాలు రచించాడు. వీర శైవుడు. ఈతని
దేవాంగ పురాణము దక్షిణార్కాదుజిల్లా పడమరకు అధిపతి
యైన కాళహస్తి నాయకుని సేవ రచింపబడినది. అతని
శాసనాలు క్రీ. శ. 1530—32 ప్రాంతమున నున్నవి కాబట్టి
కవి ఆ కాలమువాడే. పానంద చరిత్రలో 3 ఆశ్యాపాలు,
దేవాంగ పురాణంలో ఏడాశ్యాపాలు ఉన్నవి. తననుగూర్చి “తెనుగున
నెఱవారి ద్విపదకు రాజా” అని చెప్పుకొన్నాడు.

కోట శివరామకవి

ఈతడు పానందోపాఖ్యానమును పద్య కావ్యంగా రచించిన
కవి. కృష్ణరాయల అష్ట దిగ్గజములలో ఒకడైన ధూర్జటి
జిష్ణుడు. వాల్మీకీశ్యామల యీ పద్యకృతి పై ద్విపద కృతి
ననుసరించిన ప్రత్యేకత గలది. వీరేశలింగముగారి కవుల
చరిత్రలో నీతని చరిత్ర యున్నది.

దోనూరి కోనేరునాథుడు

బాల భాగవతాన్ని, ద్విపదగాను, పద్యకావ్యం గాను
రచించిన కవిసార్వభౌముడు. బాల భాగవత ద్విపద క్రీ. శ.
1547 లో రచించినట్లు జ గ్రంథాంతమున నున్నది.

సిద్దిరాజు తిమ్మరాజు

వరమయోగినిలాసము పద్య కావ్యముగా వ్రాసిన తిమ్మ
రాజు కొండవీటిను క్రీ. శ. 1550 లో పాలించుచున్నట్లు
శాసన విదర్శన మున్నది. “ఈతని కవిత్వము పద్య విధముల
చేతను ద్విపద కావ్యమునకంటె (అనగా చిన్నప్పటి కృతి కంటె)
శ్రేష్ఠతయుగా నున్నది.” అని అంకదశల చరిత్ర 185 వ
పుటలో గలదు.

రామరాజు రంగప్పరాజు

పాణిపాఖ్యాన ప్రబంధకర్తయైన రంగప్ప రాజు
క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతమువాడు.

బొడ్డుచెర్ల చినతిమ్మన

సంస్కృతమున జయదేవచే రచిత ప్రసన్న రాసన
నాటకమును పద్య ప్రబంధముగా బొడ్డుచెర్ల చిన తిమ్మన
రచించియున్నాడు. ప్రసన్న రాసన నాట్య ప్రబంధమని దీని
సేరు. ఆశ్యాన విభజన లేక మూలమునగల నేడు అంకముల
విభజనతో నున్నది. కృతిభర్త నంద్యాల తిమ్మరాజు. ఇతడును
కళాపూర్వోదయ కృతిభర్త నంద్యాల కృష్ణరాజును అన్నదమ్ముల
మనుమలు. ఈ ప్రబంధము 1550 ప్రాంతమున రచితమై
యుండవచ్చును. ఈ ప్రబంధము—మూడేండ్ల క్రిందట

6. ఈ కావ్యము మదరాసు ప్రాజ్యులిఖిత పుస్తక భాండా
గరమువారిచే క్రీ. శ. 1951 లో ముద్రితమైనది.

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

(శ్రీ దాక్షుర ది. రామరాజగారిచే వీరికాదులతో ప్రకటించబడిన ఈ సంపుటములో చేరకపోవుట వింతగా నున్నది.

పట్టుమెట్టు సోమనాథసోమయాజి

(వశన కవి సోమనాథ సోమయాజి తెలంగాణాలో బిక్కన వోలు సంస్థానాధీశుడైన కామిరెడ్డి కంకితముగా నూతనసహితము, కామిరెడ్డి తమ్ముడు ఎల్లారెడ్డి కృతిగా బ్రహ్మాత్మర ఖండమును పద్య కావ్యముగా రచించాడు. బ్రహ్మాత్మర ఖండంలో కామిరెడ్డి త్యాగమువల్ల జీవించు కవి పండితులు శాలివాహన శకమునకు సమానుని యీ విధంగా చెప్పాడు.

గీ. కలిమి బిక్కనవోరి (శ్రీ కామిరెడ్డి భూమివిభు వాక్యంబున బుధులు నిజము శాలివాహన శకవర్ష వంశ్యుఁ బదియు నైదుమాడైన వర్షమానాడుములుగ.

అనగా కామిరెడ్డి పోషితులు 1500 మంది. శాలివాహన శక వర్షం 1500 క్రైస్తవ శకం 1578 తో పరిసోతుంది. కాబట్టి కవి, కృతివతి కాలం క్రీ. శ. 1578. నూతన సహితంలో 7 ఆశ్వాసాలు, బ్రహ్మాత్మర ఖండంలో 5 ఆశ్వాసాలు ఉన్నవి. ప్రాధికవిత గలవి.

మల్లారెడ్డి

కామిరెడ్డి సోదరుడైన మల్లారెడ్డి—షట్సుక్రవర్తి చరిత్ర ప్రబంధ రచయితగా నీ పజ్జు కవుల చరిత్ర కెక్కియన్నాడు. ఆ కావ్యమేకాక, శివధర్మోత్తరము, పద్య పురాణము కూడా మల్లారెడ్డి రచించాడు. మల్లారెడ్డి సోదరుడు ఎల్లారెడ్డి, వాసిష్ఠులొస్తురాణాదులను తెలుగు చేసినట్లు తెలుస్తున్నదికాని ఆ గ్రంథాలు అధించలేదు.

రాయనం వెంకటపతి

సంగీత సాహిత్య కలాధురంధరుడైన వెంకటపతి లక్ష్మీవిలాసమనే ప్రబంధాన్ని రచించాడు. ఈతడు 1572—1585 వజ్రు పెనుగొండను పాలించిన శ్రీరంగ రాయల⁷ రాయనము మంత్రి.

రేటూరి భావన

‘అక్కల పాట’ అని ప్రచారములోనున్న కామేశ్వరి చరిత్రను పితడు ద్విపదగా రచించాడు. ఈతని గురువు అద్దంకి సింగరాచార్యుడు. క్రీ. శ. 1511—1568 మధ్య ప్రాంతమున నున్నవాడు.

ఎల్లకర నరసింహకవి

రాయవాళంలో ఉదాహరించబడిన భారత పావిత్రీ అనే పవన కావ్యాన్ని రచించిన కవి. మార్కండేయ పురాణ ద్విపద యీతని కృత్యంతరం. సింగరాచార్యుని నమకాలికుడు తిరుమల లక్ష్మణముని యీతని గురువు.

ఇంకా కొంతమంది ఉన్నా, విస్తర భీతిచేత విరమించాను. పైని చెప్పిన వారి కావ్యాల్ని ముద్రితమైనవే. ఇక అచ్చుకాకుండా సాహితీ పరిశోధకులకు కవులచరిత్రకు పరిచితులైన మణి ముగ్గురు కవులు కావ్యాలను గూర్చి మాత్రమే తెలుపుతాను.

నారన సూరన

‘ఉదయనోదయము’ అనే ప్రఖ్యాత ప్రబంధాన్ని సూరన రచించి ఎన్నరికి కృతి యీయకుండా పనిపోగా, అతని కుమారుడు నారన దానిని క్రీ. శ. 1538 లో అచ్చుక రాయల కాలంలో కొండేటి రాయభాస్కరమంత్రి మంత్రి మండియం భాస్కరునికి కృతి విచ్చి దాన్ని వెలించాడు. కాబట్టి సూరన కృష్ణరాయలకు కొంచెము ముందువాడు. ఒక్క తంజావూరి లైబ్రరీలో మాత్రమే దీని కొక ప్రతి ఉన్నది. దానినుండి ప్రతులు రెండు మూడు వ్యాప్తిలో ఉన్నా, ఇంత పజ్జు ఇది అచ్చు కాకపోవడం ప్రబంధ వాఙ్మయానికి పెద్ద లోపం. శ్రీమానల్లూరు దీనిని గూర్చి తొలుత లోకానికి తెలిపారు.

ఇతడు వ్రాసినదే ‘పవనాతీ విలాసము’ అనే ప్రబంధం అనమగ్రంగా లభిస్తున్నది.

అంగర నృసింహకవి

‘రాజరాజభిషేకము’ అనే అయిదాశ్వాసాల ప్రబంధాన్ని రచించిన అంగర నృసింహకవి క్రీ. శ. 1510 ప్రాంతము వాడు. వీరశిలంగ కవుల చరిత్ర మూడవ భాగం 201—204 పుటలలో ఈతని చరిత్ర కలదు. అయితే అందరి కాల నిర్ణయం సరికాదు. కృతివతి కొప్పుల వల్లభాచరి క్రీ. శ. 1360 ప్రాంతమున నున్న నాయయ నాయకునికి⁸ బదోతరము వాడు.

పెదపాటి జగ్గన

అందజీకన్న ముఖ్యంగా చెప్పవలసిన కవి పెదపాటి జగ్గన్న. ఇతని ప్రబంధ రత్నాకరము. తెలుగున సంకలన గ్రంథాలలో నద్వితీయుమైనది. ఇదే కీర్తిశేషులు ప్రభాకరకాస్తిగారి ప్రబంధ రత్నావళి పంకలవానికి ప్రధానాధారమైనది. దీని యేకైక ప్రతి తంజావూరి వుత్తక కాలలో నున్నది. మూదాశ్వాసాలు మాత్రమే ఉన్నవి. ఈనాటి వాఙ్మయ చారిత్రక పరిశోధకులకు—అత్యంతంగా ఉపకరించిన యీ ప్రబంధ రత్నాకర విశేషాలు, గ్రంథకర్తనుగూర్చి తెలియ వచ్చుచున్న పాశాలు యీ సంపుటలో వివరించవలసి ఉన్నా వివరములు కాలేదు. ప్రబంధ రత్నాకరము తంజావూరిలో ఉన్న ప్రతి నమనరించి మూలంలో ఉన్న రీతిగా అచ్చు చేయించి

7. ఇదే తెలిసి రామకృష్ణుడు పాండురంగ మూహాత్మ్య ములో (1—20) చెప్పిన ‘వ్రాయనపుపుత్తి’.

8. ఇతడే దోసేపూడి శాసన దాత.

నల్లయితే దానినుండి ఎన్నో క్రొత్త సంగతులు తెలుసుకొన దానికి అవకాశం కలుగుతుంది.

ఇక ప్రత్యేక కవి సమీక్ష

తెనాలి రామకృష్ణ కవి

ఈ సంపుటంలో అందరికీకన్నా హెచ్చు పుటలు రామ కృష్ణునివే. కాని ఆతని తరువాతి కవులు, రామలింగ నామం తోడనే ఆతని పేర్కొన్నారు. పుడుచరిత్రలో మన్ను యీ క్రింది ప్రశంస రామలింగ కవి లింగధారియైనట్లు వ్యష్టపతనం చున్నది.

“శృంగార రసాలింగిత
రంగత్పవితా నదీ తరంగము హృదయ
త్యంగదృష్టజంగమాంగద
లింగము తెనాలిరామలింగము దలతున్—

రామకృష్ణుని కాల విర్ణయాలేకాక, ఆతడు కృష్ణు డేవరాయ కాలంలో అష్టదిగ్గజములలో ఒకడని యిదివరకే నిరూపితము కాగా—ఈ సంపుటం—44 వ పుటలో “అష్ట దిగ్గజాలలో ఒకడుగా రాయలవారి భువనవిజయంలో తెనాలి రామలింగడు ఎవ్వరక్క ఉన్నాడో, అనలు ఉన్నాడో, లేదో తెలియదు” అని వ్రాయుట దురదృష్టంగా ఉన్నది. అంతేకాదు. ఆతని గూర్చి వ్రాసిన కథలు, వద్యాలు కొన్ని విడ్డూరంగా ఉన్నవి.

42 వ పుటలో చూడండి.

బసవరాజ గోవిందరాజుగూర్చి రామకృష్ణుడు చెప్పిన పద్య మొదలగునవి ఇట్లు వ్రాశారు :

“ఈ పద్యంలోని గోవిందరాజుకన్నా, కొంచెము తక్కువ అనుభాషిణికి ఎవరో తిరుమలరాయడు పాలుపడ్డాడు. పాప! ఆతనికి ఒంటికన్ను. ఆతణ్ణి ఆతని ప్రియురాలిని కలిపి రామ కృష్ణు డిలా పద్యం చెప్పాడు :

“అన్నాతి గూడ పారుడగు
నన్నాతిం గూడకున్న నమరగురుండో
నన్నా తిరుమల రాయడు
కన్నొక్కటలేదుగాని కంతుడు గాడే”

ప్రియురాలిలో కలిపే ముక్కంటి, లేకుంటే ఏకాక్షి అని సులభ గణితంలో చాలువు చెప్పాడు. మొట్ట మొదట ఈ పద్యం తెనాలి రామలింగునిదికాదు. ఇందున్న తిరుమల రాయ డెవరోకాదు. మనచరిత్ర కృతివతియైన తిరుమల రాయడు. ఈ పద్యము చెప్పినది భట్టుమూర్తి. ఈ పద్యంలో ఒక చరిత్రకాంక్షం ఉన్నది. తిరుమల రాయనికి తాళికోట యుద్ధంలో ఒకకన్ను పోయినది. ఆతడు రాజా కాటట్టి ఈ సంగతి యెన్నరికి తెలియదు. అది తేలిపోయినా ఉన్నట్లే ఉండేది. ఈ సందర్భాన్ని అనుసరించి రామరాజ భూషణుడు పట్టాభిషేక

సమయంలో—ధర్మపత్నితో ఉన్నప్పుడు శివుడు అర్చ వారిశ్వుడు కాటట్టి ముక్కంటిగా పోర్చి చెప్పాడు.

ఈ ఆంక్షం—ఏ వ్రాతలలోనూ లేదు. పితృత్య చరిత్ర కారులు మాత్రమే సూచించారు. ఇది భట్టుమూర్తి డేసని ఉదహరిస్తూ, ప్రామాణికంగా ఇదివరకే చరిత్రకారులు గుర్తించారు 10 బైచరాజ వెంకటనాథుడు

రామలింగుని చరిత్రలోగాని, పై వెంకట నాథుని చరిత్రలోగాని వా రిరువురికీ సంబంధించిన కథ కనిపిచిరాల్లా ఉన్నా ఉదాహరించలేను. వెంకటనాథుడు, కృష్ణరాయల సమ కాలికుడు. విస్తారము ప్రబంధ నిర్మాత భూరిణుడు. ఎన్నెన్ని అక్షయపెట్టేవాడుకాదు—తెనాలి రామలింగునువంటి మహా నవ, ర్మధ కూడా ఇతని రాటికి తట్టకలేకపోయినాడు. ఈతడు రాయల సమకాలిని తన కావ్యం చదువుతూవున్నప్పుడు రామలింగుడు

ఈ—“రాచ కవిత వార పడరాదు పరామదిసింపు దై నమా”

అని విచారించాడు. రాయలవారు వెంటనే లేచిపోయినారు. ఇది పర కండఱూ యీ ఒక్క పాదాన్నే ఉదాహరించారు. ఈ తరువాత నేను పూర్తి పద్యం సంపాదించాను.

వాచనోముం దుష్ట లనాచనతాత్మకుండోఒకల్ల పై
కాచికులోద్భవుండంబున జక్కుల యెల్లని రాచ వెంగునీ
గాచిన వీరి తల్లల యుగంబుల నన్నయ భట్టునండెనో
రాచ కవిత వార పడరాదు పరామదిసింపు దై నమా.

ఈ పై పద్యం ఈనాటి చాలు పద్య సంకలన గ్రంథాలలో చేరినట్లు లేదు. దీనిని 1893 లో ‘అమృదిత గ్రంథ చింతా మణి’ అధిపతులూ—చాలు పద్యాల శీర్షికలో ప్రకటించారు. ఈ పద్యార్థాన్ని పరిశీలించవలసి యున్నది.

తెలుగున వంచతంత్ర కావ్యంలో బైచరాజ వెంకట నాథునిది అన్నింటికన్నా పెద్దది. ఏ ఆశ్వాసాలలో 2081 పద్యా లున్నాయి. ఇతర వంచతంత్రాలలోలేని 4 కడలు ఇందులో హెచ్చగా ఉన్నాయి. భానుకవి వంచతంత్రం అన్నింటికన్నా చిన్నది. (738 పద్యాలు). అయినా చాలా విలువ గలది. భానుకవిని గూర్చి 7 వ సంపుటంలో ఇతర కవులలో చేర్చడ మెంతమాత్రము సరికాదు. అందరి చరిత్రక విషయాలు విజయనగర చరిత్రకారులు ప్రామాణికంగా గ్రహించారు. అన్నింటికన్నా ముఖ్యంగా భానుకవి వంచతంత్ర మొక్కటే—అనలు సంస్కృత వంచ రంలానికి

9. తెనాలి రామకృష్ణుడు, ఆతని సమకాలికులు. దాక్షరు— నేటూరి వెంకటరమణయ్యగారు.

భారతి 1941 ఫిబ్రవరి—పుటలు 141—150. మార్చి— పుటలు 321—336.

10. Sources of Vijayanagar History. Madras University Publication 1917. P.P 221-222. ChatuVerses about Tirumalaya by Bhattumurti.

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

మూలమైన తంత్రోపాఖ్యానానికి దగ్గరగా ఉంటుంది. భాను కవి వంశతంత్ర మూలము పై యిద్దరీకన్నా భిన్నమనిపిస్తున్నాము.

ఆంగడ బసవయ్య

బసవయ్య ఇందుమతీకల్పాణంలో ఉన్న—

“బీద శవీరిభుండు దితిబిడ్డ లవార్యులు వారు సల్మరున్
బాదలు పెట్టగాఁ జెఱలువట్టగ నుండుట భారముంచు రం
భాదిమరుచ్చివాన అనదప్పరనల్ చునుదెంచివచ్చిరో
నా దర పుల్లపద్యవదనల్ విహరించుడు రచ్చరంబునన్”

పద్యాన్ని కూచించి తిమ్మకవి తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహంలో ఉదాహరించాడు. అయితే అందులో ఆంగర బసవయ్య యని ఉన్నది. శ్రీమావల్లివారు ప్రబంధ మణిభూషణ పీఠికలో ఆంగర అనే వ్రాశారు. “ఆంగర” యంటి పేరుగల కవులున్నారు.

లింగమగుంట సర్వకవి

లింగమగుంట సర్వకవి పేరు సిద్ధకవియేకాని సర్వ దేవుడకాదు. అదిపురాణము తెలుగున నున్నట్లు అప్పకవియము వలన తెలుసున్నది. తెలుగున జైన కావ్యముల ప్రాచీనత యావతేక నిరూపించడమువల్ల యిక్కడ వివరించలేదు.

చదలువాడ మల్లన

కార్యేటి నగర సంస్థాన చరిత్ర నమనరించి యీటి కాలం క్రీ. శ. 1540 ప్రాంతమని తెలుస్తున్నది. ప్రథమంగా వివరాలయినచరిత్ర వ్రాసిన వాడు మల్లనే.

కందుకూరి రుద్రకవి

రుద్రకవి నిరంకుశోపాఖ్యానం చతుర్థాశ్వాసాంతంలో యీ క్రింది పద్య మున్నది.

శా. “భస్మోద్ధూరిత దేహ పోషణ కలాపారీణ, వారకరా
కస్మాదుత్థిత కాంకూల విష దిగ్గ్రగిపదాంబుజా
తస్మాన్మృత్యుప్రవణ కల్పభూజ కరుణా ధన్యేక్షణ సేవమా
వాన్మృత్యోత్రక మత్ర నూదవకనాగఖ్యాంకరింకావ్యయా”

దీనిని బట్టి రుద్రకవికి నిరంకుశోపాఖ్యాన రచనము. నాటికి పుత్రుడేకాక పౌత్రుడు కూడ నున్నట్లు

తరువాతి పద్యము:

అతులతర నీమవార

వ్రత నియమ ధూరిణ హృదయ వారిజ సాక్షి
శత విమలత చెన్నమాంబా
వ్రతించిన సంసేవ్యమాన పదమంకేజా

ఇందు పేర్కొనబడిన చెన్నమాంబ రుద్రకవి భార్య యగును.

సింగలి సూరన

సూరన గురుడ పురాణ రచనను గూర్చి 190 పుటలో యిట్లున్నది. “తను అలాపే క్షణ భక్తి శీలాన్ని గిరిజా కల్పాణంలో ప్రదర్శించాక సూరసరాజుగారు గురుడ పురాణాన్ని తెలి గించారు. ఇది అష్టాదశపురాణాల్లో ఒకటై నా సూరసరాజు గారి కాలం దాకా దీనిని తెలిగించ దానికెవరు ముందుకు రాలేదు. ఇది విష్ణు సంబంధమైన పురాణమే గాని, ఉత్త ఓహ యిత్య పురాణం. ఎవరింటివైనా పీఠుగు లేచినప్పుడుగాని దీనిని చదవరు.”

మొదలు—గురుడ పురాణం అష్టాదశ పురాణాల్లోనిది కానే కాదు. గురుడ పురాణము ఉత్త ఓహయిత్య పురాణమూ కాదు. అది శ్రీరంగమాచార్యుల వ్రాసిన తెలిసే పురాణం. కాబట్టే “ఇలమున్ గురుడ సంహితాది కృతులన్” అని సూరన ప్రత్యే కంగా దీన్ని పేర్కొన్నాడు. గురుడపురాణము శ్రీరంగమాచార్యుల వ్రాసిన అని నిరూపించడానికి ప్రమాణం మాపుతున్నాను.

ద్విపద రామాయణాన్ని అద్వితీయంగా రచించిన కల్పావరదరాజు శ్రీరంగ మాచార్యులము అనే 10 అశ్వాసాల పద్య కావ్యము రచించాడు. దానిలో తన గ్రంథం గూర్చి యిట్లు చెప్పాడు.

ఉ. చేయరే తొల్లి నత్కపు లశేష పురాణములుం డెలుంగునన్
ఈ యితహిన మెందు రచింపెనని తావకపుణ్యమెంత యా
మ్యయచతన్మ పారము సనాతనగారడమహితాశా
ధ్యాయి తెనుగుసేయ దొక డర్బుదె నేటి కవీంద్రకోటికిన్

గురుడ పురాణం శతాధ్యాయ సంహిత—దీనిని శతాధ్యాయి అని అంటారు. ఇంతేకాక గద్యయందు—

ఇది శ్రీ వేంకటేశ్వర వర ప్రసాదాసాదిత వామధారా నిరాఘట సదన చతుర్విధ చతుర కవితా రచనా చమత్కార సకల విద్యజ్ఞానాధార కట్ట పారిదాసరాజు గర్భాల్లి చంద్ర వరద రాజేంద్ర ప్రవీణులైన గారుడ పురాణ శతాధ్యాయి శ్రీరంగ మాచార్యులంబును మహా ప్రబంధమునందు సర్వంబును దశ మాశ్వాసము సంపూర్ణము.

సూరన ‘గురుడ సంహిత’ అని చెప్పుటచేత అది శ్రీరంగ మాచార్యులమే కాని వేఱు కాదని తెలియజగును. దీనినే శతాధ్యాయి అందురు. మఱింగంటి సింగరాచార్యు లి శతాధ్యాయిని¹¹ తెలిపిచాడు. మనకు తెలిసిన కవులలో మొదటి శ్రీరంగ మాచార్యులము రచించిన కవి చెప్పజుట్లు శ్రీ గిరన్న. తరువాతివాడు శైలరచవి. మూడవవాడు సూరన.

రామరాజభూషణుడు

మనుచరిత్ర రచనా కాలము క్రీ. శ. 1571 సంవత్సర మని యావతకు చారిత్రకులు నిర్ణయించియున్నారు.¹¹

11. భారతి—1931 జానవరి—కుందూరి ఈశ్వర దత్తుగారి వ్యాసము—మనుచరిత్ర రచనా కాలము.

సంగీత సాహిత్యములలో మహావిద్వాంసుడైన శిష్యు కృష్ణమూర్తి కవి ముచరిత్రను సంగీత పురాణముగా వినిపించే వాడు. సీరికాపురరాజాస్థానంలో ఆయన వినిపించినట్లు పానుగంటి వారిట్లు పేర్కొన్నారు.

“సంగీత సాహిత్య సుప్రసిద్ధుడగు కవిమర్యదానిచే—యనేక చిత్రవిచిత్రాక్షరప్రతిపాదన యుక్తమైన ముచరిత్ర సంగీత పురాణ పతనము జరిగిన ది నభ యుండే”¹²

పొల్లూరికి నేమనాకుని కృతుల తరువాత—తెలుగున, ఇతర భాషలలో పరిపరైన గౌరవము బడిన కృతి ముచరిత్ర, సంస్కృతమున, తమిళభాషలో అనూదితమైనది. 18 కన్నడమున దీని ప్రభావ మున్నది. 17 వ శతాబ్దిని ప్రసిద్ధ కన్నడ కవి లక్ష్మీకవి: తన జైమిని భారతంలో ‘రావం జెక్కడ లేక’ అన్న ముచరిత్రపద్యాన్ని అనుసరించాడు. ఆ శతాబ్దంతంలో వెంకటాచ్యుడనే కవి ము చరిత్రలో ఆత్మాపింత గద్య పూర్తిగా అనుసరించాడు. ముచరిత్రలోని ప్రథమాశ్వాసంలో కొన్ని పద్యాలకు ద్వితియాశ్వాసంలో పద్యాలకు కావలి వెంకట రామస్వామి చేసిన అంగ్లమువాదము ఇంగ్లీషులో పద్య ములతో నున్నది. భారతీయులలో ఇంగ్లీషు గద్య, పద్య రచనలు చేసినవారు రామమోహనరాయలు మైకేలు మధుసూదన దత్తులది అంగ్ల ఇండియను లిటరరీచరీ అనే గ్రంథంలో శ్రీనివాసయ్యగారు వ్రాశారు.

కాని వేమ పరిశోధించి—ప్రమాదంగా యావద్భారత వర్ణంలో మొదట ఇంగ్లీషు గద్య రచన కావించినవారు కావలి వెంకట బోరయ్యగారిని, ఇంగ్లీషు పద్య రచన కావించినవారు వెంకట రామస్వామిగారిని నిరూపించాను.¹⁴

ముచరిత్ర వ్యాఖ్యానాలలో బ్రౌనుదొరగారికి కృతి యిచ్చిన ములుపాక బుచ్చయ్యకాస్తి ప్రతి పదార్థ ప్రకాశికా వ్యాఖ్య ప్రశంసించదగినది. బ్రౌను దొరగారిని తెలుగురాజు వలె—ఆత్మాపాద్యంత గద్య పద్యాలతో కవి ముతించాడు.

ము చరిత్ర లోక్తోత్తర విశిష్టత ఆ గ్రంథంలోని యీ గ్రంథి పద్యంవల్ల, వ్యక్తమవుతుంది.

‘జీవకమెల్ల నక్కనిని విషేష మాళయవెల్లె వృచ్ఛతా పావనరా గభీరతలంబు, ప్రకాశము తెల్ల విక్రదా త్రివలయ త్రికాశఫలదేశముల్ ముకుకురెల్ల ము క్తావరి విభ్రమాపుడము లానది పెంపు నుతింపశక్యమే
(2—105)

పై పద్యమున—‘అనది’ యనుటకు— శ్రీ ‘కృతి’ అనినచో నది ముచరిత్రకే యున్నయింతును.

మఱిగంటి సింగరాచార్యులు

సింగరాచార్య కవి చిన్నతమునుండి కవిత్వముచేసి యిరవై యేండ్లనాటికి ఇరవై గ్రంథాలు వ్రాసిన మహాకవి. అప్పతెలుగులో విరవ్య కావ్య రచనకు, తెలుగున చతురర్థి కావ్యానికి

ప్రారంభకుడు. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, సింగరాచార్యుని గూర్చి వివరంగా వ్రాయవలసి ఉన్నా, ఇందు చాలా సంగ్రహంగా ఉన్నది. అంతేకాదు. ఇతని రచనల గూర్చి యిచ్చిన పట్టిక కూడా సరిగలేదు. వానిలో సింగరాచార్య రచనలు కొన్ని చేర లేదు. ఒక కృతికి ప్రక్కార్థ చిహ్నమున్నది. కొన్నింటి పేర్లు వ్యత్యాసముగా ఉన్నవి. మొదట చేరిన రచనలను తీసికొందాము.

చెల్వపిళ్లరాయ చరిత్ర

ఇది వైష్ణవక్షేత్రముగు మేల్కోట అనే నామాంతరము గల యాదవాద్రిని వెలిన చెల్వపిళ్లరాయని మాహాత్మ్య మును దెలిపే మూడాశ్వాసముల పద్య కావ్యం. చెల్వపిళ్ల అను నది సంస్కృతమున సంపత్కుమార శబ్దానికి తమిళ భాషా పద్యాయపదం.¹⁵ ఆ భాషలో ‘చెల్వపిళ్లయి’ అందరు. ఈ కావ్యాన్ని మఱిగంటి సింగరాచార్యులు రచించినట్లు శ్వాసంత గద్య యిట్లు తెలుపుచున్నది.

“ఇది శ్రీ మద్వేంకట లక్ష్మీ పుసినా వర ప్రసాద లబ్ధి ఇదికాచిచ్చిల మౌద్గల్యనగోటపవిత్ర వేంకట దేశిక పౌత్ర, కుమార వేంకటాచార్య పుత్ర మఱిగంటి వెంకట పుసినా చార్య విరచితంబైన శిల్పపిళ్ల రాయ చరిత్రంబను మహా ప్రబంధంబునందు పద్యంబును ద్వితియాశ్వాసము”.

ఇది పిరవనంగడ్ల పుసినాస్వామికి కృతి. సింగరాచార్యులు తా ని పుసినాస్వామి సేవకుడని యిట్లు చెప్పాకొన్నాడు.

పిరవనంగడ్ల పుసినాంబ
నరసింహ నవరూప యుగళ సంసేవకుడనై
నరసింహ నామధేయుడ
విరివిగ నల్పావ్య రచన విజ్ఞానుడనై.

ఈ చెల్వపిళ్ల రాయ చరిత్రను తన 10 వ యట వ్రాసినట్లుగా వేరొకచో విట్లు చెప్పికొని యున్నాడు.

సీ పది యేండ్ల వాడనై బహు చమత్కృతియైన
‘చెల్వపిళ్ల’ను రాయ చరిత్ర మొకటి”

12. పికాపురము కోటలో 1921లో జరిగిన ఆంధ్ర పాహిత్యసరిషదేశాదరార్థి కోత్తవాధ్యక్షోపవ్యాసము.

13. సంస్కృత ముచరిత్ర ఈనడుమనే ముద్రిత మైనది. తమిళ ముచరిత్ర 1955 లోనే ముద్రిత మైనది.

14. Pioneers of English writing in India, The Telugu Cavalry family, Journal of the O. R. I. Madras University.

15. ఈ ‘చెల్వపిళ్ల తెలుగులో ‘చెల్వపిళ్ల’ గ మారినది. మహా ప్రసిద్ధులైన శతావధాని చెల్లపిళ్ల వేంకటకాస్తిగారి యింటి పేరి ‘చెల్వపిళ్ల’నుండి వచ్చినదే.

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

చెప్ప మల్లేశ—చన్నమల్లేశ; చదలువాడ—చెదలువాడ; అను రీతిగా చెల్లనిళ్ళ చల్లనిళ్ళగా వాడవచ్చును. అందుచేత పైన యిది సరియైనది. అముద్రితము. గ్రంథ సంఖ్య 686.

చిలువపడిగ రాణిచీకత

ఇది యుచ్చ తెలుగు పేరితోన్న యుచ్చతెలుగు కావ్యము. 'చిలువ పడిగ రాణి' అనగా దుర్మోదనుడు—చిలువ—అనగా పాము. పడగ—అనగా ధ్వజము. పాము ధ్వజముగా గల తీడు—అనగా రాజా—దుర్మోదనుడు. ఇంద్రుడు భానుమణిని పెండ్లియాడిన కథ వర్ణితమైనది.

మ. సీరియున్ బలవనెంత నీలయును దాఁ జెన్నైన మై యొప్పుచే నిరుపకం గొలువంగఁ బ్రేముడి యెడన్ పొచ్చన్ దయం బత్తులన్ నరలే కేరడి చిల్లగట్టుదొర బాగైనట్టి దొరపునన్ నరుఁడొ సీర్పనగండ్లనుండు నరసింహయ్యనుమోముతన్.

గీ. అట్టి జడదారి సంతన కంద మొదన తులవిలుకాని యయ్య కేలంగొంది కంటిగంటి మఱిగంటి యంటి పేర నెన్నికకు నెక్కె నీనెల ఎవెనంగ.

సీ. "ఆ వంగడపు సంద్రముందు.....నలరు వేంకట గురుఁడు రంగయందు కొమరులను మమ్ము ముచ్చర నుర గనియె అప్పులయ్యయు సింగయ్య యనెడివారు ఆమఁగుఁ డమ్ములు గాగు నలరువాడ వారసింహయ్యనియెడి పేరివాడ"

ఇంద్రాక్షాసౌత గద్య మతేద పుత్రముతో నున్నది.

మ. ఇదియా చిల్లసిడెంపు తేని చరితం బింపందగఁ దెనునన్ విదితుండొ నరసింహమి దయచే వేడ్కం మఱిగంటికం ప్పిదినిం బుట్టిన వారసింహకుని దా వేద్యునిగా గూర్చినన్ ఇది మూడోదగు గద్దె పద్దెములను ప్పింపాండు వాక్యావమ్మె.

దీని వెనుక నీ క్రింది సీస పద్యమున వాలుగు పాదములు గలవు.

సీ. పదియేడ్లవాడనై బహు చమత్కృతి యైన శైల్ల పిళ్లనురాయచిత మొకటి— దీనిని ముందుదాహరించితిని.

ప్రాసితఁ బదియొక్క వత్సరంబున మేను

పందనందనశాసంద మొకటి

పదిరెండు పర్వముల్ పఠగ నలంకార

క్రమ విలాసంబు.....నకటి

అయిదైదుమూడును హయనంబులతో

జనకరాయనిబిడ్డ చరిత మొకటి—ఇత్యాది

—అముద్రిత గ్రంథ సంఖ్య 662.

తేజ కవిము తెల్లున్నా, పై పద్య పాదాల వలన సింగరాచార్యులు 10 వ యేట చెల్లనిళ్ళరాయచరిత, 11 వ యేట పందనందనశతకము, 12 వ యేట అలంకార కృష్ణ విలాసము, 13 వ యేట జనకరాయనిబిడ్డ చరితము ప్రాసితము తెలియుచున్నది. ఈ వ్రాత ప్రతిని ఇంకా బాగా

సీతావతి శతకము

శతక కవుల చరిత్రలో మఱిగంటి సింగరాచార్యులు శీర్షిక క్రింద—'సీతావతి శతకము' ఉదాహరింపబడియున్నది. ఇందు కవి రామకథకు సంబంధించిన గ్రంథాలనేకములు శోధించి రాముని మావత్సమును ఖండించి దివ్యత్సమును స్థాపించి నట్లా పద్యములు తెలుపుతున్నది.

మ. మును రామానుజమౌళిగాంచి యులుపై మోడలుజేకూర భ ర్త నిరీక్షింపునుసాధుభట్ట గురుమూర్త్యున్ నృజీంగంటి మంచయోక్తీ నీమము గన్న రంగవతివై యారూడి రక్షింపుమీ యనుపద్య ప్రతిభాధురంధర యయోధ్యారామ సీతావతి.

ఈ శతకమున తాటక హరణ హేతు నిర్ణయ పంచకము, రామ జన్మ హేతుత్రయము, వాల్మీకి రామాయణ, ఉత్తర రామాయణ, బ్రహ్మ వాక్యమున కర్తము—అను శీర్షిక లున్నవి.

ఈ గ్రంథం 262 పుటలలో "(16) శ్రీ కృష్ణ శతా పదీయం?" అని యా గ్రంథకర్తవ్రాసిన గూర్చి ప్రశ్నార్థక విషయమున్నది. అయితే అది సింగరాచార్యులదేగాని మఱియొక రిది కాదు. అందలి మొదటి పద్యము

శ్రీ కమలావయోధర విశిష్ట మగ్గిమదలిస్త సొన్న వా లోక విలోకనంబులను లోకము తెల్లను బ్రోచునట్టి య సైకత శేష శైలవతి చొప్పున సిర్పనగండ్లనుండు మా క్రికరుడైన లక్ష్మి నరసింహుడు మమ్ములెల్లబోమగావుతన్.

అని యాతని యిష్ట దైన సుతితో నున్నది.

తరువాత పంశ వర్ణన యున్నది. గ్రంథాంత గద్య:

ఇది శ్రీమద్దేంకట లక్ష్మీ నృసింహాచర ప్రసాద లబ్ధి కవితావిశ్ర వాద్యల్యవశాత్ర వనిత్ర వేంకట దేశిక పాత్ర కుమార వెంకటాచార్య పుత్ర మఱిగంటి వేంకట నృసింహాచార్య ప్రణీతంబైన శ్రీ కృష్ణ శతాపదీయము అను మహా ప్రబంధంబు నందు ద్వితీయాశ్వాసము. మదరాసు ప్రాప్త లిఖిత పుస్తక శాలలో తృతీయాశ్వాసముతో కొంత భాగము కలదు. ఈ గ్రంథమును గూర్చిన విషయము డి. 473 సంఖ్య క్రింద 5 పుటలలో నున్నది

శ్రద్ధాంధ్ర నిరోషి సీతా కల్యాణములో సితదు రి పద్యాలలో తాను రచించిన కృతులను వివరించాడు. వానిలో వింతకుముందు ప్రాసిన కలిసినచో వాతని కృతు లిట్లుండును.

9 వ యోగము—1. వరదరాజ స్తుతి. 2. శ్రీరంగ శతకము
10 వ యోగము—3. చెల్వపిళ్లరాయ చరిత్రము. 4. నంద
ర్యన మతి. ఈ గ్రంథమున విది 'చక్ర
లాంఛన విధి' అని చెప్పబడినది.

11 వ యోగము—5. కవి కదంబము. 6. నంద నందన
శతకము.

12 వ యోగము—7. శత సంహిత. 8. అలంకార కృష్ణ
విలాసము.

13 వ యోగము—9. రామకృష్ణ చరిత్ర—శ్లేష కావ్యము.
10. జనకరాయనివిద్వచరితము.

14 వ యోగము—11. అష్టభాషాకృతులు.

15 వ యోగము—12. నాటక శాస్త్రము.

16 వ యోగము—13. ప్రేమాభిరామము. 14. ధనాభిరామము
ద్వంద్వము.

17 వ యోగము—15. సల యాదవ రాఘవ పాండవీయము.

18 వ యోగము—16. వకలాంకారసంగ్రహము.

17. రసవత్సరగచ్ఛము—అని కవి వ్రాసి
యున్నాడు. రసమంజరియనియు హించు
చున్నాను.

18. అంధ భాషా భూషణము.

19 వ యోగము—19. శబ్ద శాస్త్రము.

20 వ యోగము—20. నిరౌఢ్య సీతాకథానామము.

వీని వెనుకనే నిరౌఢ్య దశరథ రాజనందన చరిత్ర
వ్రాసినట్లు గద్యవలన తెలియుచున్నది. వీనిలో ముందు మేను
వ్రాసిన—విలున పడిగ రాజేంద్రకళ, సీతాశత శతకము. శ్రీకృష్ణ
శతానందీయము చేరలేదు. సింగరాచార్యుని కృతులను గూర్చి
వరికోధన మెంతు జరుగవలసి యున్నది.

అచ్చ తెలుగు కావ్య రచన

ఈనా దచ్చ తెలుగు కావ్య రచనకు—పాల్గొంటి తెల
గప్పయే ప్రథముడని యంద రంగీకరించిన విషయము. ఈ
సంపుటలో 141—148 పుటలలో తెలగప్ప చరిత్ర యున్నది.
అంతాకు గోలకొండ నవాబు ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా సరదారు
అవీనుభానుకు తన యయాతిచరిత్ర కృతి విచ్చినందునల్ల
ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా కామను వాడని నృష్టపడుతుంది. తెలగప్ప
తన గ్రంథంలో (కీ. శ. 1550—1581) తనను ముం
దెవ్వరూ అచ్చ తెలుగున కావ్యం వ్రాయలేదని—ఒక్క అచ్చ
తెలుగు వద్దం కావ్యంలో ఉంటే ప్రజలు మెచ్చుకోనేరారు
(1—12) వ్రాశాడు. ఈ సందర్భంలో ఒక ముఖ్య విషయం
చర్చించవలసి యున్నది. నేను ముందు అచ్చ తెలుగు కావ్యము
లను రెండింటిని మఱిగంటి సింగరాచార్యులు వ్రాసినట్లు
నిరూపించియున్నాను. యయాతి చరిత్రలో వాక యాదా

రాష్ట్రబట్టి తెలగప్ప సింగరాచార్యులు నమకాలికులే అగుచున్నారు.
చూడండి—అవీనుభానునకు కృతి నిమ్మని తనకు మొదట
మఱిగంటి అప్పనగారు తెలిపినట్లుగా ఆ కావ్యసతాంశలో తెల
గప్ప యిట్లు వ్రాశాడు

తనకుచ్చిచ్చలు మ్రొక్కు వారిని సిరులే దైవారంగా జల్లమా
వున నెల్లప్పుడు జూచి మన్యుల పెన్వేదన్ మఱిగంటి య
వున గారిన్ మదిలోనివాట తెలియం బాటెపునన్ గాంచినన్
గది యామేటి తలంపెకోగి పానంగా నన్నిచ్చునిచ్చుచున్.

ఈ మఱిగంటి అప్పనగారు దాకగ్రంథై నట్లుగా
సింగరాచార్యులు యిట్లు చెప్పాడు.

సీ. “గురు రాజాలచేత మ్రొక్కులు గొప్పట్టి
భగవత్సమానుర దప్పల గురుండు”

అని యా వెనుక వేంకటాద్వయో, నృసింహాద్వయ,
కోనేటి రాయశాసత్రి, జగన్నాథమూలంపై పేర్కొని—వార
లగ్రంథాలుగాగ అని దశరథరాజనందన చరిత్రలో సింగరాచార్యులు
చెప్పియున్నాడు.

సింగరాచార్యులు మల్కిధరామూలచేత నమ్మానిరుడని
తెలియుచున్నది. తెలగప్ప సింగరాచార్యు లిద్దరు ననురాలికులై
నప్పు డెవరు ముందు, ఎవరు వెనుక అనునది సిద్ధాంత
కావలెను. సింగరాచార్యుల ఇచ్చితెనుగు రచనలు అంత ప్రాముఖ్య
లేకుండుటచేత, అవియే ప్రథమమని, తెలగప్ప వానిని చూచి
ప్రాశంసాగా యయాతి చరిత్ర రచియించియుండునని నే
హించుచున్నాను. ఎట్లయిన సింగరాచార్యుల రచనలు నిలిచియే
యున్నవి.

వేదాంతులు

పద్మేందుమండి వేదాంతులు అను శీర్షికక్రింద
యిచ్చిన వారంతా ఈ నవాబుల యుగంలోనే ఉన్నారని నిరూ
పించడ మెంతమాత్రమునూ సరికాదు. తెలుగులో వేదాంత
గ్రంథ రచన యదాచాక్కుల అప్పుదున్న లీలానందనర్యేశ్వర
శతకంలో ప్రారంభమైనది. మడికి సింగన జ్ఞాననాసిం
వేదాంత గ్రంథమే. అత్యు సంతోషంతో, అద్వైత వేదాంత
మార్గాన్ని శరభాంకుడు, భవదూరుడు, మలమూలుడు శతక రచ
నల మూలాంగా ప్రచురం చేశారు. వేమన—తెలుగు వేదాంత
వాఙ్మయంలో ముఖ్య పుట్టం. వేమన కాలము. క్రీ. శ. 16 వ
శతాబ్ది పు డిత్రార్థ మెంతమాత్రమును కాదు—వేమనగూర్చి
యీ సంపుటలో వచ్చినప్పుడు—దాన్ని గూర్చి చర్చిస్తాను.

వేమన వెనుక తెలుగులో క్రీ. శ. 1500 నుండి వలసి
నది దత్తాత్రేయ సాంప్రదాయానికి చెందిన అద్వైత వేదాంత
వాఙ్మయం—ఇది సుపేర్కొన్న దేశమునుండి వచ్చింది. ఈ
సందర్భంలో క్రీ. శ. 1550, 1560 ప్రాంతంలో దత్తా
త్రేయ యోగి తెలుగులో రచించిన, వేదాంత సార సంగ్రహము,
వరమానంద బోధ ప్రకరణము ఇందులో పేర్కొనబడలేదు.

275 పుటలో "అఖండసృష్టానందావధూత—ఈయన పురూరచ చరిత్ర అనే పద్య కావ్యం వ్రాశాడు. విషయం వేదాంతమే. ఈ పుస్తకంలో ఒక్క అశ్వాసం మాత్రమే అభింబింది—(R 604) అని గ్రంథకర్తలు వ్రాశారు. కాని ఆ వంశ్యులో ఉన్న గ్రంథంలో పద్యాలు కనుపర్చి అబ్బయూ మాత్యుని పురూరచ చరిత్ర (కవిరాజ మనోరంజనం)లో ఉన్నవి.

చ. వనమున నున్ననేమి గృహవాసము జేసిననేమి యాత్మ భావనయు ననంగ వృత్తి యరివర్జ జయంబును గల్గి యుండినన్ వనముననున్ననేమి గృహవాసము జేసిననేమి యాత్మ భావనయు ననంగ వృత్తి యరివర్జ జయంబును లేకయుండినన్

ఇది ముద్రిత పురూరచ చరిత్రలో ప్రథమాశ్వాసం— 151 వ పద్యంగా

ఇందులో పేర్కొన్న కవులు యోగిసిద్ధిని గూర్చి వ్రాసిన విషయాలు—నన్నెచోడని కుమార సంభవమునాటి నుండి మహాకవులు వ్రాసినవే. సిల్లలమట్టి పినపీఠన శృంగార కాకుంఠలములో కుండలని శక్తి నే పాప కన్నె అన్నాడు. అతడు 'పాణి నారాజి' అన్నది—నిల్లిద్రమైన యోగ శక్తిచేతనే అని మనము గ్రహించాలి. అదంతా గంభీరమైన విషయం. ప్రస్తుతం ఆ వేదాంతాలలో కడపటివాడైన పరమానంద తీర్థులను గూర్చి ప్రస్తావిస్తాను.

పరమానంద తీర్థులు

పరమానంద తీర్థులను గురించిన ప్రస్తుత గ్రంథంలో వ్రాసిన విషయాలు చూచినట్లయితే, గ్రంథకర్త లీతని రచనలను సరిగా పరిశీలించనే లేదని స్పష్టమవుతున్నది. వీర శైవ వాఙ్మయానికి పాల్పరికి నోమనాడు డెట్టివాడో, పరమానంద యతి వేదాంత వాఙ్మయానికి అట్టివాడు. నోమనాథునివలె, దేశి సాహితీ ప్రక్రియల్లో గ్రంథాలు రచించి వేదాంతవాఙ్మయాన్ని విపుల ప్రచారంలోనికి తీసుకొని వచ్చాడు. అంతేకాదు. సోమనాథునివలె అఖండ ప్రతిభావ్యుత్పత్తులగల విద్వాంసుడు. సోమనాథుడు శివ యోగి. పరమానంద యతి ఆత్మ యోగి. దత్తాత్రేయ సంప్రదాయానికి మూల పురుషుడు.

ఈతడు కేవలమా దక్షిణ దేశీయోంధ్ర వాఙ్మయానికి సంబంధించిన కవి. దక్షిణ దేశంలో శంఖాపూరి మండలంలో ఉన్న చంపకారణ్య క్షేత్ర మీతని నివాస స్థలం. ఆ క్షేత్రములో వెలసిన దేవుడు రాజగోపాలస్వామి. అతనికి మన్నాడు దేవుడని పేరు. ఆ దేవుని యాయమున్న పూరి పేరు మన్నాడు గుడి. 16 పరమానంద యతి వ్రాసిన సంపగిమన్వళితకముకుటమున కర్తవ్యము—చంపకారణ్య క్షేత్రమునగల మన్నాడు దేవుడని. చంపక శబ్ద భవము సంపగి. 17 దీనినిబట్టి పరమానంద యతి యీ సంపుటములో వెంతమాత్రమును చేరడు.

ఈతని రచనలను గూర్చి యిట్లా వ్రాయబడియున్నది. "ఇతడు వ్రాసిన పుస్తకాలు పదకొండు ఉన్నాయి. అవి : (1) అనుభవ దర్పణం. (2) ఉత్తర గీతా వ్యాఖ్య. (3) ఉపదేశకముం. (4)

గోపాల శతకం. (5) దత్తాత్రేయ శతకం. (6) పరమానంద శతకం. (7) బ్రహ్మ విద్యా మధ్యార్థం. (8) ముక్తి కాంఠా పరిణయం. (9) వివేక చింతామణి. (10) శివజ్ఞాన సుందరి అనే ద్విపద కావ్యం. (11) సంపగిమన్వళితకం—పీటిలో ఉపదేశ క్రమం, బ్రహ్మవిద్యామధ్యార్థం వచన కావ్యాలు—" అని బ్రహ్మవిద్యామధ్యార్థం వంలో అవతారికనుండి కొన్నివాక్యా లుదాహరించారు. తరువాత 'శివముకుందపరమానంద' శతకము నుండి సంపగిమన్వళితకము నుండి ఉదాహరణ లీయబడ్డాయి. పై వానిని సాహిత్య ప్రక్రియలు మూలంగా వివరిస్తే వాని విశిష్టత బోధపడుతుంది.

శతకాలు

(1) సంపగిమన్వళితకము— ఈ శతకమున చివర పద్యంలో— "పరమానందయతీంద్రుడు — పరిపూర్ణుండైన నీడు భక్తుడు" అని కలదు. దీనివలన వీతడు పూర్ణ సిద్ధి బోందిన వాడైనా, భక్తి ని ప్రబోధము చేశాడని తెలుస్తున్నది. ఇది మొదటి సారిగా క్రీ. శ. 1873 లో అచ్చయినది.

(2) దత్తాత్రేయ శతకము—ఇది యోగివరం కానంద ముగా తన గురువైన దత్తాత్రేయుని పేర రచించినది. ఈ శతకము తెలుగు దేశమున చాలా ప్రచారంలో ఉన్నది. ఇందులో మన్న

"ఎంతదయో దాసులపై
వంతంబిన మఱి పట్టి బాధించగ శ్రీ
కాంతుండు చక్రమంపెను
దంతానశరాజగాయ దత్తాత్రేయూ"

అనే పద్యాన్ని పూర్వం పల్లెటూరి బడులలో పిల్లలకు పరపడి కుదర్చడానికి వ్రాయించేవారు.

(3) శివ ముకుంద శతకము—"శివ ముకుంద పరమానంద" అనే పుకుటము. ఇందు కవి తనను ఆత్మ సంబోధన చేసి కొన్నాడు. ఇదియు వ్యావృత్తైనదే. "నేటికిని శివ గోవింద గోవింద హర గోవింద గోవింద" అనే తత్వప్రదానికిమూలం పై శతకమే.

పై పట్టికలో 4 నది 'గోపాల శతకం' అని యున్నది. అది ఏదో?

16. ఈ చంపకారణ్య క్షేత్రమునగల మన్నాడుగుడియే దక్షిణ ద్యాతగా ప్రసిద్ధి కెక్కినది. చెంగల్క కాళకి రచించిన రాజగోపాలవిలాసము ఈ క్షేత్రమానాత్మ్యాన్ని విశేషికిస్తుంది.

17. సంపగి శబ్దానికి—సంపగియ— సంపెగ—అను రూపాంతరాలున్నవి. పసిడిగిల్లియలోని సంపగిమూనె రసి. 4 అ; పెలుల తన దాయయైన సంపెగ మానె— యయ్యా; గడియించుకొని సంపెగలపైకి, విష్ణు—పూ. 2 అ—అని విద్వారక వ్రయోగాలు.

ద్వీపదలు

(1) అనుభవ దర్శనము—అదై న్నత వేదాంతాన్ని అనుభవ పూర్వకంగా వివరించేది. వాలుగాశ్వాసాల కృతి. గద్యలో తనను గూర్చి యిట్లు చెప్పుకొన్నాడు.

శ్రీమత్పరమహంస శ్రీవరీవ్రాజ
కాచార్య శ్రీ పరమానంద తీర్థ
వాచానుధారణ వర్ణితమైన
యనుభవదర్శనాంబున కృతియందు
వసువదంబుగఁ జతుర్థాశ్వాసమయ్యె. 18

(2) శివజ్ఞాన మంజరి—ఇదియు వేదాంత విషయకమే.
పై పట్టికలో దీనిపేరు “శివజ్ఞాన మందరి” అని యున్నది.
కాని యిది శివజ్ఞాన మందరికాదు మంజరి. శివుని పేరున్న
ఇది అదై న్నత గ్రంథం.

“అతి ముదంబున వర—మానంద తీర్థ
యతి నామ ధేయుండ—నింపు దలిర్చ
మహిత శివజ్ఞాన—మంజరి యనగ
మహిలోన ప్రాజ్ఞ—సన్మతముగా నిపుడు
రచియించెదను లోకరక్షార్థ ముగను—

యక్షగానము—

ముక్తికాంతా పరిణయము

వివేక జీవుడు ముక్తికాంతను వివాహమాడిన కథ యక్ష
గాన రూపంగా రచించాడు—

“అలరుసుఁ దగు బరమానందతీర్థ
యతి నామధేయుఁ డాయత మోదమును
చతురత ప్రాడిచె నజ్ఞులలో పాగద
కరమొచ్చగా ముక్తికాంతావివాహ
మరుదార వదనాచో కమరఁ జెప్పెదను—”

ఈ యక్షగాన కథాంశువు గ్రహించి తరువాతి కవులు
ప్రాకారు. వాని వివరా లివి.

1. వివేక విజయము—నల్లా మారయ కవి. ఇది నాలు
కము—వివేకజీవుడు ముక్తికాంతను పెండ్లి చేసి
కొనుట అనునదే యితివృత్తం.
2. ముక్తికాంతాపరిణయము—వేగినాటి కొండయ
ప్రణీతము. ఇది చంపూ కావ్యంగా మూడాశ్వాసాలలో
రచితమైనది.
3. ముక్తికాంతావిలాసము—తరిగొండ వెంగమాంబ
రచితము. ఇది యక్షగానము.
4. ముక్తికాంతాప్రియకథము—ముమ్మడి మల్లయోగి
రచించినది. “ముమ్మడిరాజా కృష్ణమను మల్లా

ముక్తి కాంతాప్రియా” అనే మకుటము. మల్లేభ
కారుడం వృత్తాలు.

పరమానందయతి యీ యితివృత్తాన్ని దత్తాత్రేయ
మోని రచించిన ‘జీవముక్తిశీత’ ముండి గ్రహించాడు. తరువాతి
వారు అతన్ని అనుసరించారు.

ముద్రితాముద్రిత వివరణ

ముక్తికాంతాపరిణయము—పరమానంద యతి —
1956 లో ముద్రితం.

1. వివేక విజయము— అముద్రితం. తం. పు. సంఖ్య
604—605
2. ముక్తి కాంతా పరిణయము “ మదరాసు ప్రాచ్య
లిఖిత పుస్తక కాల
సంఖ్య ఆర్. 801.
3. ముక్తి కాంతా విలాసము ముద్రితము. వనల పార్థసారధి
నాయని వారి విద్య
నోడ తరంగిణి
ముద్రాక్షరాలలో
తే. 4-6-1869
దిని చెన్నపురిలో
అచ్చయినది.
4. ముక్తి కాంత ప్రీయాకథము అముద్రితము మ. ప్రా. లి. పు.
సంఖ్య ఆర్. 981.

వచన రచనలు

(1) బ్రహ్మ విద్యా సుధాగ్రంథము—ఈ గ్రంథాన్ని
గూర్చి—277 వ పుటలో ఇట్లున్నది. “బ్రహ్మ విద్యాసూత్రాగ్రంథం...
ఇది పదమూడు ప్రకరణాల అముద్రిత గ్రంథం.” ఇది పరికారు.
బ్రహ్మవిద్యాసుధాగ్రంథము—మదరాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక
భాండాగారమువారిచే క్రీ. శ. 1952 లో ముద్రితమైన ప్రక
టింపబడింది.

(2) వివేకవీరితామణి—ఇది మూడు పరిచ్ఛేదాలలోనున్న
తెనుగు వచన గ్రంథం. పరిచ్ఛేదాంత గద్య యిట్లున్నది.

“ఇది శ్రీ సుత్పరమహంస పరీవ్రాజకాచార్యవర్య
పరమానందతీర్థయతికృత వివేకవీరితామణి బ్రహ్మాండ
ప్రపంచ భువన కోశ విస్తార వర్ణనం నామ తృతీయ పరిచ్ఛేదః”

పరమానందయతి గ్రంథమంతా తెలుగున వ్రాసినా
గద్యలు మాత్రము సంస్కృతభాషలోనే వ్రాశాడు. ఇట్లే

18. ఈజాపూరి లైబ్రరీ—గ్రంథ సంఖ్య 293.
పై లిఖితి ద్వీపదగా ముద్రితము కావలసిన గద్య కేటలాగులో
వచనముగా ముద్రితమైనది. చూ. పుట 85.

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

బ్రహ్మవిద్యా సుధార్థవంతో కూడా సంస్కృత భాషనే గద్య యున్నది.

ఈ వివేకచింతామణిని కన్నడభాషలోనికి 16 వ శతాబ్ది యందున్న విజగణ శివయోగి అనువదించాడు.

“శ్రీమదనంత నూరిజన సమృత దిండనవే వివేక చింతామణి యంబ సత్కృతియు.....న
త్రేమ దొళుక్కు మిష్ట పలసిద్ధి సమున్నతి శంభులింగది కన్నడ.....”

అని కన్నడ గ్రంథాంతమున గలదు. ఇది తెలుగున గ్రంథాంత మున నున్న పద్యమునకు కన్నడనువాదము.

(3) ఉపదేశక్రమము—ఇది విద్యారణ్యయతి ప్రణీత మైన వేదాంత వారితము అనే గ్రంథానికి ఆంధ్రానువాదము. చక్కని వ్యావహారిక వచనము. క్రీ. శ. 1873 లో అచ్చయినది. గ్రంథాంతమున

‘పరమానంద యతీంద్రుడ

స్థిర దత్తాత్రేయగురుని శిష్యుడ యోగ

స్మరణానుభవడ నీ కృతి

సరసన్ రచించినాడ సర్వజ్ఞుడనై’ అని

కలదు. దీనినే ‘అశ్రుతార్థోపన్యాసము’ అను పేర చిద్దనానంద యతి శిష్యుడు నదాశివయోగి తమిళ భాషలోకి అనువదించాడు.

4. ఉత్తరగీతాటీక—ఇది మహా భారతంలో అశ్వమేధ పర్వాంతర్గతమైన ఉత్తరగీతకు అద్వైత పరముగా వ్రాయబడినది.

ఈ యుగంలో వేదాంతులు కొద్దిగా ఉన్నా ఇది కేవలము ప్రబంధ యుగం. వెలుగోటి వారి చాటువులలో ప్రబంధాలను గూర్చి ఒక చాటువు ఉదాహరిస్తూ ఈ సమీక్ష ముగిస్తున్నాము.

సీ. భరనేలు నీ ప్రభుత్వము యయాతిచరిత్ర

సరశీర్తి రాజశేఖరచరిత్ర

వెలయు నీ శౌర్యంబు విక్రమార్కచరిత్ర

ఘనమైన నీతి యా మనుచరిత్ర

రూఢి నీ హరిభక్తి రుక్మాంగదచరిత్ర

పాసగు నీ నిలయంబు మనుచరిత్ర

నిత్యంబు నీ బుద్ధి సత్యధర్మచరిత్ర

చెలగు నీ రూపంబు సలచరిత్ర

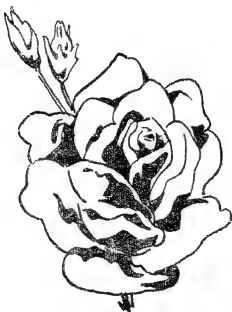
గీ. ఇన్ని చరితల నీ యందె యున్న విపుడు

మనధ నీ భాగ్యమెన్న వెవ్వారితరము

పద్యవాయక వంశాబ్ది భవ్య దోమ

రంగధునుయారధీర విక్రమవిహార.

[సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం, ఎనిమిదవ సంపుటము. రచయిత: శ్రీ ఆరుద్ర. వెల రు ౧౨. ప్రాప్తిస్థానము: ఎం. శేషచలం ఆండ్ కంపెనీ, మచిలీపట్నం, మద్రాసు, సికింద్రాబాదు.]

శ్రీ ఇస్మాయిల్

సేపుతూ నిలబడి వున్న నాన్న పక్కన అందమైన
యువకుడు.

కొత్తచేప.

పాత ఎర.

“ఈయన ఇక్కడ కాలేజీలో ఇంగ్లీషు లెక్చరర్
రవి.....మా అమ్మాయి, రాణి.”

నాన్న పరిచయం చేశాడు.

“కూచోండి రవిగారూ.” కుర్చీ చూపించాడు
నాన్న.

“వరనా లేదండీ”

“అరే! సిగ్గుపడకండి! ఫీల్ ఎట్ హాప్!”

అతను కూచున్నాడు.

నేను లోపలికి వెళ్ళా.

మర్యాద చెయ్యాలి.

కాఫీ కాయాలి.

అందమైన అబ్బాయి వచ్చినప్పుడు కాఫీలో
ఏదైనా మచ్చమందు కలిపితే బావుంటుందంటాడు
నాన్న.

చూపులో ఉచ్చులు వేయాలి.

సెక్స్ అప్లీతో కట్టిపడవేయాలి.

సిగ్గుతో కత్తిడిగిన వానంలాగ చీలిపోకూడదు.

గాలిపోయిన బ్లాడర్ లాగ ముడుచుకుపోకూడదు.

నాన్న చాలా తెలివైనవాడు. గారడీవాడిలాగ

గాలిలో నుంచి పువ్వుల్ని స్పృశించగలడు.

తెలివివుంటే మాయలు చేయవచ్చునంటాడు

నాన్న.

నాన్న చేసే మాయలు సాధారణంగా కాఫీతో
ప్రారంభం అవుతాయి. ఉపయోగపడే ఏదో ఒకరక
మైన వరన కలిసేదాకా వెళ్తాయి.

అందువల్ల కొందరికి నాన్న ‘నుగర్ కోటెడ్
పీల్’ అనే అభిప్రాయం వుంది.

ఇప్పుడు రవికి నేను చేస్తున్న కాఫీ ఒక రకంగా
నా భవిష్యత్తుని నిర్ణయించాలి.

నేను చూసే చూడనట్టు అతని వైపు చూడాలి.
కాఫీ ఇచ్చేటప్పుడు అంటే అంటనట్టు అతని చేతివేళ్ళు
తాకాలి.

“మా రాణి కాఫీ బాగా చేస్తుందండీ”
అంటాడు నాన్న అప్పుడు.

అక్కడినుంచి నా గురించి, నా అందం గురించి
అదీ ఇదీ మాట్లాడతాడు. కట్నాల మీద చిన్న
ఉపన్యాసం ఇస్తాడు.

డబ్బు లేకపోతే ఏ అందానికైనా దాదాపు
అర్థం లేనట్టే నన్ను విషయం నాన్నకు తెలుసు.
అయినా డబ్బుతో నిమిత్తం లేకుండా నన్ను చేసుకునే
అబ్బాయి వస్తాడంటాడు.

కాఫీ డికాక్షన్ మరుగుతోంది.

కాఫీ గ్లాసు వెనక రహిం సీడ కనిపిస్తావుంది.

ఈ ఉంగరం నా బర్త్ డే ప్రెజెంటుగా రహిం
ఇచ్చిందే.

పుట్టినరోజున బట్టలేమిటిని తన గదిలో,
ఎలక్ట్రిక్ దీపం వెలుగులో నన్ను నవ్వుగా నిలబెట్టి,
ముద్దుపెట్టుకుని, కౌగిలించుకుని, వేలికి తొడిగాడు
రహిం ఈ ఉంగరాన్ని.

R. R. అని దాని మీద చెక్కివుంది.

“రాణీ రహీం” అనేవాడు.

నేనతన్ని నిజంగా ప్రేమించాను—నా మొదటి ప్రేమ.

నిజానికి నేను ప్రేమ అనుకున్నదాంటో వివరితమైన కామం వుంది.

అతను కాలేజీలో ఉపన్యాసాలో మాట్లాడుతున్నాడు, నాటకాల్లో నటిస్తున్నా చూసిన ఆడపిల్లని ద్రవోయే ముందు అతన్ని తలచుకోవాల్సిందే.

రహీం: ఆకర్షణ, అందం, ప్రశ్న.

(ఫ్రెండ్స్) ముందు నేను నిర్భయంగా చెప్పేదాన్ని: “ఓ! రహీం! ఐ లవ్ హిమ్. రహీం నా హీరో! నా ప్రీన్స్” అని.

గుండెలో ఆ మాటల్ని మడతపెట్టేసి పైకి అనలేనివాళ్ళు నన్ను తెలిచినదాన్ని అనేవారు.

నేను నిజంగానే తెలిచా.

నేను అందమైనదాన్ని.

సెక్స్ ని పెర్లెన్ చీరలో, జాకెట్ లో బిగువుగా ప్యాక్ చేస్తే అందం దానంతట అదే వస్తుంది. నేను అందంగా ఉన్నాననే విషయం నాకంటే ఎక్కువగా నన్ను చూసే మగవాళ్ళకే తెలుస్తుంది.

నేను అందంగా ఉన్నానంటే సెక్సీగా ఉన్నాననే అర్థం. సెక్సీగా లేకపోతే అందమేలేదు. రహీం అదే మాట అనేవాడు.

రహీం భీష్ముడు కాదు.

ఆడదాని ముందు ముఖ్యంగా అందమైన ఆడదాని ముందు మగవాళ్ళ బలహీనులే.

నేను రక్తిం వెంటవద్దాను. అతన్ని నేటాడాను. ప్రేమలేఖలు రాశాను.

అతను ఎక్స్ ప్రెస్ లో పెప్పిమన్ కాదు.

లోంగాడు.

నాన్నకు ఈ విషయం తెలియనివ్వలేదు.

రహస్య ప్రణయంలో ఆనందం వర్ణనాతీతం. స్టూడెంట్ కిస్ ఆఫ్ స్వీట్.

చదువుకునే ఆడపిల్లని నేను. నాకు ఆ రకంగా కొంత స్వేచ్ఛ.

నాన్నకు ఒక్కటే కూతుర్ని, తల్లిలేనిపిల్లని—అట్లా ఇంకొంత స్వేచ్ఛ.

మేం ఉండేది పాడ్రాబాదులో—అరకంగా కావలసినంత స్వేచ్ఛ.

ఇటువంటి స్వేచ్ఛను ఎంట్లా ఉపయోగించుకోవచ్చునో రహీంని ప్రేమించినప్పుడు తెలిసింది.

(ఫ్రెండ్స్)తో సీనిమాకు వెళ్తున్నారని చెప్పే నాన్న నమ్మేవాడు. నా మీద నాన్నకి నిజంగా చాలా నమ్మకం.

నాన్నకి అప్పుడు ఇప్పుడున్న తెలివితేటలూ తొక్యలేవు. ఒకవేళ వున్నా వాటిని ఉపయోగించాల్సిన ఆవసరం లేకపోయింది.

రహీం గదికి వెళ్లేదాన్ని.

ఇప్పుడనిపిస్తోంది — గర్భనిరోధకసాధనాలు ప్రేమను ఎంత పవిత్రం చేస్తాయో.

“ఐ లవ్ యూ.”

“నువ్వు లేకపోతే నేను బతకలేను.”

“నువ్వు నా ఆరాధ్యదేవతవి.”

రహీం చేతుల్లో నేను వంకరబీంకర వాలులోకి వరుగత్తే సీటిలా ఆయ్యేదాన్ని.

అతన్ని ఎంత ప్రేమించినా నా భయం నాకుంది.

అడదాన్ని మరి.

ఇండియాలో అడదాన్ని, సంకెళ్ళు వేసుకుని స్వేచ్ఛగా తిరిగేదాన్ని, ఏం చేయడానికి వీలులేనిదాన్ని.

ఆ విషయం చెప్పే నవ్వేవాడు రహీం.

గర్భనిరోధక సాధనం గురించి చెప్పాడు.

లాప్స్! కండోమ్స్! ఎస్పెల్స్! పిల్స్!

భయం లేదన్నాడు.

ఇద్దరం పెళ్లి చేసుకునేంతవరకూ వాటిని ఉపయోగించవచ్చు, చదువులుపూర్తి అయిన తర్వాత, ఇద్దరం ఉద్యోగాలు చూసుకున్న తర్వాత పెళ్లి చేసుకుందామన్నాడు. ప్రేమవివాహాలకు డబ్బు ఊత

కావాలి, డబ్బు సంపాదించేంత వరకూ గర్భనిరోధక సాధనాలు వాడవచ్చునన్నాడు.

నేను ఎంతగా సంతోషించానో!

మోడర్న్ సైన్స్ మనిషికి ఎంత చక్కగానో ఉపయోగపడుతున్నదనుకున్నా.

అతనికి సైన్స్ గురించి, సెక్స్ గురించి—అన్నీ తెలుసు.

“రాజా! నీ స్వర్గులో స్వర్గం వుంది.”

“రహీం! ఇంకా, ఇంకా! కౌగిలించుకో.”

“ఎంత కౌగిలించుకున్నా ఇద్దరిమధ్యా దూరం అంతరించదేమిటి?”

“ఎంత మంచివాడివి రాజా నువ్వు.”

“చైనా గోడలాగ ఇద్దరి మధ్యా ఈ చీర ఎందుకు?” అనేవాడు.

“గోడని వడగొట్టనా!”

నవ్వుకునే వాళ్ళం.

వెలుగులో ఆడం అండ్ ఈవ్ లు చేసిన మొదటి సాసం.

తర్వాత ట్రాన్సిస్టర్ అన్ చేసి, ఏదో సంగీతం వింటూ, ‘రైప్’ చూస్తూ, కాడ్బరీ చాక్లెట్లు తినే వాళ్ళం.

ఆడవాన్ని రహస్యంగా అనుభవించే మగవాడు, ఆడవానికి గర్భం రాకుండా చేస్తే మంచివాడుకాక ఏమవుతాడని ఇప్పుడనిపిస్తోంది.

అప్పుడు—గర్భనిరోధక సాధనాల గురించి ఎంతో గొప్పగా రాసుకున్నాను డైరీలో. ఆ డైరీని రేహమాపో తగలయ్యాల్సింది.

దాన్లు వా గతం జీవనమాధి చేసుకుని వుంది. దాన్లు నేనూ, రహీం ఉన్నాం.

‘లేడీ చాటర్లీస్ లవర్’, ‘ట్రోపిక్ ఆఫ్ కాన్ఫర్’ ‘మై దానం’ ఉన్నాయి.

రహీం, రాత్తులు, నేనూ, గది, మంచం తప్పి—అన్నీ ఉన్నాయి.

మా ఇద్దరి ప్రేమ పవిత్రమైన ప్రేమ. గర్భనిరోధక సాధనాల్లో పునీతమైన ప్రేమ. నా

అనందం, నా డైరీ, నలుగురి ముందూ అమాయకంగా నటించే అవకాశం వున్న ప్రేమ మాది.

ఇటువంటి ప్రేమ చిన్న ట్రస్ట్ డాన్స్ చేసింది.

వివాయకపతి నాడు స్నేహితుల్లో సన్నిహితం వెళ్తున్నానని నాన్నకు చెప్పి రహీం గదికి వెళ్లాను.

గదిలో ఎలక్ట్రిక్ దీపం వెలగడంలేదు. ఏదో చెడిపోయిందన్నాడు రహీం. చిన్న కొవ్వొత్తి టేబుల్ మీద వెలుగుతోంది.

“కొవ్వొత్తి వెలుగులో ఎంతో బాగున్నావు రాణీ!” అన్నాడు.

నేను నవ్వాను.

అతని ఒళ్లో వడుకున్నాను.

అతని పెదాల మధ్య చార్మిన్ కాలుతోంది.

పాగను నా మొగం మీదికి ఊదాడు. మొగం మీది నుంచి పాగ నా రొమ్ముల మీద మెల్లగా, కొండల మీద తెలిపోయే మేఘాలలాగ తేలిపోయింది.

ఇద్దరం నవ్వుకున్నాం.

బీహైవ్ బ్రాండ్ తీశాడు.

ఇద్దరం తాగం.

సాఫ్ట్ బిస్కెట్లు తిన్నాం.

కొవ్వొత్తి ఆరిపోయింది.

సిగరెట్స్ ని గది మూలకు విసిరేశాడు రహీం.

కొవ్వొత్తి వెలిగిస్తా నన్నాడు. పద్దన్నా.

అతన్ని దగ్గరకు లొక్కున్నా.

మా ఇద్దరి శరీరాల్లాగ గదిమూల చార్మిన్ ఎరటి వెలుగూ, గదిలో చీకటి ఒరుసుకుంటున్నాయి.

చీకటిలో నగ్నంగా మేము.

ఆడవ్ అండ్ ఈవ్ ఆక్షణంలో తమ దేవుణ్ణి మర్చిపోయారు. గర్భనిరోధక సాధనాల విషయం ఎవ్వరం పట్టించుకోలేదు.

ఆవేశం—

అవకాశం—

బుద్ధి—

చీకటి—

జై ప్రీతికణం—

పురుషకణం—

సంయోగం—

ఫలితం: 'హం' వాలో వెలిగించిన దీపం.

భయపడ్డాను.

భయం లేదన్నాడు రహీం.

ఏవేవో మాత్రలు ఇచ్చాడు. లాభంలేకపోయింది.

గర్భనిరోధక సాధనాలు చూపించి, రహస్యమైన అక్రమ సంబంధాలకు ఒకరకంగా ప్రోత్సాహం నిచ్చిన సైన్స్, తీరా గర్భం వచ్చినప్పుడు దాన్ని సునాయాసంగా విచ్చిన్నం చేయడానికి, ఏ బెడద లేకుండా ఉండడానికి ఎందుకు పిలు కల్పించలేదో!

నిజంగా నాకు సైన్స్ మీద కోపం వచ్చింది.

రహీం మీద కోపం వచ్చింది—గర్భనిరోధక సాధనాల్ని వాడనందుకు.

నాన్న మీద కోపం వచ్చింది—నన్ను మందలించకుండా స్వేచ్ఛగా తిరగవిచ్చినందుకు.

ఏం చేయాలో తోచలేదు.

నాన్నకు చెప్పాలనుకున్నా. భయం వేసింది.

ఐదు నిమిషాల ప్రమాదంలేని తృప్తిముందు అంతకుముందు ఎన్నో భయాలనీడలు, అటంకాల కంటకాలూ మటుమాయమయ్యాయి.

ఇప్పుడు ఐదు నిమిషాల తృప్తివల్ల కల్గిన ఫలితం, అప్పుడు మాయమైపోయిన భయాల్ని మళ్ళీ ముందు నిలబెట్టింది.

సముద్రంలో లోతుకు మునిగిపోయినట్టున్న నన్ను ఈ భయాలు ఆక్టోపస్‌లాగ చుటు కున్నాయి. ఊపిరాడకుండా చేశాయి.

ఏవేవో సందేహాలు స్పెక్ట్రోస్కోప్‌లాగ నామీద నిలుపుగా పెరిగాయి. తర్వాత, ఒకరోజు హఠాత్తుగా నేను భయాల మాంసంముద్దనై పోయాను. దారిలో లారీ కింద పడ్డాడు రహీం. చచ్చిపోయాడు.

అప్పుడు నాకు మూడోనెల.

చచ్చిపోవాలనుకున్నా.

ఇప్పుడు రవి కోసం కాఫీ కాస్తున్న స్టాలో అప్పుడు కిరణనాయిలు పోస్తూ, కొంచెం కాళ్ళ మీద పోసుకుని, అగ్గిపుల్ల గీసి కాలి దగ్గరపెట్టి చూశాను. ఏం తెలిలేదు. అయినా చావడానికి ధైర్యం చాలలేదు.

అందమైన ప్రపంచంతో అనుబంధం. సహజంగా చచ్చిపోయేంతవరకూ బతకాలనే ఆశ. దాని వెనక భయం.

ధైర్యంచేసి ఎట్లాగో నాన్నకు చెప్పేశాను.

నాన్నకు నోటమాట రాలేదు.

నిశ్శబ్దంగా, గంభీరంగా ఏడ్చాడు నాన్న.

నాకు రహీం మీద వివరితమైన కోపం వచ్చింది.

నాకీ గర్భం రాకుండా వుండి రహీం చచ్చిపోయి వుంటే నేను అంతగా బాధపడేదాన్ని కాదేమో.

నాకీ గర్భం వచ్చి రహీం బతికే వున్నాగాని అంతగా బాధపడేదాన్నికాదు.

చచ్చిపోయిన రహీం గురించి నిజంగా నా కే బాధాలేదు. ప్రాణంతో వున్న నాగురించే నా బాధ. నా గర్భంలో ప్రాణం పోసుకున్న అందం గురించి బాధ.

నాన్న నన్ను పైద్రాబాడు నుంచి విజయవాడ తీసుకువచ్చేశాడు. నన్ను బొట్టు పెట్టుకోవద్దన్నాడు. విధవలా కన్పించాలి నేను. తప్పదుమరి.

తెల్లచీర, తెల్లజాకెట్టులో అందంగానే వుండే దాన్ని నేను.

“మా అల్లుడు లారీ కిందపడి చచ్చిపోయాడు.. అమ్మాయికి వాలుగోనెల. ఏం చేస్తాం...విధి.” అని ఇంటికి వచ్చిన ఎవరిలోనో నాన్న అంటుంటే ఒకసారి విన్నాను.

నవ్వొచ్చింది.

నాన్న నటిస్తున్నాడు. అందంగా నటిస్తున్నాడు. తొమ్మిదోనెల రాకముందే నేను ప్రసవించాను. చచ్చిపోతానని భయంవేసింది. చచ్చిపోయిన పిల్లాడు పుట్టాడు.

చెడిన ఆడదైనా తనుకన్న పిల్లాడిని ఎంతో ప్రేమతో చూస్తుందట. నాకు అటువంటిదేం అన్నించలేదు.

చచ్చిపోయిన పిల్లాడి మొహం చూశా.

నిన్నటి డైలీపేసరు పెడ్డింగుని ఇవార చూసి నట్టుంది.

వాడు చచ్చిపట్టినందుకు నిజంగా నాకెంతో సంతోషం అనిపించింది. వాడు కనక ప్రాణంతో పుట్టి పుంటే నేను చచ్చినంత వని అయ్యేది.

సంఘం ఆమోదించే పద్ధతుల ప్రకారం నాకు పెల్లిజరిగివుంటే ఇల్లా చచ్చిపోయి పుట్టిన పిల్లాడి గురించి ఏవిధంగా ఆలోచించి ఉండేదాన్నో ఊహించి చూశా. ఏం అనిపించలేదు.

కాఫీ తయారు చేశా. తీసుకువెళ్లి రనికి ఇచ్చాను. టాగూడు.

స్టీలుగ్లాసు లాగ నున్నగా అందంగా ఉన్నాడు రవి. అందమైన ఫేబర్ పేవర్ బ్యాక్ ఆట్టలాగ ఆమాయకంగా నవ్వుతున్నాడూ, చూస్తున్నాడు.

“ఈ పెప్టెంబరులోనైనా అమ్మాయి గ్రూవ్ పూర్తిచేస్తే బి. ఏ డిగ్రీ ఉస్తుంది. తర్వాత ఏదైనా ఉద్యోగం చూసుకుంటుంది. ఈ మార్చికి రాణీ ఇంగ్లీషు పాస్ అయ్యేట్లు చెప్పాలి.” అన్నాడు నాన్న.

“ఆయన పాస్ అయ్యేట్లు చెప్పినా, పాస్ అయ్యేట్లు నేను రాయొద్దా!” అన్నాను.

రవి నవ్వాడు. కొంచెం సేపుపిచ్చాపాటి మాటాడిన తర్వాత మరుసటి రోజు పాఠం చెప్పటానికి వస్తానని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు.

ఆతను వెళ్లిపోయిన తర్వాత నాన్న చిరునవ్వు నవ్వాడు. నాన్న చిరునవ్వు వెనక ఎంతో అర్థంవుంది. అప్పుడప్పుడు నాన్న నాకుచెప్పిన విషయాలన్నీ జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఆ చిరునవ్వుని చూసిన తర్వాత.

కాపిటలిజం గురించి, కమ్యూనిజం గురించి నాన్నకు బాగా తెలుసో తెలియదో నాకు తెలియదు. నా టెక్స్ట్ బుక్ లో కమ్యూనిష్టు సిద్ధాంతాల గురించి చదువుకున్న విషయాల వాయలు నాన్న చెప్పేమాటల్లో కనిపించేవి.

సంఘం గురించి, సంఘంలోని వ్యక్తుల గురించి నాన్న ఆలోచనలో అంత మార్పు రావడానికి

కారణం నేనేనని నాకు తెలుసు. నాన్న ఇప్పుడు ఎన్నో సమస్యల్ని, వాటివల్ల కలిగే ఫలితాల్ని నాకు అంతకు ముందు జరిగిన “అన్యాయం” దృష్ట్యానే చూస్తున్నాడు.

“ప్రస్తుతం మన సంఘం డబ్బుకి ఇచ్చే విలువ ఇంక దేనికి ఇవ్వడంలేదు. డబ్బు సంపాదించే పోటీలో గొప్ప దోపిడీ, దగా ఉన్నాయి. ఇవి చేయడానికి తెలివి కావాలి. తెలివిగా, తెలిగ్గా డబ్బు సంపాదించాలి. డబ్బు పునాదుల మీద నిలబడిన సంఘం ఇది. మనకి డబ్బులేదు. తెలివివున్నా మనం డబ్బు సంపాదించలేం. అవకాశాలు లేవు.”

ఆడపిల్ల తండ్రి ఆసలు డబ్బు సమస్యను వట్టింపుకోవలసిన అవసరం ఎందుకు వచ్చింది? మనది స్త్రీ పాస్టేటీ కాకపోవడంవల్ల. అట్లా అయితే ఏమయ్యేది? అబ్బాయిలకి, అమ్మాయిలకి స్వేచ్ఛ ఉండేది. వాళ్లు ప్రేమించుకోడానికి, పెళ్లి చేసుకోడానికి అవకాశాలు ఉండేవి. అట్లా జరిగినప్పుడు భగ్గుప్రేమి కులుగాని, అక్రమసంబంధాలవల్ల పుట్టిన సిల్లలు గాని అంతగా ఉండేవాళ్లు కారు. అన్నిటినీ మించి కట్నాల సమస్య ఉండనే ఉండదు. ఎందుకంటే పెళ్లిళ్లు కుటుంబ యాజమాన్యంవున్న పెద్దవాళ్ల నిర్ణయంతో కాకుండా, స్వేచ్ఛగావున్న యువరీ యువకుల స్వచ్ఛంద నిర్ణయంతో జరగడంవల్ల. ఇటు వంటి మార్పు ఎప్పుడు వస్తుందంటే పార్లీశామిక విప్లవం యొక్క ప్రధానం బాగా విస్తృతమైనప్పుడు. అప్పుడు కుటుంబం వ్యక్తిగత యాజమాన్యం కలదిగా కాక, స్త్రీపురుషుల మధ్య స్వచ్ఛందమైన, సమానమైన మైత్రీగా మారుతుంది. అప్పుడు ఒక అమ్మాయి గాని, అబ్బాయిగాని స్వేచ్ఛగా ప్రేమించుకోడానికి అవకాశం ఉంటుంది. ఒకళ్ళి ప్రేమించిన అమ్మాయి వాళ్ళి కొదవి మరొకళ్ళి చేసుకోగలదు. ఒకళ్ళి చేసుకున్న అమ్మాయి వాళ్ళి విడిది మరొకళ్ళి చేసుకోగలదు. అంటే నైతికమైన విషయాలలో, అడదాని శీలం విషయంలో ప్రస్తుతం వున్న దుర్భిలాపాలు మారాలి. పార్లీశామిక విప్లవంపూర్తిగా జరిగినప్పుడు ఈ మార్పులు వస్తాయి. పార్లీశామిక విప్లవం రాక

ముందు, ఇప్పుడు పారిశ్రామికంగా వృద్ధి పొందిన దేశాలు ఒకప్పుడు ఇటువంటి స్టూపిడ్ పెంటిమెంట్లకీ, ఫాల్స్ ఐడియాస్ ఆఫ్ ఛేస్టిటీకి స్థానం ఇచ్చినవే. కాని పారిశ్రామిక విప్లవ ప్రభావం క్రమంగా పెరుగుతూ పూర్వదర్ విధానాలూ, పూర్వదర్ ఆలోచనలు మాసిపోతుంటే కొన్ని కొత్త విలువలు వచ్చాయి. ఫ్రీ సాసైటీ వచ్చింది. నైతిక విషయాలల్లో కొత్త విలువలు వచ్చాయి. ఫ్రీ సాసైటీలో ఆడది ప్రేమిస్తుంది. ఆది తప్పుకాదు. ప్రేమించిన వాణ్ణి కులమతాల ప్రసక్తి లేకుండా పెళ్లి చేసుకుంటుంది. అదీ తప్పుకాదు. ఆ ప్రేమికుల మధ్యకానీ, వివాహితుల మధ్యకానీ డబ్బు అడ్డురాదు. కాని వివాహేతర సంబంధాలు వుంటే మూత్రం తప్పే అనాలి. అటువంటి సంబంధాలకు తెరకాదు పెళ్లి. పరస్పర రక్షణ కోసం, అనురాగం కోసం పెళ్లి. అందువల్ల వివాహ బంధంలో కొన్ని నైతికమైన విలువలు అవసరం.'

'సరే! ఒకమూయి విడాకులు ఇచ్చింది. మళ్ళీ పెళ్లి చేసుకునేలోపు ఆ అమ్మాయి ఎవరినైనా ప్రేమించవచ్చు. ఇంకెవరినో పెళ్లి చేసుకోవచ్చు. అంతమూత్రాన ఆ అమ్మాయి 'చెడిపోయింది' అని, 'పెద్ద చెయ్యి' అని అనవసరంలేదు. అది పూర్వదర్ సాసైటీకే చెల్లుతుంది. ఇండస్ట్రియల్ సాసైటీలో ఇట్లా ఉండదు. ఇట్లా కాకుండా వుండి, స్త్రీ పురుషులకు వారి వారి శిలాల విషయంలో సందేహాలంటే ఎవరికీ పెళ్లికాదు. ఇట్లా అనుమానాలవల్ల, శిలం విషయంలో దురభిప్రాయాలవల్ల పెళ్లి కాకపోవడం మన సంఘంలోనే జరుగుతుంది. కారణం—మన కుటుంబాలు వ్యక్తి యాజమాన్యంక్రింద ఉండడంవల్ల, మనది ఫ్రీ సాసైటీ కాకపోవడంవల్ల. ఇక మామూలుగా సాంప్రదాయ సిద్ధంగా పెళ్లి జరగాలంటే కట్నం కావాలి. కట్నం వెనక ఎంతో బాధ, మోసం, కన్నీళ్ళూ. ఇటువంటి సాంఘిక వ్యవస్థలో ఆడది చెడిపోకతప్పదు. కాని, ఆడది చెడిపోకూడదనే అర్థంలేని సాంఘికమైన కట్టుబాట్లు మళ్ళీ ఇటువంటి సాంఘిక వ్యవస్థలో

డబ్బులేని అడపిల్లతండ్రి అడపిల్లకు పెళ్లి చేయడం కష్టం. అటువంటిప్పుడు దైర్యంతో అడపిల్ల ఎవరినైనా ప్రేమించి, ఎక్కడికైనా లేచిపోయి పెళ్లి చేసుకోవాలి. లేదు—దైర్యమూ, తెలివీ, తెగింపూవుంటే, కూతురి పెళ్లిచేయాలనే కోరిక వుంటే తండ్రి అటువంటి ఏర్పాటుచేయాలి. నేను నీకు అటువంటి అవకాశం కల్పిస్తాను. నువ్వు అంతకుముందు ఎవరో ప్రేమించావు. నీకు ఉపయోగపడేది ఏమీ జరగలేదు. ఇప్పుడైనా నీకు వచ్చినవాడు, నిన్ను చేసుకోగలవాడు ఎక్కడైనా కన్పిస్తే ప్రేమించు. అభ్యంతరంలేదు. అయితే నా ప్రయత్నం కూడా నేను చేస్తాను.' అని అనేవాడు నాన్న.

నాన్నకు ఒకే దిగిని ఉపన్యాసం ఇచ్చినట్లు మూట్లాడ్డం చేతకాదు.

వేరు వేరు చోట్లనుంచి ఎగిరివచ్చి ఒకే చెట్టు మీద కూచున్న నాలుగు పక్షుల్లాంటివి నాన్న చెప్పిన మాటలు. ఎప్పుడైనా తీరిగ్గా కూచుని, నాలో మూట్లాడేటప్పుడు ఇంట్లో ముక్కలు ముక్కలుగా చెప్పేవాడు. నాన్న చెప్పిన మాటల వెనక సోషలిస్ట్ ఐడియాలజీ ఉందని నాకు తెలుసు.

నలభై ఏళ్లకే సాధారణంగా స్టూపిడిటీ వచ్చే మనుషులున్న దేశంలో, సడీ వయస్సులోవున్న నాన్న ఇంత రాడికల్గా ఆలోచిస్తాడనీ, తన ఆలోచనల్ని తెలివిగా సమర్థించుకుంటాడని నేను అంతకుముందు అనుకోలేదు.

నాన్న నాకు పెళ్లి చేయాలనుకుంటున్నాడు. ఆ పెళ్లి వదిలిరికింద, బాబాఅమధ్య, బ్రాహ్మణుడి మంత్రాలతో, అగ్నిసాక్షిగా జరగాలనే కోరికా, పట్టుబడలా నాన్నకూ లేవు, నాకూ లేవు. రిజిస్టర్డ్ మ్యరేజ్ జరిగితే చాలు. అది పదివేలు.

ఈ ఆభిప్రాయంలో నాన్న నా ఉద్యోగంకోసం నన్ను పెళ్లి చేసుకునేట్లు చేయగలవాడికేసం వలె మేమున్నాడు. ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడు.

నాన్న ప్రయత్నాలవల్ల దొరికిన వ్యక్తి రవి.

మరుసటి రోజు రవి నాకు ట్యూషన్ చెప్పడానికి వచ్చాడు. ఆ తర్వాత—అతను వచ్చేవేళకి అందంగా ముస్తాబై కూచునే దాన్ని.

లోనోక్ తెల్లాయిల్ పాట్టి జాకెట్, ఎర్రండు తెల్ల చీర — నోకంప్లైంట్ 'బ్రా' లు కంటి చివర్లదాకా కాటుక—కనుబొమ్మలకి పునుగు..... సెక్స్ అప్పీల్.

వాన్న అప్పుడు వచ్చేవాడు కాదు.

రవి ముందు కూచుని పాతం వింటూ మత్తుగానో, చిలిపిగానో, కవింపుగానో అతనివైపు చూసేదాన్ని. ఒకవైపు రొమ్ము కనిపించేట్టు పమిటను విడిచేసేదాన్ని. చేతులు రెండూ బాగా దగ్గరకు చేర్చి, కాస్త ముందుకునంగి కూచునేదాన్ని. అప్పుడు రొమ్ములు దగ్గరై ఒరుసుకుంటూ, లోనోక్ కింద నుంచి 'బ్రా' ల ఒత్తిడికి అందంగా పైకి ఉలికేవి.

రవి చూసే చూడనట్టుగానే చూసేవాడు. అతను చెప్పే మాటల్లో తడబాటు కన్పించేది. నేను ఇదేం వట్టించుకోనట్టే కూచుని ఉండేదాన్ని.

నాకు ట్యూషన్ చెప్పడానికి వచ్చిన పది పదిహేను రోజుల తర్వాత రవి స్కూటర్మీద వచ్చాడు.

ఇప్పటి ఆడపిల్లలు ముందు అబ్బాయిని కాకుండా, అతను తెచ్చిన స్కూటర్నో, కారునో, దాని వెనకవున్న డబ్బునో ప్రేమిస్తారనే విషయం రవికి తెలుసు. నాకూ తెలుసు.

అతనిలో ఇంకా నృప్తంగా కన్పించనిమార్పు వాలో ఏదో నన్నుకం కల్గిస్తోంది. ఈ విషయం చెప్పినప్పుడు నాన్న నవ్వేవాడు.

“నువ్వు అందమైన దానివమ్మా! రష్యన్ రాకెట్టు నీ చుట్టూ ప్రదక్షిణం చేసినా, చంద్రుడి చుట్టూ ప్రదక్షిణం చేసినా ఒకటే” అనేవాడు నాన్న.

నాకు గర్వం అనిపించేది.

ఎవరూ లేనప్పుడు అద్దం ముందు నగ్నంగా నిలబడేదాన్ని. కాస్తవల్ల బిగి సడలిపోయిందేమో నని రొమ్ములు తడుముకునే దాన్ని.

రసీం జ్ఞానకం వచ్చేవాడు.

“పిరమిడ్లు ఈజిప్టులో లేవు, నీ ఛాతీమీద ఉన్నాయి” అని రొమ్ములమీద చూపుడువేలితో రాశీ—రసీం అని రాసేవాడు.

కన్పించని అతని చేతుల స్పర్శ ఇప్పుడు ఒంటిమీద పాకినట్లుంది.

“ద్విపుట కలకంలాంటి నడుం, యాభ—స్ట్రాక్ట్ లాంటి కళ్లు” ఇట్లా ఏమి టేమిటో అనే వాడు.

నా 'బ్రా' లని ముద్దు పెట్టుకొని, వచీరను గుండెలకు అదుము కునేవాడు. తానే స్వయంగా నాకు 'బ్రా'లు వేసి, జాకెట్ తొడిగేవాడు. “చీర నాకు కట్టడం రాదు రాణి” అనేవాడు. చీర నేనే కట్టు కునే దాన్ని.

ఇప్పుడు చీరతీసి నగ్నంగా నిలబడితే పిచ్చెక్కి పోతున్నట్టుంది.

రవి ముందు కూడా నే నిట్లా నిలబడాలి.

కాని రవి ఎందుకో భయపడుతున్నట్టు, తను నన్ను ప్రేమిస్తున్నాడని అంటే నే నేమం బానో అనే జంకు అతనికి ఉన్నట్టు అనిపించింది నాకు.

ఒకరోజున ఏదోమాటల్లో అడిగాను!

“మీ పెళ్ళిప్పుడు?”

రవి నవ్వాడు.

“నవ్వివచ్చాడా?” అన్నాను నవ్వుతూ.

“ఎవరు?”

నిజంగా నేను సిగ్గుపడ్డాను.

“నాపెళ్ళి విషయం ఎందుకుగాని, మీ పెళ్ళి విషయం చెప్పండి.” అన్నాడు.

నేను నవ్వాను. “నన్నెవరుపెళ్ళి చేసుకుంటారు?”

అన్నాను.

“అదేమిటి! మిమ్మల్ని చూస్తే ఎవడైనా పెళ్లి చేసుకుంటా నంటాడు.”

“నన్ను చూస్తే అంటాడేమోకానీ, నేను నిజంగా వున్న స్థితిని చూస్తే అనడు.”

“చేసుకునేవాడు మిమ్మల్నిగాని, మీ స్థితిని కాదుగా.”

“అందరికీ మీలాంటి అభిప్రాయాలే ఉంటాయంటారా?”

అతనేం మాట్లాడలేదు. అతన్ని మాటల్ని బట్టి చూస్తే అతనిమెదడులో నా గురించి ఎటువంటి ఆలోచనలు లేకుండా యో ఊహించుకోగలిగాను. కాని అతను దైర్యంచేసి వీధి నన్ను అడగలేక పోతున్నాడు.

ఇట్లా నెల గడిచి పోయింది.

ఒకరోజు అతను అందమైన స్కూట్ లో ఇంటికి వచ్చాడు. నిజంగా ముద్దుపెట్టుకోవా లనిపించింది. చాలా అందంగా కనిపించాడు.

“విశేషమేమిటండీ మాస్టారు?” అన్నాను

“ఇవళ నాపుట్టినోజు.”

“ఓ! హ్యసీ బర్తడే.”

“థాంక్యూ..... ఇవళ పాతం

“చెప్పరుకదూ..... మరి కబుర్లు చెప్పండి.”

“సినిమాకు వెళ్ళాలని.

“నేనూ రానా?”

“మీరా? మీ రెక్కడ వస్తారెండి?”

“నేను రాలేననా? నాకదేంలేదు. మీరు తీసుకు వెళ్ళాలేగాని నరకానికి నా వచ్చేస్తాను.”

“భలేవారే! నేను నరకానికి కూడా తీసుకు వెళ్తానా మీలాంటి వాళ్ళని!”

“నరైండి! ముందు సినిమాకు తీసుకు వదండి.” అన్నాను.

రవి, “సరే” అన్నాడు. నేనుబట్టలు మార్చుకు వచ్చాను.

పట్టు చేరెలు

మావద్దనే

ఎందుకు కొనా

?

నరసమైన ధరలు
నాజాకైన డిజైనులు
మెరిసే రంగులు
ధరెంచుటకు మృదుత్వమును
హాయిని గొలుపునని

లక్ష్మీ దనరల్ స్టోర్స్

ఫోన్ 467

బీసెంఁ రోడ్డు..... గవర్నరు పేట,
బిజయవాడ-2.

“అరే ! మీరు స్కూటర్ తెచ్చారుగా. దాని మీద పోదామా?” అన్నాను.

“బాబోయ్! రేపు కుర్రాళ్ళ నన్ను కాలేజీలో బతక నివ్వరు..... సిటీ బస్సులో పోదాం.”

“సరే! మీఇష్టం.”

“మరి మీనాన్నగారికి చెప్పారా?”

“అవసరంలేదు. తాళంవేసి, ఆ కిటికీమూల తాళంచెవి వడేస్తే చాలు. నాన్న తీసుకుంటాడు. సినిమాకు వేళ్లానని చిన్నచీటిరాసి టేబుల్ మీద వడేస్తే చాలు. నాన్న గాబరాపడడు.”

“మీ నాన్నగారు చాలామంచివారండీ. కూతుళ్ళని అర్థంచేసుకునే తండ్రులు ఎంతమంది ఉన్నారని మనవార్లలో” అన్నాడురవి.

నేనింత చనువుగా ఎందుకు ప్రవర్తిస్తున్నానో అతనికి తెలియదు.

సినిమాకు వెళ్లాం.

శ్రీ 420. అంతకు ముందు చూసిందే.

అయినా సర్దాగావుంది. సర్గీస్ ఎంతో అమాయ కం గా రాజ్ కపూర్ ని ప్రేమించడం చూపినప్పుడు నాకేమిటో అనిపించింది.

రవివైపు చూచాను. అతను తెరవైపు చూస్తున్నాడు.

అల వోకగా నాచేతిని అతని చేతిమీద వేశాను. అతను చేయి లాక్స్ బోయాడు. నేను అదిమాను. అట్లాగే ఉంచేశాడు.

నా మోకాలిని అతని మోకాలికి ఆనించాను. ఆవేశం మెల్లమెల్లగా కుతకుత లాడుతోంది. అతని భుజానికి నా భుజం ఆనించాను. అన్నీ ఏమీ గమనించనట్టు చేశాను. అతను డిగ్గరుకున్నాడు. నేను ఎక్స్ ప్రెస్ ఆయ్యాను. సినిమాహాల్లో అది అనుచితం అనుకున్నాను.

అతనికి దూరంగా జరిగాను. సినిమా ఆయ్యేంత వరకూ అట్లాగే కూచున్నాము. రవి ఇదేం పట్టించుకో నట్టే ఉన్నాడు. అతను అట్లా రబ్బరు బొమ్మ లాగ ఉన్నందుకు అతనిమీద కోపం వచ్చిందినాకు.

ఇద్దరం ఒకే రిక్వాలో ఇంటికి వచ్చాం. వేసిన తాళం వేసినట్టేవుంది. వాన్న ఇంకారాలేదేమో! వెళ్లి తలుపులు తీశా. తెలువేశా. రవి నా వెంటవచ్చాడు.

“మీనాన్నగారు రాలేదేమో!” అన్నాడు.

“వచ్చి బయటకు వెళ్లారేమో! అన్నట్టు మీరు ఇక్కడ భోజనం చేసివెళ్లాలి.” అన్నాను.

“వద్దు. వెళ్లిపోతాను.” అన్నాడు రవి.

“అదేం కుదరదు. భోజనం చేయాల్సిందే.” అన్నాను.

అతను ఎదురు చెప్పలేదు. కారియర్ లో భోజనం ఉంది.

“ఇదెక్కడిది?” అన్నాడు.

“సినిమాకు వెళ్లముందు చీటిరాశాగా. నాన్న కారియర్ తెప్పించి వుండాడు.”

“భలేవనిచేశారు.”

ఇద్దరం పక్క పక్కన కూచుని భోజనం చేశాం. అట్లా భోజనంచేయడంలో ఏదో విచిత్రమైన ఆనందంవుంది. అతనితో నాకు పెల్లెలయింటున్నానో ఫీల్ ఆయ్యాను.

భోజనం అయిపోయింది.

అతను వాలుకుర్చీలో నడుం వార్చాడు. ^{శ్రీ} ఎదురుగా పీకటి కుప్పల్లాగ ఉన్నాయికొండలు.

ఉడుకుతున్న గుడ్డులాగ చంద్రుడు.

నన్నేదో ఆవేశం కమ్ముతున్నట్టుంది.

అతని కుర్చీపక్కనే నిలబడ్డాను. అతని కళ్ళలోకి చూస్తూ “రవిగారూ! ఇప్పుడు మీకేం అనిపిస్తోంది?” అన్నాను.

“ఏంలేదు.....నిం? మీకేంఅనిపిస్తోందేమిటి?

అన్నాడు.

“చాలా హాయినిపిస్తోంది. ఇట్లాగే ఉండి పోవాలనిపిస్తోంది.”

^{శ్రీ} ఆవేశం ఆలోచనని చంపివేసింది.

వంగి అతని నుదుటిమీద ముద్దు పెట్టు కున్నా.

అతను టక్కున లేచి నిలబడి కోటువేసుకో కుండానే గబగబా వెళ్లి స్క్వాటర్ స్టార్ట్ చేసుకు వెళ్లిపోయాడు. నాకు మరిపోయినట్లయింది. అతను ఎందుకు అట్లా వెళ్లిపోయాడో అర్థంకాలేదు.

అతనికి అవకాశం ఇచ్చాను. ఆనేశం చూపాను. ఏం జరగలేదు. ఏం జరగలేదు. అతను వెళ్లిపోయాడు.

రెండురోజులు రాలేదు. అతను. నాకు పిచ్చెక్కి నట్లుగా వుంది.

అతని ఆడ్రస్ నాకు తెలియదు. నాన్నకు తెలుసు. నాన్నను అడిగితే, “అతనే వస్తాడు చూడు” అన్నాడు.

అతను రాలేదు. అతనిదగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది.

“రాణి గార్ని, మిమ్మల్ని బాధపెట్టి ఉంటాను ఊమించండి.

మీరు నన్ను ప్రేమిస్తున్నారు. నాకు తెలుసు. నాడబ్బుని, నాస్కూటర్ ని, కారుని ప్రేమించిన అడపిల్లలు ఉన్నారు. నేను వేసిన అందమైన డబ్బునలతోపాడి నలుగురైదుగురు అమ్మాయిలు జీవితాలు నాశనం చేసుకున్నారు. నేను ఎంతో తెలివిగా వన్నినలలో మీరూ అమాయికంగా ఆడుకు పెట్టారు. మీ అమాయికమైన ప్రేమ నాలో చాలా అలస్యంగా ఏదో మార్పును తెచ్చినట్లుంది.

నేను వివరీతంగా తాగుతాను. నా తిత్తులు కాన్సర్ కి అంకితమై పోయాయి. నేను పెట్టుకు

చాలా ‘నివ్వలవిడిగా’ తిరుగుతాను. మీరు బహుశా, “సుఖవ్యాధులు” అనేమాట వినే వుంటారు. ఆ సుఖవ్యాధుల పాములకి నాశరీరం వుట్ట.

మీరు అందమైనవారు. అమాయకులు. మీ అందాన్ని పాడుచేయడం, మీ ఆరోగ్యాన్ని కలుషితం చేయడం, మీకు ముందున్న మంచి జీవితాన్ని నాశనం చేయడం నాకేమాత్రం ఇష్టం లేదు. ఊమించండి.

‘రవి.’

ఉత్తరంలో, అంతమయ్యే కథలు చదివి నవ్వుకునే దాన్ని.

కాని ఉత్తరంతోనే ఒక మలుపు తిరిగిన జీవితంగురించి ఆలోచించినా నవ్వే వచ్చింది నాకు.

రవి రాసిన ఉత్తరం చదివి నిజంగా నవ్వు కున్నాను.

సముద్రతీరం—
ఇసుకలో ఆందమైన పేకమేడ—
అందులో నేను—
హోరుగాలిలాగ రహిం
కూలిపోయిన పేక మేడ—
దానిమీడనుంచి సిల్లగాలిలాగ వచ్చి వెళ్లి పోయిన రవి.

నిజంగా నవ్వు వచ్చింది నాకు.
రవి రాసిన ఉత్తరం చించి పారేసి, రేడియో పెట్టుకు కూచున్నా.

అఖిలభారత రచయితల అయిదవ మహాసభ

శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం

రచయితల అయిదవ మహాసభ 1965 డిసెంబరు 24 నుండి డిసెంబరు 30 వరకు కేరళలోని ఎర్నాకుళం సమీపంలో 'ఫర్టిలైజర్ అండ్ ఫ్యాక్ట్, ట్రావన్కోర్' (FACT) సంస్థకు పారిశ్రామిక కేంద్రమైన 'ఉద్యోగమండల్' అనుచోట ప్రత్యేకంగా నిర్మించబడిన 'అకాన్ నగర్' లో, సమావేశం జరుపుకున్నది. ఈ రచయితల మహాసభ ఒక సంస్థకాదు. దీనికి ఏ సంస్థతోగాని పార్టీతోగాని సంబంధంలేదు. భారతీయ భాషలలోని రచయితలందరూ కూడబలుక్కుని ఒకచో సమావేశమై కొన్ని ముఖ్యమైన అంశాలను గూర్చి చర్చించుకుని, నిరాశాటంగా తమ అభిప్రాయాలను యిచ్చి పుచ్చుకోవడమేతప్ప, తీర్మానాలూ, కార్యక్రమ నిర్వహణా వంటిదేమీ యీ సమావేశం యొక్క లక్ష్యంకాదు. మొదటి సమావేశం ఢిల్లీలో, రెండవది కలకత్తాలో, మూడవది మద్రాసులో, నాల్గవది బొంబాయిలో; ఇప్పుడు అయిదవది 'ఉద్యోగమండల్'లో కేరళ రచయితల ఆహ్వానం పురస్కరించుకుని జరిగింది. ఆరవ సమావేశానికి కన్నడ రచయితలు మైసూరు రాష్ట్రంలో ఏర్పాట్లు చేస్తామని మహాసభను ఆహ్వానించి ఉన్నారు.

అయిదవ మహాసభకు ప్రధానకార్యదర్శి మళయాళీ రచయిత శ్రీ శ్రీకంఠ్ నాయర్. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు శ్రీ ఎమ్.కె.కె. నాయర్, ఫర్టిలైజర్ పరిశ్రమ మేనేజర్, సంగీతనాటక ఆకాడమీ సభ్యుడు, కథాకళి వ్యాఖ్యాత, కలాశిలి. సమావేశానికి వలసిన ఏర్పాట్లు చేయడంలోనేమి, ప్రతినిధులకు వసతి పొకర్కాలను సమకూర్చడంలోనేమి, ప్రతినిధులకు 'కేరళ దర్శనయాత్ర' 25, 26 తేదీలలో

ఏర్పాటుచేయడంలోనేమి, అనన్య సమాన్యమైన కార్యదక్షత ప్రదర్శించి అందరి మన్ననలకు పాత్రులయ్యారు. ఫర్టిలైజర్ పరిశ్రమకు సంబంధించిన ఉద్యోగులు, చిన్నాపెద్దా, వలంటీర్లుగా చేసిన సేవ, చూపిన ఆదరణ, మరపురానివి. సుమారు 270 మంది ప్రతినిధుల్ని ఒక వారంరోజులు పెళ్లికి వచ్చిన బంధువుల్లాగా విందులతో, మర్యాదతో మన్ననతో సంతృప్తులను చేసిన కేరళ దేశస్థులను దేశం నలుమూలలనుంచీ వచ్చిన రచయితలు, మేధావులు, చిత్రకారులు, కళాభిజ్ఞులు మనసారా అభినందించారు.

ఈ అయిదవ సమావేశం ప్రత్యేకత రచయితలనే గాక, విశ్వవిద్యాలయాలలో ఆచార్య పదవుల్లో ఉన్న కొందరు మేధావుల్నీ, ప్రఖ్యాతులైన చిత్రకారుల్నీ, సినిమా నాటక కళల్లో సంబంధం ఉన్నవారిని ఆహ్వానించి, సాహిత్యానికి యితర లలిత కళలకూ గల సాన్నిహిత్యాన్ని సంబంధాన్ని చర్చకు తీసుకు రావడం. ఒక చిత్రకళాప్రదర్శనం, పుస్తక ప్రదర్శనం, సమావేశానికి అనుబంధంగా ఏర్పాటుయ్యాయి.

మహాసభకు దేశం అన్ని ప్రాంతాలనుంచి ప్రతినిధులు వచ్చారు. దక్షిణ భారతీయ భాషలకు ఒక్కొక్కదానికి సగటున ఇరవై మందికి పైగా ప్రతినిధులు హాజరయ్యారు. సమావేశంలో పాల్గొన్న తెలుగువారు శ్రీయుతులు కొడవటిగంటి కుటుంబరావు, పాలగుమ్మి పద్మరాజు, రజనీకాంతరావు, ఆర్.ఎన్. సుదర్శనం, పిల్లక గణపతిశాస్త్రి, శ్రీవాత్సవ, విద్వాన్ విశ్వం, కొనరాజు శేషయ్య, తుమ్మల

వేంకట్రామయ్య, అవులగోపాలకృష్ణమూర్తి, ఆరిగె పూడి రమేష్ చౌదరి, దాశరథి, పి. సభావతి, ఆరుద్ర దంపతులు, భవశిపూడి అంజనేయులు దంపతులు. సోవియట్ రష్యానుంచీ, ఇరాన్, వెస్ట్ జర్మనీ, యుగోస్లావియా, ఆమెరికాదేశాలనుంచీ కూడా ప్రతినిధులు ఈ సమావేశానికివచ్చి చర్చలలో పాల్గొనడం మరొక విశేషం.

డిసెంబరు 24, శుక్రవారం సాయంత్రం 5-30: ప్రాఫెసర్ రెగె(మహారాష్ట్ర) ప్రారంభోపన్యాసం చేశారు. శ్రీ వాత్సాయన (హిందీ) అధ్యక్షత వహించారు. రచయిత చిత్రశుద్ధితో ఏకాగ్రతతో తన దర్శించిన సత్యాన్ని రచనలో రూపొందించడమే ప్రధానం కాని, తనకు వంశంలోగల పాదాన్ని గూర్చి వితర్కించుకోవడం ప్రధానం కాదన్నారు రెగె గారు. రాత్రి మోహిని యాట్టం, కూచిపూడి భరత నాట్యం నృత్య ప్రదర్శనం జరిగింది.

డిసెంబరు 25, 26 తేదీలలో చిత్రకళా ప్రదర్శనం, పుస్తక ప్రదర్శనం, ఫిల్మ్ ఫెస్టివల్, ప్రారంభోత్సవాలు జరిగాయి. ఆరోజుల్లోనే చాలమంది ప్రతినిధులు మూడువర్గాలుగా విడిపోయి కేరళ రాష్ట్రం లోని దర్శనీయమైన ప్రదేశాల్ని, పట్టణాల్ని, దేవాలయాల్ని చూచి వచ్చారు.

డిసెంబరు 27 సోమవారం ఉదయం 10: మహాసభ అధ్యక్షులు శ్రీ వాత్సాయన తమ ప్రధానోపన్యాసాన్ని చదివారు. భారతీయతను పుణికి పుచ్చుకున్న సాహిత్యం భారతీయ భాషలలోనే వికసించగలదన్న అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేస్తూ, ఆంగ్లంలో సృజనాత్మకమైన రచనలు చేసే భారతీయ రచయిత ఆంగ్ల సాహిత్యంలో ఒకపేద చుట్టంగా (Poor-relation) తప్ప గౌరవప్రదమైన స్థానాన్ని పొందటం హాళక్కి అసీ, రచయిత కృషి, స్వప్నమూ ఫలప్రదం కావాలంటే మాతృభాషలోనే, పరిసరాలలో తాదాత్మ్యం కలిగి, తన ప్రాంతీయతని ప్రతిఫలించే సృజనాత్మక రచన చేయాలనీ, తద్వారానే 'భారతీయత' రచనలో రూపొంది

గలదనీ వాక్చూర్లు. రచయిత తన 'స్వేచ్ఛ'ను అనుభవంగా పొందగలిగితేతప్ప ఉత్తమ రచన చేయలేడని అంటూ, వివరణగా, 1930 ప్రాంతాల్లో రచయిత మనస్తత్వంలో 'తిరుగుబాటు', 'విప్లవం' ప్రాధాన్యం వహించాయనీ, అనాటి సృజనాత్మకమైన — ఔత్సాహిక రాజకీయ స్వాతంత్ర్యలబ్ధి తర్వాత రచయితలో కొరవడిందనీ, రచయిత నేటి వ్యవస్థను ఆమోదించి మన్నన మర్యాదలకోసం అజిస్తూ వుండటమే దానికి కారణం కాబోలు అంటూ నేటి రచయిత కొంత వరకు తన 'స్వేచ్ఛను' కోల్పోయినట్లు తోస్తున్నదన్నారు శ్రీ వాత్సాయన. భారతీయ భాషలో వ్రాస్తూ రచయిత తానెరిగిన, తనవంటబట్టిన, నేటి భారతీయతను అభివ్యక్తం చేసే ప్రయత్నం చెయ్యకపోయినట్లయితే నిజమైన భారతీయ సాహిత్యం, ఇతర దేశ సాహిత్యాలకు సమక్షజ్ఞగా నిలిచే ఆధునిక భారతీయ సాహిత్యం అనేది ఒకటి రూపొందటమే అసంభవమని నొక్కిచెప్పారాయన. 'భారతీయత' అంటే—జరుగుతున్న చరిత్ర, వస్తున్న మార్పులు, గతానికి ప్రకృతానికీ సంఘర్షణ, రూపొందుతున్న భవిష్యత్తు అన్నీ రచయిత మస్తిష్కంలో, భావనలో, ఒక స్వరూపాన్ని దిద్దుకొని వ్యక్తం కావడమనీ, అది కేవలం గతంవైపో లేక భవిష్యత్తువైపో మరల్చుకున్న చూపు కాదనీ స్పష్టం చేశారు.

అధ్యక్షోపన్యాసం తర్వాత, 12 గంటలకు మొదటి చర్చాసమావేశం (Seminar) జరిగింది. నేటి భారతీయ సాహిత్యపు స్థితిగతులు అన్న విషయంమీద ఒక నివేదికను ప్రాఫెసర్ జి. కుమార పిల్లై చదివారు. ఆయాభారతీయభాషల్లో నేటి సాహిత్య వికాసాన్ని గూర్చి ప్రతినిధులు పంపిన నివేదికలు ఆధారంగా సాహిత్య ప్రక్రియలూ వాటి తీరు తెన్నులూ పై నివేదికలో వివరించారు. శ్రీగోపాలకృష్ణ అడిగే (కన్నడ) అధ్యక్షత వహిస్తూ నేటి సాహిత్యం అంటే కేవలం ఇవాళ వ్రాయబడుతున్న సాహిత్యం అని అర్థంకాదు. నేటి జీవిత

యాధార్యంతో సంబంధం కలిగిన, సమన్వయం సాధించిన, సజీవమూ సృజనాత్మకమూ అయిన, సాహిత్యం మాత్రమే అని నొక్కి చెప్పారు. తర్వాత మధ్యాహ్నం 3 గంటలకు మహాసభ వాలుగు వర్గాలుగా విడిపోయి వివిధ ప్రక్రియలనూ వాటితీరు తెన్నులనూ గూర్చి విపులమైన చర్చలు జరిగాయి.

1. ఆధునిక కవిత్వం (అధ్యక్షుడు బి. కె. భట్టాచార్య)
2. ఆధునిక నవల, కథ (అధ్యక్షుడు పటిగంటి కుటుంబరావు)
3. ఆధునిక నాటక రచన (అధ్యక్షుడు మోహన్ రాకెష్)
4. ఆధునిక విమర్శనము (అధ్యక్షుడు బరింద నాథ్ దాస్).

ఆరాతి వివిధ భాషల కవులు కవితా గానం చేశారు.

డిసెంబరు 28, మంగళవారం, ఉదయం 9—30: 'లలిత కళల పరస్పర సంబంధాలు' అన్న విషయంపై శ్రీ ప్రభాకర్ మావ్వ (హిందీ) ప్రసంగ వ్యాసం చదివారు. శ్రీయుతులు గంగాధర గాడ్కీల్, హెబ్బార్, ఎమ్. పి. భాస్కరన్ కృతంగా కొన్ని ఆభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చారు. అధ్యక్షత వహించిన శ్రీ ఆల్కాజీ లలితకళలను అనందించే విషయంలో ఆభిరుచి ఎవరికీవారు సాంక్రమికమైనవిగా అలవర్చుకోవలెనేగాని, శిక్షణద్వారా ఏర్పడే ఆభిరుచి చాల ప్రాథమికమైనదిగానే పుంటుందని అన్నారు. లలితకళల విషయంలో నేటి భారతీయుడు ఒక్క భారతీయ సంప్రదాయానికేగాదు, అన్నిదేశాల సంప్రదాయాలకూ వారసుడేననీ, వ్యక్తి విబిట్టి అతని మనస్తత్వాన్ని బట్టి అతను ఎన్నెక్కుని రూపొందించే పద్ధతి పుంటుంది అనీ, అది ఒక్క భారతీయ సంప్రదాయానికే పరిమితంకావాలని అనుకోవటం అవాస్తవికమూ సంకుచితమూ అయిన ఆభిప్రాయమనీ అన్నారు. తర్వాత 11—30 గంటలకు చర్చల నిమిత్తం మహాసభ వాలుగు వర్గాలుగా సమావేశమైంది.

1. సాహిత్యమూ సంగీతమూ (అధ్యక్షుడు శ్రీమతి కపిల వాల్మీయన్)
2. సాహిత్యమూ చిత్రకళ (అధ్యక్షుడు కె. కె. హెబ్బార్)
3. సాహిత్యమూ సినిమా (అధ్యక్షుడు ఆద్య

రంగాచార్య) 4. సాహిత్యమూ నాటకరంగమూ (అధ్యక్షుడు లాథర్ లిట్టె). సాయంకాలము విదేశాల నుండి వచ్చిన ప్రతినిధులు ప్రసంగించారు. శ్రీ కుమార పిల్లే అధ్యక్షత వహించారు. శ్రీ వాల్మీయన్ విదేశీ ప్రతినిధులకు కృతజ్ఞత తెలిపారు. ఆరాతి శ్రీ జి. శంకరపిల్లే ప్రాసిన సుభయాశీ వికాంకిక, శ్రీహరీష్ తస్మీర్ తయారుచేసిన మరొక వికాంకిక, ప్రదర్శించారు.

డిసెంబరు 29, బుధవారం ఉదయం 10: 'భారతీయ సాంస్కృతిక పునరుద్ధీనములో మేధావి (intellectual) పాత్ర' అనేవిషయాన్ని గురించి శ్రీ ఎమ్. గోవిందన్ ప్రసంగించారు. శ్రీ హర్ బచన్ సింగ్ అధ్యక్షత వహించారు. మన డిఊలూ, ఆలోచనలూ మన యధార్థస్థితిని స్పృశించి విశ్లేషించి పురోగతికి దోహదంచేసే టుభ సమయం యింకా రాలేదనీ, మేధా ప్రవృత్తి మన అస్తీత్వపు యాధార్థ్యాన్ని ఆకళింపుకుంటేనే తప్ప మనం నిరూపింపగోరుతున్న 'భారతీయత' నిరూపణ కాదనీ అన్నారు శ్రీ గోవిందన్. వ్యక్తి తనకూ తన పరిస్థితికూ సమన్వయం సాధించటానికే అతని వాక్కులో రచనలో 'భారతీయత'. వ్యక్తి మౌతుందనీ, ఇందులో ఆలోచనవేరు, ఆవేశము వేరు అనే పద్ధతిలో చూడటం తనకు వీలుకావటం లేదనీ అన్నారు అధ్యక్షులు. తర్వాత మహాసభ చర్చలు సాగించింది.

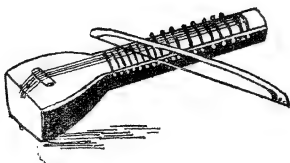
1. భారతీయ సంప్రదాయమూ — అధునా తనతనమూ (అధ్యక్షుడు గంగాధర గాడ్కీల్)
2. మత విశ్వాసము — మార్పు (అధ్యక్షుడు వసంత దేవతన్)
3. నేటి సంస్కృతి దృష్ట్యా 'భారతీయత'ను నిర్ణయించుటెట్లు? (అధ్యక్షుడు రాజారావు)
4. సాంస్కృతిక స్వాతంత్ర్యమూ — వ్యవస్థా (అధ్యక్షుడు చునీరాల్ మాదియా).

ఆ రాతి 10 గంటలకు 'కేరళ కళా మండలము' వారి 'సాగంధికాపహరణము', 'కురుక్షేత్రము', కథా కళి సృత్య ప్రదర్శనములు అందరినీ తనమయిల్చి చేశాయి.

డిసెంబరు 30 వ తేదీ భారతీయ జ్ఞానపీఠం ముఖయాళంలో మహాకవి శ్రీ శంకరన్ కురూన్ కు లక్ష రూపాయల బహుమతి యిస్తున్నట్లు క్రితం రోజు ప్రకటన వెలువడింది. ఇది మహాసభకు ఒక మంచి అవకాశం. ప్రతినిధులు వెళ్లి శ్రీ కురూన్ ను అభినందించారు. డిసెంబరు 30 వ తేదీ ప్రాద్దున 9 గంటలకు మహాసభ ఆయన్ని - సన్మానించింది. శ్రీ గంగాధర్ గాడ్గిల్, శ్రీ మాచ్యే, శ్రీ మనోజ్ బసు, శ్రీ మహాప్రతాప్ శ్రీ కురూన్ కవిత్వాన్ని గూర్చి ఉగ్గడించారు. శ్రీ కురూన్ సమాధాన విస్తూ తనకు భారతీయ భాష లన్నింటిలోనూ ఏకత్వం గోచరిస్తుందనీ, ఉచ్చారణ భేదాల్ని తొలగించి చూస్తే 80 శాతము వదజాలము భారతీయభాష లన్నింటికీ ఒక్కటేననీ, తన కవితా వ్యాసంగం ప్రధమ దశలో రవీంద్రుని కవితా ప్రభావాన్ని పొందిందనీ, తనకు లభించిన గౌరవం ఇది ముఖయాళభాష పొందు తున్న గౌరవమనీ అన్నారు. ఆరోజు సాయంకాలం ప్రతినిధులకు తేనీటి విందు ఏర్పాటుచేస్తున్నానని ఆయన అందర్నీ ఆహ్వానించారు. అధ్యక్షులు శ్రీ వాత్సాయన శ్రీ కురూన్ ను అభినందించిన తర్వాత సోవియట్ యూనియన్ ప్రతినిధివర్గము అభినందనలు తెలుపుతూ ఒక చిత్ర పటముల ఆల్బమ్ ని శ్రీ కురూన్ కి బహూకరించారు.

శ్రీ మనోజ్ బసు సమావేశం చివరి ఉపన్యాసం చేశారు. శ్రీ శ్రీకంఠన్ నాయర్ వందన సమర్పణతో మహాసభ సమావేశం ముగిసింది.

ఆహ్వాన సంఘంవారు ప్రతినిధుల్ని తమ అతిథులుగా నత్కరించడమేగాక ఒక్కొక్కరికీ ఒక చక్కని రెస్ట్రీన్ ఛోర్లరు, ఒక బాల్ పాయింట్ కలం, ఒకచిన్న కంచు దీపపు సెమ్మె అయిదవ మహాసభ వృత్తిచిహ్నాలుగా బహూకరించారు. ప్రసంగవ్యాసాల టైపు ప్రతుల్ని తయారుచేసి పంచిపెట్టడమేకాదు; రైల్వే బుకింగ్, రిజర్వేషన్ వగైరా విషయాల్లో ప్రతినిధుల భారాన్ని తామే వహించారు. శ్రీగోవిందన్ Sight and Vision అనుపేరుతో చిత్రకళను గూర్చిన ఒక పుస్తకాన్ని అచ్చొత్తించి పంచిపెట్టారు. శ్రీ గోవిందన్ నడుపుతున్న ముఖయాళ పత్రిక 'సమీక్ష' ఇంగ్లీషులో భారతీయ సాహిత్యసంచిక వొకదానిని మహాసభకేసం ప్రత్యేకంగా ప్రచురించింది. ఈసంచికలో భారతీయ భాషల్లోని రచనల ఇంగ్లీషుఅనువాదాలు ముద్రించి ప్రతుల్ని ప్రతి నిధులందరికీ పంచిపెట్టారు. కేరళ రచయితలూ, పత్రికాధిపతులూ, కేరళ దేశస్థులూ చూపిన సౌజన్యం, ఔదార్యం, అభిమానం అందరి మనస్సుల్లోనూ చెరగనిముద్రగా నిలిచిపోయిందంటే, ఈ మహాసభ సాధించిన ఉత్తమ ప్రయోజనం 'భారత సమైక్యత' అని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు.

లేఖలు :

అస్తిత్వవాదం

అయ్య !

అక్టోబరు (1965) నెల భారతిలో ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో స్తబ్ధతను గురించి హా. శి. గారి లేఖపై నేను వ్రాసిన లేఖ డిశంబరు (1965) భారతిలో వచ్చినది. దానిలో Existentialism ను గురించి వ్రాస్తూ దాన్ని 'అస్తిత్వవాద' మనడం కంటే "సర్వాస్తి స్వభావ వైశేషిక వాద"మని చెప్పడం సమంజసంగా వుంటుందని నేను ప్రాసంగికంగా వ్రాసిన మాటలపైనా,—శాస్త్రజ్ఞులై శాస్త్ర వృత్తికి విముఖులై సాహిత్య వ్యాసంగం చేస్తున్న వారిని గురించి వ్రాసిన దానిపైనా—“ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం”గారు జనవరి (1966) భారతికి వ్రాసిన లేఖను చూచాను. దానికి సమాధానంగా నాల్గు మాటలు వ్రాస్తున్నాను.

శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనంగారు, సంక్షేపంగా శ్రీ R.S.S ఆంధ్రాను, వ్రాసిన లేఖలో దురుసుతనము మొదలైన కొన్ని అవలక్షణాలు ఉన్నాయి. ప్రకరణ భుద్ధి లేకుండా నేను వ్రాసిన వాక్యాలు ఉదహరించడం కూడా ఆయన చేసారు.

ఆయన భారతికి వ్రాసిన లేఖలో ఒకచోట నన్ను గురించి ఇట్లు వ్రాశారు : “ఇలాంటి పీరికి వ్రాతలు అమాయను కుళ్లును వెలిగిస్తే మాటలు సాహిత్య వ్యాసంగానికి పనికిరావు.....పై శాస్త్రజ్ఞులు చేసిన సాహిత్య వ్యాసంగాన్ని చేతనైతే విమర్శించాలి. లేకుంటే పూరుకోవాలి. మునుగుపేరుతో ఏవో రెండు మాటలు విసిరితే ఏమి సాధించినట్లు” —

పై మాటలు అనుచితంగాను పొరుష్యకత్మలంగాను ఉన్నాయి అని అనడంతప్ప, వేరే చెప్పదలచుకోలేదు.

శాస్త్ర వ్యాసంగం ఎప్పుడూ సాహిత్య వ్యాసంగం కంటే పై అంతస్తులోదే. “శాస్త్రేషు హీనాః కవయోభవంతి” అన్నారు. అది అప్పుడు ఎప్పుడో కాదు. ఇప్పుడు కూడా యదార్థమే. ఈనాటి తూర్పు జర్మన్ శాస్త్రజ్ఞుడు ఒకరు మన దేశానికి వచ్చి ఇక్కడ శాస్త్రజ్ఞులు Academic Posts లో ఉండటానికి ఆశ్చర్యం వ్రకటించారు. “శాస్త్రజ్ఞులు రీసెర్చి డిగ్రీలు సంపాదించడంలో త్వస్తిలో శాస్త్ర వ్యాసంగం మానివేస్తే ఎట్లా?” అని ప్రశ్నించారు. ఇటువంటి అభిప్రాయాలతోనే తెలుగు శాస్త్రజ్ఞులు కూడా శాస్త్ర వ్యాసంగం పరిత్యజించరాదని నేను వ్రాశాను. దానికి ఎవరూ ఆగ్రహ పడనక్కరలేదు.

మునుగుపేరును గురించి : ఇక్కడ పేరులతో ఏమి నిమిత్తమో తెలియదు. ఒక విషయమును ఒకరు వ్రాసినప్పుడది ఏ పేరులో వెలువడిన దన్నది ప్రధానముకాదు. విషయము ప్రధానము. ఈ విషయము తెలిసినవారు పేరులు, మునుగులు పంపించి ప్రస్తావించరు. ప్రస్తావించుట—వస్తువును వదిలి నీడను పట్టుకొని ప్రేలాటమువంటిది. కాగా ‘శ్రీ సాచుక’ అన్న రహస్య నామమునుచగా, దాని అర్థమేమో సంప్రదాయజ్ఞులందరికిని తెలియును. పేరు చెప్పడానికి కూడా నాకు భయం లేదు. చెబుతాను. నాపేరు తుమ్మలపల్లి రామలింగేశ్వరరావు.

ఇక అనలు విషయం—

నేను “Existentialism” అన్న మాటకు ‘సర్వాస్తి స్వభావ వైశేషిక వాదం’ అని తర్జుమా చెయ్యడం సమంజసంగా ఉంటుందని వ్రాశాను. కాని ఆ మాటల్లో “స్వభావ” “వైశేషిక” అనే మాటలు కత్తిరించి శ్రీ R. S. S. “సర్వాస్తివాదం”

అని మాత్రమే నేను వ్రాసినట్లు ఉంటుందారు. “అస్తిత్వవాదాన్ని సర్వాస్తివాదంతో ముడిపెట్టడం; అస్తిత్వవాదం బౌద్ధ దర్శనములలో ఒకటి; నేటి అస్తిత్వవాదము అదర్శనములలో నొక శాఖత్వమరేమీ కాదని”—ఇట్లా ఉన్నవి—శ్రీ R. S. S. వ్రాతలు, ఉంటుంటువులు. ఇవి కత్తిరింపులు; డబాయంపులు. నేను వ్రాసింది సర్వాస్తి స్వభావ వైశేషిక వాదమంటే సమంజసంగా ఉంటుందని. అందులో అస్తిత్వవాదం తప్పని కూడా లేదు. ఎక్కువ సామంజస్యం మాటే నేను వ్రాసింది. బౌద్ధదర్శనంమాట నేను ఎత్తలేదు. నేను వ్రాసిన మాటలు నగానికి నగం కత్తిరించి నేను వెలిబుచ్చని అభిప్రాయాలు నాకు అంటగట్టి నన్ను నిందిస్తూ శ్రీ R. S. S. తమ ‘కుళ్ళ’ వెళ్ళ బోసుకున్నారు. ఆ ‘కుళ్ళ’ ఆయన అసి. దానితో నాకు సంబంధంలేదు.

“అస్తిత్వవాదమని తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వంలో దీన్నది గనుక—దీన్ని మార్చవలసిన అగత్యం గాని, అనికారంగాని ఎవళ్ళకీ లేవు” అని శ్రీ R. S. S. గద్దెస్తున్నారు. తప్పులు విజ్ఞాన సర్వస్వంలో ఉన్నా దిద్దుకోవలసిందే. అసలు విజ్ఞానసర్వస్వంలో తప్పులు ఉండకూడదు గనుక మార్చి తీరాలి.

‘అస్తిత్వం’ అన్న పదం అస్తికత, అస్తికత్వం మొదలైన మాటలకు సన్నిహితంగావుండి ఈశ్వరుడు ఉన్నాడనే రూఢ్యర్థం న్యోతకంగా ఉంటున్నది. మళ్ళీ ఇంకో అర్థంతో టులువంటి పదజాలాన్ని వాడటం న్యాయంకాదు. వాడితే విస్పష్టమై అర్థ ప్రతీతి కల్గదు. అందుచేత “Existentialism” అన్న శబ్దానికి అస్తిత్వవాదమన్న అనువాదాన్ని మార్చవలసిన అవసరం వుంది. తాత్విక సిద్ధాంతాలలో Deism (belief in god without accepting any particular religion) అనే సిద్ధాంతం వున్నది. ఆ సిద్ధాంతానికి ఏనాడో “కేవలఅస్తిత్వవాద”మని తెలుగులో అనువాదం జరిగిపోయివుంది. అస్తికతతో పెనవేసుకున్న అస్తిత్వం, కేవలఅస్తిత్వవాదంలో అస్తిత్వం; ఇప్పుడు మూడోసారి అదే మాటను “Existentialism” అన్న

దానికి అనువాదంగా ఉపయోగిస్తే తికమకకాక మరేమిటి? మనకు శబ్ద దారిద్ర్యంలేదు కాబట్టి Existentialism అన్న యీ మాతృ వాదానికి ఇంకో అనువాదం చెయ్యవలసివుంది. అందుకు నేను ఒక ప్రయత్నం చేశాను.

నాకు యీ విజ్ఞాన సర్వస్వం గురి గ్రంథంకాదు. ఈ తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వంలో తప్పులు కోరు కున్నట్టి ఉన్నాయి. అది ప్రామాణిక గ్రంథం ఏమీ కాదు.

Existentialism ను గురించి వ్రాస్తూ నేను “నిత్యము, సార్వజనికము అయిన దానిని అనుభవ ములద్వారా వెల్లడించుట; జగదహన్యములను గ్రహించుట” అనే మాటలు వ్రాశాను. శ్రీ R. S. S. ఇవి సరికాదు అంటున్నారు. ఇంగ్లీషులో ఒక మాటవుంది. Caring for the shadow of words and ignoring the substance of the reality అని. శ్రీ R. S. S. ధోరణి అట్లా వుంది.

Philosophy అంటేనే a means of answering the big questions about life and universe అయిరి; దీనికోసం Dictionaries దాకా గాని En. బ్రిటానికా దాకాగాని పోనక్కరలేదు. Philosophy ని Ludwig మహేశ్వరుడు “Philosophy is to show the fly the way out of the fly-bottle” అన్నాడు. కనుక నిత్యము, సార్వ జనికము, జగదహన్యము—అనేవి అనధిగవ్యంగా ఉన్నాయి Philosophy లో. సాశ్వాత్య తాత్విక విజ్ఞాన పరిచయం ఉన్నవాళ్ళకు Epistemology తెలిసిన వాళ్ళకు నేను Existentialism కు చేసిన నిర్వచనంలో వున్న సామంజస్యం బోధపడుతుంది.

శ్రీ R. S. S. ఇచ్చిన రెండు ఆధారాలవల్లనే వా అనువాదం సమంజసంగా ఉన్నదని చూపిస్తాను. శ్రీ R. S. S. తమ భారతి లేఖలో ఈ ఇంగ్లీషు వాక్యాలు ఒకచోట ఉదహరించారు.

“An introspective humanism or theory of man which expresses the individual's

intense awareness of his contingency (that is existence, manacled by death and dependent on oneself for shaping the cause and quality of his life) and freedom, a theory which states the existence of the individual precedes his essence." ఇందులో చూడండి existence menaced by death and quality of life—జీవితంయొక్క అస్తిత్వం దానిపై నపున్న మృత్యువు యొక్కయు, ఇతర వైయక్తిక విషయ సంపుటికరణములయొక్కయు ముద్రతో నహా—ఈ భావాన్ని చెప్పడానికి 'అస్తిత్వం' అన్న ఒక్క మాట చాలు తుందా? చాలదనుకొని నేను "సర్వాస్తి" అన్నాను. మళ్ళీ మానవ వైయక్తిక స్వభావం కూడా కలపాలి గనుక "సర్వాస్తి స్వభావం" అన్నాను. ఇది కూడా చాలక there is that presense of essence which is, of course, preceded by existence. ఈభావాన్నికూడా తీసుకురావాలిగనుక 'వైశేషిక' అన్న పదంకలిగి పూర్తి స్వరూపంగా "సర్వాస్తిస్వభావ వైశేషిక వాదం" అన్నాను. అస్తిత్వం అంటే existence మాత్రమే అవుతుంది—menaced by death and dependence. ఇవివ్యక్తంకావు. వైయక్తిక లక్షణమూ బయటపడదు. Life (existence) with all its contingencies—సర్వాస్తి and quality of one's life స్వభావ—together with the essence etc, that fallow వైశేషిక. నిజస్థితులు ఇట్లా ఉన్నాయి. ఇక్కడ శ్రీ R. S. S. గారి, తెలుగు భాషాసమితి విజ్ఞాన సర్వస్వం వారి "అస్తిత్వాలు" చాలవు.

శ్రీ R. S. S. ఇచ్చిన ఇంకో ఇంగ్లీషు ఉట్టం కింపు ఇట్లా ఉంది :

"There is no question here of finding again an abstract behind the concrete, the impulse to ward God is no less concrete than the impulse toward a particular woman. This impulse can be only purely individual and unique. God, value and supreme end of transcendence, represents the permanent limit in terms of which man makes known to himself what he is."

ఇందులో చూడండి ;

"There is no question of finding again an abstract behind the concrete, the impulse towards God is no less concrete.."

దీని భావం ఏమిటి? సాధారణంగా abstract అనుకునే దైవభక్తిలాంటిది concrete అనే కదా?

'God, value and supreme end of transcendence represents the permanent limit in terms of which man makes known to himself what he is—దీని భావం ఏమిటి ?

నిత్యము, సార్వజనికము అయిన జగద్రహస్యాన్ని తెలుసుగుని తనకు తాను వెల్లడించుకొనడంకాదా? కాకపోతే ఇంగ్లీషు భాషలోవున్న తాత్విక పారిభాషిక పదజాలం ఉపయోగించారు. నేను అనువాదంలో మన తాత్విక పారిభాషిక పదజాలంతో ఆ భావాన్ని ప్రతిబింబింపచేయడానికి ప్రయత్నించాను. కనుక ఇందులో నిత్యము, సార్వజనికము అయిన దానిని అనుభవాల ద్వారా వెల్లడించుట (ఆ వెల్లడించుట తనకేననే కావచ్చు) ఉండనేఉన్నది.

ఇందులో ఇంత ఉంది. ఇది తెలుగు భాషా సమితివారి విజ్ఞాన సర్వస్వం ఏదో మాట చేసేనూ, దాన్ని శ్రీ R. S. S. సమర్థిస్తేనూ చెల్లిపోయేవిషయం కాదు. నేను చేసిన అనువాదంలో దోషం ఉండవచ్చు. కాని అందులో జిజ్ఞాస వుంది. పుస్తకం ముడిచి వెయ్యడంలేదు.

శ్రీ R. S. S. గారి లేఖలో మరికొన్ని విషయాలు కూడా ఉన్నాయి. వాటికి అన్నింటికీ జవాబు ఇస్తూ కూర్చుంటే — అది బుద్ధియాపన. కొన్నింటిని వదిలేందుకులేదు. వానిలో "అస్తిత్వ వాదాన్ని" నిరూపించడానికై నా తెలుగులో రచనలు రాలేదని వేమలవాశాను. దానికి సమాధానంగా శ్రీ R. S. S. ఇట్లా వ్రాశారు : "ఏ దైర్యంతో చెబుతున్నా డి లేఖకుడు? గోపీచంద్ వ్రాసిన "మెరుపులు మరకలు" వనలలో ఉషారాణి అస్తిత్వవాదానికి ఉదాహరణంగా ఉన్నదని నేను "సవ్యాంధ్ర సాహిత్యంలో దృక్పథాలు" అనే వ్యాసార్య భారతిలో వ్రాశాను. ఆయనకు భిన్నాభిప్రాయం ఉన్నట్లయితే ఈ లేఖ

కుడు సోకవత్తికంగా నృన్మంగా నా వ్యాసాన్ని ఖండిస్తూ వ్రాయవచ్చునే!”—ఈ వాక్యంలో “మల్ల విద్యా ప్రేయత్నం” గోచరిస్తున్నది. ప్రతిఒక్కరు వ్రాసిన దాన్ని ఖండిస్తూ కూర్చునే విధ్య అందరికి అబ్బదు. ఆ సాహిత్యంవేరు. అదీకాక గోపీచంద్ “ఉష్పాదణి” లో “అస్తిత్వవాద” లక్షణం నాకు ఎక్కడా గోచరించలేదు. శ్రీ R. S. S. తేట చూచిన తర్వాత, ఏమైనా ఉన్నదేమోనని మళ్ళీ చూచాను. నా పూర్వపు అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోవలసిన అవసరం కన్పడ లేదు. దీనిపై శ్రీ K. S. S. తో తగాదా పడవలసిన అవసరం అంతకన్నా కన్పడలేదు.

శ్రీ R. S. S. ఇంకో ఉటంకింపు ఇట్లా ఉన్నది: “స్మార్తే సిద్ధాంతాన్ని పాఠకలోకానికి తెలియజేయుడం ముఖ్యం అనుకుంటే, తేటకుడే ఆ పని చేయ వచ్చునుకదా! తేటకునిలో ఆచరణకున ఆదర్శానికిగల దూరమేమిటో తెలుస్తూనే ఉంది.” ఈ వాక్యంలో కూడా అపొంకారం ఉంది. నేను స్మార్తే సిద్ధాంతాన్ని గురించి వ్రాసిన దానిమీదనేకదా శ్రీ R. S. S. ఇంత హాముధూములు చేసింది. ‘వ్రాయవచ్చును కదా!’ అని ఇంకా ఎందుకు? చేస్తున్న పనిమీటో తెలియనప్పుడు ఇతరులు చెయ్యగలిగింది ఏముంటుంది?

అసలు నాలుకంలోని, నవలలోని పాత్రలద్వారా ఉపన్యాసాలిప్పించడం శాస్త్ర నిర్వచనం కాదు. వివరణ కాదు. నవల చర్చా వేదిక కాదు. కారాదు. అందుకనే శాస్త్రజ్ఞులు కేవలం శాస్త్రచర్చ చేయాలన్నాను.

శ్రీ R. S. S. ఇంకా ఇట్లా వ్రాశారు: “స్మార్తేకు భక్తుడైనవడం తోటే ఆ వ్యక్తి అస్తిత్వవాది అనే పేరుకు తగనివాడవుతాడు. అస్తిత్వవాదానికి అను కరణకు చుక్కెదురు.”—ఈ మాటలనుబట్టి భక్తి అంటే అనుకరణం అని శ్రీ R. S. S. కు అర్థం అయిందన్నమాట. భక్తి అనే పదాన్ని అనుకరణ అని అర్థం చేసుకునే తెలుగురచయిత ఉన్నాడంటే నాకు ఆశ్చర్యంగా

ఉన్నది. ఇట్టి వానికి వాదనలో ఉండే సాకుమార్గాలు పెరుమాళ్లు కూడా పట్టి ఇస్తలేదు.

హెగెల్ యొక్క ప్రభావం కూడా Existentialism మీద ఉన్నదని నేను వ్రాశాను. ఆ సందర్భంలో హెగెల్ యొక్క వాదంలో మూలరాయి Real is the Rational అనిన్నీ వ్రాశాను. దీనికి శ్రీ R. S. S. వివరీతార్థా లుతీకారు. నా అభిప్రాయాన్ని వివరిస్తాను.

“The birth and growth of philosophical concepts (philosophical scholastic theories and attitudes included) owe as much to social environment as to the ideas of previous thinkers, There is an intimate relationship between civilization and philosophy each determining the other. Epistemology and metaphysics are important for philosophy. Equally important for philosophy are religious factors ”

కాబట్టి హెగెల్ తరువాత వచ్చిన తాత్వికుల పైన హెగెల్ ప్రభావం ఉండి తీరుతుంది. ఆ ప్రభావం ద్వివిధంగా ఉంటుంది. ఉన్నతభాగానో పరాజ్ఞాభాగానో. అంటే Positive గాగాని, Negative గా గాని ఉంటుంది. కాల సంబంధంగా హెగెల్ తర్వాత వచ్చిన వాళ్లమీద ఆయన తాత్విక భావాలు పని చెయ్య లేదనడం కాలభావానికే విరుద్ధం. ఆ పనిచెయ్యడం ఎట్లా జరిగింది అన్నది నేరే ప్రశ్న.

ఇంతకూ మనవిచేసేదేమంటే ఏదోవిధంగా అనుకూలంగానో—ప్రతికూలంగానో తాత్వికరంగంలో హెగెల్ ప్రభావం, అతని తరువాత వచ్చిన వాళ్లమీద తప్పదు. నేను చెప్పింది ఇంతవరకే. హెగెల్ సిద్ధాంతాలకు మూలమూత్రం Real is the Rational అని వ్రాశాను. అది విషయాంతరం.

శ్రీ R. S. S. తేటకు యీమాత్రం చాలును.

—‘శిష్యుడు’

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ నాయకత్వం వ్యవహారం

శ్రీ “పరిశీలక”

నెహ్రూ అసంతరం వద్దేనిమిది నెలలలో రెండుసార్లు కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వానికి ఎన్నిక జరగవలసి వచ్చింది. అయితే ఇందులో మొదటిసారి, అనగా శ్రీ నెహ్రూ మరణించిన అసంతరం ఏర్పడిన పరిస్థితిలో ఈ నాయకత్వపు ఎన్నిక తేలిగ్గా, అందరూ మెచ్చుకునే విధంగా జరిగిపోయింది. శ్రీ లాల్ బహదూర్ మరణానంతరం అప్పటికన్నా తేలిపోవలసిన యీ నాయకత్వపు వ్యవహారం జటిలమై, దేశంలో కొన్ని విపరీత పరణామాటకు, దారితీసిదిగాను, ప్రజాస్వామ్య ధర్మ విరుద్ధమైన సంప్రదాయాలను వెంకొల్పేదిగాను తయారైంది. ఇది ఎల్లా ఎందుకు జరిగింది పరిశీలించేయడం భారత దేశంలో పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య ధర్మ సక్రమ నిర్వహణకు అవసరం అవుతున్నది.

శ్రీ నెహ్రూ పనిచేయునప్పుడు ‘శ్రీ నెహ్రూగారి అసంతరం ఎవరు?’ అన్న ప్రశ్న ఉంది. ఆ ప్రశ్న ఎంతోకాలంగా ప్రచలించి అవుతూ వచ్చింది. శ్రీ నెహ్రూ మహామహుని, ఆయన అసంతరం అంతటివాడు వచ్చి దొరకడం కష్టం గనుక, దేశం అల్లకల్లోలం అయిపోతుందనే ఒక రకమైన భావం ప్రచారంలోనికి తీసుకొని రాబడింది. శ్రీ నెహ్రూ కూడా, ఏ కారణం చేతనన్నా అనండి ఆ రకమైన అధిప్రాయాలను అప్పటికి అప్పుడు త్రుంచి వేయకుండా ప్రచారం కానిచ్చారు. ఒకసారి, ఆరసారో, ప్రజాస్వామ్యంలో నాయకత్వపు వారసత్వపు సమస్య అంటూ ఉండదని, కాంగ్రెస్ పార్టీ తన అసంతరం తన నాయకత్వ నిర్ణయించుకోగలదని అన్నా, అనలు మార్గాన్ని ఆయన సుగమం చేయలేదు.

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వపు వ్యవహారం శ్రీ నెహ్రూ దేశాన్ని పాలించిన పదిహేడు, పద్దెనిమిది ఏళ్లలో ఒక మార్గంలోనడిచి, అందుకు ఒక పద్ధతి అంటూ ఏర్పడలేదంటే అందుకు ఇదే కారణం. సర్దార్ వలేత్ బలికత్తువు కాలంలో ఆయన కాంగ్రెస్ పార్టీ డిప్యూటీ నాయకుడుగాను, ఉప ప్రధాని గాను ఉండేవారు. ఆయన అసంతరం శ్రీ నెహ్రూ ఉప ప్రధాని పదవిని పీకీకేశారు. పండిత వంత్ కేంద్రంలో చేరినప్పుడు కూడా ఉపనాయకత్వ పదవి సుమ్మగా నిర్వహిల్లింది. ఉప ప్రధాని పదవిని ఎత్తివేసినా, ఉపనాయకత్వ పద్ధతివలన

పరిస్థితి కొంత వికదంగా ఉంటూ వచ్చింది. పండిత వంత్ మరణించినరం శ్రీ నెహ్రూ ఆ ఉపనాయకత్వపు పద్ధతిని కూడా రద్దు చేశారు. అనగా, ఆయన అసంతరం పార్లమెంటులో కాంగ్రెస్ పార్టీ నాయకత్వం మేట్టుగల వ్యక్తులను సీట్లం చేయడంగాని, ఆ నాయకత్వపు వ్యవహారం మామూలుగా, లేదా, జరిగిపోయే పద్ధతి ఏర్పాటు చేయడంగాని ఆయన చేయలేదు. ఈ కారణవేత శ్రీ నెహ్రూ అసంతరం కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ నాయకత్వపు పదవి వారసత్వపు యుద్ధాలకు తాపలంగా తయారు కాగల పరిస్థితి ఏర్పడిపోయింది. కానీ కాంగ్రెస్ నాయకులు ఆ సమయంలో విచక్షణ... ఉపయోగించి వ్యవహరించడంమూలంగా ఆ ‘యుద్ధం’ అప్పటికి ఆగిపోయింది. ఇందువల్ల ఇంకో విషయం కూడా స్పష్టమైంది. అంతవరకు యీ భారతదేశంలో జనమత్యం అంటూ ఉన్నదంటే, అది నెహ్రూ అప్పు ఒక్క-స్వక్తి అంటూ ఉన్నందువల్లనే పొద్దం అవుతున్నదని, లేచితే దేశం శిన్నా భిన్నంఅయిపోయిఉండేదని ప్రచారం జరుగుతూవుండేది. కాంగ్రెస్ పండ్ల విషయంలో కూడా ఇటువంటిమాటలే అంటూ వచ్చారు.

శ్రీ నెహ్రూ అసంతరం కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ నాయకత్వం సమస్య సుగమంగా లేదేనడంతో, అప్పుడు కాంగ్రెస్ నాయకులు విచక్షణతో వ్యవహరించి వారసత్వపు సంస్కరణలకు తలపడతమలో తాము అన్ని విషయాలను సర్దుబాటు చేయగలగడంతో ఈ జనమత్యం శ్రీ నెహ్రూ ‘తల భారతం’ మూలమే కాదని, కాంగ్రెస్ వారియొక్క విచక్షణమీద కాంగ్రెస్ నాయకులమీద ఆధారపడివున్నదని విచించి అయిపోయింది. ఇప్పుడు శ్రీ కాన్సీ అసంతరం నాయకత్వపు ఎన్నిక సందర్భంలో వారసత్వపు అడ్డంకులు తలపెట్టి, కాంగ్రెస్ నాయకులలో ఒక సంస్కరణను లేపడంకాదు. ఎవరికీ వారు తమ బలా బలాను ప్రదర్శించుకోవాలని పెట్టుకొని వ్యవహరించారు. నెహ్రూ అసంతరం అందరి అధిప్రాయం తెలుసుకొని ఆ ప్రకారం సదుచుకోవడం జరిగింది. ఇప్పుడు ఆ పద్ధతి ఏర్పడకాక కాంగ్రెస్ నాయకులు ఒకరంగంగా గోదా లోకి దిగారు. కాంగ్రెసులో వారసత్వపు సంస్కరణ అరంభమైంది.

ఈ ‘వారసత్వం’—ఇంగ్లీషులో Succession—అప్పు మూడు విజానికి అర్హం లేదు. అయినా ఈ మూడు

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వం వ్యవహారం

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వపు నిర్ణయం మద్యంలో తరువాత వివరము వచ్చింది. విజిలా మనకు రివ్యూక్ అంటే అర్థం అయినా, రివ్యూక్ వంటదాయాలు, ప్రజాస్వామ్య ధర్మాలు అర్థం అయినా, ఇటువంటి మాటలు ప్రచారంలోకి వచ్చివుండేవికావు. కాని వచ్చాయి. అనగా మన ఆలోచనలు,

ఆ ఆలోచనలను వ్యక్తం చేసేమాటలు దేశాన్ని కాలానిబట్టిగాక, భూతకాలమర్యాదలకు ఒదిగి, గతకాలపు నానమనువదలక కాంగ్రెస్ లో ఒక వర్గం (కూటం) నాయకత్వం లక్షణం వివిధంగా ఉన్నదీ విదితం చేస్తున్నాయి. ప్రజాస్వామ్యంలో పార్టీలు ఉంటాయి. ఆ పార్టీలు బయట, పార్లమెంటులోను కూడా పని చేస్తూ వుంటాయి. పార్లమెంటుకు ఆ పార్టీల సభ్యులు ప్రజలచేత ఎన్నుకొనబడతారు. ఆ ఎన్నిక అయిన సభ్యులు పార్లమెంటరీ పార్టీలుగా వ్యవస్థితం కావడం జరుగుతుంది. అట్లా ఏర్పడిన పార్టీలు తమకు ఒక నాయకుణ్ణి ఉప నాయకుణ్ణి ఎన్నుకుంటాయి. బలవై న ప్రతిపక్షాలు వుండి, అవి అధికారంలోకి రాగల ఆవకాశాలు ఏర్పడినపు సన్నిధికి ఉన్నప్పుడు తక్షణం అధికారాన్ని చేపట్టు గలందులకు ఆ పార్టీలు “ఛాయా మంత్రి మండలా”లను కూడా ఏర్పాటు చేసుకుంటాయి. ఈ పద్ధతిలో నాయకత్వానికి ఎన్నికే జరుగుతుందిగాని, వారసత్వం అన్న ప్రశ్నేలేదు. అది జరగదు. కాని పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం యొక్క లక్షణం ఇంకా బాగా అపరితం కాని మనదేశంలో పార్లమెంటరీ పార్టీలు, సంస్థలకు బంటుతనాన్ని నెరపుతున్నదేశంలో పోటీ అన్నది ఆనుషంగికము, “వారసత్వం” అన్నది ప్రధానము అవుతున్నది. శ్రీ నెహ్రూ అనంతరము, శ్రీ శాస్త్రి అనంతరము యీ నాయకత్వపు నిర్ణయం వ్యవహారంలో నడిచిన కథను పరిశీలిస్తే, ఇది వ్యక్తం అవుతుంది.

శ్రీ నెహ్రూ అనంతరము, యీ నాయకత్వపు వ్యవహారంలో కొంత సామ్యము వైషమ్యము వుంది. ఉన్నా శ్రీ నెహ్రూ చనిపోయిన అనంతరము, ఇప్పుడు శ్రీ శాస్త్రి మరణానంతరము కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వపు వ్యవహారంలో కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ అన్నదాని ప్రసక్తి ఎక్కడా రాలేదు. చట్ట కాంగ్రెస్ ప్రసక్తి మూతమే వచ్చింది.

ఆ కాంగ్రెస్ లో కూడా ఒక కూటం ప్రసక్తి అధికంగా వచ్చింది. ఈ కూటాన్ని “సిండికేట్” అన్న పాతకేళిక నామంతో దేశంలో వ్యవహరిస్తున్నారు. దానికి శ్రీ కామరాజు శిష్యుని గురువు. శ్రీయుతులు ఎన్. కే. పాటిల్, విజలింగప్ప, అత్యున్నతము, సంజీవరెడ్డి ఇందులో సభ్యులు. వీరు దక్షిణ రాష్ట్రాలను తమ చెప్పు చేతలో పెట్టుకొని, కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వాన్ని వారసత్వ పద్ధతికి దిగజార్చారు. శ్రీ నెహ్రూ అనంతరం—సరిస్థితులు అట్లా ఉండి, ఇతర నాయకులు కూడా దేశాన్ని కాలాన్ని గమనించి వ్యవహరించినందువల్లను, శ్రీ శాస్త్రి అందరికీ ఆమోదయోగ్యుడైన ఆ భృద్ధి అనడం చేతను, అప్పటికి ఆ వ్యవహారం సుగమంగా తేలిపోయింది. శ్రీ శాస్త్రి అనంతరం కూడా “సిండికేట్” వారు యీ నాయకత్వం వ్యవహారం

ఇట్లానే తేలిపోవచ్చు ననుకున్నారు. కాని తేలిపోలేదు. నెహ్రూ అనంతరం, శ్రీ శాస్త్రి అనంతరం నడిచిన వ్యవహారంలో సామ్యము వైషమ్యము ఇక్కడే ఉన్నాయి. సామ్యం పార్లమెంటరీ పార్టీని చట్ట ‘అగ్రస్ట్రీ’ భాగం చేయడం; వైషమ్యం “సిండికేట్” అట అనుకున్నది అనుకున్నట్లు సాగకపోవడం.

శ్రీ నెహ్రూ అనంతరం కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీకి పోటీ లేకుండా నాయకుని ఎన్నిక జరిగివచ్చుడు, “సిండికేట్” వారు అది తమ చాకచక్యము, తమ రాజనీతి అనుకున్నారు. అంతేగాక శ్రీ నెహ్రూ, శ్రీ శాస్త్రిని దగ్గరకు తీసి, తన తర్వాత ఆయనయే పార్టీకి నాయకత్వం వహించాలని వేతంవేతను, మాటలచేతను సూచించి ఉన్నందువల్లనూ, “సిండికేట్” పని తేలిక అయిపోయింది. ఇందులో “సిండికేట్” ఈ “సిండికేట్” అధినేత—ఆయనే కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడు కూడాను—చాకచక్యంకాక, అప్పటి పరిస్థితి, అప్పుడు తక్కిన కాంగ్రెస్ నాయకులు చూపినవిచక్షణ వ్యవహారం ఒడుడుడుకులకు లోనుకాకుండా చక్కచెట్టు గల్గి యి. కాని ఇది “సిండికేట్”లో భ్రాంతికి కారణమైంది. తామే అధిష్టాన స్థానంలో ఉన్నట్లు, ఇటు కాంగ్రెస్ సంస్థను అటు పార్లమెంటరీ పార్టీని పాస్ పగలం చేసుకున్నట్లు వారు భావించారు. శ్రీ శాస్త్రి మెలవనివాడని, తాము ఆదించినట్లు ఆదనయు మనిషి అని కూడా యీ “సిండికేట్” వారు అనుకున్నారు. మరి తమ అందఱలన కదా ఆయన పార్టీ నాయకుడై నది? అయితే వారిలో యీ భ్రాంతి ఎంతో కాలం నిల్వలేదు. శ్రీ శాస్త్రి వాసుడై కావచ్చు. కాని చేతలలో త్రివిక్రముడై వారి ఆకాశకాశాలను అన్నింటిని ఆక్రమిస్తూ వచ్చాడు. అందువల్ల శాస్త్రి అనంతరం వారిలో వారికే “ఎరర. అభ్యర్థి” అన్న విషయంలో ఏకార్థమిత్వం కుదరలేదు. మరి “సిండికేట్”లో పార్టీ నాయకత్వం వహించగల డక్కుడు లేదు. ఒకవేళ ఉన్నా, పార్టీని మరి బలంతపెట్టుకుండా ఆ పార్టీని ఆ అభిప్రాయానికి ఒప్పించగల శక్తి సంపన్నుడు లేడు. అందుకే ఆ “సిండికేట్”లో ఒకరు ఆ “సిండికేట్” అధినేతనే పార్టీ నాయకత్వానికి నిలబడనలసిందిగా సూచించడం జరిగింది. మరి ఒకరు శ్రీ సందాస్ పార్టీ నాయకులుగా, ప్రధానిగా ఉంచి కొంతకాలం కొమ్మగిడి యడమంచిదని సూచించినట్లు కూడా వదంతులు వ్యాపించాయి. ఈ “సిండికేట్”లో ఈ తగాదాకు రెండు కారణాలు ఉన్నాయి. ఒకటి వారిలో పార్టీ నాయకత్వానికి దక్షుడైనవాడు లేకపోవడం; రెండు తమ అభ్యర్థి ఎవరు అన్న విషయంలో వారిలో వారికే ఏకీభావం లేకపోవడం.

అయితే శ్రీ శాస్త్రి మరణించిన వెంటనే దేశంలోనూ, విదేశాలలోనూ కూడా శ్రీ చావన్ పార్టీ నాయకుడు, ప్రధాని కావడం దాదాపు తద్యం అనుకున్నారు. అందుకు కారణాలను వివరించనలసిన విషయం. కాని “సిండికేట్”కు శ్రీ చావన్ నాయకత్వం వహించడంగాని, ప్రధానిగా అధికారంలోనికి రావడంగాని యిష్టం వున్నట్లు లేదు. పైగా ఇక్కడ గవా వ్యవహారం ఒకటి

అడ్డువచ్చింది. ఆ నమస్కన పురుగురించుకొని మై సూరువారు ఆయన అభ్యర్థిత్వాన్ని వ్యతిరేకించారు.

ముందు 'సిండికేట్' దృష్టికి శ్రీమతి గాంధీ కూడా వచ్చి నట్లు లేదు. వారిలో కూడా ఆమెను అభ్యర్థిగా నిర్ణయం ఇవ్వలేని వాళ్లు ఉన్నారని, అందుచేతనే పోటీ తప్పదు వారు అనుకున్నారని, తర్వాత తమ సంగతి ఆలోచించుకొని శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీని అభ్యర్థిగా బలపరచడానికి నిశ్చయించుకున్నారని చెప్పడానికి తగు ఉపపత్తులు ఉన్నాయి.

(1) కాంగ్రెస్ అసంతరం ఎవరు? వారిని ఎన్నికచేసే పద్ధతి ఏమిటి? అని ఆలోచించడానికి కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం సమావేశం అయినప్పుడు (జనవరి 14) ఆ సమావేశంలో అభ్యర్థి అన్నది ఎవరో తేలలేదు. సరిగదా, బహుళసభ్యాధిపత్యం పేరకడం పద్ధతి కూడా కార్యవర్గంలో అందరి అంగీకారానికి రాలేదని తేలుతున్నది. ఎందుచేతనంటే, కాంగ్రెస్ వర్గం కాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీలో వాయకుని ఎన్నిక సందర్భంలో అనుసరించదగిన పద్ధతిని మాత్రమే సూచించిందిగానీ, మరి ఇంకో మాట ఏమీ చెప్పలేదు.

(2) కార్యవర్గం తీర్మానంలో వివరించబడిన ఎన్నిక పద్ధతిని పరిశీలించినట్లయితే, ఒకరుకాదు, ఇద్దరుకాదు— అంతకన్నా ఎక్కువమందికాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వపు ఎన్నికకు నిలబడే ఎత్తు కనిపించింది. ఆ స్థితికి ఒక్క కార్యవర్గమే గాక, 'సిండికేట్' వారు కూడా అప్పటికి తమూ తాము సర్దుబాటు చేసుకున్నట్లు అర్థం అవుతుంది.

(3) ఆ రోజుల్లో ఢిల్లీనుంచి పత్రికలకు వచ్చిన వార్తలలో కూడా ఏ ఒక రిద్దరి పేర్లు కాక నలుగురు ఐదుగురి పేర్లు ఈ నాయకత్వానికి పోటీ చేయగలరని వివరమైంది. అట్టి పేర్లలో శ్రీయుతులు మాన్, నందా, మొరార్జీదేశాయ్, ఇందిరా గాంధీ, సంజీవరెడ్డిగార పేర్లు ఉన్నాయి.

(4) కాంగ్రెస్ కార్యవర్గంగానీ, పార్లమెంటు సభ్యులుగానీ తాము సలాహానాని పోటీ నాయకత్వానికి అభ్యర్థిగా అనుకుంటున్నామని ప్రకటించక పోవడంవలన కూడా, అప్పటికి ఈ నాయకత్వపు అభ్యర్థిత్వానికి సలాహానారు అంటూ ఎవరూ నిర్ణయం కాలేదని, పోటీద్వారా, ఎన్నిక ద్వారా నాయకత్వపు వ్యవహారం నిర్ణయం కావడమే యోగ్యమని కాంగ్రెస్ పెద్దలంతా నిశ్చయించుకున్నట్లు విచితు అవుతున్నది.

(5) శ్రీ మొరార్జీదేశాయ్ తాము కాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వానికి పోటీ చేస్తామని ప్రకటించారు. అంటే కాంగ్రెస్ కార్యవర్గంగానీ, పార్లమెంటులో పోటీ కార్యవర్గంగానీ, కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం సమావేశానికి హాజరైన ముఖ్యమంత్రులుగానీ పోటీ లేకుండా యీ వ్యవహారం తేలదని, కాబట్టి ఈ నాయకత్వ సమస్యను పోటీ ద్వారానే పరిష్కరించుకొనడం మంచిదని అన్న అభిప్రాయానికి వచ్చినట్లు అర్థం చేసుకొనక

తప్పడంలేదు. అట్లాగాక ఏకగ్రీవమైన అభ్యర్థిని ఎంచి, ఆ అభ్యర్థిని పార్లమెంటులో పోటీ ముందు పుంజాలన్న అభిప్రాయమే యీ అందరిలో వున్నట్లయితే, ఆ ప్రకారంగా వారు యీ వ్యవహారాన్ని తేల్చాలని అనుకున్నట్లయితే, శ్రీ మొరార్జీదేశాయ్ తమ అభ్యర్థిత్వాన్ని ప్రకటించి పుండేవారేకాదు.

ఇప్పికాలాలవలన కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం ఏమీ, ఇంకా ఇతరులేమీ ఈపాటి కాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వంపూర్తిగా ప్రజాస్వామ్య పద్ధతిని అనుసరించి పార్లమెంటులో పోటీ ఇస్తామని సొరమే నిర్ణయం కాలాని అనుకున్నట్లు విశదం అవుతున్నది. అంతేగాక ఇక్కడ కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం, పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వ అభ్యర్థిత్వ నిర్ణయం వ్యవహారంలో కాంగ్రెస్ అభ్యక్షుని నకు ఏ రకమైన అధికారాన్ని ఇవ్వకపోవడం కూడా గమనించదగినది. ఈ పై ఉదంతాన్నిబట్టి రెండు సంగతులు స్పష్టంగా వ్యక్తం అవుతున్నాయి. (1) కాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వానికి ఒకరుకాదు, ఇద్దరుకాదు, పదిమంది అయినా పోటీ చేయవచ్చునని ముందు అనుకున్నారు. (2) ఇందులో కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం కాంగ్రెస్ అభ్యక్షుని ప్రమేయాన్ని రప్పించింది. అంటే ఆయనకు ఎటువంటి అధికారము ఇవ్వలేదు.

పరిస్థితి ఇంతవరకు వచ్చిన వేళకు లేదని విషయం ఒక్కటే. కాంగ్రెస్ పార్లమెంటులో పోటీ నాయకత్వానికి పోటీ చేస్తామని బహిరంగంగా చెప్పి నిలబడిన మనిషి ఒక్కడే కనబడినాడు. ఆయన శ్రీ మొరార్జీదేశాయ్. అందువల్ల ఈ వ్యవహారంలో ఏమీ ప్రయత్నం జరిగినా అది ఒక అందుకు జరిగినట్లు మాత్రం అర్థం చేసుకోవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడిపోయింది. కాంగ్రెస్ నాయకులలో కొందరికి పోటీ నాయకుడుగా, అనగా ప్రధానమంత్రిగా శ్రీ మొరార్జీ రావడం ఇష్టంలేదు. అయినా ఆ వదిలి రాకుండా చేయడానికి కార్యవర్గం అనుమతి లేకుండా, అభ్యుపగ్రహం లేకుండా శ్రీ కామరాజు జరిపిన ప్రయత్నాలూచూస్తే ఆయనను ముఖ్యంగా శ్రీ మొరార్జీ పోటీ నాయకుడు, రద్దాల్సిన భారత ప్రధాని కావడం ఇష్టంలేని విషయమని స్పష్టమవుతున్నది. అనగా 'సిండికేట్'కు ఇష్టంలేదని అర్థం. ఈ 'సిండికేట్' సభ్యులు ఏ విషయంలో కలిసినా, కలియకపోయినా శ్రీ మొరార్జీ అభ్యర్థిత్వాన్ని వ్యతిరేకించడం విషయంలో మాత్రం వారిలో ఏకాభిప్రాయం కుదిరింది. అయితే ఇది కుదిరినా 'ఎవరు అభ్యర్థి' అన్న విషయంలో వారి మనస్సులు ఇంకా ఒక్కటై నట్లు లేదు. అప్పటికే శ్రీ కామరాజు మనస్సు శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీమీదకు ప్రాకి పుండీఉండవచ్చు. ఈ విషయాన్ని తేల్చి చెప్పేందుకు తన ఆధారాలు కచ్చింపవు. కానీ శ్రీ మొరార్జీని పైకిరానియరాదన్న విషయంలో శ్రీ కామరాజుకు అదినందినట్లు దూర ఉండీఉంటుంది.

అయితే ఈ నాయకత్వానికి అభ్యర్థిని నిర్ణయించే వ్యవహారంలో కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం శ్రీ కామరాజుకు ఎటువంటి అధికారమున్నూ ఇవ్వలేదు. అందుచేత ఆయన ఆ అభ్యర్థిని నిర్ణయించ

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ నాయకత్వం వ్యవహారం

దానికి స్వయంగా పూనుకున్నారు. ఆయనకు ఇక్కడ ఒక్కటే ఆలోచన. ఆ అభ్యర్థి తన అభ్యర్థిగా మాత్రం చలామణీ కాకూడదు. అందుచేత ఆయన ఒకపత్తా ఎత్తారు. ఈ పత్తాను ఎల్ల వేళకీ తన అభ్యర్థి విషయంలో 'సిండికేట్' లో ఏకాభిప్రాయాన్ని సాధించుకుంటారు. ముందు ఆయన అనుకున్న అభ్యర్థిని కాదనినవాళ్ళు కూడా, ఇప్పుడు యీ పరిస్థితిలో ఆయన్ను—ఇంకొకన్నా లేకపోయినా—బలపరిచి ఉంటారు. ముందు ఈ ఏకాభిప్రాయాన్ని సాధించి ఆ అంతరం శ్రీ కామరాజు తన అభ్యర్థిని నెమ్మదిగా రంగంలోనికి దింపడం ఆరంభం చేశారు. ఇది అంతా ఆయనకు ఏమీ సంబంధం లేదన్న విధంగా జరిగింది. ఆ కథ నడిచిన వర్తతి ఇది.

ఒకరోజున హతాత్తుగా కొందరు ముఖ్యమంత్రులు సమావేశం అయినారు. సమావేశం మధ్యపడే భవనంలో జరిగింది. అంటే మధ్యపడే ముఖ్యమంత్రి శ్రీ డి. పి. మిత్రాను ఇక్కడ శ్రీ కామరాజు ఉపయోగించుకున్నారు అర్థం. వైహా కుటుంబంలో పూర్వం శ్రీ మిత్రా సంబంధాలు ఉన్నా, ఇప్పుడు అత్యంతమనస్ఫూర్తిగా ఉన్నాయని అంటారు. శ్రీమిత్రా సురక్షం అంతరంగమే (శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీకి పార్టీ నాయకత్వం సమకూర్చడకోసం ఆయన కృషి చేశాడన్న వదంతులు గూడా ఉన్నాయి. ఇప్పుడు ఆయనకు బ్రహ్మాండమైన అవకాశం ఏర్పడింది. అయితే ఈ ముఖ్యమంత్రుల సమావేశాలు ఒకటి కాదు, రెండు జరిగాయి అంటారు. మొదటి సమావేశానికి నల్లగోటి బదుగులో హాజరైనారని, అప్పుడు వారు ఇతిమిత్యమైన అభిప్రాయానికి రాలేకపోయారని కొందరు చెబుతారు. ఇది నిజం కావచ్చు. కాకపోవచ్చు. మధ్యపడే భవనంలో జరిగిన ముఖ్యమంత్రుల సమావేశంలో (శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ అభ్యర్థన అంతరంగ ఆవృత్తంగా ఉండబడింది, ఇప్పుడు వ్యక్తిత్వ పరీక్షించబడింది. ఒక 7—8 రాష్ట్రాల ముఖ్యమంత్రులు ఒక నిర్ణయం చేసుకొని, మేము ఇట్లా నిర్ణయం చేసుకున్నామని కాంగ్రెసు అధ్యక్షునకు విన్నవించుకున్నారు. ఆ తర్వాత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడు వెళ్ళి శ్రీమతి గాంధీకి విన్నవించారు. అది అంతా వట్టి పాత్రలగావుంది. కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ అంటూ ఉండగా యీ ముఖ్యమంత్రులు ఎవ్వరు—పార్టీ నాయకత్వానికి అభ్యర్థిని నిర్ణయించడానికి—అప్పు (వల్ల ఉదయించింది. ఈ ప్రశ్నకు అప్పుడు చెప్పబడిన సమాధానము, చూడవలసిన ఉత్తర వింతమాత్రమే సహజంగాలేవు.

ఇక్కడ శ్రీ కామరాజు ఒక సవివేచింపటే ఎంతో ఉచితంగా వుండేది. ఈ వ్యవహారాన్నిగూర్చి మీరు పార్లమెంటరీ పార్టీలో మాట్లాడితే బాగుంటుంది—అని ముఖ్యమంత్రులతో చెప్పి వుండవలసింది. అట్లా చెప్పి కారణంలేకనే ఇందులో ఆయనకు సంబంధం వున్నది అర్థం అయిపోతున్నది.

ఇది ఇట్లా బరుగుతూ ఉండటం చూచే ప్రతివక్షాలకు చెందిన వాయుకులు కొందరు యీ వర్త ప్రయత్నాన్ని నిరసించారు. కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ ఏ హక్కులను వినియోగించవలసి వున్నదో దానిని ముఖ్యమంత్రులు భుక్తం చేసుకుంటున్నారని, ఇది పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య ధర్మ విరుద్ధమని

విశదం చేశారు. ప్రతివక్షాలకు చెందిన వాయుకులు చేసిన ప్రకటనలు మొత్తం రెండు ఉన్నాయి. రెండో ప్రకటనలో మీరు ఈ పార్టీ నాయకత్వపు నిర్ణయ వ్యవహారాన్ని చాలా చక్కగా వ్యాఖ్యానించారు. వెనుక ఢిల్లీ సాయుధాంశంలో పాదుషాలు బంబాయి ఉన్నప్పుడు వారు తమ సుబేదార్లను వియమించేవారని, పాదుషాలు బంసీనులై నప్పుడు సుబేదార్లు పాదుషాలను నియమిస్తూ వచ్చారని, ఇప్పుడు కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వ సమస్యలో సుబేదార్లు పాదుషాను నిర్ణయించే పరిస్థితి దానినించిందని, ఇది ఉన్నతీకాక, అధోగతికి లక్షణం అని స్పష్టం చేశారు.

ఒక్క ప్రతివక్షాలవారేకారు. కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ సభ్యులు కూడా కొందరు ముఖ్యమంత్రుల యీ వర్తతని నిరసించారు. ఇది ఏమీ శ్రీ కామరాజునకుగని, ఆయన వెనుక చేసిన ఇతరులకుగని వట్టలేదు. విచిత్రం ఏమంటే కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ వట్టలేదు. ఆ వట్టివారు ఒకరో ఇద్దరో లేక అంతకంటే ఎక్కువమంది ఉన్నా వారిలో శ్రీ హనుమంతయ్య పంటివారు మాత్రమే బహిరంగంగా ఇది మంచి వర్తతి కాదని చెప్పారు. ఈ పార్టీలో 510 మంది సభ్యులు ఉన్నారు. అధిక సంఖ్యకులు ఈ వ్యవహారంలో హాసం సహించారు. అనగా, పార్లమెంటరీపార్టీ ఇక్కడ తాను అంటూ ఒకటి ఉన్నట్లు మరచిపోయింది. కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం అభ్యుపక్ష అంటూ లేకుండా కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడుగని, ముఖ్యమంత్రులుగని ఇటువంటి యత్నం చేయవచ్చునా? అని అడిగినవారు ఆట్టేమంది కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీలోగని, కాంగ్రెస్ సంస్థలోగని లేకపోయినారు.

ఇప్పుడు 'సిండికేట్', ముఖ్యమంత్రులు కలిసి, ఒక్క అబద్ధం ముందు పెట్టుకొని, శ్రీ మొరార్జీ కలవనందానికి బ్రహ్మ ప్రయత్నం ఆరంభం చేసినట్లు ప్రజలలో ఒక భావం ఏర్పడిపోయింది. శ్రీమతి గాంధీ అంటే వైమనస్యం ఎప్పుడీలేదు. కాని ఆమె అభ్యర్థిత్వాన్ని ముఖ్యమంత్రులు వ్యక్తపరచిన వర్తతి, ఆ తర్వాత ఏకగ్రీవాభిప్రాయసాధనపేర జరిగిన తంతు వింతమాత్రం సమంజసంగాలేవు.

నిజంగా ఏకగ్రీవాభిప్రాయమే ఈ నాయకత్వవ్యవహారంలో అవసరమనుకుంటే, ఆ అభిప్రాయాన్ని శ్రీ మొరార్జీ అభ్యర్థిత్వం కోసమే సాధించవచ్చుగదా! ఆయన కాంగ్రెస్ వార్డు. ఆయనా దేశమే చేసినాడే. దేశపరివోధ్ ధక్కా మెక్కిలు తిప్పినాడే. ఈ అన్నింటికీమించి వరిపాలనా నిర్వహణలో అనుభవం కలవాడు. అటువంటి పరిస్థితిలో శ్రీమతి గాంధీ అభ్యర్థిత్వాన్ని ఆమోదించే అని ఏకాభిప్రాయాన్ని సాధించినట్లు అవుతుంది, లేకపోతే కాదు అని అర్థం చెప్పుకోవలసిన వర్తతని తెచ్చిపెట్టి దాన్ని ఏమిమా?

ఈ ఏకాభిప్రాయ సాధనకోసం జరిగిన ప్రయత్నం కూడా, అది సడలించబడిన దోరణిబిల్లు ఒక విధమైన నటనగా కన్పిస్తుంది. విలసనగా ముఖ్యమంత్రులు శ్రీమతిగాంధీని పార్టీ నాయకత్వానికి అభ్యర్థిగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు ఇటు కాంగ్రెస్ సంస్థ అగ్ర నాయకులనుగని, అటు కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ

పార్టీలోనివారినిగాని సంప్రదించలేదు. అవతల ముందుగా తన అభ్యర్థిత్వాన్ని ప్రకటించిన శ్రీ మొరార్జీ దేశాయిని కలుసుకొని మాట్లాడలేదు. పాశాతుగా నమ్రావేశమై, పాశాతుగా నిర్ణయం చేశారు. ఆ అభ్యర్థిని శ్రీ కామరాజు తన అభ్యర్థి అని ఎన్నిక అవశ్యకమైన సందర్భంతో కూడా అనలేదు. కాని దేశం అంతటా అందరికీ అసలు విషయం ఏమిటో అర్థం అయి పోయింది. ప్రజాస్వామ్య మార్గమో, అప్రజాస్వామ్యమార్గమో, ఏదిదంగానై వానరే శ్రీ మొరార్జీని నాయకత్వ స్థానంలోనికి రానియకూడదు. అందుకేనం ఏమి చేసినా తప్పులేదు. అదిధంగా ఇది అంతా జరిగింది.

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వ స్థానానికి ముఖ్యమంత్రుల అభ్యర్థిగా శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీని నిర్ణయించిన అనంతరం జరిగిన సంగతులు సంఘటనలు పరిశీలిస్తే శ్రీ మొరార్జీని వోడించడానికి 'సిండికేట్' నాయకుడు ఎంత పాంగామా చేయవలసి వచ్చింది అర్థం అవుతుంది. శ్రీ మొరార్జీ యేమో తాను పోటీనుంచి వైదొలగడం జరిగిందని పుస్తంగా చెప్పి వేశారు. ఆయన అభ్యర్థిత్వాన్ని పురస్కరించుకొని తన ప్రయత్నాలు కూడా ఆరంభం అయ్యాయి. ఆయనను బలపరుస్తున్న వాళ్ళను, బలపరుస్తున్నానని చెబుతున్నవాళ్ళను ఇవతలికి లాగాలి. అందుకేనం ఇవతలివారు ప్రయత్నాలు ఆరంభం చేశారు. ఏ ప్రయత్నం లేకుండా శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ వెళ్లి ఎత్తులేదని వారికి అర్థం అయిపోయింది. ఆందు విచిత్రం ఎన్నిక రేపనగా వివిధ రాష్ట్రాల ముఖ్యమంత్రులు తమ తమ రాష్ట్రాలనుండి వచ్చిన పార్లమెంటు సభ్యులను [కాంగ్రెస్ వారిని] నమ్రావేశపరిచి, వారికి ఏమి చెప్పారో అమాటలు చెప్పారు. ఆ పార్లమెంటుసభ్యులు శ్రీమతి గాంధీకి అనుకూలంగా వోటుచేయనున్నట్లు ప్రకటనలు వెలువరించబడినాయి. ఈలోగా శ్రీ కామరాజు ఏకాభిప్రాయ సాధన కోసం, "ఏకగ్రీవంగా నాయకుని ఎన్నిక" జరిగేందుకోసం ప్రయత్నాలు లభించారు. శ్రీ ఆరుణ్ జైన్ శ్రీ మొరార్జీవద్దకు వచ్చారు. ఇది శ్రీమతి గాంధీ ముఖ్యమంత్రులు అభ్యర్థిగా నిర్ణయించారు అని చెప్పడానికి జరిగిందట. ఆయన చెప్పారు. శ్రీ మొరార్జీ ఆ అనంతరం పత్రికా విలేజ్ లులో మాట్లాడుతూ "తాను పోటీనుంచి విరమించడం అన్న ప్రశ్న లేదని విశదం చేశారు. ఈ సందర్భంలో ఆయన ఇంకో మాట అన్నారు. తాను పార్లమెంటు సభ్యుల అభ్యర్థిని అన్నారు. ముఖ్యమంత్రులు ఓటర్లు కాదన్నారు. ఈ ఒక్కమాటలో అప్పుడు ఢిల్లీలోనడిచిన సర్వస్వనాశము, ఢిల్లీలో ఏర్పడిన సర్వమైన పరిస్థితి వ్యాఖ్యానం అయిపోయినాయి. ఇంకోసందర్భంలో శ్రీ దేశాయ్, పార్లమెంటు సభ్యులపై ఒత్తిడులు మొదలై నవి జరుగుతున్నట్లు తెల్పి, అది మంచి పని కాదని హెచ్చరించారు. శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీని బలపరుస్తున్నవారు ఈ "ఒత్తిడులు మొదలై నవి జరిగలేద"ని అన్నా, ముఖ్యమంత్రులు పార్లమెంటు సభ్యులను నమ్రావేశపర

చడం, వారివలన వాగ్దానాలను మూక ఉమ్మడి పద్ధతిలో ప్రకటించేయడం—దీనిని ఏమనునది ఉంటుందో ఎవరికీ అర్థంకాలేదు. పార్లమెంటరీపార్టీ అంటూ ఒకటి ఉండగా, కాంగ్రెస్ కార్యవర్గం అంటూగూడా ఒకటిఉండగా, తామెవరము ఇంత పనిచేయదానికని ఈముఖ్యమంత్రులు పుల్లించుకోలేదు. ఇక్కడ సంఘటన వడిన విషయాన్ని వర్గాలలోచనచేస్తే యీ ముఖ్యమంత్రులు అటు కాంగ్రెస్ సంస్థయొక్క ఉన్నత కార్యనిర్వాహకర్గాన్ని, ఇటు కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ ఉనికిని గూడా గుర్తించక తామే స్వయంభువులమై నట్లు వ్యవహరించా రనిపిస్తుంది

నిజంగా అంతేనా? ఈ ముఖ్యమంత్రులను ఇట్లా తిప్పిన కీలకం అంటూ వెనుక ఏమిలేదా? ఈవిషయాన్ని శ్రీమతి గాంధీ తెలిసిగని, తెలియకగని అన్న ఒక్క మాటలో చెప్పి వేశారు. "శ్రీ కామరాజు నన్ను మాట్లాడవద్దన్నారు. నన్ను ఎక్కడికి కదలవద్దన్నారు. ఇంట్లో కూర్చోమన్నారు. శ్రీ కామరాజు ఎట్లా చెబితే అట్లా చేయగలదాము". ఈ మాటలతో శ్రీ కామరాజు తాను దాస్తున్నానని అనుకున్న రహస్యం లాపాటబడుటకు వచ్చేసింది.

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీపార్టీ నాయకత్వం స్వనాశంలో నడిచిన రాజకీయంయొక్క స్వరూపం ఇట్లా ఉంది. ఇందులో ఒక వ్యక్తితో తమ బలానుకూలము మానుకోడానికి 'సిండికేట్' వారు ఇంత పని చేశారు. ఇది ఢైర్యంలో, ఆర్మ నిశ్చయంలో చేసిన పనికాదు. చివరిదాకా యీ 'సిండికేట్' నాయకులను తాను చేసిన ఎత్తు ఏమవుతుంది అన్న భయం లేచలేదు.

ఆ భయమే లేనివక్తలతో ముందుగానే ఆయన శ్రీ మొరార్జీని కలుసుకొని పున్నవిషయం ఉన్నట్లు చెప్పినవారట. "నీవు గెలవవు త్తగు" అని హెచ్చరించి వచ్చేవారు. అట్లా చేయలేదు. పైన చెప్పబడిన కార్యక్రమం అంతా నమ్రామై ఉండగా శ్రీ కామరాజు శ్రీ మొరార్జీవద్దకు శ్రీ జగ్జీవన్ లాల్ ను దూరంగా పంపారు. ఆ దౌత్యం జరిగే అంతవరకు శ్రీ జగ్జీవన్ లాల్ ఎటు ఉన్నది తెలిసిన జాడ కన్పించదు. ఆ దౌత్యంలో విషయం తెలిసిపోయింది. నిజంగా అప్పుడు శ్రీ మొరార్జీ శ్రీ జగ్జీవన్ లాల్ ను సందర్శించి "ఎట్లుబ్రూట్" అని అనివ్రంధనపడింది.

అనలేదు. శ్రీ మొరార్జీ జాలియన్ సీజర్ తత్వంకారు. శ్రీ మొరార్జీ ఒక సందర్భంలో అన్నట్లు. కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుని అభ్యర్థి శ్రీమతి గాంధీ అని ఇక్కడ తెలిసిపోయింది. శ్రీ మొరార్జీమీద ఆమెను పోటీకి నిలిపారు. అంతే. అందువల్ల ఇక్కడ పోటీ అభ్యర్థి శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీగాని, శ్రీ మొరార్జీ కాదన్నది విశదమైన అంశం.

ఈ పోటీ ఎట్లా నడిచింది? తాను చేసిన ప్రయత్నం అంతటిపరితంగా శ్రీ మొరార్జీకి అడ్డె వోట్లుపడవని, శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ విజయం వల్లేరుమీద బంధి నడకవరకగా పోటీతుంది అనుకున్నారు. ఈ విషయాన్ని వ్యంగంగా నిరూ

కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ నాయకత్వం వ్యవహారం

పిన్నా హిందూస్థాన్ టైమ్స్ పత్రిక ఒక కార్టూన్‌ను కూడా ఆవృజేసింది. శ్రీ మొరార్జీకి మొత్తం పార్లమెంటరీ పార్టీలోని వోట్లలో 32 శాతం దాకా పడ్డాయి. ఇక్కడ శ్రీమతి గాంధీకి ఎన్ని వోట్లు పడ్డాయన్నది ప్రశ్న కాదు. శ్రీ మొరార్జీకి ఎన్ని వచ్చాయన్నదే ప్రశ్న. ఈ ప్రశ్నను పరిశీలించి దానికి జవాబు వెదకితే, శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీని నిలిపి 'సిండికేట్' నాయకుడు పొందించిన విజయం ఆయన ఆశించినంతగా లేదని తేలిపోతుంది. మొత్తం వోట్లలో సంఖ్య వల్లనేగాక, రాష్ట్రాలవారిగా ఆ వోట్లను గురించి ఆరాను గణించినా శ్రీ మొరార్జీ అనజయం అనజయంకాదని, ఒక విధంగా విజయమేనని వున్నదనుతుంది. ఎందుచేతనంటే శ్రీ మొరార్జీకి ఒక్క వోటు కూడా పడరాదన్న బ్రహ్మా ప్రయత్నం జరిగిన సందర్భంలో ఆయనకు 169 వోట్లదాకా వచ్చాయి అంటే, దానిని ఏమనాలి? పరిశీలకులు చేసిన అంచనాలనుబట్టి ఆ వోట్ల వివరాలు ఇట్లా ఉన్నాయి.

రాష్ట్రం మొరార్జీకి పడినవి.

ఉత్తరప్రదేశ్ (84)	35
బీహార్ (60)	24
పంజాబ్ (21)	11
గుజరాత్ (26)	24
మైసూరు (37)	5
మహారాష్ట్ర (57)	15
రాజస్థాన్ (22)	6
కాశ్మీర్ (10)	6
ఒరిస్సా (22)	7
అస్సాం (17)	5
ఆంధ్రప్రదేశ్ (45)	9
తేలక (10)	3
బెంగాల్ (34)	7
తమిళనాడు (44)	3
మధ్యప్రదేశ్ (37)	9

ఇట్లా మొత్తం 169 వోట్లు శ్రీ మొరార్జీకి వచ్చాయి. శ్రీమతి గాంధీకి 355 వోట్లు వచ్చాయి. ఇది అమెకు లభించిన గొప్ప విజయంగా చెప్పుకోవచ్చు. కానీ తర్కాలవరిస్తే తినిబట్టి, ఇప్పుడు జరిగిన ప్రయత్నము, పాగామాలనుబట్టి ఇది గొప్ప విజయము అనలేము. ఇక్కడ శ్రీ మొరార్జీ అనజయాన్ని పొందినా, వై.తి కంగా అది ఆయనకు విజయంగా పరిణమించినట్లే చెప్పవచ్చు.

శ్రీ మొరార్జీ అనజయానికి కారణం 'సిండికేట్'తోనూ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడు, ముఖ్యమంత్రులచేసిన బ్రహ్మ ప్రయత్నమేనని పై ఉదంతం అంతటివల్లను విదితం అవుతున్నది.

అయితే దేశదేశంలోకేంద్రము, రాష్ట్రాలు అన్న విభాగం వున్నప్పుడు, కేంద్రం అధికారాలు, రాష్ట్రాల అధికారాలు వున్నంగా చెప్ప బడినప్పుడు, కేంద్రానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలలో రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రులు ప్రమేయం పెట్టుకోవచ్చునా అన్నది ఇక్కడ ప్రశ్న అయిపోయింది. ముఖ్యమంత్రులు ప్రమేయం పెట్టుకోవడం నజరేనని వాదించేవారిలో కొందరు—అమెరికాలో జరిగే పద్ధతులను ఇక్కడ ఉపసర్పించగా ప్రదర్శించడం జరుగుతున్నది. అయితే వీరు ఒక్క విషయాన్ని విస్మరిస్తున్నారు. అమెరికాలో అమలలో ఉన్న రాజ్యాంగ పద్ధతికిన్నీ, మనదేశంలో అమలలోవున్న రాజ్యాంగ పద్ధతికిన్నీ అట్టి సంబంధంలేదు. మనదేశంలో పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం అమలు జరుగుతున్నది. అమెరికాలో అట్లాకాదు. అక్కడ అధ్యక్ష పద్ధతి రాజ్యాంగ ధర్మం చెల్లుతున్నది. ఈ రెంటికి పోలిక పెట్టడం విషయం తెలిసి చేస్తున్న పనికాదు. కాగా ఈ ముఖ్యమంత్రులు పూర్వం ఎప్పుడూలేనిది ఇప్పుడే ఎందుకు యీ ప్రమేయం పెట్టుకొనడం వచ్చింది? అన్న ప్రశ్న కూడా వుంది. ఇందుకు “మొక కేంక్” సమాధానం వివాదే సమాధానం కుదరదు.

భారతదేశం పెడతల్ పద్ధతి రాజ్యాంగం గనుక, కేంద్రానికి సంబంధించిన ముఖ్య వ్యవహారంలో ముఖ్య మంత్రుల ప్రమేయం కూడా అనశ్యకం అని వాదించే వక్షంలో, ఆ పద్ధతి ఇప్పుడే ముఖ్యనూ, ఇక ముందు కూడా ముఖ్యమే అవుతుందా? అన్న ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. ఇప్పుడు దేశంలో సర్వేసర్వత్రా కాంగ్రెస్ పార్టీ ఏలుబడి పాగుతున్నదిగనుక సరిపోయింది. అట్లాకాక కొన్ని రాష్ట్రాలలో కాంగ్రెస్, కొన్ని రాష్ట్రాలలో కాంగ్రెస్ సేతర వక్తలు అధికారంలోవున్న సందర్భాన్ని పూహించుకొని ఆలోచిస్తే అప్పుడు కూడా ఇదే పద్ధతి అనుసరింపబడుతుందా అన్న ప్రశ్నకు సమాధానం కుదరవలసివుంది. ఇప్పుడు శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ—మొరార్జీ దేశాన్ని వ్యవహారంలో యీ ముఖ్యమంత్రులు కాంగ్రెస్ నాయకుల పొడాలలోగాక ముఖ్యమంత్రుల పొడాలలో వ్యవహరించారు. ముఖ్యమంత్రులు అయినవాడు ఇటువంటి పని చేయవచ్చునని రాజ్యాంగంలో ఎక్కడగాని ప్రాయజిది ఉండలేదు. మనది తిథిత రాజ్యాంగం అన్న విషయం ఇక్కడ మరిచి పోకూడదు. ఇట్లా చూస్తే ఇప్పుడు ముఖ్యమంత్రులు చేసిన పని—అది కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ నాయకుని ఎన్నిక విషయంలోనే అయినా—రాజ్యాంగం విరుద్ధము—అనుచిత సంప్రదాయ పరికల్పము అవుతున్నది. రాష్ట్రస్థాయి మనస్తత్వాలతో ఉన్నత రాజకీయాల్లో వ్యవహారాలు చేయబానుకున్న సందర్భాలలో ఇటువంటి ఎగుడుదిగుడుపరిస్థితులే సంభవం అవుతూ ఉంటాయి.

భారతదేశంలో ప్రజాస్వామ్యం ఇంకా బాల్యావస్థలో వుంది. దానిని పరిరక్షించుకోవడం, పటిష్ఠం చేసుకోవడం రాజకీయవక్షాలయొక్క యేగాక ప్రజల అందరి బాధ్యతా అయి

వుంది. ఇప్పుడు దేశంలో ప్రజలలో 42 శాతం వోట్లతో మాత్రమే అధిక సంఖ్యాకస్థానాలను పముపార్జించి అధికారాన్ని నెరపుతున్న కాంగ్రెస్ పార్టీ మరీ జాగ్రత్తగా, మరీ పత్నప్రదాయనిష్ఠంగా వ్యవహరించ వలసివుంది. ఒక పార్టీ అంటూ ఉన్నప్పుడు, ఆ పార్టీకి ఒక కార్యక్రమం అంటూ ఉన్నప్పుడు దానిని ఆ పార్టీకి చెందిన ఎవరు అధికారంలోనికి వచ్చినా అమలు జరగవలసే ఉంటుంది. పైగా మనదేశంలో ఇట్లా పార్టీల కార్యక్రమంకన్నా ప్రజాశికా సంఘంవారి కార్యక్రమాలు అమలు జరుగుతున్నాయి. ఆ ప్రజాశికలను పార్లమెంటు ఆమోదించిన ఆనంతరమే అమలు చేస్తున్నారు. అందువల్ల అది ఏ ఒక్క పార్టీ కార్యక్రమంకాక, దేశం అంతా ఆమోదించిన కార్యక్రమం అవుతున్నది. ఆ కార్యక్రమాన్ని వ్యతిరేకించిన వారు, వ్యతిరేకిస్తున్నవారు ఉండవచ్చు. అది సహజం. పైగా వేరు విషయం. అయితే కాంగ్రెస్ పార్టీ ఆ కార్యక్రమాన్ని తనదిగా ఆమోదించి అమలు పరుస్తున్నది గనుక, కాంగ్రెస్

వారులై, అధికారంలోనికి వచ్చినవారు ఎవరూ దాన్ని తప్పి వడిచే ఆస్కారంలేదు. అందువల్ల ఇక్కడ నిజానికి వ్యక్తుల ప్రసక్తికన్నా, అనుభవము, దక్షత ప్రధానం అవుతున్నాయి. కనుక ఫలానా వ్యక్తి అధికారంలోనికి వస్తే కొంచెం మునిగి పోతుందని, ఫలానా వ్యక్తి అధికారంలోనికివస్తే కాంగ్రెస్ కు, దేశానికి శ్రేయస్సు ఒనకూడుతుందని వాదించడంలో అర్థం లేదు. అట్లా వాదించడం బలహీనతకు గుర్తు. ఇప్పుడు కాంగ్రెస్ పార్లమెంటు పార్టీ వాయకత్వం ఎన్నిక వ్యవహారంలో ముఖ్య మంత్రులు కల్పించుకున్నారు. ఫలానా వ్యక్తి వాయకత్వాన్ని చేబట్టితేనే వచ్చే ఎన్నికలలో కాంగ్రెస్ పార్టీ విజయానికి ఉపస్కారం ఏర్పడుతుందని వాదించినా, అది కాంగ్రెస్ సంస్థలో ప్రబలమై పుట్టుకువస్తున్న బలహీనతకు, దౌర్బల్యానికి, నిస్సహాయస్థితికి ఉపవత్తులుగా ప్రతిభానం చెందుతున్నాయి. ఈ విషయాన్ని కాంగ్రెస్ వారు గుర్తించక పోవచ్చు. దేశంమాత్రం గుర్తించింది.

గ్రంథ విమర్శలు

మ థు మా స ము

[కృష్ణనక్షత్రము—శుక్లనక్షత్రము]

(కర్త:—విద్వాన్ బీర్గీడి వ్రసన్న. వినుకొండ; నెల:—
రూ.1—75; ప్రాప్తిస్థానము:—శ్రీ మండా అంజ
నేయులు, వాణి (పెన్, నరసరావుపేట.)

వరమ వదమ్ము కోనము
వ్రవంచము రోసి యెడారి దారులం
బెరిగిన యోగులీ చిలిసి
వెన్నెలలో మదన జ్వరమ్ము ము
మ్మరమయి గింగిరాల్ దిరిగి
మౌనముగా దిగజాఱి, రింక నె
వ్వరు తల్లకిందుగారు? రసవన్మధు
మాసము చేయుమాయలన్.

మధుమాసమను ఈ కావ్యమునందు నాల్గవ
పద్య మిది. కావ్యార్థసూచన మిందున్నది. శాంతి దాంతి
సంవన్నలగు యోగులే మధుమాసములో గింగిరాలు
దిరుగగా, పడుచుదనము వరవళ్లు చేయు కోడెగాడు
తట్టుకొనునా? తట్టుకొనలేదు. కానుమోహితుడై
యేసని చేయుట కయిన తెగించును. ఇది యీ
కావ్యమునందలి నీతి.

అలిబాబు హర్షమాంబ కుమారుడు. కడుపెడు
కండలతో కని పెంచి పెద్ద చేసినది తన కుమారుని
ఆ యిల్లాలు. తండ్రి లేని యాతనికి, కండలు కరిగించి
చాకిరిచేసి చందా లెత్తి చదువు చెప్పించినది. మాతృ
భాషారథనా తత్పరుడయిన యాతడు గతి లేక
కాలానుకూలముగా ఇంగ్లీషు చదువు చదివి మెట్రిక్
గ్రేడ్ వ్రాసి యోగ్యతా ప్రతమందుకొనును. ఇంతలో
అలిబాబునకు హృద్రోగము వచ్చినది. ఉన్న యిల్లమ్మి
సొమ్ము చేసికొని హర్షమాంబ కుమారునకు వైద్యము
చేయించినది. తన నెత్తురు భారవోసి కన్నబిడ్డని

మృత్యుముఖమునుండి యీవలకులాగి, తుదకు దక్కించు
కొన్నది. అలిబాబు కళాశాలలో వ్రవేశించును.
అవి జాతీయోద్యమము ఉప్పెనవలె ఉరవళ్లు త్రొక్కు
చున్న రోజులు. అలిబాబు ఆ యుద్యమమున భాగస్వామి
యగును. పోలీసు లింటిని చుట్టుముట్టిరి. వీరిలో
నొకడు తుపాకి ప్రేల్చెను. హర్షమాంబకు గుండు
దెబ్బ తగిలినది. ఆమె నేల వ్రాలినది. కాని చావలేదు.
పోలీసులు అలిబాబును చెఱసాల కీడ్చిరి. బొమికల
గూడై అలిబాబు చెఱసాల వెలువడి, ఎదురు తెన్నులు
చూచు తల్లి కడ కేగును. కుమారుడు సేమముగా
తిరిగి వచ్చుటకై హర్షమాంబ శ్రీగిరిభ్రమరాంబా
మల్లిఖార్జునులకు ముడుపు కట్టినది. ఆ యాది
దంపతుల దర్శనముచేసి తనువు చాలింతునని హర్షమాంబ
యనుకొన్నది. శ్రీశైలసానుప్రదేశముననే అలి
బాబు తల్లి కుత్తుక్కోయును. కోయుటకు హేతు
విది :

అలిబాబు సుమదేవిని ప్రేమించును. ఆంధ్ర
సంస్కృతియనిన వరవళించిపోవు అలిబాబు సుమదేవికి
చెప్పకయే, మిత్రులతోపాటు తెలుగు మాగాణమున
విజ్ఞాన యాత్రచేసి తిరిగివచ్చును.

అలిబాబు విజ్ఞానయాత్రకు సిద్ధుడై తొలి
సారిగా వారిరువురు పట్టణోద్యమమున కూడుదురు.
సుమదేవి ప్రణయ కోపము వహించును. స్త్రీ
స్వాతంత్ర్యమును గూర్చి యొక యువవ్యాసమిచ్చును.
అలిబాబు ఆమె యలుక తీర్చి యేమి కావలయునో
కోరుకొనునును. ఆమె “సంహరింపుము నీవు నిస్సం
శయముగ, కన్నతల్లిని మనపానమున “బుడక” యని
కోరును. అలిబాబు గుండె బ్రద్దలయినది. అతడు
“సీయా రూప మృత్యు”వయిన సుమదేవికి తన
పూర్వగాథ యంతయు పూస గుచ్చినట్లుగా చెప్పును.

“రాక్షసిక మయిన నీ మనోరథము దీర్చు పాతుకొనిలేదు నాలోన రాతి గుండె” యని యాత డామె కోర్కెని కూలద్రోయును. ఇది యీ కావ్యములో కృష్ణవక్ష మను ఖండము వందతి కథ.

ద్వితీయ ఖండము శుక్లవక్షము. మానసా! మధుసూసము. వక్షమా! శుక్ల వక్షము. చిలిపి వెన్నెలలు, పిసాళి చరిగాడ్పులు అలిబాబు అంతరంగములో కామసాధనలు ప్రకాశింపజేసినవి. తల్లియుములు దీయగా నొల్లని యాతని కన్నుల యెదుట సత్య వాక్య పరిపాలనమను నవన్య సాక్షాత్కారించినది. కోర్కె చెల్లించునని యనిన వా డాతడే. తెలిసి చెల్లించలేనివాడు నాతడే. అలిబాబులో సత్య జిజ్ఞాస యేనరేగినది. ఈ జిజ్ఞాసకు పునాది కామోద్రేకము. చివరకు అలిబాబు సుమదేవి కోర్కె తీర్చుట కంగీకరించును. నాయికా నాయకులు హర్షమాంబును కారులో శ్రీకై అము చేర్చిరి. అలిబాబు హర్షమాంబును ముందు సామ్యమును. కల్ల లెటుగని ఆ యిల్లారు దైన దర్శన సంభ్రమముతో ముందు వెళ్ళుచుండును. సుమదేవి బ్రాంది సీసా, కత్తియు నిచ్చి, తల్లి తల తెచ్చి చూపిన పిదప, మధుర ప్రణయ వాదాన్నిదిలో నోల లాడింతునని, యతనిని సాగనంపును. అతడుపోయి తల్లి కుత్తక కోయును. అలిబాబు చేసిన బోయ వని చూడజాలక యేమో సూర్యుడవ్వమించెను. ముదురు చీకట్లు చెఱలాడినవి. పెనుగాలి కురి విసరినది. కార్మాయిళ్లు క్రమ్మి యులుములను పుక్కిలించి యుమిసినవి. అలిబాబు తల్లి తల చేపట్టి వంపు కత్తె కడకు వచ్చుచుండెను. ఇంతలో తల్లి తల మాటలాడి నట్లు యునది. “ఈ కొండపై మిట్టవల్లముల జాడ లెఱిగి జాగరూకతగా నడపుము. ఇట మిత్రవ పెద్ద పులియై తాడును. నెత్తురులు కాఱు నీకాళ్లు చక్కజేసి నిన్నెత్తుకొనలేకపోయినే” యని తల్లి హెచ్చరించుచు దీనముగా పలికినట్లు నిపించినది. అలిబాబు తలకిందై, పశ్చాత్తాప తప్పుడై మాత్ర ప్రేమకు జోహారు లర్పించును. ఏడ్చును. క్రుంగి కూలి పోవును. ఇంతలో సుమదేవివచ్చును. తల్లితల

తెగోయబోవు అలిబాబును నిలువనెంచు సుమదేవిని ఒక అడవి దున్న ప్రేగులు బయట వడునట్లుగా పాడుచును. కొన యూపిరితో వచ్చిన సుమదేవి, తల్లికై హస్తార్థ మర్పించితినియు, సాపాసీకృత పరీక్షకై యింత చేసీతినియు, నిజముగా తల్లిని చంపించుట తన తంపు గాదనియు అలిబాబుతో అనును. “నేను కుమతినై నీ తల్లి ప్రాణములను, వట్టి యన్యాయముగ బొట్టబెట్టినందు కీ పాటు బడితిగ, గొర్మాను భవము ద్రోసిపుచ్చునానే వతుర్బుజునకైన” నని వాపోవును. “నిక్కచ్చి తెలుగు దనము” కాపాడుచు, పేదల కూడిగము చేయుచు, దేశ సాధ్యమునుకై శ్రమింపుమని సుమదేవి ప్రబోధ గానము చేయును. అలిబాబు తల్లియు వలపుకత్తెయు మీసగుల నొక యేటితో పాఱవైచి, “కారులో ధీరత్వ” ఇంటికి వచ్చును. “అతడా యింత ప్రబోధంబిట్టికి వకుండై నట్టి వానిన్ బలెన్” ఈ వని చేసెను. “నిన్ను బోవు! యార్ద్రదిత్తుల యభోపీర ప్రబోధార్థములో” అని దీర్చిడి ప్రసన్న గారి కావ్యమునకు స్వస్తి చెప్పిరి. సుమదేవి ప్రబోధమేగాక, కవిగారి ప్రబోధము సైతము స్వర్ణము గాదని తుదకు వెన్నట్లు యునది.

ఈ కావ్యమున్ను విలక్షణమయినది. “ఈ మధుసూసము—నా యనుభూతకేముల చెప్పిన దివోని యావిర్భవించిన ఇంగార కరణాత్మక కావ్యము” అని ఈ కవిగారు చెప్పిరి. వారియనుభవ మెట్టిది? ఈ కవికి, వీరి తండ్రికి ఏదో రసరసలు పాడమి నని. అందుచే వీరి రిల్లవీడి కేదాకచో చుండిరి. ఇంతలో వీరి తల్లి జబ్బు పొల్చెనని. తండ్రినిూది కిసుకతో వీరు తల్లి కడకు వెళ్ళలేదు. ఆ యిల్లారు మృత్యు మూమున నున్నది. “అమ్మకై” ఈ కవి గారు తండ్రి యింటి కేగిరి. ఆ తల్లియుమరు నిల్చుటకై ఉన్నదంతయు చెప్పిందిరి. కాని తల్లి దక్కలేదు. నెల ముందుగా వచ్చిన ఏమీ తల్లి దక్కడి దని వైద్యులు చెప్పిరి. ఈ కవి మాట లిప్పుడు “అందుకు నా తల్లిని నేనే చంపుకొన్నట్లే నది” దుర్గర భీకర దుఃఖ ధ్వాంతము గాగముగా నవ్వలము కొన్నది. వెక్కి వెక్కి యేడ్చి నా యోధీన కన్నీరేమున్న

రమునది. ఆ మున్నీరే పరిణామల గాలపరిణామమున కరుదు గట్టు కపోయి విషేద కావ్యమై నది.—అదే యీ మధుమాసము”. ఇందు మాతృవధ యున్నది. ఇని తగినదా? ఎప్పుడో పరశురాముడు తల్లిని జంపెను. అట్టిది యీనాడు జరిగినట్లు నల్లించుట యుచితమా? యనునది యొక ప్రశ్న. ఆ ప్రశ్నకు బిర్బీడి వారి సమాధాన మిది. “ప్రియురాలి సరసఁ దల్లి చేదయ్యె నను లోకోకి హత్యా నన్నివేళము ప్రాణము వోసినట్లు యునది. ప్రియావ్యామోహముననో, స్వార్థకర్తా పేరణాధిక్యముననో నాయీ కథానాయకుని వలె మాతృ మారణ కారణులైన కొందఱు న్నక్కులు, కొన్ని వాస్తవిక సంఘటనలు నా దృక్పథమునఁ దిరుగ నే నిట్టి కల్పన మొనర్చితిని”. కథా నాయకునకు తల్లి మాటబాడినట్లు నిశించినది. ఈ కల్పనకు మూలము కవిగారి యనుభవమే. ఇంటికి దవ్వగా నున్న వీరి కొక వాటిరేయి తల్లి కనుపట్టి యింటికి పొమ్మని నందినది. ఈయన యిల్ల చేరునరికి కన్నబిడ్డడు పుట్టెడు జబ్బులో నొన్నాడు. వీరు కొడుకునకు జబ్బునరము చేయించిరి. తల్లి పిలుపే యంతకు హేతువని వీరు నమ్మిరి. ఇది యంతయు వ్రాయుట యేల? ఈ కావ్యవిర్మాన మునకు కవిగారి జీవితమున సంభవించిన సన్నివేశములు వారి లోకానుభవము మూలకారణములని సుష్టముగా చెప్పటకే. ఈ కథలో ఒక యంత రార్థముండవలయునని కవిగారు సంతకల్పింపవలెదు. అట్లు వ్రాయవలెదు. మరులెతి న వాని పోకడ చెప్పుకొని సోపుటయే కవిగారి యిచ్ఛ. ఇచ్ఛ యిదియే యని కవిగారు తెల్లము చేయుచుండగా, దీనిలో ఒకానొక పరమ వ్యంగ్యము భాషా రూపమయినట్టిది భాసించుచున్నదని “పరి చయము” వ్రాసిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వెల్లడించిరి. రసేంద్రు డిట్టి కథ నొక దానిని వ్రాసెను. దానిని చూచి యీ కవిగారి కావ్యము వ్రాయనిమాట నిజము. కవిగారి లోకానుభూతియే యీ కావ్యమును పుట్టించినది. మన మీ మాట మఱవరాదు.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వ్రాసిన పరి చయము వారి రాగద్వేషములను చూపుచున్నంతగా కావ్యసత్యమును చాటుటలేదు. రసేంద్రనాథ తాగూరు కంటే నేనే గొప్పవాడనని విశ్వనాథవారు విశ్వసించురు.

దానికి తగినట్లుగా వారికి అంగభాషయనిన పరమ ద్వేషము గలదు. వారి యీ రెండు తత్త్వము లర్థ మయినగాని వారు వ్రాసిన పరిచయము అర్థముగాదు. మధుమాసము కథలోని ప్రధానార్థము “మాతృభాష నాశనమగు చున్నదని దుఃఖ”మట! ఈ కావ్యములో రసేంద్రుని కథ కంటే అధికమయిన అర్థమున్నదట! నాయకుడొంద్ర యువకుండట! తల్లి యాంధ్రభాష యట! నాయిక ఇంగ్లీషు భాషయట! నాయకుడు నాయక మీది వలపుతో తల్లి గొంతుకోయుట యనగా ఇంగ్లీషు భాష మీది తీపితో ఆంధ్రభాష మెడకాయ కోయుటయట! చచ్చిన తల్లి మాట్లాడి నట్లుని పించుట మాతృభాష వదలి పెట్టు కుండుటయట! నాయికకు నాయకుడుతల్లిని చంపునేమోయనుభయము కలుగుట “మాతృభాషలు చచ్చిపోవునేమో యన్న భీతి అంగ్లేయు భాషా వికారదుల కుండుటయట.” “ఈ కావ్యమునందింకొక్క యర్థమున్నది. వాడు తల్లిని జంపిన తరువాత భార్యయు మిగులదు. మాతృ భాష చనిపోయినచో నాంగ్లేయభాష వీరి కక్కటకు రాదు. ఇది సూక్ష్మవిచారణచేతగాని నిర్లయింప బడెడి విషయముకాదు” అనియు వారు వ్రాసిరి. విశ్వనాథవారి విమర్శయంతయు కావ్యవకరణమును విడచి చేసిన సాము. భాషా సంబంధమయిన యంత రార్థముతో తానుగ ఈ కావ్యము వ్రాసినట్లు గ్రంథ కర్త యొక్కడను చెప్పలేదు. కవి యుద్దేశించిన దానిని అతని కావ్యమునందు విమర్శకుడు ఆరోపించుట

శ్రీ తె. ఆర్. కె. మోహన్ కథా సంకలనాలు
మణి మంజీరాలు, తుషారబిందువులు
సుమ సౌరభాలు, రాగరేఖలు
నవలలు : వక్రించిన సరళరేఖలు, దేవత
నాటికలు : కనువిప్పు, గబ్బిలాల
వాట్యాచార్య సటరాజ రామకృష్ణగారి
వాట్యరాణి, ఇంకా...ఇంకా...

శ్రీ ముఖ పబ్లికేషన్స్

హైద్రాబాద్, మచిలీపట్నం-1.

వ్యాభాత్యమేధా నిలననము తప్ప మఱిమియుగాదు. తెనుగు పోకడ కట్టుబాట్టులలో, భాషలో ననుసరింపవు చున్నదని నాయకానాయకు లొండు"రెండు చోట్ల నల్గురుదురు. అంతమాత్రమున ఈ కథలో భాషా సంబంధమయిన యంతరార్థము కలదని చెప్పట తగునా? అంతరార్థము కల కావ్యరచనా రీతి తెలిసి చేసిన విమర్శకాదిది. కావ్యమునందలి ప్రత్యంగము, నాయకా నాయకుల వాక్కులు, చేష్టలు సర్వము అంతరార్థ మన కభిముఖముగానుండవలయును. బనియన్ వ్రాసిన పిలిగ్రిన్స్ ప్రాగ్ గెన్ ఇట్టిది.

ఈ కావ్య మటునంటిదిగాదు. తనయందు పరమాభిమానము గలవారి కావ్యములలో, తాను ద్వేషించు వారి కావ్యములను మించిన పరమార్థమున్నదని చాటుట సాహితీ పంచనము తప్ప మఱొకటి గాదు. సుమదేవి ప్రీతిప్రత్యయమును గూర్చి, గాంధీని గూర్చి, హిట్లరును గూర్చి, దేశమునందలి యధర్మమును గూర్చి మాట్లాడును. ఈ మాటలను భాషా సంబంధమయిన అంతరార్థముతో ముడిపెట్టుట యెట్లు? మాతృభాషాభిమానము లేకపోవుట అనర్థక హేతువాదమే?

అంతేకాదు. మఱియు ఈవిచిత్రము చూడుడు. "ఇదట మానశబ్దము ఋతుపర్యాయముగాఁ దీసికొన్నచో జైత్రవైశాఖములు వసంతుర్తువై చైత్ర మాసాంతము కృష్ణపక్షము, వైశాఖమాసాది శుక్లపక్షము కలిసిన నెలయగును. చైత్రము యొక్క శుక్లపక్షము హుణభాష మనదేశము నాక్రమించని కాలము. వైశాఖ కృష్ణపక్షము మాతృభాషను మనము చంపివేసికొనిన తరువాత ననుభవించెడి దుష్కాలము. ఇది యీ నడిమి కథ" యని విశ్వనాథ వారు తెగ లాగి లాగి వ్యంగ్యమును బయట కీడ్చిరి. మానమును ఋతు పర్యాయముగా స్వీకరించుట యప్రామాణికము. మధుశబ్దమునకు వసంతర్తు, చైత్రమానమును సర్థములు కలవు. ఆ యర్థములే యిట తగును. అప్రామాణికమైన యర్థముతో ఊహలు పెంచినవారగుటచే తొగూరు కథ "వట్టి

బొమిక"గా, యీ కవిగారి కథ వసామాసానుక్రమీ రమణీయమయిన జీవకళిక"గా సాక్షాత్కరించినది. కథాకాల మొక మానము. అందుచేతనే కావ్యపు కృష్ణ శుక్ల పక్షములుగా ద్విధా విభక్తమయినది. కావ్యాంతమున నాయక పలికిన యీ పలుకు వారూ హించిన వ్యంగ్యమెట్టిదో బట్టబయలు చేయును. సుమదేవి మాటలివి.

"మడసిన తల్లియే తెనుగుమాతగ,
నీచురకత్తిచేటె యీ
నడచెడు ధూర్తకాలముగ,
నాయెడ ప్రేమయే ఫరోదీక్షగా,

గడచినదెల్ల నొక్క కలగా గ్రహించి
యశః ప్రేయిండ్లవై
కడగుము దేశసేనకు సఖా!
పెరివారికిఁ గన్నుగుట్టుగన్."

సుమదేవి విశ్వనాథవారి ప్రకారము ఇంగ్లీషుభాష గెల్ల ఆమె యందలి ప్రేమ అంగ్లభాషా మమకారము గదా! ఆ మమకారము ఫరోదీక్షయై దేశసేనోద్దీపన మగునా? ఉద్దీపనమయినచో విశ్వనాథ వారనుచున్న వ్యంగ్యము లేదన్నమాట. ప్రకరణమును ప్రక్కకు నెట్టిన వ్యాభాత్యమేధా నిలననమునకు విశ్వనాథవారు వ్రాసిన పరిచయము మంచి మచ్చుతునుక. "ఈకథనే సచ్చముగా కల్పించితిని. ఇది నా జీవిత చరిత్రలోని భాగము" అనియు, "నేను దీనిని నా జీవితములోని పరిస్థితుల ననుసరించి విరించివ్రాసాను" అనియు కవిగారు చెప్పు చుండగా నడుమ ఈ వ్యంగ్యమేమిటి? ఆ వ్యంగ్యస్ఫూరకముగా గ్రంథకర్త రచన సాగించిరా? లేదు. వైయక్తిక రాగద్వేషములతో, పురస్పీధాంతములతో విమర్శ చేసినచో, అది నెఱ్ఱిరంలు వేయుట తప్పదు.

"వాణి నా రాణి" యనిన పినవీరభద్రుని మాటరిగా "కవిత్వము మేమే వ్రాయవలయును. మనస్వరు వ్రాయగలరు" అని యీకవిగారందురు. వీరి తండ్రి మోషే కవిగారు "హరిజనాంధలోకమున

కాదికవి నన్నయ్య". వీరిది "విద్యత్కవి కుటుంబము." అట్టి కుదురు వాడైన యీకవి రచించిన యీ కావ్యమేతరుగా నున్నది? అనునది ప్రప్రధాన ప్రశ్న. పరిశీలించుము. మధుమానము కథాకావ్యము. "శృంగార కరుణాత్మకకావ్య"మని కవిగారు ఏర్పడ జెప్పిరి. ఖండకావ్య విమర్శవేఱు. కథా కావ్య విమర్శ వేఱు. ఏ కథకయిన యొక లక్ష్యముండును. అది యొక నీతిని కాంతాసమ్మితముగా చెప్పవచ్చు. లేక యొక దురాచారమును యథాతథముగా నీతి వ్రస్త వనము లేకుండ వర్ణించవచ్చు. చదువరి కావ్యము సొంతము పఠించి ప్రకరణోచితమయిన నీతిని తేల్చు కొనును. మధుమానము ఇప్పటి పోకిరి నడుచువాండ్ర పిసాళి పోకడ నున్నదున్నట్లుగా అందముగా చెప్పు నవినకావ్యము. కావ్యకర్త నీతిని వేర్పనలయునని కథ చెప్పడు. చెప్పుటయు పాడిగాదు. కావ్యము యొక్క లక్ష్యము ఆనందము. నీతిబోధగాదు. నీతి బోధ చేయుటకు గ్రంథము లీదేశమున కావలసిన వానికంటె నెక్కువగనే యున్నవి. కావ్యాంతమునందు సుమదేవి పఠింప వలకులు నాయకుని కర్తవ్యము ఖని జేయునట్టివి. మఱి కథాకావ్య మనగనే ఆయా ప్రకరణములకు తగిన వర్ణనములు, సన్నివేశముల కల్పనము, పాత్రల చిత్ప్రసంగము మున్నగునవి ప్రధానాంగములై భాసించును. ఇవి యీకావ్యము నందెల్లన్నవో జైచిత్ర్యమునందెంత వలకు పాటించ బడినదో క్రమక్రమముగా పరిశీలించవలయును. అంతకు ముందొకమాట. "కావ్యోదయము" అను తొలి పలుకును కవిగారు వ్రాసిరి. ఆ తొలిపలుకును బట్టి ఈ కవిగారెట్టి యావేశవరులో, ఎంత అచ్చ తెలుగు తీరుతెన్నుల వలపుగలవో, ఎటువంటి దేశాభిమానియో, మానవతావాదియో చదువరులకు తెలియును. ఈ కవిగారి రాగద్వేషములే యీకావ్యమున ప్రతిఫలించినవి. ఆ ప్రతిఫలించుట యోచిత్య సహితమా? ప్రకరణోచితమా? యని యడిగినచో, కొన్నిచోట్ల జైచిత్ర్యము దెబ్బతిన్నదనియే చెప్పవలసి యున్నది.

ఈ కవిగారు ప్రకరణోచితమయిన ప్రకృతి వర్ణనము చేయగలవారు. కావ్యము వసంత వర్ణన ముతో మొదలగును. ఎందరో యెన్నో తీరులుగా పూలకారును వర్ణించుట చదివితమి. ఐనును ఈ కవి చేసిన వర్ణనములో ఎంతో వైచిత్రీ యున్నది. గడు సైన యూహలున్నవి. నాయకనాయకుల చిత్తము లుల్లాసమయములై వారు పెడకంఠలు పట్టుటకు నిదానమయినది వసంతకాలము. ఈ గుట్టు గుర్తించియే వ్రనన్నగారు వర్ణనము చేసిరి.

ద్వితీయఖండము శుక్లవక్ష వర్ణనము. తల్లి తల తెగకోయ తల్లడిల్లిన నాయకుని ఆపని చేయుటకు రెచ్చగొట్టిన దీ పక్షము. భావప్రౌఢత, ఉక్తివైచిత్రీ ఈ వర్ణనమున ముఖ్య లక్షణములు. ఈ వెన్నెలల దాడికి తట్టుకొనలేని నాయకుడు ప్రబంధనాయకవలె మన్మథోపాలంభనము చేయును. నాయకుడు తల్లి యుసురు దీయకమున్ను, తీసినప్పుడు సూర్యాస్తమయ వర్ణనము, అంధకారవర్ణనము, ఝంఝావర్ణనము కలవు. ఇవి యీ గంభీర సన్నివేశమున నాయకుని చిత్ప్రసంగము విన్నవించుననుచేకూర్చుటకు తోడ్పడినవి. ప్రకృతి పాత్రల యంతః కరణమునకు అద్దమై యున్నది. ఇది యొక మహా శిల్పము.

ఇందలి పాత్రలు మూడు. అడుగుడుగున హర్ష మాంబ అనుభవించిన దైన్యము చదువరుల గుండె కదలించును. తల్లివడ్డ పాటులు నాయకుడు వర్ణించి నప్పుడు అతని శీలమేకాక, హర్షమాంబ శీలము సైతము తేటతెల్లమగును. ఈ కావ్యము శృంగార కరుణాత్మకమన్నార కవిగారు. కావ్యమున రెండు అంగిరసము లుండవు. ఒకటి గౌణము కాకతవ్వదు. ఈ మధుమాన కావ్యమున కరుణము అంగిరసమనియు శృంగారము అంగిరసమనియు చెప్పవచ్చును. హర్ష మాంబ కథ కరుణరసమయము. రెండుభాగముల యందును హర్షమాంబ దైన్యజీవనము చూపిన బలము ఇంతంతగాదు. నాయకుని చిత్ప్రసంగము వర్ణనము సాగుగా దిది తీర్చబడినది. సుమదే

కోరిన కోర్కె యాతని మాతృభక్తిని వెలికిదీసినది. అతని విచారధారా వర్ణనము (19వ పుటనుండి 32 పుట దాక) అద్భుతముగా నున్నది. శుక్లవక్షము నందు నాయకుని పాత్రపోషణమున యొక పరమ రహస్యమును కవిగారు వ్యంగ్యముగా చెప్పిరి. తల్లి కుత్తుక నుత్తరించుటకు మొదట ఒప్పుకొనని నాయకుని గుండె ముదురువెన్నెలలయొత్తడి కాగలేక అదనదలయినది. అతనిలో కామము విరాడ్రూపము ధరించినది. ఆ పట్టున అతడు సత్యపదవీ ప్రమాణ తత్పురుని వలె మాటాడును. బలి కర క్రిసు గాంధీల త్యాగవీరమును ప్రశంసించును. “అవ్వరకు రామున కై నది నాకు నయ్యెడునీ” అని తృప్తిపడును. అతని మాటలన్నియు కామమోహితుని సత్యవరా యణమును చాటునవి. ఆదిత్యగూడదను అతనిమాటలో చిత్తశుద్ధి లేదు. కాను వికారములను కప్పిపుచ్చు కొనుటకై యతడు సత్యవాక్యరిపాసమును నొక వ్రజకవచము పుష్టించుకొనును. మనసులో నున్నది తుండ్రలోచనము. మాటలలో కనుపట్టునది ఆ తుండ్రలోచనమును కానరానీని సత్యతత్పురత. పవన నాగరికత మానవునకు నేర్పిన కనుకట్టు విద్యలో నీది యొకటి. ఇట్టిచో మానవుడు తన యంత రాత్మను ధర్మగానము చేసి జోకొట్టి నిద్రపుచ్చుటకు పడరానిపాలులు పడును. పనికెమాలిన యువపత్నులను చూపును. ఈనాటి మానవుని సరాత్మసంచనములను పరమ రమణీయముగా వ్యంగ్యముగా కవిగారు వర్ణించిరి.

ఉపయోగకరమైన సరికొత్త గ్రంథములు

వ్యవసాయము - పిషరీ - కోళ్లు పెంపకం - అడవులు - తోట పని - యుజిసింగ్ - వైద్యము - వివిధ సాంకేతిక విషయములపై గ్రంథములు గలవు. లేబులగు ఉచితము.

ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి :

N. K. PAUL & SONS,
P. B. No. 12202, Calcutta—5.

కవిగారు నాయకుని చిత్రస్థితిని నమస్కరించుచు చూసిన శ్రద్ధ నాయక చిత్తవృత్తి పట్ల చూపలేదు. అదినుండియు ఆమె మాటాడు మాటలయందు నాయకుడొక కొన్ని పట్టుల పలికిన తీరునందు — సందర్భశుద్ధి తక్కువ. కవిగారు తన యావేశము, తన అభిమాన దురభిమానములు స్పాతం కెక్కించి, వానిని మాటాడిందిరి. ఆ మాటలు ప్రకరణోచిత ములా? కానా? యను సవిశ్లేష వారు చేయలేదు. ఏదాని పాలు విజ్ఞానయూత చేసిన నాయకుడు పట్టణోద్యమవనమున నాయకుని కూడును. అమె యలక వహించును. నాయకుండు బ్రతిసూలము. అట్టిచో నాయక స్త్రీ స్వారంభత్రమును గూర్చి యువవ్యసించును. పురుషుల యధికారమునకే లొబడ ముద్ర వేయు శ్రుతిస్మృతులు వివరించును. “మేమొక కామయంత్రమునమే యున్నా” నుని వాపోవును. చారిత్రక యుగములలో స్త్రీలు గాంచిన వీరకృత్యములను వర్ణించును. అమె యామాట లన్నియు శృంగారరస భంజకములై, అవి యా కావ్య మున వరిపుష్ప మగుటకు ప్రతిబంధకములైనవి. అచ్చే నాయకు డైనదానికేకానిదానికి తెలుగు బాస పరభాషా సంవర్కమున మైంపడినదని యునుటయు సువిరలుగా లేదు. నీ తల్లి పానకమున పుదిక పెరి మున్న దనియు, ఆమె తంగొట్టునునియు (సరోసు రూపినిగా నొక క్రైస్తవ మత్రప్రకృతి కిరిము తీయునుగా హెరోడ్ చక్రవర్తి యామె కోర్కె లిచ్చెను) మొట్ట మొదట ఆజ్ఞాపించినది వాయికయే. క్రైస్తవులను నాయకునకు కత్తి బ్రాంఢిసా యుచ్చిని దానయే. ఇంతచేసి పని ముగిసిన తర్వాత అమె పడిన పక్కర్తా పము చూడగా కృత్రిమము సల్పబడించుచున్నది.

చందనే చంద, చందకుర జంపబోవు
నపుడు వారివగా వచ్చునందుర దంబి
నిను మిగిలి పోననిచ్చి న కనుల గిచ్చి
పుచ్చి నేను నీ వెనుకనే వచ్చుచుంటి?

యని యామె పచ్చాదయులగు వారి కనులు గప్పుటకు యత్నించినది. తల్లి తలను “హస్యాత్మ మర్పించి”న

దట! “ఆకు జిదిమి యతుకణజాలనట్టి నరుడు
హత్యసేయుట తెవ్వడే? హక్కుగలదు” అని యనును.

ప్రేమనత్యమహాయజ్ఞ వేది మీఠ

నాత్మ సర్వస్వ మర్పించినట్టి నీకు

నాలిఁ దొనమ్మి యుక్కుట నార్పుకొన్న

ఆ హరిశ్చంద్రు డేమాత మార్చునత !

యని నాయకుని ప్రశంసించును. “ఎంత తప్పునెత్తిన
చచ్చినవారు వత్తురే” యని నాయకునకు కర్త
వ్యోపదేశము చేయును. నాయిక చేసిన యీ నటనమున
కర్తమేమి? “క్షణక్షణముల్ జవరాండ్ర చిత్త
ముల్” “ఔర యొక్కకతఱిం బున్నఁదొడ్లు
కటారి కత్తియల్” యని ప్రాచీనకవులు పల్కిరి.
కవి స్త్రీ చరణ ప్రవృత్తిని వర్ణింపదలచెనా? అట్లు
యిన నాయిక కావ్యాంతమున ప్రబోధము చేయుట
యసహజము. నాయిక నిజముగా పరిహాస పాత్రము
గనే తల్లి తలఁచోరనా? కోర్కె వెల్లడించినది మొదలు
కన్నమూయుదాక ఆమె యాడినతీరు తదను
కూలముగాలేదు. పరిహాసము మానవుని జీవనములో
ఎట్టి ప్రళయము పుట్టించునో కవిగారు చెప్పదలచిరా?
నవయుగాంగనల చిత్తచాంచల్యమును భావీరము
చేయనెంచిరా? ఎన్ని విధములుగా చూచినను,
నాయిక, కావ్యముయొక్క ఆద్యంతముల చేసిన
చేష్టలకు, అడిన మాటలకు పొత్తుపొందిక లున్నట్లు
కానరాదు. ఇది కథ వెన్నుకొనుట యందలి లోటు.
అట్లే నాయకుడు పీనుగులను రెంటిని ఏటిలో వైచి,
చేతులు దులుపుకొని వచ్చుట కథానవాళిక యందలి
వికారమునకు గుర్తు. హోరహత్య గాంచిన నాయకుడు
సాధించిన సిద్ధులేవి? నాయిక మరణమునకు
వాపోవువారు లేరా? ఇది యంతయు లోకమునకు
తెలియక జరిగినదందురా? అట్టి తార్కాణము
లున్నదందురా? కథా నవాళిక శంకాస్పదమై, కృత్రి
మముగా నుండరాదు. నాయికనాయకుల నోట
భాషా దేశాభిమాన వాక్యములు నాలుగు పలికించినంత
మాత్రాన కథ స్వయం నంపూర్ణముగాదు. కార్యకారణ
భావము కలిగియున్నది గాదు.

కథ మాట యట్లుండనిండు. కవిగారి
రచనాశక్తి వర్ణనా నిపుణత్వము పాఠకులను పరవశింప
జేయును. ధారాళమయిన శయ్య, చక్కని చిక్కని
తెలుగు మాటల కూర్పు, ప్రతి పద్యమున గోచ
రించును. పద్యము మొదలిడి ముగించుటలో, తలపు
లను వెల్లడించుటలో, కావలసినంత తెనుగుదనము
కలదు. అచ్చమయిన తెనుగు కబ్బిము గడునుదనము
నకు ఈ మధుమాసమంతయు తార్కాణము. తెలుగు
వారి నోళ్లలో నలగిన మాటలనెత్తి యందముగా
పాడుగుట, సందర్భోచితముగా అర్థాంతరన్యాసా
లంకారాదులను హత్తుట ఈకావ్యమున కనుపట్టు మేలి
చిన్నెలు. కథ వర్తమాన సంబంధి. పదజాలము
కూడ అంతే. వర్తమానకాలనాగరకతావిష్ణవర్ణనము
సహజముగా నున్నది. వేళపాళ, సెకలుసాగించు,
చిల్లావల్లా, ఫక్తు, కంగారెత్తు, గొప్పల్ గొట్టు, ఆప
సోపాలు, సయాము తమ్ములగు, జిమ్మి, అసుమేఘాలు,
అంతుపంతు, పురుగేరు, పడిచచ్చ-మున్నగు మాటలు,
పదబంధములు ఎల్లెడల తీయతీయగా జాలువారును.
ఒక్కొక్కచోట యీ వ్యామోహిక పదము లుదాత్త
భావ వ్యక్తికరణమునకు తగినవిగాలేవు. భావము
గట్టిగా నుండును. భాషయో సదలిపోయినట్లుగ
పడును. ఒక్కొక్కసారి కవి పాత్రల నోట పలికించిన
మాటలు అంతగా తగినట్లు కానరావు. ఏదాది తరు
వాత కావబడిన వలపుకానిని చూచి నాయిక ప్రణయ
కోపము చూపును. నాయకుడు ప్రణయపరితప్త
జీవీయై మాటాడును. ఆరాటపడుచు, అలస్యమునకు
తాళబాటు. తాళజాలక “ఇప్పటికి న్ననశళ్ళ పరీక్ష
చాలు” అని నాయికతో అనును. నాయికయు ఒకచో
“కుదరదెకమీద మునుగులో గ్రుద్దులాట” అని
నాయకునితో ననును. ఇట్టి మాటలుచితములై
యుండవు. అంగ ప్రభుత్వాజ్ఞలను పాటించు
భారతీయ రక్షకభటులను “బేదా డబ్బుల కోనమై
పరులతో బేరమ్ము సాగించు” వారని, “గులాము” లని
నాయకుడు వర్ణించుట కవిగారి “దేశభక్తి” “ని చాలు
నేమో! పరచ్చుబ్రహ్మమును పగుణమనియో, నిర్గుణ

మనియో వర్ణించుట యున్నది. కాని యీ కవిగారు, “గాంధీవీరరాజ్” “జీవిత మహాసాధనము”ను తీర్చిదిద్దిన “సుగుణబ్రహ్మము సత్యతేజమునకున్ జోహార్లు గావించెదన్” అని నాయకుని నోట పలికించిరి. సుగుణబ్రహ్మమనున దొక డున్నదా? పూవుండోల నూగుకొంద” మనుట యేమి? డోగుదము, ఊగుకొందము—ఈ రెంటు నిటయేదీ సొగసుగా నుండును. ఉద్యోలలూగు, ఉద్యోలలనూగు (తూగు)వంటి పలుకుబడులుకలవు. “పూర్వ దీర్ఘతూగు టుద్యోలల బంతాలాడుమన్ తూగు” అని సూరన. “చింతిలుకొనుచు” “విధి దూఱుకొనుచు” వంటి పూర్వకవి ప్రయోగములు కలవు. పూవుండోలల నూగుకొందమనుట విచిత్రముగా నున్నది. క్రియారూపము కర్తృగామి యయిన రూపము కాబోలు! “కన్నతల్లి తలదరిగెడి యీ తలదీరును పనికిర దిగుటయు” నని యొకచో కవిగారు వర్ణించిరి. తలదఱుగుట తలదీరును పని కానేరదు. తలదీరును తనము కామాంధత్వమును వ్యక్తికరింపదు. “అర్థరాత్రి” దయావాచకమగు కరుణ శబ్దముతో కూడిన “కరుణమయములు” సాధువు లగునా? “తావ గూడని బ్రాంధిగదాసీనాను” “త్రాగు” ప్రేరణార్థకములు “త్రాగించు, త్రావించు” అను రూపములు గలవు. “తావు” అనునది అపూర్వముగా నున్నది. “పురముపైఁ బడు తెల్లదొరల తోమ్మలు గ్రుద్ది, నిలువరించినది బొబ్బిలివధూట” ఈమె యెవరో? “అలఘుశ్మితకులై జగంబులెవె యాటాడించగఁజాలునా, బలియేడి! శిబియేడి? ధర్మజాడు సాసారయుండన్ గృన్ధారయలు నేరి?.....” యని నాంకుక కర్తవ్యోపదేశము చేయుపట్టున నాయకునితో అనును. సాసారయని తదితరుల సరసచేర్చుట యుచితముగా లేదు. అంధధర్మితలో సాసారాయడు ఏరుడై వెలుగొందిన మాట నిజమే. అట్టివారి భారత దేశమున నెందఱోయున్నారు. ఎక్కడి బలి శిబి ధర్మరాజుదులు? ఎక్కడి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు? ఎక్కడి సాసారాయడు? ఈ కాశ్యపీభండమునందే సాసారయని

మించిన దొడ్డ తొండేందఱో యున్నారు. మఱి యేతత్త్వమునకు ప్రతీకగా సాసారాయడు ధర్మరాజుడుల చెంత చేరెను? చదువరులే యూహించికొనవలె.

ఈ కవి యతి నియతిపట్ల సైన్యవిహారము చేసిరి. యతిపాన లాంఛభాషకు సహజనుందరములై యున్నవి. అప్రయత్నముగా అవి వచ్చినదీనచో ఎంతో సాగుండును. ఎన్నో రకముల యతులున్నవి. సావర్ణ్యమును బట్టి ధ్వని సామ్యమునుబట్టి యతులలో పలురకములు బయలుదేరినవి. ఈ కవిగారు ఈ లఘుకావ్యమున అఖండయతులను విచ్ఛరించిడిగా వాడిరి. వాడుట తప్పకాని మాట నిజమే. కవిత్రయము నందే అఖండ యతులున్నవి. అప్రయత్న సిద్ధములయి వట్లనిపించు అఖండయతులు సైరము సాగునుగనే యుండును. ఈ కావ్యములో అన్నిచోట్ల అవి ఆ రీతిగనే యున్నవని చెప్పజాలము. ఎన్నోచోట్ల తెచ్చి పెట్టినట్లుగా నున్నవి. ప్రాచీన కావ్యములలో కావితృప్తిముగా నుండు వానిని బహుళముగా ప్రయోగించుట ఆ ప్రామాణికముగాదు గాని అనుచితమగును. “రంగురంగుల చీరల్ ధరియించి తెన్ను దొరసానల్” అనుచోట యతికి గతి యున్నదా? చువర్ణకము పరమగునపుడు అన్వాదులకు ఉత్పలీపము వ్యాకర్తలు చెప్పిరి. దానికి తగినట్లుగా కవులు యతులు వేసిరి. “రంగు” అనుదానిని “రన్ను” అని యనుకొన్నగాని యిట యతికి గతిలేదు. “ఓక్కొరకుం గాంధీరై శివమూర్తు లుగ నరసింహ స్వాములై” అనుచో యతి దప్పినది. ఇది బిందుయతి గాదు. అనుస్వార సంబంధయతి గాదు. అనునాసికార్థక యతిగాదు. మవర్ణ యతిగాదు. “నవయుగ కవీశ్వరుల ప్రబంధాంతరముల” ఇట బింద్యభాండ యతు లేకమయినవి. సంవాదములు లేని రచన యుండుదు. “నీకల హస కౌముదులు నిండిన నానయనాంబలాల” అనుచోట వేడులవారు, జంధ్యంవారు చూపట్టుదురు. “తుమ్మెద కోడెగాని” “ఏ నుగసారభమ్ము విరియించునా” యనువద్యములలో ఉమర్ య్యాముతత్త్వమునకు ప్రతిబింబాకార సంవాదమున్నది. “ముచ్చు

దుమ్మెద తొలుపుల కచ్చటచట" యనుచోట కాళిదాస భావచ్ఛాయ కలదు. భావకవిత్వము వచన సాహిత్యమున నొక ప్రబలాంగముగదా! దాని రూపరేఖలు ఈ కవి చేసిన వర్ణనములలో నాంకనాయకుల సంభాషణ ములలో గోచరించును.

ఇది యీ కావ్యతత్వము. బీర్నిడి ప్రసన్న గారు కవియో మహాకవియో చదువరు లెవరికి వారే నిర్ణయించుకొనవలయును. బహుజనపల్లివారి వలె కవులకు తరగతులు అంటగట్టుట అనుచితము. ఒకడు కవియో, మహాకవియో కాలము చక్కగా నిర్ణయించును. విశ్వనాథవారు "ఇతడు మహాకవి యనుట నిస్సందేహము" అని యనుట వారి సాహస మును మాత్రమే చూపును. "ఇతని రచనా సౌకు మార్యము వంటి సౌకుమార్యము కల కవులు నేడు లేరనియే యనవలయును. ఒకజోర్డు ఋన్నారేమో అందులో నొకడు చనిపోయెను. (వారిలో అని అనవలె).

"అతనియందు తక్కినయుతని గుణములులేవు" అనుట వారు వ్రాసినంత సేపు తమమునురచిపోయి వ్రాసి నట్లున్నది. "మహాకవి బిరుదము పెట్టికొనుచున్న నేటి వలమంది కవులలో నిష్ఫలక్షణములు లేననియే చెప్పవలయును" అని యనుట కూడ నట్లే యున్నది. ఇది నిజమే. ప్రసన్నగారికి కవకాభిషేకము చేయవలయునని, వారిని ఏనుగెక్కింపవలయునని సత్యనారాయణగారు సిఫారసు చేయుచున్నారు. కాని యేమి లాభము? ప్రసన్నగారి కులము ధనవంతము అని నది గాదు. కులాభిమానము ముదిరిన కులముగాదు.

ఈ మాటలు కూడ విశ్వనాథవారే వ్రాసిరి. ఒక ధనవంతమయిన కులాభిమానము ముదిరిన కులమునకు చెందిన వాడయినచో, అతనికి కవకాభిషేకములు జరుగు నన్నమాట! విశ్వనాథవారు ఒక చిదంబర రూపస్థమును చెప్పిరి. ఈ రోజులలో సన్మానములు జరుగుటకు కులము ప్రతిబంధకము కానేకాదు. ఏకవి యయిన మంత్రులలో, రాజకీయ వాయకులలో ఆశ్రయింపగలవాడైనచో, తంత్రములు వచ్చి నేర్చుగల

వాడైనచో, అతనికి తప్పక బహుధా సన్మానములు జరుగును. ప్రసన్నగారిది సరళమయిన, సుకుమార మయిన మనస్తత్వమని ఈ కావ్యమును, దీని తొలి పలుకును చదివిన వారికెల్లరకు తెలియును. అట్టి తత్వము గలవారు మూకను ప్రోగు చేసి చెక్కబజనలు చేయించుకొనలేరు. రాజకీయ వాయకుల నాశ్రయించి సాహిత్యనిరవత్తుల అధ్యక్షస్థానము ఆక్రమింపలేరు. ప్రభుత్వ బహుమానములు పొందలేరు. గ్రంథములు వ్రాసి యితరుల పేరుపెట్టి విశ్వవిద్యాలయ బహు మానములు పొందలేరు. తనవారికి ధన సహాయము చేయలేరు. ఈ రోక రూపస్థములు కవిసామాజ్యులకు తెలియనివిగావు. తెలిసియే విస్మరించిరా? ప్రసన్న గారి వంటి కవులు సాహిత్యమునందే గాక, నిజప్రవర్తన మందును ధర్మసత్యతాపసీతిని చూపుదురు. కీర్తి ధనములు ప్రాప్తించుకుండుటకు, కులాభిమానము లేని కులము కారణమయినచో అని ప్రాప్తించుటకు కులాభిమానము సోడుముట్టిన కులము, ఇతర వర్ణ ముల యభివృద్ధిని సహించలేని కులము కారణము కావచ్చును. సనాతనధర్మ ప్రీతియున్నచో తుచ్ఛము లయిన అశాశ్వతములైన కీర్తిధనములే?

చలిది కైతలలో బట్టు సరణితోడ
గజ్జెకట్టెడి కవులునుం గలరు మనకు
నెంత మొగమోటయున్న, సాహిత్యమర్మ
రసికు లీసేమ వారౌట రక్తిపెడదు.

—“శాక్యసింహ”

ఆత్మరాజాయణము

[రచయిత : లలిత కవి. ములుగుగారు టి. గురు మూర్తిగారు. మూల్యము : అయిదు రూపాయలు. పుటలు 307. ప్రతులకు : రచయిత, హిందూ పురము ఆం. ప్ర.]

యుద్ధకాండముగాగల రామకథ ఇతివృత్తముగా రచించబడిన గ్రంథమిది. “యుద్ధోత్తర చరిత్ర” మని యున్నదిగాని అది ఉత్తరకాండముకాదు. శ్రీరామ పట్టాభిషేకాదికము మాత్రమే. ఇందంతయు అవతారి

కాదికముగాక 2344 గద్య పద్యములు. కథ ప్రసిద్ధము గనుక దానిని రేఖామూలముగాజేసి అత్యంత ప్రపంచనముచేత శ్రీ గురుమూర్తిగారు మాంసలముంబోనరించి ఈ తమ కృతికి అత్యురూపాయణము అని పేరు పెట్టిరి. ఈ పేరు కొంత కొత్తగా నున్నది. సంస్కృతమునను, తెలుగునను అధ్యాత్మ రామాయణ మింతకు మునుపే ప్రసిద్ధముగాగిండు. అధ్యాత్మ రామాయణమునే అత్యురూపాయణముగా నిచ్చి శ్రీ గురుమూర్తిగారు రాంధ్రమున వెలకొల్పిరని చెప్పబడును వాతావరణ మంత అనుకూలము గా లేదు. ఏల లేదనగా తమ యీ రచనమునకు మూల గ్రంథమును (శ్రీ) గురుమూర్తిగారు పేర్కొనిరి. అది “అత్యురూపాయణ మను నొక చిన్న పదన గ్రంథము”. అయినచో నిక అధ్యాత్మ రామాయణమున కిటు ప్రసక్తి యేమను వచ్చును. ఏమనగా ఈ గ్రంథముమీద నభిప్రాయ మిచ్చిన శ్రీమాన్ బ్రహ్మసాచార్యగారు “అధ్యాత్మ రామాయణ మును (కూడ) కొందరు తెనుగున వ్రాసిరి. లట్టి వారిలో నా మిత్రులు.....గురుమూర్తిగారు” ఒక రచిరి. ఆ యభిప్రాయమును శ్రీ గురుమూర్తిగారు గ్రంథముఖమున ముద్రింపించిరి. అందువలన నీ అత్యురూపాయణమునకు అధ్యాత్మ రామాయణ సంబంధ మనుమానింపవలసి వచ్చుచున్నది. మరియు విందుకు తోడుగా నిందలి కొన్ని పద్యములు అధ్యాత్మ రామాయణ శ్లోకములకు సనువాద రూపమున నున్నవి. మరియు అధ్యాత్మ రామాయణము వలెనే ఇదియు పార్వతీ పరమేశ్వర సంవాదాత్మకమనియే చెప్పబడినది. అయినచో అధ్యాత్మ రామాయణమున కిది తెనుగు సేత యనవచ్చును గదా అనవచ్చును. అట్లునుటకును నీలు వడుటలేదు. ఏమనగా అధ్యాత్మ రామాయణమున సాగిన విషయ వివ్యాస ఫక్కికిని, ఈ అత్యురూపాయణమందలి ఫక్కికిని సాదృశ్యము లేదు. మరియు వాల్మీకి మహర్షియే తన షష్ఠ్యంకీ అత్యురూపాయణమును వినిపించినట్లుగా నిందు గలదు. అధ్యాత్మ రామాయణమున నీ ప్రసక్తి కావ

రాదు. పైపెచ్చది వ్యాస ప్రోక్తముగా వివరము నున్నది. అదియునుగాక శ్రీ గురుమూర్తిగారు “అధ్యాత్మిక విషయములను వివరించుటలో వాసిష్ఠ రామాయణము, విచిత్ర రామాయణము రోడ్డుదే” నని మూలమే పేర్కొనిరిగాని అధ్యాత్మ రామాయణము పేరెత్తలేదు. ౬: అత్యురూపాయణ మునకు మూల మనబడెడి ఆ పదన గ్రంథము నెవరు ఎప్పుడు రచించిరో—అది యెప్పు డెక్కడ ప్రకటించబడినదో గూడ శ్రీ గురుమూర్తిగారు తెలిసి యుండలేదు. బహుశః వారికిని ఆ వివరములు తెలియ వచ్చు స్థితిలో నా పదన గ్రంథ ముండి యుండక సోవచ్చును—పరిస్థితు లిట్లున్నవి గనుకనే అధ్యాత్మ రామాయణమునుబట్టి అత్యురూపాయణము వ్రాయబడినదని చెప్పబడును వాతావరణ మంత అనుకూలము లేదనుట.

“మూలగ్రంథ మనిపించుకొన్ని అర్థ రామాయణమునందలి పాత్రలకు వాడబడిన యాధ్యాత్మిక సంబంధముగ సాంకేతిక నామములనే నేను గూడ యున్నవి యున్నట్లు వాడితిని.....మూలగ్రంథములోని నిషయములకు, నా స్వంత భావములను, అనుభవమును జత చేసి వ్రాసితిని. రామకథయంద జెఱింగిన దగుటచే, కథను బెంచక, యాధ్యాత్మిక నిషయములనే నిక్కుని సాధారణ మొనరించి, రచన సరళయును స్వతంత్రముగానే వడిసిరి. నేను రచనని చెప్పుచు సాహసము నా కడలేదు.” అను ఈ మొదలైన శ్రీ గురుమూర్తిగారి “మనవి మాట”లను జాగ్రత్తగా చిన్నచో అయిన నిజాయితీ ఉత్తణము తెలియును. పరతాత్పర్యముమైన రామ భక్త్యాత్మక చిత్తపుత్తి కలిపిని వ్రాయబడిన ఈ అత్యురూపాయణ మొక వేదాంత కావ్యము. ఇంకను అనినచో మర్మ వేదాంత కావ్యమునవచ్చును. ఇట్లునుటలన సాహిత్య విమర్శనాధ్యమలోని రచనము—ప్రౌఢము—పాత్ర చిత్రణము—భావ గాంభీర్యము—శైలి—వర్ణన—ఇత్యాది కల్పముల మనయోగించి ఈ

గ్రంథమును ప్రశంసించుటగాని నిరసించుటగాని పద్ధతి కాదని చెప్పుట యగుచున్నది.

ఇందు పాత్రలకు వాడబడిన ఆధ్యాత్మిక సాంకేతిక నామము లిట్లున్నవి.—రాముడు విజ్ఞానరూపుడు; లక్ష్మణుడు వివేకరూపుడు; శ్రీకృష్ణుడు విచారవరుడు; భరతుడు వైరాగ్యరూపుడు; కౌసల్య నివృత్తి; కైకేయి ప్రవృత్తి; సుమిత్ర భక్తి; దశరథుడు మనోరూపుడు; విశ్వామిత్రుడు విశ్వానరూపుడు; రావణుడు అజ్ఞాన స్వరూపుడు; మారీచుడు కామరూపుడు; తాటక భ్రాంతి; రాముడు తాటకమీద ప్రయోగించిన బాణము పేరు నిర్వాణము; సీత శాంతి; హరకార్ముకము అహంకారము; సరళరాముడు ప్రేమరూపుడు; కుశధ్వజుడు కైవల్యరూపుడు; వూర్తిక నమరూపిణి; మాండలి విరతి; శ్రుతకీర్తి సమత; ఈవిధముగా నిందు ప్రతి పాత్రమునకును సాంకేతిక నామ మొకటి యున్నది. అతి అకర్మ స్వరూపుడు. అనసూయ రూపిణి. అగస్త్యుడు అద్వైత రూపుడు. శూర్యణ తృప్తి స్వరూపిణి. అంజనేయుడు సత్యగం రూపుడు. తార తిలిక్కు—ఇట్లుంతులు చూచుకొనవచ్చును.

రామాయణ కథ ఆధారముగా ఆత్మ తత్త్వమును సాధకులకుపాఠేయమగునట్లుగా నిందు పొందుపరచు ప్రయత్నము పుష్కలముగా చేయబడినది. ఆత్మ తత్త్వమునగా పరబ్రహ్మ తత్త్వము. అది అదే యే రూపమనియు తదావాప్తికి భక్తి మార్గమనియు నిందు బహు విధముల ప్రతిపాదించబడినది. పరతత్త్వము నిర్గుణాత్మకమను అచ్చమైన తెలివి కలిమికి సగుణోపాసనము సాధన మను అద్వైత వేదాంత మిందు బహుముఖముల బహు స్థలముల బహు పాత్రములవలన సరళ సుందరముగా చూపబడినది. ఇందు కనుగుణముగా శ్రీ గురుమూర్తిగారు శ్రీ రామాయణ పాత్రముల నన్నింటిని ఉపయోగించిరి. ఇందు తామెవరో తమకు సంపూర్ణముగా తెలిసిన పాత్రములే ఎక్కువ. తెలియని పాత్రములు తెలిసిన వారిచేత తెలియజెప్పబడి

నవి. శ్రీ గురుమూర్తిగారు వేదాంతమును గహనము చేయక పోవుటయేగాక ఒలిచిన అరటి పండునుగా చేసి ఆందించిరి. ఆత్మతత్త్వము నెరిగినవారిలో శ్రీరాముడు ముఖ్యుడు. ఆసలు కథలో ఆయన శోక విహ్వల డగుట యున్నది. ఆ విహ్వలత్వమును సూచించుచు అందు కాయన మాయను గ్రహించుట హేతువని శ్రీ గురుమూర్తిగారు రెప్పటి కప్పుట చెప్పుచు కథను నడిపించిరి. ఆత్మ స్వరూపుడైన శ్రీరాముని నిజ తత్త్వమును విశదీకరించిన వారిలో అనసూయాదేవి, అగస్త్యుడు, లక్ష్మణుడు ముఖ్యులు. శ్రీ రాముడే స్వయముగా తన స్వరూప లక్షణమును భరతునకు, లక్ష్మణునకు, శబరికి, వాసికి, రావణునకు, హనుమానునకు నుపన్యసించినాడు. ఈయన్నింటి యందును మోక్షార్థియైన జీవునకు వినేకమును కలిగించుట పరమ ప్రయోజనముగా నిరూపింపబడియున్నది. నారదుడు శ్రీరాముని సమక్షమున నామ జన మహాత్మ్యమును గూర్చి చెప్పినది సాధుకోస దేశము లన్నింటిలోను శ్రేష్ఠమైనదిగా కనిపించుచున్నది.

వేదాంత కావ్యములందు పునరుక్తి గుణము. తద్గుణ రివ్వమైన కావ్యమిది. ఉపదేశ మెప్పుడును దృష్టిాంత పూర్వకముగను, ఉపమాన సహితముగను నుండును. ఆ రెండు అలంకారములును ఈ కావ్యమునంతవరకుపయోగపడదునో అంతవరకు కుపయోగింపబడినవి. లోక మెంత బాగుగా తెలిసిన ఆ యలంకారములనంతగా వినియోగ పరచుకొనవచ్చును. శ్రీ గురుమూర్తిగారి లోకజ్ఞత్వము సిద్ధిని పొందియున్నట్లు గడుచున్నది. వేదాంత విషయ పరిజ్ఞానవశమున పరిణతమైన శ్రీ గురుమూర్తిగారి మనః ప్రపంచముయొక్క పైచిత్రిని కిష్కింధా కాండమునందలి వర్షర్తు వర్షనమునుబట్టి భావింపవచ్చును. మరియు శ్రీ గురుమూర్తిగారు చేసిన దశరథుడు, గౌతముడు, జనకుడు, అయోధ్య, మంధర, చిత్రకూటము, పంచవటి మొదలైన వామ నిర్వసనముల విషయము కూడ పైచిత్రి కుపస్కార

కములుగనే ఉన్నవి. అయినను ఈ విషయమును నిదానించి చూచుకొనవలయును. బాలకాండమున 14, 15, 384 పద్యముల యందును, అయోధ్య కాండమున 6, 7 పద్యముల యందును దశరథ, అయోధ్య నామముల సంకేత లక్షణము చెప్పబడినది. దేహము రథము—దేహమే అయోధ్య, ఇంద్రియము లశ్వములు—ఇంద్రియములు స్వందనములు. బాల కాండము 133 వ పద్యమున గౌతమ నామ నిర్వచన మున్నది. “దమము వీడగ దాను గౌతముడు నయ్యె”. మొదటి పాదమున “యుద్ధత మతి” అని యున్న దానికి “దమము వీడగ” అనుకూలముగా నున్నట్లే యున్నది. కాక “తమము వీడగ” అగుచో గౌతమ శబ్దమున కట్టి అర్థ మెట్లు సంపాదించవలసినో చూచు కొనవలయును. అయోధ్య కాండమునందలి 77 వ పద్యమునందలి ‘మందర’ విషయము గూడ పై దాని వంటిదే. 419, 420 పద్యములందున్న చిత్ర కూట విషయము రమణీయముగా నున్నది. అట్లే అరణ్య కాండమున 85 వ పద్యమున “సంచవటి” వివరింప బడినది.

ఈ రామాయణ కథకుడు వాల్మీకియే గనుక సీతారాములు వాల్మీకి ఆశ్రమమునకు వచ్చిన కథను చెప్పుచో ఉత్తమ పురుష అయిన ఇంకను రమ్యముగా నుండెడిది. కాండాంత పద్యములు వ్రాయుచో మొదటి రెండు కాండములయందువలెనే అన్ని కాండముల యంతమునను అలితాంబాస్తుతి రూపకమైన పద్య మొకటి యున్న బాగుండెడిది. ఈ గ్రంథకర్త ఆధునికుడై నందున సీతారాముల వివాహ సందర్భమున “బాణాసంచల”ను కాల్పించుటను అంగీకరించినను, సంపాతి తన తమ్ముడైన జటాయువున “కాత్య శాంతి గల్గఁ బ్రార్థించి” నాడమట అంగీకారముకాదు. అది మన సంప్రదాయముకాదు. అందును నిట్టి గ్రంథమున సంప్రదాయాతిరిక్తత వనికరాదు. యుద్ధ కాండమున 203 వ పద్యము నాల్గవ పాదమున యతి తప్పినది.

అధ్యాత్మ రామాయణ శ్లోకముల కనువాదము లిందున్న వంటివి. ఉదాహరణార్థ మొక్కటి. “రామేణ విష్ణు నా దృష్టౌ హరయౌ దివిజాంశజాః, బభూవు ర్భరినో హృష్టౌ న్నదౌ సీతామృతా ఇవ” (యుద్ధ కాండ 5 వ సర్గ) “విష్ణువైన రామ నీక్షణంబున, దేవతాంశమందు జనన మందియున్న, కపివ రేణ్యులైన కారణ జన్మలు, నుధను గ్రోలియుంట సొక్కురైరి.” (యుద్ధ కాండ 93) మరియు శ్రీమద్భగవద్గీతాగత విషయమును ఛాయామాత్రముగ నిందున్నది. మొత్తము మీద సాధకోపదేశ లక్ష్య బుద్ధితో భిక్తి యోగాభిముఖముగా ఆత్మరామతత్వమును విశద పరచుచు శ్రీ గురుమూర్తిగారు రచించిన ఈ నేదాంత కావ్యము ముముక్షు జన సంసేవ్యముగా నున్నది. —జే.మేంద్ర.

సమకాలిక భారతీయ సాహిత్యము

[ప్రచురణ : సాహిత్య అకాడమీ, రవీంద్రభవన్, న్యూఢిల్లీ—1. అనువాదం: శ్రీ తల్లావజ్ఞుల కృత్తివాస తీర్థులు, వెల : రూ. 8.]

భారతదేశంలోని ముఖ్య భాషలలో ఆదికాలం నుంచి వేటి కాలం వరకూ సాహిత్యం ఏయేధోరణులలో ప్రవర్తమానమవుతూ వచ్చిందీ తెలుసుకోవడానికి దేశీయులకూ, విదేశీయులకూ అవకాశం కలిగించే ఉద్దేశంతో సాహిత్య అకాడమీవారు విద్యుత్ గోష్ఠి వంటి ఈ గ్రంథాన్ని మొదట 1957 లో అంగ్లంలో ప్రచురించారు. 1959 లో దీని రెండవ ముద్రణ పునర్విమర్శతో మరికొన్ని చేర్పులతో వెలు వడింది. దాని ఈ తెలుగు అనువాదం 1965 లో ప్రకటితమైంది. అనలలేని దానికన్న అంశ్యం వచ్చినా కొంత మేలే అన్న రోకోక్తి నమనరిం. పాఠకలోకం దీన్ని స్వీకరించవలసి ఉంటుంది. ఆ యా భాషల సాహిత్యాలు వాటి ప్రచయితల వివర మిట్లున్నది. అస్సామీ సాహిత్యం: విరించి కుమార బారువా; ఒరియా: మాయాధర్ మాన్ సింహా; ఉర్దూ: ఖాజా అహ్మద్ ఫారూఖీ; కన్నడ : వి. కె. గోకాక్ ;

